

T. C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE EKOTURİZM UYGULAMALARI
VE EKONOMİYE KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Şule ALTAN

Yöneten
Yrd. Doç. Dr. Filiz TUTAR

2006-NİĞDE

ÖZET

Turizm, bir ülkenin ekonomik refahını yani yatırımları ve iş hacmini geliştiren, gelir yaratan, döviz sağlayan, yeni istihdam alanları açan, sosyal ve kültürel hayatı etkileyen bir sektördür. Dünya ekonomisinde, bacasız sanayi diye tanımlanan turizmin, özellikle gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları ekonomik sorunların ve darboğazların aşılmasında, istihdamın gelişmesinde bir çıkış noktası haline gelmiştir

Dünyanın yaşamakta olduğu hızlı değişim, tüm sektörleri olduğu gibi turizm sektörünü de etkilemektedir. Turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte alternatif turizm seçenekleri gündeme gelmektedir. Sadece yaz aylarına yönelik turizm yerine yılın on iki ayına yayılan ekoturizm önem kazanmaktadır.

Ülkemiz ekonomisinde de önemli bir paya sahip olan turizm, kıyı turizmi üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye'nin Dünya turizm sektöründen aldığı payın arttırılması turizmin çeşitlendirilmesine, yılın on iki ayına yayabilmesine bağlıdır. Bu amaçla ekoturizm, doğal ve kültürel değerlerin korunması, geliştirilmesi aynı zamanda yerel halkın katılımını ve kalkınmasını sağlayan bir turizm anlayışıdır. Sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliği, farklı kültürlerin, inançların ve tarih zenginliğinin bulunduğu ülkemiz bu anlamda büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler : Ekoturizm, Çevre, Turizmin Ekonomiye Katkısı

ABSTRACT

Tourism is a sector which improves one country's prosperity that is to say its investments and capacity to trade, creates revenues, provides foreign exchange, opens new employment areas and affects social and cultural life. In World Economy , tourism, identified as 'industry without chimneys' has become a point of exit for the development of employment in getting rid of the economic problems and hardships faced by the developing countries.

The rapid development which the world is facing affects tourism as well as the other sectors. Along with the development in tourism sector, the alternative tourism options are being put into agenda. Instead of the only-summer based tourism, ecotourism which spreads 12 months of the year has gained importance.

Tourism that has an significant portion in our country's economy is focused on coastal tourism. For increasing Turkiye's portion in world tourism depends on increase in variety and spreading it whole year. For this purpose, eco tourism, is a tourism concept which provides the protection and the devlopment of natural and cultural values and at the same time the participation of local people and their progress. Our country, with its natural and cultural wealth, the richness of different cultures, beliefs and historical values, carries an enormous potential in this respect.

Keywords : Ecotourism, Environment, Contribution of Economy to Tourism

ÖNSÖZ

Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları adlı çalışmam da öncelikle turizmin ekonomiye katkıları incelendi. Türkiye’de turizm gelirlerinin GSMH, ihracata ve dış ticaret açığını kapama payı ele alındı. Turizmin sağladığı istihdam olanakları incelendi. Türk turizminin dünyada ve Avrupa’daki payını gösteren tablolar oluşturuldu. Türkiye’de ekoturizm gelişimini, yatırımları ve ekonomiye olan katkıları incelendi. DPT, DİE, MB, Turizm sitelerinden alınan istatistiklerden yararlanılmıştır.

Mersin ilinin turizm ve ekoturizm ile ilgili (MTSO, İl Turizm Müd., MTB, İl çevre ve orman Bakanlığı) kuruluşlarının ve konuyla ilgili yerel idarecilerin yardımıyla Mersin ilinin ekoturizm faaliyetleri ve bölgesel ekonomiye katkıları belirlendi. Araştırma ile ilgili basılmış kitaplar, makaleler, yayınlanmış tezler ve elektronik kaynaklar ve ilgili kuruluşların ve kişilerin katkılarıyla hazırlanmış bir çalışmadır.

Hocam sn. Filiz TUTAR’a ve Aileme katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SEMBOLLER VE KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	xv

I. BÖLÜM

TURİZM VE EKONOMİ

1. TURİZMİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ	1
1.1. Turizmin Tanımı	1
1.2. Turizmin Çeşitleri	1
1.2.1. Katılan Kişi Sayısına Göre	1
1.2.2. Ziyaret Edilen Yere Göre	2
1.2.3. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre	3
1.3. Sürdürülebilirlik ve Turizm	5
1.3.1. Sürdürülebilir Turizm	5
1.3.2. Alternatif Turizm	7
2. TURİZMİN EKONOMİK ANALİZİ	8
2.1. Turizmin Ekonomik Etkileri	8
2.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri	8
2.1.1.1. Turizmin Ödemeler Dengesi Üzerine Etkisi	9
2.1.1.2. Turizmin Gelir Etkisi	9
2.1.1.3. Turizmin İstihdam Üzerindeki Etkisi	10
2.1.1.4. Turizmin Bölgesel Kalkınmadaki Etkisi	10
2.1.1.5. Turizmin Devletin Kazançları Üzerine Etkisi	11
2.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri	11
2.1.2.1. Sektörler Arası Rekabet	11

2.1.2.2. Gelir Kaybı (Vergi Kaçakları)	12
2.1.2.3. Fiyat Artışlar	12
2.1.2.4. Mevsimlik İş	13
2.1.2.5. Altyapı Maliyeti	13
2.2. Turizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri	14
2.3. Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri	18
2.3.1. Türkiye’de Turizm Sektörü	18
2.3.2. Turizmin Türk Ekonomisi İçindeki Yeri	22
2.3.2.1. Turizm Yatırımları	24
2.3.2.2. Ulusal Gelir İçindeki Payı	25
2.3.2.3. İstihdam İçindeki Payı	27
2.3.2.4.Ödemeler Dengesi ve İhracat Gelirleri İçindeki Payı.....	29
2.3.3. Türk Turizminin Avrupa ve Dünya Turizmi İçindeki Yeri.....	32

II. BÖLÜM EKOTURİZM

1. EKOTURİZMİN TANIMI VE TÜRLERİ	34
1.1. Ekoturizmin Tanımı	34
1.2. Ekoturizm Türleri.....	35
1.2.1. Dağ Turizmi	35
1.2.2. Yayla Turizmi	37
1.2.3. Kış Turizmi	37
1.2.4. Tarım ve Çiftlik Turizmi	38
1.2.5. Termal Turizm	39
1.2.6. Kano ve Rafting Turizmi	40
1.2.7. Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking).....	41
1.2.8. Buharlı Lokomotif Turizmi	42
1.2.9. Karayolu Seyahati Turizmi (Overland Tourism)	42
1.2.10. Atlı Doğa Yürüyüşü	42
1.2.11. Bisiklet Turizmi	43
1.2.12. Sualtı Dalış Turizmi	43

1.2.13. Mağara Turizmi	44
1.2.14. Macera- Spor Turizmi	44
1.2.15. Av Turizmi ve Nehir, Göl Balıkçılığı	45
1.2.16. Orienteering (Yön Bulma)	46
1.2.17. Parapente – Yamaç Paraşütü Turizmi	47
1.2.18. Bungee Jumping	48
1.2.19. Kuş Gözetleme (Ornitoloji) Turizmi	48
1.2.20. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği	49
1.2.21. Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi.....	49
1.2.22. Olağanüstü Doğa Olaylarını İzleme	50
1.2.23. Balon Turizmi	50
2. EKOTURİZMİN AMAÇLARI	51
3. EKOTURİZMİN ÇIKIŞ VE GELİŞME NEDENLERİ	51
4. EKOTURİZMİN İLKELERİ	52
5. EKOTURİZMİN ÇEVRESEL, EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ .53	
5.1. Çevresel Etkileri	54
5.2. Sosyal Etkileri	54
5.3. Ekonomik Etkileri	55
6. SÜRDÜRÜLEBİLİR EKOTURİZM	56
6.1. Sürdürülebilir Ekoturizm Politikası ve Uygulamaları	56
6.1.1. Sürdürülebilir Ekoturizm Politikası	57
6.1.2. Sürdürülebilir Ekoturizm Uygulamaları	58
6.2. Sürdürülebilir Ekoturizmi Oluşturan Faktörler	60
6.2.1. Turizm Endüstrisi	60
6.2.1.1 Tur Operatörleri Ve Seyahat Acentaları	61
6.2.1.2 Sürdürülebilir Ürün Geliştirme ve Pazarlama	63
6.2.1.3. Çevreye Duyarlı Konaklama İşletmeleri	64
6.2.1.4. Taşıma Kapasitesi	66
6.2.1.5. Turistleri Bilgilendirme	68
6.2.2. Ekoturistler	68
6.2.2.1. Amaç ve Tercihleri	69
6.2.2.2. Tercihlerde Değişimler	70

6.2.3. Ekoturizm ve Çevre	70
6.2.3.1. Ekoturizm de Doğal ve Sosyal Çevrenin Önemi	71
6.2.3.2. Çevre Eğitimi	72
6.2.4. Ekoturizm ve Yasal Yapı	74

III. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EKOTURİZM UYGULAMALARI VE EKONOMİYE KATKILARI

1. TÜRKİYE’DE EKOTURİZM UYGULAMALARI	76
1.1. Türkiye’de İlk Ekoturizm Hareketleri	77
1.2. Türkiye’de Ekoturizmin Tanıtım ve Gelişme Politikaları	78
1.3. Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları	82
1.4. Türkiye’de Ekoturizmin Sorunları	92
1.4.1. Çevre Kirliliği	93
1.4.2. Teşvik ve Altyapı Sorunu	95
1.4.3. Pazarlama ve Tanıtım Sorunu	96
2. TÜRKİYE’DE EKOTURİZMİN EKONOMİYE KATKILARI.....	99
2.1. Türkiye’de Ekoturizm Yatırımları ve Gelirleri	99
3. EKOTURİZM DÜNYA EKONOMİSİNE KATKILARI.....	103
3.1. Ekoturizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri	104
3.2. Dünya’da Ekoturizm Sorunları	106
3.2.1. Çevre Kirliliği Sorunu	106
3.2.2. Ulaştırma ve Konaklama Sorunu	108
3.3. Dünya’da Ekoturizm Uygulamalarına Örnekler	110
4. Türkiye’de Ekoturizmin Bölgesel Ekonomiye Katkısı : Mersin Örneği	117
4.1. Turizmin Ekonomik Önemi.....	118
4.2. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri	119
4.3. Mersin İlinin Genel ve Ekonomik Özellikleri.....	121
4.3.1. Mersin İlinin Genel Özellikleri	121
4.3.1.1. Tarihi	121
4.3.1.2. Coğrafi Durumu	122
4.3.1.3. Demografik Yapısı	122
4.3.1.4. Ulaşım	122

4.3.2. Mersin İlinin Ekonomik Yapısı	123
4.3.2.1. Makroekonomik Göstergeler.....	123
4.3.2.1.1. Dış Ticaret.....	124
4.3.2.1.2. İstihdam.....	124
4.3.2.2. Ekonomik Yapı	125
4.3.2.2.1. Tarım ve Ormancılık	126
4.3.2.2.2. Madencilik	127
4.4. Mersin İlinin Turizm Potansiyeli	127
4.4.1. Mersin ve Turizm	129
4.4.1.1. Deniz turizmi	130
4.4.1.2. Kongre Turizmi	131
4.4.1.3. İnanç Turizmi	132
4.4.1.4. Kültür Turizmi	132
4.4.1.5. Kruvaziyer Turizmi ve Feribot Taşımacılığı	133
4.4.2. Mersin İlinde Ekoturizm Faaliyetleri	134
4.4.2.1. Dağ ve Kış Turizmi	134
4.4.2.2. Yayla Turizmi	135
4.4.2.3. Yamaç Paraşütü Turizmi	136
4.4.2.4. Av Turizmi	136
4.4.2.5. Nehir, Göl Olta Balıkçılığı	137
4.4.2.6. Yat Turizmi	137
4.4.2.7. Sualtı Dalış Turizmi	138
4.4.2.8. Termal Turizm	138
4.4.2.9. Botanik Turizmi	139
4.4.2.10. Tarım ve Çiftlik Turizmi	139
4.4.2.11. Kuş Gözetleme(Ornitoloji) Turizmi	139
4.4.2.12. Yabani Hayat (Fauna) Gözlemciliği	140
4.4.2.13. Kano ve Rafting Turizmi	140
4.4.2.14. Dağ ve Doğa yürüyüşü (Trekking)	141
4.4.2.15. Macera- Spor Turizmi	144

4.4.3. Turizmin Bölge Ekonomisine Katkısı.....	145
4.4.3.1. Turizm ve İstihdam	145
4.4.3.2. Turizm Gelirleri	146
4.4.3.3. Turizm Yatırımları	146
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	149
KAYNAKLAR	152

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 :2005 Yılı Dünya Turist Sayısı (Dünya Turizminde En Çok Turist Gelen İlk 10 Ülke)	15
Tablo 2 : 2005 Yılı Dünya Turizm Geliri	16
Tablo 3: Turizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri	17
Tablo 4: Ocak-Temmuz Ayında Ülkemize En Çok Gelen Yabancıların Milliyetlere Göre Sıralaması (2003-2005)	21
Tablo 5: Turizm Sektörünün Türk Ekonomisinde Gelecekteki Olası Yeri :2004-2013 Yıllık Ortalama Büyüme Oranları	23
Tablo 6: Turizmde Sabit Sermaye Yatırımları	25
Tablo 7:Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı	26
Tablo 8: Turistik Tesislerde İstihdam Edilen Personel Sayısı	28
Tablo 9: Turizm Endüstrisinde İstihdam	29
Tablo 10: Net Turizm Geliri	30
Tablo 11: Turizm Gelirlerinin İhracat İçindeki Payı	31
Tablo 12: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı	31
Tablo 13:Türkiye ve Çeşitli Ülkelerin 2004-2013 Projeksiyon Dönemindeki Sıralaması	33
Tablo 14: Türkiye’de Korunan Alanlar	81
Tablo 15 : Türkiye’deki Seyahat Acentalarının Müşteri Profili	97
Tablo 16 : Türkiye’ye Gelen Turistlerin Seyahat Türlerine Göre Dağılımı	101
Tablo 17 : Çıkış Yapan Yabancı Ziyaretçilerin Geliş Nedeni, 2002-2005	103
Tablo 18 : 2005 Yılı Mersin İli Dış Ticaret Göstergeler	124
Tablo 19 : 2005 Yılı Sonu İtibariyle İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı (Adana, Mersin İli)	125

Tablo 20 : 2005 Yılında Mersin’de Arazi Varlığı	126
Tablo 21 : 2005 Yılı Mersin Deniz Sınır Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Turistlerin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı	128
Tablo 22 : 2005 Yılı Mersin Deniz Sınır Kapılarından Giriş Yapan Ziyaretçilerin Bazı Ülkelere Göre Dağılımı	129
Tablo 23 : Mersin İli Yayları	135
Tablo 24: 2005 Yılı Mersin İli Turizm Yatırım Belgeli Tesisler	147
Tablo 25 : 2005 Yılı Mersin İline Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dünya Uluslararası Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri	17
Şekil 2 : Mersin İlinin Tarım Arazilerinin Kullanılışa Göre Dağılımı	127

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
çev.	: Çeviren
vd.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
s./ ss.	: Sayfa/ Sayfalar
s.s.y.	: Sayfa Sayısı Yok
S.	: Sayı
C.	: Cilt
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
MB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
MTSO	: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
TIES	: Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
IUCN	: Dünya Doğayı Koruma Birliği
UNEP:	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
WTO:	: Dünya Turizm Örgütü
WTTC:	: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi
WWF:	: Dünya Doğa Koruma Fonu

GİRİŞ

Genel olarak insanların yaşadıkları yer dışında tatil, dinlenme ve eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesin amacıyla yapılan seyahat ve geçici bir konaklama olan Turizmin özellikle gelişmekte olan ülkelerin istihdamına, gelir düzeyinin yükselmesine ve ödemeler dengesine sağladığı katkı nedeniyle gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde önemli bir paya sahiptir.

Ekoturizm, doğal ve kültürel çevreyi koruyarak ve yerel halkın refahını gözeterek yapılan bir seyahattir” şeklinde tanımlanmıştır. Dünya ekonomisindeki hızlı gelişmelere paralel olarak, turizm sektöründe de son yıllarda önemli değişimler görülmektedir. Dünya nüfusunun hızla artışı, insanların gereksinimleri ve zevklerinin değişimi ile turistlerin yeni bir turizm beklentisini ortaya çıkarmıştır. Giderek kitle ve lüks turizm hareketlerine katılımlar azalmaktadır. Turistler artık “deniz, kum ve güneş” üçgeninden uzak bireysel veya küçük gruplar halinde doğa ile iç içe bir tatil yapmak ve gittiği ülkenin kültürünü tanımak, doğal ve kültürel değerlerini yerinde görmek istemektedir. Turizm artık dünyamızı keşfetme, doğal çevreye ve kültürel değerleri korumaya amaçlı yapılmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından 2002 yılı Ekoturizm yılı ilan edilmiştir.

Türkiye’de turizm sektörü son yirmi yıldır büyük bir gelişme göstermiş ve ülkenin ekonomik sıkıntılar yaşadığı dönemlerde büyük bir döviz girdisi sağlayarak dış açıkların giderilmesinde, işsizliğin azaltılmasında, ödemeler bilançosunun iyileştirilmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. 2005 yılında Türkiye’ye gelen yabancı turist sayısı bir önceki yıla göre %25.8 artarak 16.8 milyon kişiye ulaşmıştır. Aynı şekilde turizm gelirleri %14,2 oranında artarak 18.152 milyon dolardır. Türkiye’de 2005 yılı turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı % 5.1 ve ihracat gelirleri içindeki payı % 24.8’dir. 1980 yılında turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı %0.6, ihracat içindeki payı % 11.2’dir. Türk turizminin son yirmi yılda ülke ekonomisine çok büyük katkılar sağlayarak kalkınmada önemli bir rol üstlendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Turizm sektörü diğer sektörlerden çok doğal ve kültürel kaynakların kullanılmasına dayalıdır. Ekoturizm sadece bu yüzden ekonomik katkılarından değil, çevreye karşı sorumlu ve duyarlı bir turizm anlayışı ortaya çıkarmıştır.

Ekoturizm faaliyeti yapan turist, gideceği yerin özellikleri, toplumsal, ekonomik ve fiziksel yapısı ile ilgili ön bilgilere sahip olmak zorundadır ki, oradaki ortama tam anlamıyla katılabilsin. Özellikle gezeceği yöredeki yerel halkla aralarında rahatsızlıklar çıkmaması için ön bilgilenme zorunludur. Ekolojik Turist, gideceği alanla beraber, genel ekolojik bilgiye sahip insan, demektir. Böylece çevresel değerlerin korunmasında gönüllü davranışlarda bulunurlar.

Araştırmanın amacı; Ekoturizm gelişim evrelerini inceleyip ekonomiye katkılarını araştırmak ve Türkiye’de işsizlik ve sosyal donatımsızlık nedeniyle kırdan kente göçün önlenmesinde ekoturizmin hem ekonomiye katkıları hem de kırsal kesimlerde iş imkanları yaratması ve yöredeki sosyal gelişmeyi arttırıcı etkilerini analiz etmektir.

Araştırmanın yöntemi; araştırma ile ilgili basılmış kitaplar, makaleler, yayınlanmış tezler ve elektronik kaynaklar ve ilgili kurum ve kişilerin katkılarıyla hazırlanmış bir çalışmadır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümünde; turizmin tanımı, çeşitleri ve turizmin ekonomi üzerinde olan etkilerini incelenerek ülkemizde turizmin gelişimi, Türk ve Dünya ekonomisine olan katkıları ve payları ele alınmıştır.

İkinci Bölümde; Ekoturizm tanımı, amaçları, çıkış ve gelişime nedenlerinin yanında çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri yer almıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise ülkemizde ekoturizm uygulamaları, tanıtım ve gelişme politikaları, Türkiye’de ekoturizm gelirleri ve yatırımları, Dünyada ve Türkiye’de ekoturizm sorunları ile Mersin ilinin ekoturizm faaliyetleri bölgesel ekonomiye katkıları açıklanmıştır.

I. BÖLÜM

TURİZM VE EKONOMİ

1. TURİZMİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

Turizmin bugüne kadar birçok tanımlaması yapılmış, ancak onun çok yönlü olma niteliği ve diğer faaliyetlerle kompleks bir etkileşimde bulunması net bir tanım yapılmasını zorlaştırmıştır.

1.1. Turizmin Tanımı

Turizm, yabancıların devamlı yerleşmemek ve gelir elde etmemek koşuluyla, gittikleri bölgelerdeki seyahatlerin ve geçici konaklamalardan doğan olayların bütünüdür. Turizm kavramının Latince, dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek anlamlarına gelen “tornus” kökünden türetildiği kabul edilmektedir. Türkçe’deki “tornistan” sözcüğü de aynı köke dayanmaktadır.¹

Diğer bir tanımlamaya göre ise devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil, dinlenme, eğlenme, gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleridir.²

Genel kabul gören bir diğer tanıma göre, kazanç sağlama eğilimine yönelik olmamak koşulu ve sürekli yerleşmemek koşulu ile yabancıların bir yere seyahat etmeleri ve konaklamaları sonucunda ortaya çıkan olay ve ilişkilerin bütünüdür.³

1.2. Turizmin Çeşitleri

İnsanlar çok çeşitli sebeplerle turizm faaliyetine katılmaktadır. Turizm farklı kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Buna göre ilk olarak katılan kişi sayısına göre bir ayrıma gidilmektedir.

1.2.1. Katılan Kişi Sayısına Göre

Bu tür ayırmada turizm hareketlerine katılan bireylerin sayısı dikkate alınmalıdır. Bu tür ayırmada kişilerin tek tek turizme katılmalarına “bireysel”, aralarında ortak birtakım niteliklere sahip olanlara “grup”, birbirleriyle ilişkili olmayan büyük grupların gerçekleştirdiği turizme de “kitle turizmi” denir.

¹ Orhan M Sezgin.(1999). *Genel Turizm*, Tutibay Ltd. Şti. Yayınları, Ankara, s.3

² Zekai M. Boyer.(1992). *Turizme Giriş*, Küre Ajans, İstanbul, s.3

³ Savaş Ürger.(1992). *Genel Turizm Bilgisi*, Akdeniz Üniv. Yayınları, Antalya, s.15

Bireysel (Ferdî) Turizm: Turizme bireysel katılım söz konusu olmaktadır. İnsanlar, yeni yerler görme macera arama veya buna benzer nedenlerle turizme bireysel olarak katılmaktadır. Ferdî olarak turizme katılanlar genellikle üst gelir gurubunda yer alan gençler, çoğu kez öğrenciler ya da okulu yeni bitirmiş kimseler olduğu görülmektedir. Bireysel olarak turizme katılanların çoğunluğu Batı Avrupa ülkeleri vatandaşları olmakla birlikte, Amerikalı, Kanadalı ve Avusturalya'lıların sayısı da giderek artmaktadır.

Kitle Turizmi: İnsanların turizme geniş ölçüde büyük kitleler halinde katıldıkları turizm çeşididir. 1950'li yıllardan sonra gözlenmeye başlayan bu turizm çeşidi, günümüzün turizm hareketlerinin belirleyicisi durumundadır. Kitle turizminin en tipik özelliği insanların daha çok paket turları tercih etmesidir. Kitle turizminin, bir defada katılan kişi sayısı yönüyle sahip olduğu üstünlüğünün yanı sıra, oluşturulan grupların sürekliliği de söz konusudur. Bu nedenle, turizmin geliştirilmesi aşamasında üzerinde en fazla durulan turizm türünü oluşturmaktadır.

Grup Turizmi: Çeşitli toplumsal grupların turizme birlikte katılmaları söz konusudur. Dernek üyeleri, öğrenci grupları, meslek organlarının katılımı ile gerçekleştirilen bu turizm çeşidinde kişi sayısı 11 ile 16 arasındadır. Katılan kişi sayısının belli rakamlarla sınırlı olması ve grupların devamlılık arz etmemesi yönüyle grup turizmi farklılık gösterir.⁴

1.2.2. Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri

Turizm faaliyetleri, turistin geldiği veya ziyaret edilen yere göre “iç turizm” ve “dış turizm” olarak iki farklı gruba ayrılmaktadır.

İç Turizm: Bir ülkenin vatandaşlarının turistik amaçlı kendi ülkelerinde geçici olarak yer değiştirmelerinden doğan olaylar bütününe “iç turizm” denilir.⁵ Pasaport, vize, yabancı dil bilgisi ve döviz gerektirmeyen iç turizmin, ekonomiye döviz getirici etkisi yoktur. Ancak iç turizmin, milli gelirin bölgeler arasında dengeli dağılımında önemli etkileri vardır. Türkiye’de, iç turizmin geliştirilmesi ile ilgili politikalar İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde uygulanmaya başlanmıştır.⁶

⁴ Nazmi Kozak vd.(2000). *Genel Turizm*, Turhan Kitapevi, 2. Baskı, Ankara, ss.13-14

⁵ Zeynep Kuşlvan.(2002). Türkiye’de İçturizm Talebinin Analizi, Journal of Travel and Tourism Research, Cilt:2, No:1-2, Muğla, s.2

⁶ <http://stad.adu.edu.tr/TURKCE/makaleler/stadoca2002/tammak1.asp>, (10.06.2006)

⁶ Sezgin, a.g.e., s.4

Dış Turizm: Bir ülke vatandaşlarının kendi ülkeleri dışında yaptıkları yer değişimi ve konaklamalarından doğan faaliyetlerinin bütünü ifade eder. Buna uluslararası turizm adı verilir.⁷ İç turizmden farklı olarak pasaport, döviz, vize gibi işlemleri gerektirir. Dış turizmin en önemli ayırıcı özelliği döviz getirici etkisidir. Türkiye ekonomisinde dış turizm en önemli politikalardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Dış turizm, yabancı sermaye girişini arttırması, alt üst yapının gelişmesine yardımcı olması, diğer sektörleri canlandırması, gelir yaratıcı ve istihdam arttırıcı yönleri nedeniyle ekonomik yönde olumlu katkıları olan bir turizm türüdür. Dış turizmin ayrıca, ülkeler arası barış ortamı oluşması, farklı kültürlerin öğrenilmesi, ulusal kültürün yanı sıra ve diğer kültürlerle saygı bilincinin oluşması gibi olumlu toplumsal etkileri de bulunmaktadır.⁸

1.2.3. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Turizmin Çeşitleri

Turizme katılmada etkili olan bir diğer unsur da insanların sahip oldukları toplumsal statüleri ile ekonomik durumlarıdır.

Sosyal Turizm: Ekonomik bakımdan zayıf olan kitlelerin birtakım özel önlemler ve teşvik uygulamaları yolu ile turizm etkinliklerine katılmalarının sağlanmasından doğan bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal turizm kapsamında yer alan toplumsal gruplar şöyle sıralanabilir⁹:

- İşçiler,
- Memurlar,
- Emekliler,
- Gençler,
- Bedensel özürlüler,
- Çiftçiler,
- Esnaf ve zanaatkarlar,

Dünyada sosyal turizmin önem kazanmaya başlaması, 1936 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ücretli izin konusunda uluslararası düzeyde ilkeler saptaması ile

⁷ Hasan Olalı.(1992). *Turizm*, MEB. Yayınları, Ankara, 1992, s.61

⁸ Ziya Eralp.(1983). *Genel Turizm*, Ankara Üniv. Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, No:3, Ankara, ss.66-70

⁹ Kozak N. vd, a.g.e., ss.18-19

olmuştur. Sosyal turizmin temel özellikleri düşük fiyat, kâr amacının bulunmaması ve toplu tüketimdir.

Sosyal turizmin amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- İnsanların, özellikle çalışan kitlelerin düşünce ve değer yargılarının genişletilmesi,
- Diğer insanlarla kendini kıyaslama ve toplumsal kaynaşma alışkanlığının kazanılması,
- Toplumsal eşitliğin sağlanması, bunun sosyo-ekonomik yapı içinde yayılması.

Sosyal turizmin geliştirilmesi amacıyla çeşitli ülkelerden şu uygulamalar gerçekleştirilmektedir:

- Tatil kredileri,
- Ulaştırma araçlarında indirimli fiyatlar,
- Özel seyahat ya da tatil çeki kullanımı taksitle tatil olanağı,
- Tasarruf sandıklarının kurulması ve yaygınlaştırılması,
- Kamu kapılarının sosyal turizm amaçlı kullanılmasıdır.

Türkiye’de sosyal turizm uygulamalarına az da olsa rastlanılmaktadır. Bunlardan ilki T.C. Turizm Bankası A.Ş.’nin 1975-1984 yılları arasında uygulamaya koyduğu tatil kredisidir.¹⁰ Öte yandan Türkiye’deki en yaygın sosyal turizm uygulaması kamu kurumlarındadır. Çalışanların tümünün yararlanmasına sunulması da bazı kamu kurumlarına ait kamplar Türkiye’deki sosyal turizme yönelik çalışmalara örnek olarak gösterilebilir.

Lüks (Sellektif) Turizm: Yüksek gelir grubunda yer alan bireylere özgü olan turizm biçimidir. Bu turizm çeşidi, toplum içerisinde prestiji yüksek olan kesimlerini turistik etkinliklerini kapsamaktadır. Ekonomik güçleri, geliri düzeyleri çok yüksek olan kişilere hitap eden turistik faaliyetlere “lüks turizm” denir.¹¹ Türkiye’de “sosyete” olarak adlandırılan grubun turizm anlayışı olarak daha açık bir şekilde açıklanabilecek lüks turizmde, bireyler, pahalı konaklama tesislerinde konaklarlar ve her türlü konforu bulunan transatlantikler ile seyahat ederler.

Paket turlarla seyahat edenlerin tersine, bu gruba giren turistler kendi özel ulaşım araçlarıyla, çoğu zaman da kendi özel hizmetçileriyle yolculuk ederler. Bu tür

¹⁰ Olalı, a.g.e., ss.65-70

¹¹ Sezgin, a.g.e., s.85

grupların en fazla itibar ettikleri turizm türleri arasında “av turizmi”, “golf turizmi”, “kruvaziyer turizmi” önde gelmektedir.¹²

1.3. Sürdürülebilirlik ve Turizm

Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır.¹³

Sürdürülebilirlik kavramı, turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde olumsuz etkileri ve etkilerin turizmin kendi geleceğini tehlikeye attığının anlaşılmasına başlanması ve bunu sonucunda daha uzun vadeli kullanıma dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, ekoturizm, sorumlu turizm, yeşil turizm, yumuşak turizm özel ilgi turizmi ve doğa turizmi gibi içerikleri hemen hemen aynı olan fakat farklı isimlerle adlandırılan turizm türlerini gündeme getirmiştir

1.3.1. Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilir turizm düşüncesi 1970’lerde Akdeniz kıyılarında ve Avrupa Alp’lerinde benimsenmeye başladı. Fakat ana gündem olarak önem kazanması 1980’lerin sonunda oldu. Özellikle 1987’deki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’yla gelen Brundtland Raporu’yla ön plana çıktı. Bu rapora göre sürdürülebilirlik düşüncesinin dört temel ilkesi vardır¹⁴:

1. Tüm sektörleri içine alan bütüncül planlama
2. Ekolojik süreçleri korumanın önemi
3. İnsan mirasını ve biyolojik çeşitliliği koruma gereksinimi
4. Verimliliğin uzun zamanda ve gelecek kuşaklar için kaynakları tüketmeyecek biçimde kalkınmanın yapılmasının anlaşılması .

Sürdürülebilir bir turizm, insanın ve çevrenin birlikte varlığı ile olasıdır. Temel yaklaşım, insanın doğal çevre üzerindeki etkisini en aza indirmek değil, ancak doğal çevrenin insan üzerindeki etkisini en üst noktaya çıkarabilmektir.

¹² Kozak N. vd., a.g.e., s.20

¹³ Aykut Karaman.(1996). Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, Mimar Sinan Üniv., İstanbul, s.102

¹⁴ Nazmiye Erdoğan.(2003). *Çevre ve Ekoturizm*, Erk Yayınları, Ankara, s.98

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ormanların önemini dünyanın dikkatine çeken 1992 yılındaki Rio Dünya Zirvesi'nden bu yana dünya çevresinde 100'den fazla ulus 'sürdürülebilir orman yönetiminin kriter ve göstergelerini' tanımlamak maksadıyla bölgesel ve milletler arası eylemlere aktif olarak katılmaya başlamış bulunmaktadır.¹⁵

Kalkınma ve gelişme, hem insan merkezli, hem de çevre koruma temeline dayalı olmalıdır. Bizzat kendi türümüz olan insan türü ve tüm diğer canlılar, yaşamak ve nesillerini sürdürmek için Yer küresi üzerindeki doğal sistemlere sıkı sıkıya bağlıdır.¹⁶

Doğayı korumanın en önemli gayesi de doğadaki zengin biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürekliliğin sağlanmasıdır. Doğa korumada "dünya stratejisi" aşağıdaki üç amacı yerine getirmelidir¹⁷:

- Biyolojik çeşitlilik korunmalıdır.
- Önemli ekolojik süreçler ve yaşamı koruyucu sistemler güvence altına alınmalıdır.
- İnsan ekosistem ve türlerden yararlanmasındaki sınırlama güvence altına alınmalıdır.

Sürdürülebilir Turizm Genel İlkeleri¹⁸;

- Talebe göre değil, arza göre turistik düzenlemelerin yapılması
- Önceliklerin yerel halka verilmesi
- 12 Ay turizm
- Toplu taşıma
- Toplumsal katılım
- Temiz enerji kullanımı
- Eylem durumunda dinlenme
- Gerçek yaşamın sahnelenmesi
- Mevcut yapı stokunun kullanımı

¹⁵ A.Çağatay vd.(2002). *Ekoturizm İçin Mekan ve Yerel Toplulukların Katılımının Planlanması*, Orman Genel Müd. Orman İdr. ve Planlama Dairesi Başk., s.205

¹⁶ K. Işık vd.(1997). Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Mirasın Korunması, *T.C.Orman Bakanlığı XI. Dünya Ormancılık Kong. Bildirileri*, Cilt 2, s.6

¹⁷ A. Çolak (2001). *Ormanda Doğa Koruma*, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müd. Yay., ss.19-25

¹⁸ Mehmet Özdemir.(1991). *Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Tesirleri*, Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı 1990, Ankara, s.96

- Toplumsal ve kültürel kimliğin korunması
- Turizm yatırımlarının esnek, gelişmeye açık ve uzun vadeli olması, olarak sıralanabilir.

1.3.2. Alternatif Turizm

Turizm endüstrisi dünyada en hızlı büyüyen endüstriler arasında yer almaktadır. Başta Avrupa Ülkeleri olmak üzere Amerika, Japonya gibi gelişmiş ülkelerden, genellikle üçüncü Dünya ülkelerinden oluşan turizm merkezlerinden doğru turizm talebi sürekli artmaktadır.

Özellikle 1970’lerde seyahat acentalarının ve tur operatörlerinin; ulaşım konaklama ve rehberlik gibi her türlü hizmeti bir araya getirerek düzenlediği, oldukça ucuza mal olan ve pazarlanan paket turlar turizm talebinin belli bir yöne oluşmasına neden olmuştur. Küçük ve yeni turistik merkezlere “deniz, güneş, kum” ağırlıklı seyahati içeren önemli sayılabilecek turist akımları yaratılmıştır. Böylece bu merkezlerde gittikçe kalabalıklaşan bir turizm talebi sonucunda “kitle turizmi” olarak adlandırılan turizm türü ortaya çıkmıştır.

Kitle Turizmi; turistin kendisi için özel olarak yaratılan, dış dünyası ile ilişkisinin sınırlı olduğu, sadece deniz, güneş, kum olmak üzere, ülkenin tek yönlü turistik ürününden yararlandığı bir turizm ürünüdür.¹⁹

Günümüzde bir çok kişi, doğaya dönük kültürel ağırlıklı ve otantik turları, standardize olmuş klasik türdeki seyahatlere tercih etmektedir.²⁰ Alternatif Turizm; doğal kaynak stoklarını koruyarak kaliteli bir çevre oluşturmayı ve yöre halkının turizm ile ilgili aktivitelerini kontrol ederek bu yönde ekonomik fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir gelişimin temelleri ile alternatif turizm kavramları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Turizm Bakanlığında da bu politikaların paralelinde, “deniz, güneş, kum” ağırlıklı turizmi aşarak, elde tutulan diğer turistik verileri değerlendirmek ve kitle turizmi ile belli merkezlerde ortaya çıkan turistik arz ve talep yoğunluğu yer ve zaman açısından dağıtmak için turistik ürün çeşitlendirmesinin yapılması hedefine yönelmiştir. Bu kapsamda, Alternatif Turizm adı altında; Akarsu (Rafting), Yayla, Dağ, Yat, Termal,

¹⁹ Saime Oral ve Arzu Başarır.(1995). Alternatif Turizm Önemi, *Türkiye’de Alternatif Turizm Çeşitleri Ve Kapadokya’da Uygulanabilirliği*, *Hafta Sonu Semineri:2*, “Kapadokya Turistik, Kültürel Potansiyeli ve Paz. Sorunları”, Nevşehir, 24-25 Eylül, ss.179-180

²⁰ ETB.(1991). *A Green Guide to Sustainable Tourism*, *English Tourist Board*, Glasgow

Turizm ve diğ er  zel İlgi Turizm türlerini tanıtmak için konuyla ilgili envanter çalışmalarına başlamıştır.²¹

Alternatif turizm esas olarak arzu edilmeyen turizm olan kitle turizminin karşıtı olarak değerlendirilir. Alternatif turizm aşağıdaki nedenlerden dolayı geliřmiřtir²²:

- Kaynakların azalması, niteliklerinin bozulması,
- Sürdürülebilir turizm anlayışının çıkması
- Turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi
- Tüketicilerin klasik kitle turizminde (deniz, kum, güneş) sıkılması
- Tüketicilerin değişik zevk, heyecanların, tatillerin yaratılması,
- İnsanların tatilden ve turizmden daha farklı beklentilere girmesi.

2. TURİZMİN EKONOMİK ANALİZİ

Turizm, sosyal ve kültürel boyutları olan bir olgu olsa da en fazla ekonomik yönüyle ele alınan toplumsal faaliyetlerdir.

2.1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizmin ekonomik etkilerinin çok çeşitli şekillerde yansıması nedeniyle bu etkilere bazı başlıklar altında bakmak gerekir

2.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri

Turizmin olumlu ekonomik etkileri arasında gelir etkisi, istihdam etkisi,  demeler dengesindeki etkisi, bölgesel kalkınmadaki etkisi ve devletin kazançları üzerine etkisi olarak sıralanabilir.

2.1.1.1. Turizmin  demeler Dengesindeki Etkisi

Uluslararası turizmin neden olduğu döviz hareketleri, turist gönderen ülkenin döviz talebini, turist kabul eden ülkenin de döviz arzını artırıcı bir rol oynadığından, ülkelerin dış  demeler dengesini etkilemektedir.²³ Bu özelliği ile turizm gelirleri, döviz

²¹ Selçuk Yalçındağ.(1994). *Alternatif Turizmin Yönetsel Boyutu*, Yerel Yönetimler Eğitimi Merkezi Müd., Ankara

²² Erdoğan, a.g.e. , s.105

²³ Erol Bulut.(2000). *Türk Turizminin Dünyadaki Yeri Ve Dış  demeler Bilançosundaki Etkisi*, Gazi Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi , Sayı:3, Ankara

sıkıntısı çeken ve ödemeler dengesi açık veren ülkeler için oldukça önemli bir döviz kaynağıdır.²⁴

Uluslararası turizmi geliştirmede gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin başlıca hedefi ülke dışından gelen gelirleri arttırmak, ödemeler dengesini sağlamaya çalışmaktadır.

Uluslararası turizm:

- a. Büyüyen bir endüstridir.
- b. Ham ya da mamul maddelerinin tersine, turizm pazarı son derece az korunmaktadır; bundan başka söz konusu pazar üreticinin ayağına gelen pazardır;
- c. Birçok ülke için turizm ekonomideki çeşitlenmenin bir göstergesidir; bu nedenlerle de döviz girdilerini arttırmada büyük rol oynamaktadır.

Uluslararası turizm dünya toplam ticaretinin yaklaşık yüzde 6'sı kadar tutmaktadır; gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun dış satımlarındaki payı ise çok daha yüksektir. Bununla birlikte, bu payın ödemeler dengesine katkısı o ülkeden ülke dışına gidenlerin yaptıkları harcamaların gelen dövizle kıyaslanmasıyla belirlenecektir.²⁵

2.1.1.2. Turizmin Gelir Etkisi

Turistlerin bir ülkede yaptıkları harcamalar, sektördeki ücretleri ve diğer alanlardaki gelirleri oluşturmaktadırlar.²⁶ Turizm sektörü bir çok faaliyet koluyla yakın ilişki içerisinde olduğundan, turizm gelirleri diğer bir çok mal ve hizmetlerin tüketimine ve ihracatına olanak sağlamaktadır. Yani turist bir ülkeye geldiğinde, o ülkede yaptığı her harcama sadece turizmle uğraşan kişilere değil, turistlerin harcamaları çarpan mekanizması ile kendisinden kat kat fazla gelir yaratılmasına neden olmaktadır.

Bir ekonomide turizmden elde edilen gelir, değişik kesimler(otel, seyahat acentesi, yiyecek-içecek işletmeleri, toptancılar, gıda işletmeleri, personal harcamaları, vergiler...vb) tarafından paylaşılmaktadır.²⁷

²⁴ Ç. Aruoba ve C. Alpar.(1992). *Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler*, Özyurt Matbaacılık, Ankara, s.113

²⁵ Nazmiye Özgüç.(1998). *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.186

²⁶ Hasan Olalı.(1984). *Turizm Dersleri*, İstiklal Matbaası, İzmir, s.100

²⁷ Muhsin Kar ve Metin Yıldırım vd.(2004) *Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme*, Akdeniz Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:8, Antalya, s.90
<http://www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi08/09Kar.pdf>, (22.08.2004)

2.1.1.3. Turizmin İstihdam Üzerindeki Etkisi

Turizm sektörü, turizm talebini karşılamak için işletmelerin yeni yatırımlar gerçekleştirmelerini ve dolayısıyla doğası gereği emek yoğun olan bu sektörün gelişimi istihdamı artırarak ülke ekonomisine katkılar sağlamaktadır.²⁸ Turizm sektörü kendisinin doğrudan istihdama katkıda bulunması ve bu sektöre girdi veren diğer sektörlerle de dolaylı istihdam imkanları sağlaması dolayısıyla, ülkedeki toplam istihdamı etkilemektedir.²⁹

Bir ülke ekonomisinde ve turizm sektöründe, turizm faaliyeti sayesinde arttırılan üç tip istihdam vardır. Bunlar ³⁰:

- Turizm sektöründe yer alan işletmelerdeki (konaklama ve yeme-içme vb.) turistik harcamalar yolu ile, bu işletmelerde meydana gelen doğrudan istihdam artışı,
- Turistik harcamalar sonucu doğrudan gerçekleşmeyen; fakat turizm sektörü ile ilgili olduğundan turizm arzı içinde yer alan, sektöre girdi veren diğer sektörlerde oluşan dolaylı istihdam artışı,
- Yerleşiklerin turizmden elde ettiği gelirleri yeniden harcaması sonucu meydana gelen ek istihdam artışı.

2.1.1.4. Turizmin Bölgesel Kalkınmadaki Etkisi

Bölgesel kalkınmada turizmin önemli bir rolü vardır. Bu rol, onu kalkınmış ülkelerde önemli bir sektör konumuna getirirken, özellikle kalkınmakta olan ülkelere turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizm sektörü gibi “yardımcı sektörlerin” kalkınmaya hız verici ve tamamlayıcı etkileri artık iyice anlaşılmıştır.³¹

Endüstriyel faaliyetler yönünden yeterli kaynak ve gelişmeye olanağına sahip olmamasına rağmen, zengin bir turizm potansiyeline sahip bölgelerin, planlı ve etkin bir turizm uygulaması sonucunda turistik yönden kalkınmaları ve yurt ekonomisi için dengeli bir biçimde gelişmeleri mümkündür.³²

²⁸ C. Tosun.(1999). *An Analysis of The Economic Contribution of Inbound International Tourism in Turkey*, Tourism Economics, 5(3), s.227

²⁹ Michael M. Coltman.(1989). *Introduction to Travel and Tourism: an International Approach*, New York, ss.226-227

³⁰ Erol Bulut.(2005). *Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri*, (e-kitap) , <http://www.ekitapyayin.com/k/09.php#>, (2005)

³¹ Cevdet Avcıkurt ve Özer Alpar. (2003), *Turizmin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü Ve Eğirdir İlçesi Örneği*, <http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/cevdet-alpar/cevdet-alpar.doc>, (18.09.2005)

³² Adem Şahin.(1990). *İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi*, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği Yayını, Ankara, s.66

2.1.1.5. Turizmin Devletin Kazançları Üzerine Etkisi

Turizmin gelişmesinden devletin sağlayacağı başlıca kazançlar vergilerin artması döviz gelirlerinin artması, toplumsal harcamaların azalması ve de turizm endüstrisine doğrudan müdahale ile elde edilen kazançlar. Bu kazançlar alt yapı yatırımları, teşvik ödemeleri ve eğitim harcamaları gibi turizm endüstrisinin gelişmesinde gerekli olan hususlara yapılan harcamalarla azalmaktadır.³³

Turizmden devletin gelirleri; turizm yatırımlarından, turistlerin tüketmiş oldukları mal ve hizmetlerden dolayı elde edilen gelirlerden sağlanan dolaylı vergiler, istihdam olunan çalışanların gelirlerinden sağlanan vergiler, harçlar, pullar, ve konut fonu gibi gelirler şeklinde özetlenebilir.³⁴

2.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri

Turizmin olumsuz ekonomik etkileri gelir kaybı, fiyat artışlar, mevsimlik iş, altyapı maliyeti olarak sıralanabilir.

2.1.2.1. Turizm ve Sektörler Arası Rekabet

Turizm, her ne kadar ekonominin başka sektörlerini de harekete geçiriyorsa da, özellikle iş gücü ya da yatırım sermayesi sıkıntısı olan yerlerde bu sektörlerle rekabet eder. Turizm ile tarım arasındaki ilişki bu hususu en iyi şekilde anlatmaktadır. Dünyada turizm gelişmesinin söz konusu olduğu her yerde tarımsal alanlar turizmle ilgili yatırımların tehdidi altındadırlar. Örneğin Güney Fransa'da bahçe tarıma ve ülkenin ünlü parfüm sanayisi için yapılan çiçekçilik faaliyeti turizmin gelişmesiyle kara içlerine, Alp Dağları'na doğru sürülmüştür.³⁵ Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de Akdeniz'de muz bahçelerinin azalması, Ege'de zeytin bahçelerinin birer birer ortadan kalkıp yerine ikinci konutlar halinde apartmanların ve turizm tesislerinin dikilmesi bu duruma örnektir.

Ülke toplam gelirlerinde büyük artış sağlayan turizm tarımsal ürün dış alımına ve ülke tarımsal üretiminde düşüslere yol açarak tarımı olumsuz etkiler. Tarım üzerinde turizmin olumlu etkisi ise, talebin artmasıyla birlikte, modernleşme ve makineleşmenin zorunlu hale gelmesidir.

³³ Özgüç , a.g.e., ss.188-189

³⁴ Uğur Kabasakal. (1993). *Bölgelerarası Dengeli Kalkınma Bakımından Turizm Ve Elazığ Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.33

³⁵ H. Robinson.(1976). *A Geography of Tourism*, Londra, s.s.y.

2.1.2.2. Gelir Kaybı (Vergi Kaçakları)

Bir bölge için doğrudan gelir; sınırlarının içinde kalmak kaydıyla turistlerin harcadığı miktar demektir. Çoğu defa, “kayıplar” – bölge dışında yapılan vergi ödemeleri, karlar ve ücretler ile dışalım harcamaları nedeniyle bölgenin dışına sızdırılan para miktarı – yüzünden elde edilen gelir miktarı oldukça düşük kalmaktadır. Bu durum turistlerin özellikle, ev sahibi olan ülkedeki malzemeler, gıdalar veya ürünler için daha yüksek standartlar istediğinde ortaya çıkmaktadır. Çoğu “herşey-dahil” paket turlarda, seyahat eden kişilerin harcamalarının %80’i, gelir kaybıdır. Gelirler genellikle, yerel iş kollarına veya işçilere değil, havaalanlarına, (yönetim merkezi çoğu kez seyahat edenlerin kendi ülkesinde bulunan) uluslararası şirketlere gitmektedir.³⁶

Tek seçeneği turistlerden gelir elde etmek olan yerel iş kollarının kazancı, çoğu defa "herşey-dahil" tatil paketleri nedeniyle önemli ölçüde azaltılmaktadır. Bu tatil paketlerinde turistler, tüm konaklama süresi boyunca her türlü ihtiyaçlarını sağladıkları ve tüm harcamalarını yaptıkları turistik gemide veya aynı otelde kalmaktadırlar. Bu ise, yerel halkın turizmden gelir elde etmek için geride fazla şansları kalmaması demektir. "Herşey-dahil" sistemi, daha fazla dışalima ve birim döviz geliri için daha az kişiye iş verilmesine yol açmaktadır.

2.1.2.3. Fiyat Artışları

Turizm sektörü fiyat artışlarının yaygın olduğu dönemlerde enflasyondan önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu durum, genellikle maliyetin ve fiyatın sürekli artışı ile belirlenen enflasyonun bir sonucu olarak turizm sektörüne yansır.³⁷ Turistlerden temel hizmetlere ve mallara gelen taleplerdeki artışlar çoğu kez, yerel halkın kazandıkları gelirleri ile orantılı olmayacak biçimde yükseltilmiş (şişirilmiş) fiyatlarla karşılaşmalarına neden olacaktır. Turizmdeki kalkınma ve bununla bağlantılı olarak gayrimenkul taleplerindeki artışlar, çok çarpıcı bir biçimde bina maliyetlerini ve arazi değerlerini artırabilirler. Bu ise, sadece günlük temel gereksinimlerini karşılamak isteyen yerel halkın karşılaşacağı daha zor koşullarla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda yerel halkın ekonomik fırsatlarını eriten arazi satışları ve göçler yoluyla yabancıların daha baskın konumlarda olmasıyla sonuçlanabilmektedir. Yazlık evlerde yaşayan uzun

³⁶ www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/why-economicimpacts.htm, (14.10.2005)

³⁷ Kozak N. vd a.g.e., ss.71-72

dönemli kalan turistler, eğer sayıları belirli bir kritik büyüklüğe ulaşırsa, yeni evlerinin fiyatının da yükselmesine neden olurlar.

2.1.2.4. Mevsimlik İşsizlik

Turizm sanayiinde mevsimlik (sezonluk) iş durumu, işletmelerin bu niteliğe aşırı derecede bağımlı olmasından dolayı, tatil beldelerinde ekonomik sorunlar yaratmaktadır. Sezonluk işçilerin karşılaştığı sorunlar; işlerinin ve sonuçta gelirlerinin güvenli olmamasını, bir sezondan diğerine geçerken iş bulma garantisinin bulunmamasını, eğitim zorluklarını, işin niteliği ile ilgili olan sağlık yardımları almamalarını, iş deneyimlerine değer verilmemesini, yetersiz barınma olanaklarını ve çalışma koşullarının yetersizliğini kapsamaktadır.³⁸

2.1.2.5. Altyapı Maliyeti

Turizm talebini karşılamaya hazır hale getirebilmenin temel koşulu, altyapı, ulaştırma ve çeşitli yerel hizmetler bakımından hazır olabilmektir. Bu nedenle turizmin gelişmesiyle altyapı arasında sıkı bir ilişki vardır.³⁹ Turizmdeki gelişme, yerel yönetim ve yerel vergi yükümlülerine oldukça büyük paralarla anlaşılan bir maliyete yol açabilir. Plancılar devletten; havaalanını, yolları ve diğer altyapıyı geliştirmesini isteyebilirler. Vergi kaçırmaya ve diğer mali avantajları sağlamaya yönelik olanaklar, pahalıya mal olabilecek faaliyetlerdir. Para yardımı yapılan altyapı veya vergi kaçığına harcanmış olan kamu kaynakları, eğitim ve sağlık gibi diğer kritik alanlarda yapılabilecek devlet yatırımını azaltabilmektedir.

³⁸ www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/why-economicimpacts.htm , (14.10.2005)

³⁹ Eralp , a.g.e., s.135

2.2. Turizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri

Turizm sektörü, son 40 yılda önemli sayılabilecek bir gelişme göstermiştir. Uluslararası turizm hareketlerinde yaşanan gelişmenin ülke içi turizm hareketlerinde de yaşandığı gözlenmektedir. Son 20 yılda turizm sektöründeki istikrarlı gelişmenin yanında rekabet koşullarında da yoğunlaşma başlamıştır.⁴⁰

Dünyanın önemli miktarlarda yabancı turist çeken ve turizm gelirlerine sahip olan belli başlı ülkelerinde (Amerika, İspanya, Meksika, Yunanistan , İsviçre, Portekiz ve birçok) sektörün idari yapılandırılmasının, büyük çoğunlukla ekonomi ve kalkınma bakanlıkları veya birimleri altında bulunması, turizm sektörünün stratejik ve ekonomik önemini ortaya koymasından önemlidir.

Bugün birçok gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke hükümetleri, sağlayacağı büyük ekonomik faydalar doğrultusunda turizmi, ülkelerinin ekonomik kalkınmasında stratejik bir sektör olarak görülmektedir.⁴¹ Dünya Turizm Örgütü (WTO), ekonominin diğer sektörleriyle karşılaştırıldığında turizm sektörünün gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler açısından çok daha büyük avantajlarla sahip olduğu ve bu nedenle de bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarda turizm sektöründen yararlanmaları gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında, turizm sektöründe yabancı turistlerin ülkeye gelerek satın aldıkları mallardan elde edilecek döviz gelirleri, ihracat yoluyla yurt dışına gönderilen aynı miktarda mala karşılık elde edilecek döviz gelirlerinden, sektör arası ilişkilerden doğan ilişki daha fazla olacaktır.⁴²

Turizm ekonomideki istihdam üzerinde oldukça önemli bir paya sahip olduğunu söylemek mümkündür. 2003 yılı itibariyle dünyadaki toplam istihdamın yüzde 7,6 'sına karşılık gelen doğrudan ve dolaylı olmak üzere toplam ve yaklaşık 192 milyon kişi turizm sektöründe istihdam edilmektedir.⁴³ Turizm emek-yoğun bir sektör olası itibariyle, özellikle gelişmekte olan ülkelerin yüksek oranlı işsizlik problemlerinin çözümünde anahtar rol üstlenebilmektedir.

⁴⁰ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.(2006). “*Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*”, Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu , Ankara
http://plan9.dpt.gov.tr/oik49_turizm/rapor.doc_ (16.02.2006)

⁴¹ D. Harrison .(1992). *Internatiol Tourism And The Less Developed Countries* , In: Harrison D. ,Editor , Tourism And The Less Developed Countries, Wiley, Chichester, ss.1-8

⁴² O. İ     ve M. Kozak (2002). *Turizm Ekonomisi: Turizmin Makro ve Mikro Etkileri*, Turhan Kitapevi, Ankara, s.215

⁴³ Ongan, a.g.m ,ss.85-86

Tablo 1 : 2005 Yılı Dünya Turist Sayısı (Dünya Turizminde En Çok Turist Gelen İlk 10 Ülke)

No	Ülke	Milyon	Dünyadaki Payı (%)
1	Fransa	76,0	9,4
2	İspanya	55,6	6,9
3	ABD	49,4	6,1
4	Çin	46,8	5,8
5	İtalya	36,5	4,5
6	İngiltere	30,0	3,7
7	Meksika	21,9	2,7
8	Almanya	21,5	2,7
9	Türkiye	20,3	2,5
10	Avusturya	20,0	2,5
DÜNYA TOPLAMI		808	

Kaynak : www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (18.07.2006)

Tabloda görüldüğü gibi 2005 yılı itibariyle Dünya turizminde en çok turist gelen ilk 10 ülke görülmektedir. İlk üç ülke Fransa, İspanya ve ABD ülkeleridir. Türkiye 20,3 milyon turist sayısı ile dokuzuncu sıradadır.

Dünya turizmi özellikle 20 nci Yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. 1999 yılında dünyada uluslararası turist sayısı 657 milyona, turizm geliriye 455 milyar dolara ulaşmıştır. 2003 yılında uluslar arası turist sayısı 691 milyona ulaşmış, turizm gelirleri ise 514 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.⁴⁴ 2004 yılında uluslararası turizm hareketinin yüzde 3,1 oranında artış göstererek, global turist sayısının 762,5 milyona, turizm gelirleri ise 622,4 milyar ABD doları olmuştur. 2005 yılında ise dünyadaki turist sayısının 808 milyon kişiye, turizm gelirinin ise 682 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.⁴⁵

⁴⁴ <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2005/turizm.html>, (25.11.2004)

⁴⁵ www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (18.07.2006)

Tablo 2 : 2005 Yılı Dünya Turizm Geliri

No	Ülke	Milyar \$	Dünyadaki Payı (%)
1	ABD	81,7	12,0
2	İspanya	47,9	7,0
3	Fransa	42,3	6,2
4	İtalya	35,4	5,2
5	İngiltere	30,4	4,4
6	Çin	29,3	4,3
7	Almanya	29,2	4,3
8	Türkiye	18,2	2,7
9	Avusturya	15,5	2,3
10	Avustralya	14,9	2,2
DÜNYA TOPLAMI		682	

Kaynak : www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (18.07.2006)

2005 yılı Dünya turizm gelirlerinin toplamı 682 milyar dolardır. ABD 81,7 milyar dolarla ilk sırada yer almaktadır. İlk üç ülke ise ABD, İspanya ve Fransa'dır.

Turizm sektörü, ekonomiye sağladığı genel etkinin yanı sıra istihdamı geliştirici özelliği ile de bütün ülkelerin özel önem verdiği bir sektördür. Bir başka deyimle, turizmin bir diğer önemli özelliği de en hızlı istihdam yaratan sektör olmasıdır.

WTTC (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi) araştırmalarına göre, 2003 yılında turizm sektöründe dünyada toplam 192 milyon kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre 2010 yılında dünyada turizmde istihdam edilecek kişi sayısının 253 milyona çıkacağını belirtmek gerekir.⁴⁶

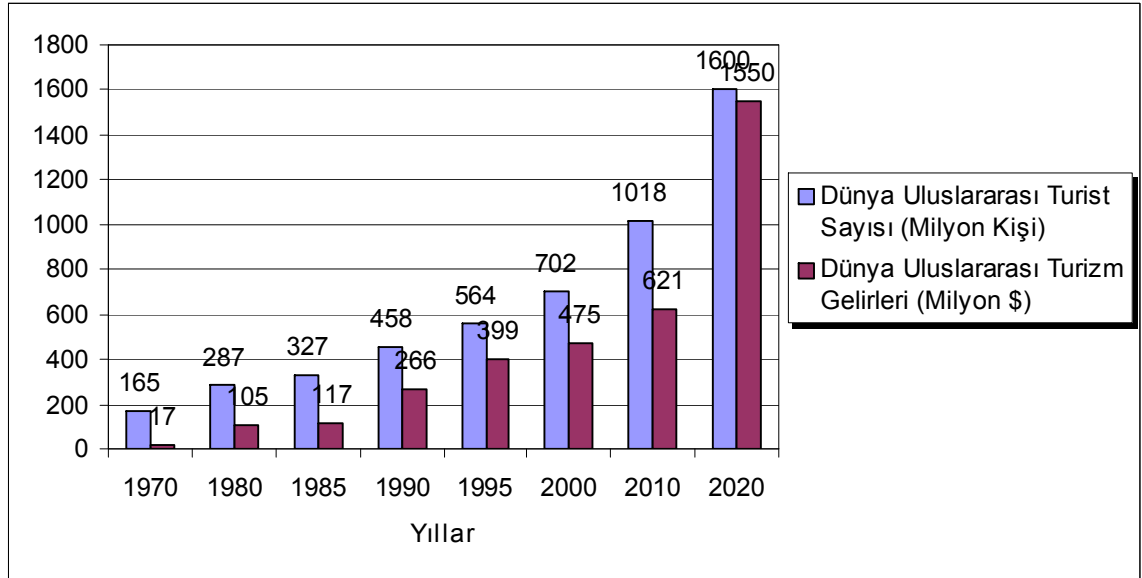
Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün yaptığı projeksiyonlarla, 2020 itibariyle, dünyadaki uluslar arası yabancı turist sayılarının 1.6 milyar kişiye ve turizm gelirlerinin ise 1.5 trilyon dolara ulaşacağı düşünüldüğünde turizm sektörünün boyutları ve önemi çok daha iyi anlaşılabilir.⁴⁷

Aşağıdaki grafikte, ulaştığı boyutlarının daha iyi değerlendirilmesi için dünyadaki uluslar arası turist sayıları ve turizm gelirleri 1970-2020 yıllarını kapsayan tarihi seyri içerisinde verilmiştir.

⁴⁶ www.wttc.org/measure/PDF/World.pdf, (25.06.2004)

⁴⁷ www.turizmdebusabah.com/extras/rus.rapor2005.doc, (12.06.2006)

Şekil 1: Dünya Uluslararası Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri

Kaynak : WTO, 2020 Vision

Grafiğe bakıldığında 1970 ile 2020 yılları arasında dünyadaki turist sayılarının yaklaşık 165 milyon kişiden 1600 milyon kişiye ve turizm gelirlerinin ise yine yaklaşık 17 milyon \$'dan 1550 milyon \$ gibi çok yüksek boyutlarda bir artış göstereceği öngörüldüğünde sektörün boyutları ve önemi çok daha iyi anlaşılabilecektir.

Tablo 3: Turizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri (Milyar \$)

	1998	2002	2013
Turizm Gelirleri	517.5	492.6	1,332.8
Turizm Amaçlı Kamu Harcamaları	179.6	210.5	378.2
Turizm Sabit Sermaye Yatırımları	610.4	647.0	1,308.6
Turizm Sektörünün GSMH'ya Toplam Katkısı	3,194.6	3,342.3	6,461.3
Sektördeki Doğrudan İstihdam (000 Kişi)	69,334.8	67,363.8	83,893.6
Sektördeki Toplam İstihdam (000 Kişi)	187,640.0	191,770.0	247,205.0

Kaynak: www.wttc.org/measure, (25.06.2004)

Turistik bölgelerdeki kültür, eğlence, gümrük hizmetleri gibi bireysel ve ülkenin tanıtımı, güvenli ve sağlıklı ilgili önlemlerin kapsamındaki toplumsal turistik hizmetlerin karşılandığı turizm amaçlı kamu harcamalarının, 2013 yılında yüzde 110'luk bir artış göstererek, 378 milyar dolara yükseleceği öngörülmektedir. Aynı şekilde, kamu ve özel sektörün turizm amaçlı havalimanı ve benzeri çeşitli sabit sermaye yatırımlarının 1998 yılından 2013 yılına yüzde 114 arttırarak, 1.3 trilyon dolara ulaşması, sektöre verilen önemi açıkça ortaya koyabilmektedir. Turizm sektöründe doğrudan ve dolaylı olmak üzere 2013 yılı itibariyle, 247 milyon kişinin istihdam edileceği ve bunun da dünya toplam istihdamının yüzde 8.9'una karşılık geleceği düşünüldüğünde, turizm sektörünün, işsizlik oranlarının büyük miktarlarda olduğu, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki önemi özellikle bir kat daha arttıracaktır.

Tüm bu gelişmelerin yanında, turizmin dünya ekonomisi içindeki yerini belirleyecek olan en önemli ve temel parametre, sektörün GSMH'ya olan katkısıdır. Turizm sektörünün, 2005 yılında dünya GSMH'sının yüzde 3,8 katkısı vardır. 2013 yılı itibariyle yüzde 112'lik bir artışla 6.4 trilyon dolara çıkacağı ve bunun da dünya GSMH'sının yüzde 10.8'ine karşılık geleceği öngörülmektedir.⁴⁸

2.3. Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri

Türkiye sahip olduğu doğal güzellikleriyle ve kültürel konumuyla potansiyel bir turizm cennetidir. Ülkenin döviz darboğazı ve işsizlik gibi başlıca sorunlarına turizmin çözüm getireceği beklenmiş ve sektörün son yıllarda gösterdiği büyük gelişme ile Türk ekonomisinin ve dolayısıyla kalkınmanın önemli unsurlarından biri olmuştur.

2.3.1. Türkiye'de Turizm Sektörü

Türkiye'de, turizm uzun yıllar güneş, deniz, kum, doğal güzellikler gibi kaynakları kullanma ve teknolojisi basit bir iktisadi faaliyet olarak görülmüştür. Türkiye'ye yönelik yabancı turizm talebinin dünya ortalamasının üstünde olduğu 1980 sonrası ise Türk turizm için bir dönüm noktası olmuştur. Turizm bu yıllardan sonra ekonomik sosyal ve çevresel yönleri ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Çünkü Türkiye'de elde edilen sayısal büyüklüklerin sahip olduğumuz doğal ve tarihi zenginliklerin karşılığı olmadığı görülmüştür. Bunun için yasal düzenlemeler yapılarak turizm teşvik kanunları çıkartılmış, vergi ve gümrük muafiyetleri özel döviz tahsisleri

⁴⁸ Ongan, a.g.m ,ss.85-86

verilmiştir. Bu önlemlerle büyük gelişmeler sağlanmış 1984-1990 yılları arasında turizm ortalama %12.1 bir sektör olmuştur.⁴⁹

1980 sonrası yaşanan en önemli olay 24 Ocak 1980 tarihinde uygulamaya konulan “Ekonomik İstikrar Tedbirleri”dir. Bu karar bağlamında 1982 yılında sektördeki darboğazları çözmek ve gerekli yasal düzenlemeleri getirmek amacıyla Turizm Teşvik Yasası yürürlüğe sokulmuştur. Bu yasa ile sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tertipler getirilmiş ve bu da sektörün gelişimine önemli bir ivme kazandırmıştır.

Turizm Teşvik Yasasına bağlı olarak planlamaya, turizm alan ve merkez ilanına, kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisine, Turizm Yatırım ve İşletmelerinin Niteliklerine Yönelik Yönetmelikler hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.

Serbest Pazar ekonomisine geçiş sürecinde kamu arazilerinin turizm yatırımlarına 49 yıllığına tahsis başta olmak üzere sektöre son derece cazip teşvikler sunulmuştur. Bu teşviklerin başlıcaları⁵⁰;

- Kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi,
- Turizm Geliştirme Fonu
- Düşük faizli ve uzun dönemli turizm kredileri
- Yabancı personel çalıştırma imkanı
- Gümrük muafiyeti
- Yatırım indirimi
- Teşvik kredileri , Teşvik primleri
- Vergi indirimi
- Finansman fonu

olarak sıralanabilir:

Sonuç olarak bu teşvikler ve ülkede sağlanan istikrar sayesinde Avrupa’nın nitelikli turistik tesisleri ülkemizde gerçekleşmiş ve 80’li yıllarda yatak kapasitesinde çok hızlı bir artış meydana gelmiştir.

Ülkemizde turizm gelirlerinin GSMH’daki payı 1983 yılında %0,8 iken bazı yıllardaki azalmalar dışında 1994’te %3,4’e kadar ulaşmıştır. Türkiye Cumhuriyet

⁴⁹ Turizm Bakanlığı.(1998). *Turizm 98*, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.57

⁵⁰ Sibel Akpınar.(2002). *Türkiye’nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları*, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi, Ankara, ss.3-4
www.ceterisparibus.net/arsiv/s_akpinar.doc, (2002)

tarisinin en ağır ekonomik krizinin yaşandığı 2001 yılında ise %5,5 olarak gerçekleşmiştir.2002 yılında gerileyerek %4,7'den 2005 yılında %5.1'e yükselmiştir.

Turizmdeki yabancı sermaye yatırımlarının toplam yabancı sermaye içindeki payı 1982'de %6.9 iken 1991'de bu oran %12.7'ye yükselmiştir. 1997 yılında ise turizm sektöründe yabancı sermaye izinlerinin artmasının etkisi ile bu pay %14 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında gerileyerek %3 ve 2000 yılında sadece %2 olmuştur.⁵¹

1970'de turizm yatırımlarının sabit sermaye yatırımları içerisindeki payı %1'in altında iken bu oran 1985'de %1.3'e ve %12.7'ye yükselmiştir.⁵² Son yıllarda sabit sermaye yatırımları artış göstererek 2000-2004 yılları arasında %3,6'dan %6,6'ya çıkmıştır.

1990'lı yılların ortalarında ise, Türkiye uzun yıllardır sürdürdüğü çabalarının sonucu olarak, uluslar arası turizmde önemli bir yer edinmeye başlayarak dünyada en çok turist ve turizm geliri çeken ilk 20 ülke arasında yer almayı başarmıştır. 1991'de Körfez Krizi'nin bütünüyle Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgeyi ve hatta Kuzey Amerika-Avrupa arasındaki turizm trafiğini etkilediği ve yine Batı Avrupa'dan Türkiye'ye gelenler sayısının üçte biri oranında ve hatta bazı ülkelere gelenlerde yarı yarıya azalmasına yol açtığı halde, Doğu Avrupa ülkelerinden gelenler nedeniyle toplam turist sayısı %2'nin üzerinde artış bile göstermişti. 1992'den itibaren Batı Avrupa ülkelerinden gelenlerin sayısının yeniden artış eğilimi kazanmasıyla 1996'da 8 milyonu bulan turist sayısı 1997 yılında 9 milyonu aşarak 10 milyon sınırına yaklaşmıştır. 2005 yılında yaklaşık 20 milyon turistin geldiği, Türkiye'nin dünyadaki en çok ziyaret edilen ilk 10 ülke arasında yer almaktadır.⁵³

Gelişmiş ülkelerdeki turizm anlayışında ve arayışında yaşanan önemli değişimler Türkiye'yi de olumlu etkilemiştir; geleneksel güneş-kum-deniz tatillerinden sıkılan ve İspanya, Fransa, İtalya gibi Akdeniz ülkelerindeki kıyı bozulmalarından etkilenen Batılı turistler, yine aynı koşullara sahip fakat henüz daha bozulmamış kıyılar için Türkiye'ye yönelmişlerdir. Bu arada turizm içinde yeni akımlar olan macera turizmi ve benzeri amaçlarla seyahat eden turistlerin de bir kısmı Türkiye'ye yönelmişlerdir.

⁵¹ Erdinç Tutar ve Filiz Tutar. (2004). *Turizm,Ekonomi,Türkiye ve OECD*, Seçkin Kitapevi, 1.Baskı, Mayıs, Ankara, s.139

⁵² T.C. Turizm Bakanlığı; Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Planlama Dairesi Başkanlığı.(2001). *Turizm2001*.

⁵³ Cemil Yıldız. (2005). Bacasız ekonomiden 6 ayda 11.2 milyar \$, *Türkiye Gazetesi*, 02 Temmuz 2005 Cumartesi, Ekonomi Sayfası
www.turob.com/PressTUROB.aspx?PressTurobId=2439&ddMonthYear=7+2005&page=0, (10.08.2005)

Aslında Türkiye'nin turizmle ilgili çabaları beklide bu aşamadan sonra başlayacaktır: 6 milyar \$'ı bulan turizm gelirleri, başka ülkelerde de olduğu gibi, Türkiye içinde de yaşamsal önem taşımaktadır. Türkiye'de milli gelir içinde turizm payı yüzde 3.5 dolaylarındadır; ayrıca istihdam açısından da turizm çok önemli bir sektördür. Bu nedenle mevcut turist akışında sürekliliği sağlamak ve gelenler arasında birden fazla ziyaretlerin sayısını artırmak kaynaklara özen gösterilmesiyle olacaktır.⁵⁴

Tablo 4: Ocak-Temmuz Ayında Ülkemize En Çok Gelen Yabancıların Milliyetlere Göre Sıralaması (2003-2005)

SIRA	ÜLKELER	2005	MİLLİYET	2004	MİLLİYET	2003	MİLLİYET	DEĞİŞİM ORANI (%)	
			PAYI (%)		PAYI (%)		PAYI (%)	2005/04	2004/03
1	ALMANYA	2 350 438	20.05	2 026 615	21.75	1 523 881	22.40	15.98	32.99
2	RUSYA FED.	1 021 301	8.71	886 667	9.51	625 708	9.20	15.18	41.71
3	İNGİLTERE	914 949	7.80	705 427	7.57	526 234	7.74	29.70	34.05
4	BULGARİSTAN	903 306	7.71	723 906	7.77	477 669	7.02	24.78	51.55
5	HOLLANDA	735 922	6.28	683 815	7.34	507 879	7.47	7.62	34.64
6	İRAN	501 800	4.28	280 794	3.01	224 611	3.30	78.71	25.01
7	FRANSA	416 498	3.55	300 725	3.23	235 116	3.46	38.50	27.90
8	YUNANİSTAN	331 541	2.83	238 531	2.56	182 464	2.68	38.99	30.73
9	AVUSTURYA	300 393	2.56	260 411	2.79	203 532	2.99	15.35	27.95
10	BELÇİKA	299 235	2.55	238 877	2.56	158 578	2.33	25.27	50.64
11	A.B.D.	240 338	2.05	168 112	1.80	120 552	1.77	42.96	39.45
12	İSVEÇ	228 697	1.95	161 085	1.73	106 951	1.57	41.97	50.62
13	AZERBAYCAN	228 337	1.95	178 435	1.91	91 467	1.34	27.97	95.08
14	İSRAİL	213 728	1.82	158 016	1.70	149 914	2.20	35.26	5.40
15	UKRAYNA	212 979	1.82	168 801	1.81	124 879	1.84	26.17	35.17
16	DİĞER	2 823 629	24.09	2 138 413	22.95	1 542 960	22.68	32.04	38.59
T O P L A M		11 723 091	100.00	9 318 630	100.00	6 802 395	100.00	25.80	36.99

Kaynak : T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı (www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx) (2005)

Tablo1 de görüldüğü gibi, 2003-2005 yılları arasında Türkiye'ye en fazla turist gönderen 15 ülke görülmektedir. Almanya, İngiltere, Rusya, ABD, Fransa ve Bulgaristan Türkiye'nin müşteri portföyünü oluşturan belli başlı ülkelerdir.

⁵⁴ Özgüç, a.g.e., ss.589-590

Türkiye'nin dünya turizmindeki payı ise %1.5'dir.⁵⁵ Türk turizmi son yıllarda uluslar arası turizme uyum sağlayacak şekilde bir gelişme göstermekte ve ekonominin karşılaştığı dar boğazların aşılmasında da önemli politikalardan biri olma yolundadır.

2.3.2. Turizmin Türk Ekonomisi İçindeki Yeri

Turizm, günümüzde döviz girdisini artırıcı ve istihdam sağlayıcı özellikleriyle ulusal ekonomiye katkıda bulunan, uluslar arası kültürel ve toplumsal iletişimi sağlayıcı ve bütünleştirici etkisi ile dünya barışının korunmasında büyük payı olan bir sektördür. Türk ekonomisinin de vazgeçilmez temel taşlarından birisi olan turizm bugünkü dış ticaret açığına, enflasyona ve işsizliğe çare arayan hükümetlerin önemle üzerinde durduğu bir konudur.⁵⁶

Türkiye gibi gelişen bir ülkenin pazar payı almak üzere uluslar arası turizm endüstrisine ilgi duymasının nedenleri ise kısaca şöyle belirtilebilir.

- Turizm talebi her geçen gün hızla artmaktadır.
- Turizm döviz dar boğazı sorunlarına çözüm getirebilmektedir.
- Turizm endüstrisinin gelişme maliyetleri düşük olabilmektedir.
- Turizm ekonomik kısıtlamalardan, tarife ve kotalardan daha az etkilenmektedir.

Türk ekonomisinin genel trendi hem hizmet ve hem de sanayi sektörlerinde üretim ve talebin genişlemesi yönündedir. Bu nedenle turizm, ekonominin genel trendine uygun olarak gelişmektedir.⁵⁷

Türkiye'de ekonominin politikalarının geniş bir perspektifle tartışılmaya başlandığı 1960'lı yıllar, turizmin öneminin de kavranmaya başladığı yılları ifade etmektedir. Ancak hedefler ve gerçekleştirme sonuçlarına göre turizm yatırımlarına ayrılan pay 1980'li yıllara kadar toplam sabit sermaye yatırımlarının %0.7'sini geçememiştir. 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu sektörün bugünkü düzeyine ulaşmasında belirli bir yol oynamıştır. Avrupa turizm pastasından

⁵⁵ www.turizmdebusabah.com, (11.04.2005)

⁵⁶ Ali Çımat ve Ozan Bahar.(2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerleme, *Akdeniz Üniversitesi İİBF. Dergisi*, Sayı:6, Antalya, s.2, www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi06/05Cimat.pdf, (06.11.2004)

⁵⁷ E. Manisalı ve Ş. Yarcan .(1987). *Türk Turizm Endüstrisi Araştırması*, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.9

%2.5, dünya turizm pastasından %1.8'lik pay alan Türk turizmi, özellikle gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde moda ülke konumuna gelmiştir.⁵⁸

Aşağıdaki tabloda, Türk ekonomisi içinde turizm sektörünün gelecekteki 2004-2013 projeksiyon dönemi itibariyle, Yunanistan, AB ülkeleri ve dünya ortalamaları karşılaştırılmasını görmekteyiz. Söz konusu dönem içinde, Türk turizm geliri yıllık ortalama yüzde 8.9 gibi yüksek oranlı bir artış gösterirken, bu oranın Yunanistan'da 6,9, AB ülkelerinde 6,71 ve dünya ortalamasının ise 7.12 olacağı ön görülmektedir. Sektörün yurt dışına ihraç ettiği turizm amaçlı mal ve hizmetlerden oluşan (otel ekipmanları, uçak ve deniz yolu araçları gibi) diğer turizm gelirleri aynı dönemde içinde ortalama yüzde 9,46 ile yine yüzde 5'lik Yunanistan'ın ve yüzde 5.84'lük dünya ortalamasının çok üstünde olacaktır. Bunun yanında sektörün Türk ekonomisine olan katkısının, yine aynı dönem itibariyle, yıllık ortalama yüzde 9.18 artacağı ve bu değerın dünya ve AB ortalamalarının yaklaşık 2,5, katına yakın olacağı ön görülmektedir.⁵⁹

Tablo 5: Turizm Sektörünün Türk Ekonomisinde Gelecekteki Olası Yeri :
2004-2013 Yıllık Ortalama Büyüme Oranları (%)

	Türkiye	Yunanistan	AB	Dünya
Turizm Gelirleri	8.59	6.29	6.71	7.12
Turizm Amaçlı Kamu Harcamaları	0.35	0.14	1.92	3.02
Turizm Sabit Sermaye Yatırımları	6.85	3.81	2.73	3.46
Turizm Sektörünün GSMH'ya Toplam Katkısı	9.18	4.64	3.35	3.90
Sektördeki Doğrudan İstihdam (000 Kişi)	1.66	2.15	1.24	2.21
Sektördeki Toplam İstihdam (000 Kişi)	2.05	2.21	1.35	2.43

Kaynak: (www.wttc.org/measure/TSAcountryRpt.htm), (22.09.2005)

⁵⁸ E. Demirtaş. (2000). *Türkiye Ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Turizm Yatırımlarına Verilen Teşvikler*, İzmir Ticaret Odası Yayını, Yayın No:80, İzmir, ss.2-4

⁵⁹ Serdar Ongan. (2003). Turizmin Dünya ve Türk Ekonomisindeki Yeri, *İktisat Dergisi*, Sayı:439, Temmuz s.85

2.3.2.1. Turizm Yatırımları

Turizm alanında gerçekleştirilen yatırımları üç başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar; alt yapı yatırımları, konaklama tesisleri yatırımları ve diğer hizmet tesisleri yatırımlarıdır.

Alt yapı yatırımlar: Merkezi veya yerel yönetimlerce doğrudan turizm sektörüne dönük olmayan yatırımlardır. Yol, liman, havalimanı gibi yatırımlar bu grupta değerlendirilmektedir. Yerel yönetimler tarafından geliştirilen elektrik, su, havagazı, kanalizasyon ve telekomünikasyon gibi yatırımlarda bu kapsama girmektedir.

Konaklama tesisleri yatırımlar: Turizme katılan kimselerin başta konaklama olmak üzere yeme-içme, eğlence v.b. hizmetlerini üreten işletmelere yapılan yatırımlardır. Oteli motel, tatil köyü, oberj gibi yatırımlar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bunlar turizm üst yapı yatırımlarını oluştururlar.

Diğer hizmet tesisleri yatırımları: Alt yapı ve konaklama tesisleri dışında kalan ve her biri kendi alanında ayrı hizmetler sunan, turistlerin yeme-içme, eğlenme, spor yapma, alışveriş gereksinimlerini karşılamak üzere kurulan lokanta, gazino, kafeterya, çay bahçesi, yüzme havuzu, spor tesisleri, plajlar v.b. yatırımlardır.⁶⁰

Türkiye’deki turizm yatırımları daha çok konaklama tesisleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1983 yılında 65 934 olan “turizm işletme belgesi” yatak kapasitesi⁶¹, aradan geçen süre içerisinde yüksek oranlarda artarak 2006 yılında 251 bin 291 yatak kapasitesine ulaşmıştır.⁶²

Turizm önemli bir ekonomik faaliyet olmasına rağmen, bu alanda planlar yatırımlar 1983’lü yıllara varıncaya kadar tüm sektörler içerisindeki en düşük yatırımlar olmuştur.⁶³ 1983 yılında çıkarılan 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile Türkiye’de turizm yatırımlarının teşviki artmış, altyapı yatırımlarını devletin, üst yapı yatırımlarını da özel kesimin yapması öngörülmüştür.⁶⁴

Konaklama, marina, yat, eğlence merkezi, golf sahaları gibi üst yapı ile turizme yönelik alt yapı yatırımlarından oluşan turizm yatırımları 1983-1990 yılları arasında sürekli ve istikrarlı bir yükselme göstermiş, 1990 yılından itibaren ise artış eğilimi

⁶⁰ Sabit İ. Barutçugil.(1986). *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, Beta yayınları, İstanbul, s.131

⁶¹ Kozak N. vd, a.g.e., s.125

⁶² www.hssgm.gov.tr/seyahat/basin/burasi_turkiye.htm, (01.08.2006)

⁶³ K. Ağaoğlu .(1994). *Turizm Yatırımlarında Kaynak Kullanımı ve Verimlilik Sorunu*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:520, Ankara, s.15

⁶⁴ M. Kozak.(1995). *Türkiye’de Turistik Arz ile ilgili Bazı Ekonomik Değişkenlerin Dış Turizm Talebi Üzerine Etkisi*, Tügev Dergisi, Sayı:33, 1995, s.13

kırılmıştır. 1991 yılında % 3,7 olan turizm sektörü sabit sermaye yatırımları bu yıldan sonra Prim uygulamasının kaldırılması sonucu düşmeye başlamışsa da⁶⁵, Tablo 2’de görüldüğü üzere 1993-2004 yılları arasındaki 11 yıllık dönemde turizm sektörünün toplam sermaye yatırımları içindeki payı % 2,2’den % 6,6’e yükselmiştir.

Tablo 6: Turizmde Sabit Sermaye Yatırımları (Milyar TL)

Yıllar	Turizm	Toplam	Turizm/Toplam (%)
1993	11.561	525.506	2,2
1994	20.951	952.322	2,2
1995	45.173	1.882.225	2,4
1996	78.914	3.757.812	2,1
1997	162.296	7.728.372	2,1
1998	377.644	13.022.212	2,9
1999	693.154	17.328.839	4,0
2000	1.028.660	28.573.893	3,6
2001	1.472.697	33.470.391	4,4
2002	2.183.643	47.470.495	4,6
2003	3.842.067	62.984.709	6,1
2004	4.765.890	71.527.000	6,6

Kaynak: DPT (<http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2005/12/tv.19.xls>), (15.09.2005)
(<http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2005/05/tiv.2.xls>)

2020 yılına doğru turizmde talep hacminin tim dünyada 1.602 milyon kişi gibi çok büyük bir rakama ulaşacağı öngörülmektedir. Böylesi bir talep artışının arz cephesini de ciddi ölçüde sarsması ekonominin doğal mekanizması içinde beklenir bir durum olacaktır. Hem dünyadaki diğer ülkelerin hem de Türkiye’nin yatırım kararlarını ve planlarını yeniden ve daha ciddi bir şekilde gözden geçirmelerine sebep olacaktır. Çünkü sektör, Türk ekonomisinde önemli bir görevi üstlenmiştir ve ilerleye yıllarda ekonominin en önemli sektörü olmaya adaydır.⁶⁶

2.3.2.2. Turizmin Ulusal Gelir İçindeki Payı

Türkiye’de turizm gelirlerinin ulusal gelir içindeki payı 1980 yılına kadar çok küçük oranlarda artmış. Bu pay 1984 yılından sonra bu sektöre önem verilmesiyle ve yatırımların artması ile büyük oranlarda artış göstermiştir. Özellikle turizm ile ilgili olarak alınan kararlar içerisinde 1983 yılında çıkarılan 2634 sayılı Turizm Teşvik

⁶⁵ T.C. Vakıflar Bankası T.A.O.(2004). *Planlama ve İktisadi Araştırmalar Grup Yönetmeliği*, (İktisadi Araştırmalar Ve Mevzuat Yönetmeliği), Sektör Araştırmaları Serisi No:30, s.18

⁶⁶ B. Küntay. (1992). *Turizm Sektöründeki Zengin Potansiyelimiz İlgili Yabancı Çevrelerce de Biliniyor*, T.C. Kalkınma Bankası Yayını, Sayı:40, s.17

Kanunu Türkiye’de turizm sektörünü düzenleyip, geliştirecek dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturulmuş ve o zamana kadar yapılmayan pek çok konuyu teşvik kapsamına almıştır. Bundan sonra turizmde gözle görülür bir canlanma olmuş, turizm talebindeki artış yatırımları uyarmış ve teşvik etmiştir.⁶⁷

Türkiye’de aktif dış turizm özellikle 1980’li yıllardan itibaren önemli bir gelişme göstermiş ve ülke ekonomisine büyük oranda katkı sağlayan gelir kaynaklarından biri durumuna gelmiştir. 1991 yılında Türkiye’ye gelen turist sayısı 5.517.897 iken bu sayı 2005 yılında yaklaşık beş katı artarak 20 milyon kişiye, elde edilen turizm geliri 2.654 milyon \$’dan 18.2 milyon \$’a ulaşmıştır.

Tablo 7: Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı

YIL	GSMH (milyar \$)	Turizm Geliri (milyar \$)	Pay (%)
1991	150	2,7	1,8
1992	158	3,6	2,3
1993	179	4,0	2,2
1994	132	4,3	3,3
1995	170	5,0	2,9
1996	184	5,6	3,0
1997	192	7,0	3,6
1998	207	7,2	3,5
1999	185	5,2	2,8
2000	201	7,6	3,8
2001	145	8,1	5,5
2002	181	8,5	4,7
2003	239	9,7	4,1
2004	300	12,1	4,0
2005	362	18,2	5,1

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSMH/k_121205.xls), (22.06.2006)

DPT (<http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2005/12/tv.19.xls>), (09.04.2006)

Tablo 4’te görüleceği gibi, turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı 1991 yılından itibaren önemli ölçüde artmış, 1994 yılından sonra ortalama % 3 düzeyinde seyretmiş ve 2001 yılında % 5,6 ile en yüksek seviyesine çıkmıştır. 2002 ve 2003 yıllarında ise biraz gerileyerek sırasıyla % 4,7 ve % 4,1 olarak gerçekleşmiştir. 2004 ve 2005 yılında turizmin ulusal gelir içindeki gerileyerek payı % 4,0’den %5,1’e yükselmiştir.

⁶⁷ Çımat ve Bahar, a.g.m., s.8

2.3.2.3. Turizmin İstihdam İçindeki Payı

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya bulunduğu en önemli sorunlardan biri, işsizliktir. Turizm sektörünün emek yoğun bir sektör olması ve otomasyona diğer sektörlerden daha az imkan sağlaması bu sektörde insan gücüne olan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Dolayısıyla bir ülkede turizm sektörünün gelişmesi, söz konusu ülke insanların bu sektörde istihdam edilebilmelerine imkan verebileceği gibi, işsizlik sorununun çözümünde de önemli bir rol oynamaktadır.

Turizm ve seyahat sektörü, dünyada en fazla iş sahası yaratan sektörlerden biri konumundadır. Turizm sektörü dünya genelinde 212 milyon kişiye istihdam imkanı sağlayarak küresel işgücünün % 10,6'sını oluşturmaktadır.⁶⁸

Türkiye de, konaklama tesislerinde doğrudan çalışan işgücü sayısı 500 bin olmaktadır. Bu rakama marina ve yatçılık, ulaştırma şirketleri, seyahat acentaları, alış -veriş merkezleri gibi turizmle ilgili çeşitli birimlerde çalışan işgücü eklendiğinde sektörde doğrudan istihdam yaklaşık 800 bini bulmaktadır. Öyle ki, 1999 yılında yapılan bir araştırma Türkiye'de turizm sektöründe 732.000 kişinin doğrudan istihdam edildiğini göstermektedir. 2010 yılında ise bu rakamın 1.427.000'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.⁶⁹

Türkiye'nin dünya turizminden aldığı yüzde 1,6'lık pay sabit kalsa bile, 2020 yılında, Türkiye'ye 26 milyon turist, 32 milyar dolar turizm geliri gelecektir; bu, niçin 60 milyar dolar olmasın. Ayrıca, doğrudan veya dolaylı Türkiye'ye sağladığı istihdam 6 milyon kişi olacaktır; bu şekilde, işsizliğe de çare bulunmuş olacaktır.⁷⁰ Seyahat endüstrisinin istihdama katkısı dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yüksektir. Türkiye'de şu anda 732 bin kişi turizm sektöründe doğrudan istihdam edilmektedir. Bu rakam toplam istihdamın yüzde 3.4'ünü oluşturmaktadır.⁷¹

2010 yılına kadar yapılan projeksiyonlara göre Türkiye'de turizm ekonomisinin yarattığı doğrudan istihdam yaklaşık 1 buçuk milyon kişi, ki bu rakam kayıtlı istihdamın neredeyse dörtte biri,⁷² doğrudan istihdam edilecek kişi sayısının 1 milyon 292 bin kişiye ulaşacağı ve toplam istihdam içindeki yüzdenin 4.5'a çıkacağı tahmin

⁶⁸ T.C.Vakıflar Bankası Yayınları Sektör Araştırmaları Serisi, a.g.e., s.17

⁶⁹ H. Çeken ve B. Erdem.(2003). Turizm Sektörünün İstihdam Yaratmadaki Etkisi, “İş, Güç”Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, www.isguc.org/turizm_istihdam.php, (11.04.2004)

⁷⁰ www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil3/bas/b016m.htm, (15.11.2005)

⁷¹ Gökhan Koçaklı.(2000). Turizmde 1999 Yılında Hedeflerin %50 Gerisine Düşüldü, *TİSK İşveren Dergisi*, www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=77&id=5, (01.04.2005)

⁷² www.tourism.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?, (03.02.2006)

edilmektedir. Sektörün dolaylı olarak yarattığı istihdam ile ise 2000 yılında 1,5 milyon kişiye istihdam sağlanmış olup (Tablo6), 2010 yılında bu sayının 1 milyon 427 bin kişiye çıkacağı tahmin edilmektedir.

Turizm çalışanların yarısı lise ve üstü eğitilidir. Turizm sektöründe çalışanların yüzde 49'u lise ve üzeri eğitilidir. Bu oran, Türkiye genelinde ortalama yüzde 33 düzeyindedir. Aynı şekilde turizm sektöründe çalışanların yüzde 17.4'ü kadın iken, bu oran Türkiye'de ortalama yüzde 12 düzeyindedir.

Bu verilerden de görüldüğü gibi turizm sektöründe çalışanlar eğitim itibariyle diğer sektörlerden daha iyi durumdadır. Bu durum kalifiye eleman açısından da böyledir. Son on yıl içinde mesleki eğitim veren kurumların sayısında büyük artışlar olmuştur. Turizm liselerinden, meslek edindirme kurslarına, iki yıllık yüksek okullardan, üniversitelere kadar çeşitlilik gösteren bu kuruluşlardan mezun olan gençlerimiz sektöre yeni bir kan katmaktadır.⁷³

Tablo 8: Turistik Tesislerde İstihdam Edilen Personel Sayısı

A:Tesis, B:Personel		2000	2001	2002	2003	2004
Toplam	A....	664	645	679	886	689
	B....	6,049	5,995	6,056	6,070	6,699
1. Otel, Otel Apt. Ve Diğer	A....	103	107	110	115	116
	B....	2,865	2,901	2,939	2,393	2,397
2. Pansiyon ve Misafirhaneler	A....	13	13	13	11	12
	B....	49	35	36	25	36
3.Turistik Yan Tesisler	A....	385	365	388	588	407
	B....	1,333	1,257	1,218	1,846	1,951
4.Turizm ve Seyahat Acenteleri	A....	142	140	148	155	135
	B....	518	488	549	488	416
5.Kumarhaneler	A....	21	20	20	17	19
	B....	1,284	1,314	1,314	1,318	1,899

Kaynak: (www.devplan.org/Ecosos/HTML/Tur/T28-a.html) , (09.06.2006)

Yukarıda da görüldüğü gibi, turizm sektöründe turistik tesislerde istihdam eden kişi sayı 2000 yılında 664 tesisde 6.049 kişi iken 2004 yılında 689 tesisde 6.699 kişiye yükselmiştir.

⁷³ Koçaklı, a.g.m., (e-dergi)

Tablo 9: Turizm Endüstrisinde İstihdam

YIL	Turizmde Doğrudan İstihdam	Yıllık Değişim (%)	Doğrudan turizm istihdamının toplam istihdam payı (%)	Turizmde Doğrudan+dolaylı istihdam	Doğrudan+dolaylı turizm istihdamının toplam istihdam payı (%)
1993	662.081		3,5	1.617.703	8,7
1997	891.334	17,1	4,3	2.228.334	10,7
1998	975.399	9,4	4,6	2.438.498	11,4
1999	1.012.152	3,8	4,6	2.530.379	11,6
2000	1.009.211	-0,3	4,8	2.523.026	12,1
2001	1.007.793	-0,1	5,1	2.519.481	12,8

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=461), (16.08.2005)

Ülkemizde, DİE verilerine göre, 2001 yılında turizm sektöründeki istihdam bir önceki yılın seviyesini korumayı başarmıştır. 2001 yılında turizm endüstrisinde 1 milyon 7 bini doğrudan istihdam olmak üzere 2,5 milyon kişi istihdam edilmiştir. Böylece, 2001 yılında doğrudan istihdamın Türkiye toplam istihdamı içindeki payı % 5,1'e çıkmış, doğrudan + dolaylı istihdamın payı ise % 12,8 olarak gerçekleşmiştir

2.2.2.4. Turizmin Ödemeler Dengesi ve İhracat Gelirleri İçindeki Payı

Turizm, özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından şiddetle ihtiyaç duyulan döviz girdisi sağlayan, istihdam olanakları yaratarak işsizliğin azaltılmasına katkıda bulunan bir ekonomik faaliyet olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, Türkiye'nin de içinde bulunduğu kimi ülkeler turizmi başlı başına bir ekonomik gelişme aracı olarak kabul etmişler ve yetersiz ekonomik kaynakların önemli bir bölümünü turizmin gelişimine ayırmışlardır.⁷⁴

Birçok ülke gibi Türkiye de ödemeler bilançosunun ülke lehine fazla vermesini sağlamak için dış turizm bilançosunun da bir taraftan reklam-tanıtım ve turizm yatırımlarının teşvik edilmesi gibi çeşitli araçları kullanarak dış turizm gelirlerini artırmaya çalışırken; diğer taraftan, pasaport harçlarının artırılması ve dış seyahat vergilerinin artırılması gibi çeşitli ekonomik araçları kullanarak yurt dışına çıkacak vatandaşların sayısını azaltarak; dış turizm giderlerini azaltmaya çalışmaktadır. Türkiye özellikle 1980'li yıllardan itibaren turizmi ekonomik gelişme için itici bir güç ve ekonomi politikasının önemli ayaklarından birisi olarak kabul etmiş ve bu amaçla Turizm Teşvik Kanunu çıkararak yetersiz ekonomik kaynakların önemli bir bölümünü turizm gelişimine ayırmıştır.

⁷⁴ E. Karabulut ve E. Düzgünoğlu. (1999). *Development of Turkish Tourism*, İstanbul, TURSAB yayınları, s.61

Bu çabalar sonucunda hızlı bir gelişme göstererek Türkiye'nin en genç ve en dinamik sektörlerinden birisi haline gelen Türk turizm sektörü günümüzde ilişki içerisinde olduğu diğer sektörler de dikkate alındığında; Türkiye'nin lokomotif sektörlerinden birisidir denebilir.⁷⁵

Tablo 10: Net Turizm Geliri (Milyon Dolar)

Yıllar	T. Gelirleri	T. Giderleri	Net Turizm Geliri
1999	5.203	1.471	3.732
2000	7.636	1.711	5.925
2001	10.066	1.738	8.328
2002	11.900	1.880	10.020
2003	13.203	2.113	11.089
2004	12,124	2.524	13.363
2005	18.152	2.872	15.280

Kaynak : Turizm Bakanlığı (www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF670AAAC19264C5A89312FEB68290DD11), (15.02.2006)
TCMB (www.tcmb.gov.tr/odemedenge/rapor.html)
T.C. Hazine Müsteşarlığı (www.hazine.gov.tr/stat/egosterge/V-DisTicaretveOdemelerDengesi/V_4_1.xls), (22.06.2006)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 1999-2005 yılları arasında Türkiye'nin turizm gelirinde sürekli bir artış eğilimi söz konusudur bir durum söz konusudur. 1999 yılında net turizm gelirleri 3.732 milyon dolardan 5 kat artış göstererek 2005 yılında 15.280 milyon dolara yükselmiştir.

⁷⁵ Kamil Unur.(2000). Turizmin Türkiye'nin Ödemeler Dengesine Etkisinin Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı:3, s.4, www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi06/unur.html, (18.02.2005)

Tablo 11: Turizm Gelirlerinin İhracat İçindeki Payı

YIL	İhracat (milyar \$)	Turizm Geliri (milyar \$)	Pay (%)
1992	14,7	3,6	24,5
1993	15,3	4,0	26,1
1994	18,1	4,3	23,8
1995	21,6	5,0	23,1
1996	23,2	5,6	24,1
1997	26,3	7,0	26,6
1998	27,0	7,2	26,7
1999	26,6	5,2	19,5
2000	27,8	7,6	27,3
2001	31,3	8,1	25,9
2002	36,1	8,5	23,5
2003	46,9	9,7	20,7
2004	62,8	12,1	19,3
2005	73,1	18,2	24,8

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=508),
DPT (<http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2005/12/tv.19.xls>), (22.06.2006)
Turizm Bakanlığı (www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF670AAAC19264C5A89312FEB68290DD11)

Turizmden elde edilen gelirin ihracattan elde edilen gelire oranı 1992-1998 yılına kadar sürekli artış göstermiştir. 1999 yılında gerilemiş , 2000 yılında % 27,3 ile en yüksek seviyeye yükselmiş, 2003 - 2004 yine biraz gerileyerek sırasıyla % 23,5 , % 20,7 ve % 19,3 olarak gerçekleşmiştir ama 2005 yılında büyük artış göstererek % 24.8 oranına çıkmıştır.

Tablo 12: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarının Kapama Payı (milyar \$)

Yıl	Dış Ticaret Açığı (DTA)	Turizm Geliri	Turizm Gelirinin DTA Kapama Payı (%)
1997	20.646	6.208	30,0
1998	19.040	7.177	37,7
1999	14.103	5.203	36,9
2000	26.659	7.636	28,6
2001	9.320	8.090	86,8
2002	15.751	8.473	53,8
2003	21.856	9.676	44,3
2004	28,7	12,124	42,3
2005	32.576	18.152	55,7

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=508),
DPT (<http://ekutup.dpt.gov.tr/teg/2005/12/tv.19.xls>), (13.06.2006)

Tablo 9’de görüldüğü gibi turizm gelirlerinin dış ticaret açığını kapatma oranı yıllar itibariyle dalgalanmalar gösterse de, genellikle 1997-1999 yılları arasında % 30-37 aralığında gerçekleşmiştir. 2000 yılında % 28,6 oranında gerilemiş, 2001 yılında ise dış ticaret açığındaki büyük daralma sonucu % 86,8’e çıkmış, takip eden iki yılda ise dış ticaret açığındaki yükselme ile birlikte yine düşüş göstermiş ve son iki yılda 2004-2005 yılında % 42,3’den % 55.7’e yükselmiştir

2.2.3. Türk Turizminin Avrupa ve Dünya Turizmi İçindeki Yeri

Türkiye 1980 dönüşümünden sonra, turizm sektöründe önemli atılımlar gerçekleştirmiş. 80’den sonra turizm Türkiye ekonomisinde en gözde alt sektörlerden biri haline gelirken; bu gelişmenin sosyal, kültürel, ve ekonomik etkileri önemli boyutlara ulaşmıştır.⁷⁶

Türkiye 21.yy turizmde 1 milyon yatak kapasitesi, yılda 25 milyon turist ve 15 milyar dolar gelir vizyonu ile girerken, dünya turizm sektörü 2020 yılında 2 trilyon dolarlık dev pastayı paylaşmak için kıyasıya rekabete konu olacaktır. Bu rapora göre; 2020 yılında Türkiye, turizm pastasından en çok pay alan ilk on ülke arasına giremeyecektir. Diğer yandan 2020 yılında İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye’nde bulunduğu Akdeniz bölgesinin 332 milyon turist çekeceği tahmin edilmektedir.⁷⁷

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, Türkiye turizm sektörünün ekonomi içindeki ağırlığı açısından gelecek dönemlerde çeşitli ülkeler arasında oldukça üst sıralarda bulunacaktır. Turizm sektörünün 2004-2013 projeksiyon dönemi itibariyle Türk ekonomisine yıllık ortalama yüzde 9.18’lik katsayısıyla 161 ülke arasında dördüncü turizm sabit sermaye yatırımlarının yıllık ortalama artışı ile ikinci ve diğer turizm gelirleriyle de beşinci sırada bulunacaktır. Turizm amaçlı kamu harcamaları açısından yapılan değerlendirmede ise Türkiye’nin sonradan ikinci sırada bulunurken, Çin’in sıralamadaki yeri dikkat çekicidir. 2013 yılı itibariyle yaklaşık 23 milyar ABD doları gelir ve 1.5 milyon kişinin istihdam edeceği turizm sektörü, gelecek dönemde de ekonominin vazgeçilmez kaynakları arasında olmaya devam edecektir.⁷⁸

⁷⁶ Bulut, a.g.m., s.7

⁷⁷ WTO. (1996). *Executive Summary, Tourism 2020 Vision, A New Forecast From The WTO*, Madrid, ss.25-26

⁷⁸ Ongan, a.g.m ,ss.85-86

Tablo 13:Türkiye ve Çeşitli Ülkelerin 2004-2013 Projeksiyon Dönemindeki Sıralaması

	Türkiye	Yunanistan	İtalya	Fransa	Mısır	İspanya	ABD	Çin
Turizm Gelirleri	21	122	129	83	133	110	123	3
Turizm Amaçlı Kamu Harcamaları	160	161	128	157	124	142	93	1
Turizm Sabit Sermaye Yatırımları	2	45	91	69	141	140	113	4
Turizm Sektörünün GSMH'ya Toplam Katkısı	4	125	148	139	121	131	150	9
Sektördeki Doğrudan İstihdam (Kişi)	139	133	153	142	109	160	154	145
Sektördeki Toplam İstihdam (Kişi)	133	126	152	136	118	121	155	134

Kaynak : Serdar Oğan. Turizmin Dünya ve Türk Ekonomisindeki Yeri, *İktisat Dergisi*, Sayı:439, Temmuz 2003, ss.85-86

Dünya Turizm Örgütü (WTO), Ağustos 2005 itibariyle sadece ilk 10'u açıklamıştır. Sırayla ilk üç ülke Fransa, İspanya ve ABD'dir.Türkiye, gününbirlikçiler hariç 16,8 milyon turist ve % 2,2 payla 13-14. sırada bulunmaktadır.⁷⁹

⁷⁹ www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (02.02.2006)

II. BÖLÜM

EKOTURİZM

1. EKOTURİZMİN TANIMI VE TÜRLERİ

Ekoturizm, doğal ve kırsal alanlarda kültürel mirasın korunmasında önemli katkılar olabilecek bir turizm olgusudur. Doğal kaynaklarımızın kullanımında, sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalmak ve biyolojik çeşitliliği koruyarak, ekoturizm yaygınlaştırılması ülke ekonomisi açısından faydalı olacaktır.

1.1. Ekoturizmin Tanımı

Dünya Turizm Örgütü (WTO) değişen müşteri profiline bağlı olarak önümüzdeki yıllarda yeni turizm türleri öne çıkacağını öngörmektedir. Bu turizm türlerinin başında ekoturizm gelmektedir.⁸⁰

Ekoturizm terimi hem bir ilkeler topluluğu kapsamında değerlendirilebilen bir kavramı, hem de özel bir piyasa türünü ifade eder. 1991 yılına Uluslararası Ekoturizm Topluluğu ilk tanımlardan birisini yaratmıştır. Buna göre ekoturizm; “yerel halkın refahını destekleyen ve çevreyi koruyarak (çevreye duyarlı) doğal alanlara yapılan seyahat” olarak tanımlanmıştır.⁸¹

Turizm pazarında, doğaya dayalı turizm olarak tarif edilen ekoturizm, sürdürülebilir kalkınma aracı olarak görülmektedir. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) ekoturizmi şöyle tarif etmektedir; Ekoturizm genellikle küçük gruplar halinde yapılır. Konaklama ve yeme içme türü hizmetler çoğunlukla yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından verilir.⁸²

1996 yılında ise Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) Ekoturizmi; “yerel halka fayda sağlayan, aktif sosyo-ekonomik katılımını sağlayan düşük düzeyde negatif ziyaretçi etkisi yaratan ve korumayı geliştiren (geçmişte ve günümüzdeki kültürel zenginlikleri) doğanın değerini anlamak ve zevkine varmak için nispeten bozulmamış

⁸⁰ Ayhan Gökdeniz.(2003). Yerel Gündem 21 Ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Ekoturizm, *Ekonomik ve Teknik Dergi: Ekoturizm*, Yıl:42, Sayı:496, Nisan, s.29

⁸¹ Hülya Özbek(2004). Turizmin Çeşitlendirilmesinde Doğal Kaynaklarımız Ve Ornitolojik Turizm Yeri, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirisi*, Cilt:1, s.109

⁸² www.tod-tr.org/ekoturizm/ekoturizm.htm, (22.05.2004)

doğa alanlarına yapılan çevre açısından duyarlı seyahat ve ziyaret” olarak tanımlanmıştır.⁸³

Gelişmekte olan ülkelerin turizme bağımlılıkların daha fazla olması nedeniyle ekoturizm çoğunlukla bu ülkelerde daha yaygın görülmekle birlikte son yıllarda gelişmiş ülkelerde de yaygınlaşmaya başlamıştır.

Uluslararası Doğa Koruma Birliği’ne göre Eko-Turizm; Eğlenmeyi, doğayı, kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret olarak açıklanmaktadır.⁸⁴

Ekoturizmin üç temel belirleyici öğeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş vardır.

- Doğa temeli olması
- Kültürel olması
- Kaynağın değerini anlama

Doğaya yönelik olması, doğal ve kültürel kaynakları taktir etme bağlamında, ekoturizm sürdürülebilir turizm karakteri taşımaktadır.⁸⁵ Ekoturizmin ne olduğu bu üç öğeyi içeren ve buna eklenen yerel ekonomiye fayda gibi diğer karakterler de kullanarak açıklanır. Bu öğeler birbirini destekleyen bir şekilde kullanılarak, ekoturizmde doğayı tanıma ve doğayı anlama, doğadan zevk alma ve doğayı gözetme karakteri verilir; ekoturizm doğa turizmi olarak nitelenir.⁸⁶

1.2. Ekoturizm Türleri

Ekoturizm çeşitli kıstaslara göre gruplandırılır. Bu kıstaslar turizmde kullanılan araçlar (bisiklet, balon, raft, at) gidilen yerin doğası (dağ, yayla, mağara) yapılan etkinliğin özelliği (akarsu, av, bilim, trekking) gibi çeşitlilik gösterir

1.2.1. Dağ Turizmi

Dağcılığın birçok dildeki adı “Alpinizmdir” Bu etkinliğin bir spor dalı şekline dönüşümü ve yaygınlaşması, büyük ölçüde Alp Dağlarında olduğu için bu isim uygun

⁸³ Özbek, a.g.m., s.109

⁸⁴ O. Kurdoğlu.(2003). *Korunan Alanlar Ve Ekoturizm Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi*, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Orman ve Av. Sayı 4, s.4

⁸⁵ D. B. Weaver,(1999). *Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya* , Annals of Tourism Research. 26(4), Griffith University, Australia, ss.793-801

⁸⁶ Erdoğan, a.g.e., s.110

görülmüştür. Himalayalar’da dağcılığa himalayalizm, And Dağlarında yapılan Andizm dendi. Türkçe’de bu etkinliğe verilen isimde herhangi bir dağ tercihi yapılan İngilizce’deki gibi genel anlamda “dağcılık” sözcüğü benimsenmiştir.⁸⁷

Dünyanın Önemli Yüksek Dağları

- Afrika Kilimanjoro – Kenya dağları
- Güney Amerika: Acorcogua 6960 m
- Asya Everest: 8848 m
- TienShan, Pamir, Himalaya
- Avrupa Elbruz – Kafkasya 5642 m
- Mont Blange 4857 m

Birleşmiş Milletler, 2002 yılını “Uluslararası Ekoturizm Yılı” olarak ilan etmiş.⁸⁸ 1980’li yıllardan bu yana kitle turizmine endekslenen Türkiye, iyi hazırlandığı taktirde olağanüstü zengin doğal ve kültürel çeşitliliğini bu etkinlik döneminde dünyanın gündemine taşıyacak ve böylece ülkemiz için alternatif turizm alanları yaratılacaktır. 2002 yılında UNESCO tarafından “Dünya Dağlar Yılı” olarak ilan edilmiştir.⁸⁹

Anadolu coğrafyası oldukça zengin doğası ile doğa sporlarının hemen hemen tümüne açıktır. Dağcılık hem sportif hem de kültürel etkinliği barındıran, insan insanın doğa ile ilişki kurarak fiziksel ve ruhsal dinginlik sağlamasına yarayan en etkili sporlardan biridir. Dağlar macera, heyecan ve değişiklik arayanlara çeşitli rekreasyonel faaliyetlerden doğa yürüyüşleri, dağ bisikletiyle geziler, orienteering artık dağlarda ilgi çekmektedir. Dağlarda kayaçlar ve yüzey şekilleriyle ilgili olarak yapılan sporlar çeşitlenmiştir. Sağlam kayaçların olduğu dik yamaçlarda kaya tırmanıcılığı, karlı alanlarda yapılan değişik sporlar arasında karda ve buzda botla kaymak (snow-spearfting), kızak (snow-scating), buzul kayağı (heli-skiing-helikopterle gidilerek yapılan yüksek dağ kayağı), baloon skiing (balonla gidilerek yapılan yüksek dağ kayağı), snow-boardin sayılabilir.⁹⁰

⁸⁷ U. Uluocak,(2000). Macera Tırmanış, *Atlas Dergisi Macera Eki*, Sayı:2

⁸⁸ Cengiz Yücel.(2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, *Dağlık Bölgelerde Ekoturizm Konferansı, 12-15 Eylül 2001 Türsab Dergisi*, sayı:219, www.tursab.org.tr/content/turkish/home/dergial/219/eko.htm, (01.05.2004)

⁸⁹ Recai Uysal.(2001). Bursa’da Dağcılık Sporü Geliştiriliyor, *Anadolu’nun Sesi Dergisi*, Sayı:187 www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/187/AND45.htm, (01.12.2004)

⁹⁰ S. Doğaner.(2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, ss.67-80

1.2.2. Yayla Turizmi

Yaylalar, geleneksel olarak yöre insanların yaz aylarında özellikle hayvanlarını otlatmak amacıyla çıktıkları, yüksek bölgelerde konumlanmış yerlerdir. Özgün doğal yapılarının yanı sıra kültürel kimlikleriyle de oldukça cazip bir turizm potansiyelini oluşturmaktadır. Söz konusu potansiyelin doğa yürüyüşleri, kış sporları, kano-rafting, çim kayağı vb. gibi aktivitelerle desteklenmesi durumunda ülkemizdeki sürdürülebilir turizm uygulamalarına uygun ortamları sunmaktadır.⁹¹

Türkiye de ekoturizm etkinlikleri arasında en fazla yayla turizmine olmaktadır. Dünyada olduğu kadar Türkiye’de zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutar. Yaylalar, bakir tabiatın kirlenmemiş havasını; billur gibi soğuk suları; yazın en sıcak günlerde bile korunma ferahlatıcı serinliği; büyüleyici güzellikte manzaraları; hormonsuz ve dalında yavaş yavaş olgunlaşan bitkileri; tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elde edilen ve yapılan gıdaları da sunarlar. Habitatı bozulmamış bir çevrede yaşayan bin bir çeşit yabani hayvan ve bitki, insanı televizyonlarda izlenen belgesellerin kurmaca aleminden kurtarıp gerçek hayatın bir parçası kılar.⁹²

1.2.3. Kış Turizmi

Kış turizmi; kış sporları ve rekreasyon eylemleri yüksek dağlık kuşaklarda gerçekleşmektedir. Dağlık alanlarda; yerleşme merkezlerine uzaklığı, konumu ,ulaşımı ve sundukları olanaklar ölçüsünde nitelik kazanırlar. Kayak sporu başta olmak üzere diğer rekreatif özellikler kış mevsiminin yegana turizm eylemidir.⁹³

Kış turizmi turizmin çeşitlenmesi açısından mevsim itibari ile sönük geçen kış aylarının değerlendirilmesi ve kış aylarındaki turizm eylemlerinden gelir elde etmesi sağlamak açısından amaç olabilmektedir.⁹⁴

⁹¹ S. Gönenç.(1995). Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Örnek: Yayla Turizmi Planlama Yaklaşımı, *Türkiye’de 19.Dünya Şehirlilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim.Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, s.412

⁹² www.turizm.gov.tr, (12.08.2005)

⁹³ K Demir.(2000). *Kış Turizmi ve Kış Sporları Tesisleri Biçimlendirme Süreci İçin Veri Tabanı Modeli*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.4

⁹⁴ Ş.G. Beyhan.(2004). Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli:Pamukkale Örneği, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.54

1.2.4. Tarım ve Çiftlik Turizmi

Çiftlik turizmi, kırsal alanlarda konaklama ve etkinlikler köy yerine çiftliklerde yapılıyorsa bu turizm türü çiftlik turizmi olarak adlandırılmaktadır. Herhangi bir kırsal yerleşmede ekonomik etkinlik tarım ise turistik uygulamalarda ağırlıklı olarak tarıma dayalı programlar yer alıyorsa, bu turizm türünün adı da tarım turizmi olmuştur. Tarım turizmi, bir etkinlik olarak sürerken, aynı zamanda doğal çevrenin, geleneksel kırsal coğrafi görünümünün korunmasına yardım etmekte, çevre, tarım ve turizm arasındaki bağı sağlamaktadır. Bu kavramlar kırsallığı çağrıştırmakta kırsal turizm olarak ifade edilmektedir.⁹⁵

1960'lı yıllardan sonra başlayan kırsal alanlara dönüş isteği, rekreasyon amaçlı olması nedeniyle, çiftlik turizmi tercih edilir bir boyut kazanmıştır. Çiftlik turizminin yapıldığı tatil çiftlikleri aşağıdaki türlerde toplanmaktadır⁹⁶:

- Tarımsal büyük çiftlikler,
- Özel çiftlikler,
- Tarihi yöre çiftlikleri,
- Çalışma çiftlikleri,
- Sportif ve rekreasyonel çiftlikler,
- Çiftlik ormanı işletmeleri.

Gelişmiş ülkelerde tarım artık yerini organik tarıma bırakmaya başlamıştır. İnsanlar aldıkları besinlerde doğallığı daha çok aramaya ve bunun sonucunda tarımda yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Organik tarımda amaç, suni gübre yerine doğal gübre, kimyasal ilaç ile mücadele yerine biyolojik mücadele yaparak, hormonsuz ve hiçbir yapay katkısı olmayan doğal halde yetişen sebze ve meyveler yetiştirmektedir. Diğer şekilde yetiştirilen tarım ürünlerine oranla maliyeti düşük fakat daha pahalı satılmaktadır. Buna rağmen doğal olmasından dolayı daha çok tercih edilmektedir. Amerika'da ekoturizme yönelik çiftliklerde, doğal hayatı birebir yaşamak isteyen turistlerin sayısı giderek artmaktadır.⁹⁷

Doğal hayat kavramı içerisinde tüm dünyanın eğilimi de bu yönde olmaktadır. Değişik yörelerde çiftlik hayatı içerisinde turistlere doğal yaşam sunulmaktadır. Bazı tesislerde turistlere yetiştirilen ürünler sunulurken bazılarında da turistler üretime

⁹⁵ Erdoğan, a.g.e., s.130

⁹⁶ A. Tunç ve F. Saç.(1998). *Genel Turizm Gelişimi ve Geleceği*, Detay yayıncılık, Ankara

⁹⁷ A. Çağatay ve M. Yurdaer M. vd.(2002). Eko-turizm için Mekan ve Yerel Toplulukların Katılımının Planlanması", *T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara, 2002, s.212

katılarak hobi bahçelerinde tarımla iç içe yaşamaları sağlanmaktadır. Örneğin; Naturland bu tip turizm çeşidine önderlik etmiş olan bir tesistir. Tesis içinde doğal yaşam özendirilmeye çalışılmış ve hayvansal ürünlerin nasıl elde edildiği yerinde gösterilmiştir. Aynı uygulama hobi bahçelerinde de tarımsal faaliyet olarak turistlere sunulmuştur.⁹⁸

Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Kırsal Alan Turizmi konulu kongrede, rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı çiftlikler iki gruba ayrılmıştır. Bunlar tarım ve tatil çiftlikleridir. Tatil çiftliklerinde doğaya zarar vermeden, doğayla uyumlu bir yapılanma vardır. Konulara taze olarak sunulabilecek bir biçimde tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Ancak, çiftliklerin yöre dışından kişilere açılmasının, geleneksel öğelerin ve toplumun bütünlüğünün bozulmasını neden olabileceği gibi görüşler de bulunmaktadır. Turizm ekonomilerini desteklemede tarım turizminin kullanıldığı bir ülke Kamboçya'dır.⁹⁹

1.2.5. Termal Turizm

Termal turizm yirmi birinci yüzyılın ihtiyacı haline gelen bir turizm şekli olmaktadır. Günümüzde yaşam koşulları ve çevre sorunları insanoğlunun sağlığını bozmakta ve bozulan sağlığını tekrar iyileştirmek için bu duruma çare düşünülmektedir. Çare olarak da, sağlığına iyi gelecek yerlere seyahat ve oradaki temel su kaynaklarından yararlanmak düşünülmüştür. Eskiden bu seyahatler halk arasındaki söyleyişlerden kaynaklanırken şimdi tıp dünyasındaki uzman kişilerin yönlendirilmesiyle yasal boyutlarda bir olay halini almıştır.¹⁰⁰

Günümüzde dünyada termal turizm amaçlı olarak Almanya'da ve Macaristan'da 10 milyon kişi, Rusya'da 8 milyon kişi, Fransa'da 700 bin kişi, İsviçre'de 800 bin, İspanya'da 400 bin kişi termal turizme katılmaktadır. Türkiye'de de toplam 1300 termal kaynak içerisinde aktif olarak kullanılan 240 adet kaplıcadan 7 milyon kişi faydalanmaktadır.¹⁰¹ Görüldüğü üzere pek çok ülke kaplıca, ılıca gibi şifalı sular merkezlerinden alternatif tıp teknikleri ve doğal tedavi yöntemleri açısından yararlanmaktadır ve ekonomik açıdan fayda da elde etmektedir.¹⁰²

⁹⁸ Beyhan, a.g.t., s.56

⁹⁹ Tunç ve Saç, a.g.e., s.34

¹⁰⁰ Beyhan, a.g.t., s.58

¹⁰¹ www.jeotermaldernegi.org.tr/termalturizm.htm, (09.11.2004)

¹⁰² Ş. M. Doğu ve A. Tuncer .(1984). Türkiye'de Sağlık Turizmi, *Tıbbi Ekolojik ve Hidro-Klimatoloji Dergisi*, 1. Ulusal Balneoloji Sempozyumu, Özel Sayısı, Cilt:2, Sayı:2-3, İstanbul, s.296

1.2.5. Kano Ve Rafting Turizmi

Rafting, raft" adı verilen botlarla, akış hızı yüksek nehirler üzerinde yapılan bir spor. Rafting'de asıl olan içinde bulunduğunuz botu devrilmeden; kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmektir. Rafting, 6 ile 8 kişilik takımlar halinde yapılıyor ve başarılı olabilmek için gerçekten bir "takım" olabilmek gerekiyor. Raftı devirmeden macerayı bitirmek için bütün takımın birbiriyle ahenkli kürek sallaması gerekiyor.¹⁰³

- Kanoculuk: zevkli olduğu kadar zor da olan bu spor şişme iki kişilik kanolarla yapılır.
- Rafting: beş ya da dokuz kişilik botlarla yapılan akarsu sporudur.

Kano ve rafting tamamıyla doğal şartlarda gerçekleştirildiğinden çevre ile uyumlu, betonlaşmaya ve çevre kirliliğine yol açmayan ve doğal güzellikleri ön plana çıkarma özelliğine sahiptir.¹⁰⁴

Rafting turizmi için coğrafik koşullar önemli olmaktadır. Rafting yapılacak yer ile konaklama yerinin ulaşımının kolay olması idealdir. Akarsular uluslararası zorluk derecelerine göre 6 klasmana ayrılmaktadır.¹⁰⁵

Parkur üzerine nehrin akış hızı, yani debisi, parkur üzerindeki kaya yoğunluğu bu zorluk derecelerinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Parkurlar ortalama olarak 12 – 20 km uzunluğundadır. Botlara 4 – 6 kişilik gruplar olarak bilinir. Yol boyunca rehberin verdiği komutlara uyarak takım halinde kullanılan bot nehir akıntısında kullanılır.

Rafting de diğer doğa sporları gibi doğayla iç içe yapılan bir etkinliktir. Doğanın içindeyken, onun kurallarının iyi bilinmesi ve ona uyum sağlanması gerekmektedir. Amaç akarsuyu yenmeye çalışmak değil, onun ritmine uymaktır.

Rafting turunda dikkat edilmesi gereken konular¹⁰⁶:

- İyi bir yüzücü olunmalı
- Mutlaka can yeleği takılmalı
- Güvenlik için kask takılmalı
- Mutlaka en az iki yada üç kişilik gruplarla çıkılmalı
- İlk yardım konusunda bilgi sahibi olunmalı.

¹⁰³ www.icemtour.com/trk/turkiye_rafting_turlari.asp, (22.03.2006)

¹⁰⁴ Erdoğan, a.g.e., s.147

¹⁰⁵ Tunç ve Saç, a.g.e., ss.38-56

¹⁰⁶ Erdoğan, a.g.e., s.150

1.2.7. Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Trekking'in kelime anlamı "kağnı arabası, atla veya yaya olarak yapılan uzun zorlu seyahat" demektir. Ancak günümüz turizmde, Trekking kavramı bir doğa sporu veya hobi faaliyeti olarak anlam kazanmıştır. Çağdaş anlamı ise, "bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikaların takip edildiği, belirli zorlukla ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlerin" genel adıdır. Trekking bütünleşme, fiziksel kondisyonlarını ve yeteneklerini zaman zaman ölçme ve sürekli değişen bitki örtüsünü gözlemleme, buzul göllerin kenarında kamp kurma gibi amaçlarla olaya yaklaşmaktadırlar.¹⁰⁷

Trekking faaliyetleri sırasında ulaşılan yükseklikler ülkeye göre değişebilir. Trekking, sadece dağlara özgü bir faaliyet de değildir. Çöller, bozkırlar, ormanlar ve akla gelecek her çeşit arazi olabilir. Trekking farklı şekillerde yapılabilir. Sahil trekking şeklinde, geziye tekne ile başlanıp sonra sonra karada devam edilenler, kışın dağlarda kar üzerinde yapılanlar bunlardan bazılarıdır. Daha önceleri özel gezilerle keşfedilen bölgelere bugün binlerce turist trekking şirketleri ile kolayca ulaşabilmektedir. En ünlü 8000 metrelik dağların ana kamplarında trekking turları görülürken kolay yürüyüşler ile çıkılabilen bir çok 6000-7000 metrelik dağlar da vardır Afrika'da Klimenjero Dağı (5895 m) Arjantin de Acorgacva Dağı (6960m) bu tür kolayca çıkılan trekking zirvelerinin tanınmışlığındandır.¹⁰⁸

Yapılan trekking etkinliğinin zorluk derecesine göre 2 gruba ayrılmıştır.

1. Hard Trekking: Zorlu, dağcılık bilgisi ve malzemeleri gerektiren, uzun süreli yürüyüşlerdir.
2. Soft Trekking: Rahat, her kondüsyon seviyesinde kişinin katılabileceği günübirlik yürüyüşlerdir.

¹⁰⁷ Erdoğan, a.g.e., ss.131-132

¹⁰⁸ *Türkiye Tatil Rehberi*,(2000) Ekin Yazım Merkezi, İstanbul

1.2.8. Buharlı Lokomotif Turizmi

Pek çok Avrupa ülkesinde kullanımdan kalkmış buharlı lokomotifleri özleyen kişiler buharlı lokomotif ile seyahat etmek ve çevreyi görmek için ülkemize gelmektedir. İzmir – Sultanköy arasında böyle bir tur başarı ile uygulanmaktadır.¹⁰⁹

1.2.9. Karayolu Seyahati Turizmi (Overland Tourism)

Özellikle kaşif ruhlu olan ve sadece ülke içindeki gezilerden tatmin olmayan turistlerin gereksinimlerine cevap verebilmek amacıyla bazı tur operatörleri overland denilen tarih, geleneksel yaşam ve coğrafi açıdan dünyanın ilginç ülkelerine yapılan, uzun süreli karayolu gezilerini düzenlemeye başlamışlardır. Dünyanın en ilginç gezileri olan overland turlarında bazı güçlükler vardır. Bu güçlükleri bilip ona göre hazırlıklı olmak, gezileri sorunsuz ve zevkli duruma getirecektir. Bu uzun gezide alınacak yol yaklaşık 10 bin km dönüş olmak üzere toplam 20 bin km'dir. Bazı günler geceli gündüzlü yol alındığından overland turlar uzun yola dayanamayanlar için sorun olabilir.¹¹⁰

1.2.10. Atlı Doğa Yürüyüşü Turizmi

Turizmin çeşitliliği içinde yer alan atlı doğa yürüyüşleri tarihi ve doğal güzelliklerin bulunduğu yörelerimizde düzenlenen gününbirlik veya birkaç günlük gezi programları ile yapılmaktadır. Ata binmek bir başka canlı ile yapılabilen ender sporlardan biridir. İlk olarak temel binicilik eğitiminin alınması gerekir. Temel eğitimi aldıktan sonra, gezilere katılabilir, at üstünde safari, orienteering yapılabilir veya daha uzun süreli bir at gezisi düşünüyorsa bir hafta on günlük gezilere katılmak uygun olur.

Atlı geziler: Temel eğitimini almış olanların veya geliştirmek isteyenlerin katılabileceği faaliyetlerdir. Grup lideri denetiminde, temposu hafif, dik iniş ve çıkışları olmayan, molalar dahil en fazla 2 saatlik atlı gezilerdir.

Safari: Temel eğitimini almış ve atlı gezileri rahatlıkla yapabilenlerin katılabildiği, belirli oranlarda sportifliği ve vücut esnekliğini, eğlence ile beraber yorgunluğu da göze almayı gerektiren faaliyetlerdir. Grup lideri gözetiminde, temposu hızlı, gerektiğinde dik iniş ve çıkışları içeren binişlerdir¹¹¹

¹⁰⁹ A. Alpar.(1998). *Eğirdir ve Yöresinde Alternatif Turizm Çeşitlerinin Geliştirilmesi*, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını, İstanbul, ss.6-21

¹¹⁰ *Capital Guide 36*,(1997). Alternatif Tatil, İstanbul, s.s.y.

¹¹¹ Erdoğan, a.g.e., s.133

1.2.11. Bisiklet Turizmi

Günümüzde, bisiklete binmenin sağlığa yararlı olduğu görüşünün gelişmesi ile özellikle Avrupa'da uluslararası nitelikte pek çok bisiklet turları düzenlenmektedir. Bisiklet sporu ile ilgilenenlerin sayısının artmasıyla bir çok ülkenin kent caddeleri, ulusal parkları ve belediye parklarında bisiklet yolları ayrılmaktadır.¹¹²

Bisiklet turizmi yeni yaygınlaşmaya başlayan bir turizm türüdür. Doğanın daha derinlerine yol olmayan yerlerine gidebilmek, her yerden rahatlıkla geçebilmesi, gerekirse elinize alıp taşınabilecek kadar hafif olması ile kısa sürede çok yer gezebilmek, aynı zamanda sürat yapıp kötü arazi koşulları ile de mücadele edebilmenin verdiği macera duygusu ile yaygın bir spor olmuştur.

1.2.12. Sualtı Dalış Turizmi

Sportif amaçlı dalışlarda hiçbir malzeme sınırlaması yoktur. Aletli sportif dalışlarda denge yeleği, tüp basınç göstergesi, derinlik göstergesi ve zaman saati kullanılması mecburidir. Ancak kaldırma balonu veya aynı amaçlı malzemelerin kullanılması yasaktır. Kesinlikle kompresörsüz dalışlar yapılamaz. Dalışlar sırasında karada veya ilgili makamlardan izin alınmış teknelerde yüksek basınçlı doldurma kompresörleri bulundurmamak serbesttir. Dalış yaptıran acenta, kulüp, kuruluş, otel, tatil köyü, okul vb. yerler ile teknelerde ilk yardım malzemeleri bulundurulması mecburidir. Dalışlar sırasında su altında fotoğraf çekilmesi, video kamera kullanılması serbesttir. Çekim için gerekli her türlü malzeme kullanılabilir. Sportif amaçlı dalış düzenleyen seyahat acentaları, yat işletmeleri, kurum ve kuruluşlar ile sualtı kulüpleri balıkadamların sahip oldukları ve kullandıkları tüp regülatör, denge yeleği gibi dalış malzemelerinin periyodik test ve bakımlarını yaptırmak zorundadırlar. Bu testler sivil balıkadam firma temsilciliklerinde veya Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın yetki verdiği kuruluşlarda yaptırılabilir. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, başlıca 7 değişik sualtı dalışı disiplini bulunmaktadır. Yeni başlayanlar için scuba dalışı iki türlü seçenek sunar. Rekreasyonel dalış ve sportif dalış.¹¹³

Türkiye'de bulunan dalış bölgeleride ; Kemer, Kalkan, Bodrum(Dünyanın ilk ve tek su altı müzesi Bodrum'da bulunmaktadır), Saros, Marmaris¹¹⁴

¹¹² www.ajansspor.com/bisiklet, (06.03.2005)

¹¹³ Erdoğan, a.g.e., ss.142-144

¹¹⁴ www.turizm.gov.tr , (12.08.2005)

1.2.13. Mağara Turizmi

Mağaracılık, bilimsel ve sportif amaçlarla yürütülen bir uğraştır. Sportif mağaracılık dünyanın en tehlikeli doğa sporlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bireysel olarak yapılabilirdi gibi, grup olarak da yapılabilir. Doğa turizminde mağaralar, görsel amaçlı kullanımlar için speleotem şekiller bakımından zengin, dolaşımın kolay olması bakımından yatay yönde gelişmiş, ulaşım olanağı sağlanabilen mağaralar seçilirler. Mağara girişi düzenlenerek, mağara içinde özel donanım ihtiyacı duyulmadan turistlerin dolaşması sağlanıp, aydınlatılarak turizme açılırlar ve müze şeklinde gezilirler. Sportif amaçlı kullanımlar için derinlik ve uzunluk daha çok önem kazanmaktadır. İçinde düzenleme yapılmayan bu mağaralar, özel donanımlı mağaracılar gezebilirler.¹¹⁵

Mağaracıların yeraltı derinliklerine inerken bazı özel malzemeler kullanmaları gerekmektedir. Bu malzemeler¹¹⁶:

- Karanlık yerler için karpit lambası
- Göller için bot
- Uçurumlar için özel ip ve teknik malzemeler
- Yeraltı nehirleri için malzemeler

1.2.14. Macera- Spor Turizmi

Macera-spor turizmi, farklı yaşam tarzı ve tatil anlayışı benimseyen, sportif hareketlerle de tatili zenginleştirmeye çalışan insanların katıldığı bir sürdürülebilir turizm çeşididir. Doğa, insana spor yapma imkanı ve farklılıkları tanıma imkanı sağlayan bir değerdir. Tırmanmak için hafif bir yükselti, rafting gibi suyla ilgili bir imkan, avcılık, botanik, doğa yürüyüşleri, trekking, vb. Pek çok macera olayı insan hayatına spor olayını da katarak turizm olgusunu farklı yaşatmak için organize edilmiştir.¹¹⁷

Macera tatilleri, değişiklik arayan, tehlikeden ve yüksek riskten hoşlananların katıldıkları bir turizm türüdür. Bu turizm faaliyetleri insanları içinde bulundukları stresli ortamdan uzaklaştırdıkları ve onlara yeni şeyler öğrenme ve görme olanağı sağladıklarından giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür turizm faaliyetlerine örnek olarak

¹¹⁵ Doğaner, a.g.e., ss.615-620

¹¹⁶ Erdoğan, a.g.e., ss.145-153

¹¹⁷ Beyhan, a.g.t., s.53

dağcılık, rafting, vahşi doğa gezileri, mağaracılık ve yamaç paraşütçülüğü örnek verilebilir. Dünyanın bazı bölgelerindeki coğrafi alanlar bu tür turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse; Nepal'daki Himalaya dağları, Türkiye'de Ağrı Dağı ve Çoruh Nehri gibi ¹¹⁸

Macera turizmi, ekoturizm etkinliklerinin aktif bir formudur. Katılanların adrenalinlerinin yükselmesini sağlar. Macera turizmi riskle beraberdir. İyi planlanmış veya iyi planlanmamış olsun risk taşır. Macera turizmi bu risk faktörüne rağmen, fiziksel aktivite ve keyif, ferahlık, kişisel hedefler kurulması, nefesi durdurucu eylemler, soluk kesici manzaralar, son derece heyecanlı yanlarıyla macera severleri çekmektedir. ¹¹⁹

1.2.15. Av Turizmi ve Nehir, Göl Balıkçılığı

İnsanlık tarihinin en ilkel dönemlerinde başlayan avcılık, ilk insan için bir yaşam gereği idi. Avından sadece yiyecek sağlamakla kalmıyor, derisinden giyecek, kemik, boynuz ve toynaklarından da çeşitli aletler yapıyordu. Tarımın zaman içinde gelişmesi, avcılığı insanlığın tek geçim kaynağı olmaktan çıkardı. Bu defa ürünleri ve sürüleri korumak amacıyla avcılık sürdürüldü. Günümüz çağdaş toplumlarında ise avcılık, gelişmiş silah ve malzemelerle yapılan popüler bir spor dalı olarak görülmektedir. ¹²⁰

Avcılık ve balıkçılık, bilinçli ve kurallara uygun olarak yapılması durumunda her yönden olumlu etkileri olan bir turizm türüdür. Bir yandan ülkenin yaban hayatını koruyup geliştirirken, diğer yandan da önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Av turizminin önemsendiği ülkelerde av hayvanları sayıca artmakta, çevreye ve yaban hayatına özen gösterme duygusu gelişmektedir. Ayrıca av turizminin yapıldığı yörelerde usulsüz avcılığın azaldığı ve oto kontrolün sağlandığı da görülmektedir. ¹²¹

Av turizmi ve balıkçılık bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak, doğaya zarar vermeden yapılan, sadece olgunluğu erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. Av turizmi, ancak A Grubu seyahat acentaları aracılığıyla yapılabilir. ¹²²

¹¹⁸ Yüksel Öztürk ve İrfan Yazıcıoğlu.(2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl:2002, Sayı:2, Ankara, s.188

¹¹⁹ Erdoğan, a.g.e., s.147

¹²⁰ www.ajansspor.com/avcilik, (06.03.2005)

¹²¹ Kozak vd., a.g.e., s.28

¹²² Gazi Uçkun ve Evrim Çeltek.(2004). Niş Pazarlama Ve Turizm Sektöründe Uygulanabilirliği, *İşgüç Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, s.14
http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=222, (28.04.2004)

Doğal dengenin oluşmasında regülatör (düzenleyici) rol oynayan yırtıcılar tuzak ve zehirlerle avlanılarak pek çok ortamda tümüyle yok edilmişlerdir. Nitekim bugün aslan, kaplan, sırtlan, jaguar, ayı vb yırtıcılara ancak doğal parklarda rastlanabilmektedir. Büyük regülatörlerin pek çok alanda yok edilmesi doğal dengenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Avcılığını sürdürülebilir kavuşturmuş olan ülkelerde bu görev avcılar tarafından yerine getirilmektedir. Başka bir ifadeyle avcılar günümüzde regülatör görevi görmektedirler.¹²³

1.2.16. Orienteering (Yön Bulma)

Orienteering İskandinav'ca bir kelimedir ve yön bulma anlamına gelmektedir. Üzerinde kontrol noktaları işaretlenmiş büyük ölçekli (detaylı) bir harita ve pusula yardımıyla yönünü bularak belirli bir parkuru en kısa sürede tamamlama yarışmasına Orienteering denir. Parkur birbirinden uzak ve ters yönlerde konan kontrol noktaları ile çizilir. Noktalar iyice gizlenir ki, yarışmacılar harita ve pusulayı hakkıyla kullanabilsin. Bu yüzden orienteering, koşarken satranç oynamak olarak tanımlanmaktadır. Kontrol noktalarında her biri farklı olan şifreler ya da zimbalar bulunur. Yarışmacılar bu şifreleri toplamak ya da ellerindeki kartı her kontrol noktasında zımbalamak zorundadırlar. Yarışmacılar iki dakika arayla start alır ki, birbirini izleme gibi bir kolaylığa yönelmesinler.¹²⁴

1977'de olimpiik spor dalı olarak kabul edilen orienteering'in dünya üzerinde 58 ulusal federasyonu bulunmaktadır. Orienteering önceleri zorlu doğa koşullarında yapılmıyordu. Daha sonraları kapalı mekanlara taşınarak hazine avı adı altında daha basit, program çözmeye yönelik, takım çalışmasını destekleyen şekillerde yapılmaya başlandı. Otellerin, alış-veriş merkezlerinin içine kadar taşındı. Sadece noktaları bulup zimbaları basmak yerine daha değişik problemler ve çözüm yöntemleri ortaya çıktı. Ekiplerin daha fazla beceri ve hayal gücü kullanmaları gerekti. Bir pastanın içinden çıkacak ip ucundan havuzun içindeki paranın toplanmasına kadar bir çok değişik ipuçları ortaya çıktı.¹²⁵

¹²³ İsmail Şafak.(2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkisi", *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri:A, Sayı:2, Isparta, s.134

¹²⁴ www.clubs.bilgi.edu.tr/bilgidak/orienteering.htm, (11.07.2004)

¹²⁵ www1.dogus.edu.tr/spor/orient.htm, (02.11 2004)

Orienteering'in diğer doğa sporlarına göre ters olan yanı çok kişi ile yapılmasının keyif vermesidir. Yarışa ne kadar çok katılan varsa, yani elli, yüz belki de bin kişi, o kadar zevkli olmaktadır. Dünyada 20.000 kişinin aynı günde koştuğu büyük organizasyonlar yapılmaktadır.

Orienteering yapı, bina, stat, saha gerektirmeyen çevreci bir spordur. Her şey sökülüp takılıp işleri bitince kaldırılıp götürülebilir. Örneğin binlerce kişinin katıldığı yarışlardan sonra ertesi gün aynı araziye gidince ayak izlerinden başka bir şey görülmez. Orienteering maliyeti çok az alt yapısı çok ucuz bir spordur. Ancak çevreci ve ucuz yönünün dezavantajı hazırlıklarının çokluğundandır. Yarışmayı koşmak en keyifli yanı ama bu ortamı yaratacak organizasyon gereklidir.¹²⁶

1.2.17. Parapente – Yamaç Paraşütü Turizmi

Macera ruhlu insanların havada yalnız uçuş ve risk duygusunu yaşamak istemeleri sonucunda 1970'lerde delta kanat bulunmuştur. Böylece insanlar serbest bir şekilde uçmaya başlamışlardır. 1980'lerin başında Fransa'da Alpler bölgesinde Miessy adlı kasabada dağcılık da yapan bir grup paraşütçü, uçaktan serbest atlayışta kullandıkları yönlendirilebilir paraşütlerle tırmandıkları dağlardan koşarak havalanmayı ve inişi uçarak yapmayı düşündüler. "Parafoil" adı verilen bu paraşütlerin uçuş açılarını biraz değiştirip bunu gerçekleştirmeyi başardılar, bu yeni alete de "Parapente" adını verdiler. Belli bir eğime sahip, etrafında kalkış ve iniş için yeterince açık bölgeye sahip hemen hemen her yerde uçmak mümkün. Fazla bir yükseklik de şart değil. Eğitim ve iniş yerleri yeterli özelliklere sahip ise sadece 20 – 30 m irtifası olan yerlerden dahi kalkış yapılabilir.¹²⁷

Ülkemizde yamaç paraşütü iyi tanınan ve çok fazla insanın yaptığı bir spor değildir. Fakat Türkiye'nin sahip olduğu koşulları dikkate alınırsa gelişme fazla olan spor. Yamaç paraşütü ilk aşamalarda kolay öğrenilen bir spordur. Yamaç paraşütünde oluşan kazaların çoğu kalkış ve iniş sırasında olmaktadır.¹²⁸

¹²⁶ Uçkun ve Çeltek, a.g.m.,(e-dergi)

¹²⁷ Erdoğan, a.g.e., s.151

¹²⁸ Bal, a.g.e., s.s.y.

1.2.18. Bungee Jamping

Bungee jumping kökeni, yüzyıl önce Güney Pasifikte Penecoste Adalarında yaşayan yerlilerin de ayaklarına sarmaşıktan yapılmış iplere bağlanarak bambu kulelerden atladıkları belirtilmektedir. Günümüz şartlarında bu sarmaşıkların yerini elastik ipler ve bambu kulelerinin yerini de yüksek köprüler, çelik yapıtlı atlama kuleleri ve vinçler almıştır.

Avrupa'da 1970'lerde Oxford Üniversitesi öğrencilerince bagaj gerdirme lastikleriyle ilk bungee atlayışlarının temeli atılmıştır. 1980'lerde artan talep karşısında teknolojinin tüm imkanlarından faydalanarak önemli bir sektör haline gelmiş, günümüzde ise tüm dünyada yaygınlaşan, uluslar arası alanda yarışmaları düzenlenen bir spor dalı olarak kabul görmüştür.¹²⁹

1.2.19. Kuş Gözetleme (Ornitoloji) Turizmi

Kuş gözlemcisi, kuşları gözlemeyi kendine merak edinmiş kişilere denir. Kuş Gözlemciliği profesyonel bir uzmanlık alanı olabileceği gibi, boş zamanları değerlendirmek için yapılan bir hobi olarak da sürdürülebilir. Dünyanın pek çok yerinde kuş gözlemciliğine merak sarmış milyonlarca insan yaşar. Mevsimlere göre sulak bir alan, bir orman, dümdüz bir bozkır hatta büyük bir şehrin tam ortası kuş gözlemcisinin seçtiği yer olabilir.¹³⁰ Kuşlar uçan canlılar oldukları için onlara yaklaşmak zordur. Bu nedenle, kuş gözlemcisi yanında bir de dürbün bulundurur. Dürbün, kuş gözlemcisinin en temel aracıdır. Kuş gözlerken kullanılan diğer önemli araç ise içinde kuşların resimlerinin bulunduğu kılavuz kitaptır. Kılavuz kitaptaki resimleri, kuş türlerini, onların dişileri, erkekleri ya da gençleri arasındaki farkları, uçarken ya da bir yere konmuşken nasıl göründüklerini gösterir. Gerekli üçüncü araç bir not defteridir.¹³¹

Türkiye'nin sahip olduğu kuş türü bakımından Avrupa ülkelerine kıyasla önemli ayrıcalığı bulunmaktadır. Tüm Avrupa'da 500 kuş türü yaşarken ülkemizde 400'den fazla tür olduğu bilinmektedir.¹³²

¹²⁹ Erdoğan, a.g.e., ss.152-153

¹³⁰ Uçkun ve Çeltek, a.g.m.,(e-dergi)

¹³¹ www.tudav.org/oludeniz/modules.php?name=Ecotourism&file=ecotourism, (20.10.2005)

¹³² *Atlas Dergisi*,(2003). Milli Parkların Yeni Yüzü, sayı:119

1.2.20. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Yaban hayatı gözlemciliği ve turizm endüstrisinde popüler olmaya başlamıştır. Kenya, Belize, ve Güney Amerika gibi ülkelerin doğal çevreleri olanlar için bir avantaj olmakta ve ülke ekonomisinin yararına doğal yaban hayatı alanlarını kullanmaktadır. Bu alanların bazı olumlu yönleri vardır. İnsanların genel olarak hayvanlara olan ilgileri Afrika ve Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde de gelir olan bir endüstriye dönüşmüştür. Örneğin, Balina seyri 65 ülkede 300 bölgede yapılan önemli bir turist faaliyetidir. Her yıl % 10 artmaktadır. 1998'de 6 milyon kişi balina seyri bu bölgelere gitmiş ve yılda 31 milyon İngiliz Sterlini kazanmıştır.¹³³ Ruanda'da Volkanlar Milli Parkında turistler dağ gorillerini 1 saat görmek için 170 dolar vermektedirler. Bazı olumsuz etkileri de vardır. Bunlardan biri artan insan varlığının bu hayvanların günlük faaliyetleri üzerinde olumsuz bir etkisinin olmasıdır. Bu insan ilgisinin artması ile yaban hayvanları insanlardan yemek ummakta ve sahip oldukları yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan yetenekleri ve güdülerini kaybetmektedirler.

Son verilere göre ülkemizde 40.000 hayvan türünün yaşadığı saptanmış olup gelecekte yapılacak ayrıntılı çalışmalarla bu sayının 80 hatta 100.000'e ulaşabileceği sanılmaktadır. Avrupa kıtasında 60.000 kadar hayvan türünün yaşadığı düşünülürse ülkemiz faunistik açıdan da oldukça zengindir.¹³⁴

1.2.21. Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında varolan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir.¹³⁵

Son yıllarda ekoturizm etkinliklerine talebin artmasıyla beraber bu konuda hizmet veren seyahat acentalarının sayısında artış gözlenmiştir. Buna bağlı olarak, botanik turizme rehberlerine de talep artmıştır. Botanik turizmi rehberliği belli düzeyde bir uzmanlık istemektedir. Çünkü bitkilerin Latince adlarının ve bunun yanı sıra belirli özelliklerinin, yetişme yerlerinin, çiçek açma mevsimlerinin, en göz alıcı dönemlerinin bilinmesi ve buna göre bir tur güzergahının belirlenmesi gerekmektedir.¹³⁶

¹³³ www.peopleandplanet.net, (06.02.2005)

¹³⁴ Erdoğan, a.g.e., s.138

¹³⁵ www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?, (12.08.2005)

¹³⁶ T. Ekim.(2002). Flora Fauna Turizmi Gelişmeli, *Türsab Dergisi*

1.2.22. Olağanüstü Doğa Olaylarını İzleme

Olağanüstü doğa olaylarını izleme de macera içerisinde yer alan bir etkinliktir. Özellikle kasırga gibi doğa olaylarının yaşandığı bölgelere turist turları düzenlenmektedir.

11 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen güneş tutulması olayının en iyi şekilde gözlenebileceği iller arasında olan tokat iline gözlem ve araştırmalarda bulunmak üzere yurtiçi ve yurtdışından çok sayıda konuk gelmiştir. Bu nedenle, Valilik ve İl Turizm Müdürlüğü tarafından çalışmalar başlatılmış ve izleme yerleri konaklama hazırlıkları yapılarak bu fırsatın değerlendirilmesine çalışılmıştır.¹³⁷

2006'daki Güneş tutulmasını izlemek için Antalya'ya 1 milyon kişi gelecek NASA, 29 Mart 2006'da gerçekleşecek tam Güneş tutulmasının en güzel Türkiye'den izlenebileceğini açıkladı. Güneş tutulmasını takip etmek üzere Ulusal Gözlemevi'nin bulunduğu Antalya'ya 50 bini gözlemci, 1 milyon kişinin geldiği tahmin ediliyor. Bu olayın dünyada bir başka örneği daha yok. Aynı olayın Antalya'da bir benzeri ancak 2663 yılında gözlemlenebilecek.” dedi. Tam güneş tutulması Antalya, Konya, Aksaray, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Yozgat, Sivas, Tokat, Amasya, Ordu, Giresun illerinde de gözlemlenecek.¹³⁸

1.2.23. Balon turizmi

Balon turları sayesinde tüketiciler hem daha çok yeri görme şansına sahip olmakta hem, hem de yürüyüşle görülmesi mümkün olmayan manzaraları görmektedirler. Bunun yanında balonla gezinti başlı başına bir faaliyet olarak turistik tüketicilerin ilgisini çekmektedir.

Balonla yapılan geziler ayrıca, doğa yürüyüşlerine ve bisiklet turlarına katılma konusuna engeli bulunan ya da yaşı dolayısı ile bu kondisyona sahip olmayan turistik tüketiciler içinde bulunmaz bir fırsat sunmaktadır. Balon gezilerinin bir başka avantajı “fotoğraf avcılığı” diyebileceğimiz bir faaliyete imkan sağlamasıdır. Gerçekten yörenin sunduğu manzaralar fotoğraf meraklıları için kaçırılmayacak bir fırsattır. Faaliyetin bu yönü dikkate alınarak uzman kişilerce fotoğraf için daha elverişli alanlar gezi güzergahına alınmalıdır.¹³⁹

¹³⁷ Erdoğan, a.g.e., s.153

¹³⁸ www.hssgm.gov.tr/seychat/basin/burasi_turkiye.htm, (12.06.2006)

¹³⁹ Oral ve Başarır, a.g.m., s.190

2. EKOTURİZMİN AMAÇLARI

Ekoturizm varlığını, kullanılacak doğanın ve doğayı kullanacak insanların varlığına bağlıdır. Ekoturizmin amacı, turistlerin istekleri bağlamında ele alındığında tanımlamalarda görülen bilme, görme, yardım, doğaya saygı, doğanın kıymetini takdir etme gibi amaçlar öne sürülür.¹⁴⁰

Ekoturizmin amaçları aşağıdaki sıralanmıştır¹⁴¹;

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı: Doğal kaynakların sosyal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir bir şekilde korunması,
- Aşırı kullanım ve atıkların azaltılması: Böylece uzun dönemli çevresel tahribin önlenmesi,
- Çeşitliliğin muhafaza edilmesi: Doğal, kültürel ve sosyal çeşitliliğin korunması ve teşviki,
- Yerel toplumu planlamaya dahil etme ve yerel ekonominin desteklenmesi,
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyon sağlanması,
- Personel eğitimi, turistlerin bilgilendirilmesi,
- Bu konularda araştırmaların yapılması ve desteklenmesi .

3. EKOTURİZMİN ÇIKIŞ VE GELİŞME NEDENLERİ

Ekoturizmin çıkış ve gelişme nedenleri şöyle sıralayabiliriz¹⁴²:

- Korunan alanlar ve yerel toplum için sermaye artışı. Korunan alanların bütçe sıkıntıları vardır. Bu alanlara giriş ücretleri hiç yok ya da çok azdır. Fakat seyahatçiler de çevresel bakımdan bilinçli oldukları için bu alanların korunmasına destek olmak istemektedirler.
- Yerel halk için iş imkanlarının yaratılması (tur rehberleri, park bekçisi, el dokumacılığı)
- Ziyaretçiler için çevresel eğitim. Çevrenin ve bozulmalarının farkına varmanın arıtması, davranışları ve kullanım şakilerini değiştirir ve koruma için çevreye sahip çıkmayı arttırır.
- Ekoturizm, bozulmuş, tahrip edilmiş peyzajların restorasyonu için teşvik edici bir rol oynar. Ek bir katkı da alan içinde katı atık uzaklaştırılması, habitat

¹⁴⁰ C. Daş ve M. Korkmaz vd.(1997). *Antalya-Belek Yöresinde Ekolojik Peyzaj Planlama Model Çalışması*, Turizm ve Çevre Oleyis Vakfı Yayınları, Ankara, s.s.y.

¹⁴¹ Erdoğan, a.g.e., s.101

¹⁴² Weaver, a.g.e., ss.815-816

gözlemleme ve yürüyüş yollarının bakımı gibi etkinliklerin daha sistemli yapılmasını sağlamasıdır.¹⁴³

Ekoturizmin çıkış nedeni olarak genellikle artan çevre duyarlılığı ve sürdürülebilir turizm anlayışı gibi faktörler verilmektedir. Fakat ekoturizmin çıkışı ve varlığına, turizmin yaygınlaşması ve alanın kütle turizmin olduğu yerlerden düşer alanlara genişletilerek turizm endüstrisinin alan ve karlarının artırılmasının açıklanması şeklinde oldukça farklı bir çevrede çizilmektedir. Böylece toplumlarda oluşan çevre duyarlılığını sömürerek pazar genişlemesini sağlamak hedeflenmektedir. Pratikte turizm sektörü gittikçe artan çevre sosyal bilinç duygusuyla güdülen turizm pazarının talebine cevap verecek şekilde sürdürülebilirliğe doğru kaymaktadır.¹⁴⁴ Kitle turizmine karşı ekoturizmi öne sürenlere göre, ekoturizm doğanın sürdürülebilirliği için kitle turizminin olumsuz çevresel etkilerine karşı bir alternatif bir turizm formudur.

Ulusal ve yerel statejinin bir parçası olarak ekoturizm planlanacaksa, ekoturizm endüstrisinin yönlendirdiği etkinlikler ve bu etkinliklere katılan turistlerin etkilerini izleyecek ve kontrol edecek yasaların oluşturulması gerekmektedir. Tesislerin kurulması ve geliştirmesi aşamalarında çevre kaynakları üzerindeki etkilerinin rutin olarak izlenmesi değerlendirilmesi gerekmektedir. Ekoturizme katılanların büyük bir çoğunluğu, gelişmekte olan ülkelere oranla daha çok para ve daha çok zamanı olduğu için Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya gibi gelişmekte olan ülkelerden olmaktadır. Costa Rica ve Belize ekoturizmin öncüsü olan iki ülke olarak görülür. Ekoturistler için en fazla yapılan etkinlikler trekking, tırmanma, kuş gözlemciliği, fotosafari, yaban hayatı safarisi, kamp, kaya tırmanıcılığı, olta balıkçılığı, rafting, kano, kayak, botanik çalışmalarıdır.¹⁴⁵

4. EKOTURİZMİN İLKELERİ

İlkeler ekoturizmin amaçlarıyla ve doğasıyla bağıntılı kurallar bütünüdür. Ekoturizmin belirtilen amaçlarına bağlı olarak seyahat edenler, yerel halk ve yerel iş yerlerinin etkinliklerini içeren ekoturizminin tanımı, genel ayırt edici doğası ve sonuçları hakkında çeşitli ilkeler sunulur¹⁴⁶;

¹⁴³ J. Burger.(2000). *Tourism and Conservation. The Science of The Total Environment*, Landscape USA., ss.39-49

¹⁴⁴ Weaver, a.g.e., ss.792-803

¹⁴⁵ Erdoğan, a.g.e., ss.114-115

¹⁴⁶ S. Gülez.(2000). *Doğa Koruma ve Milli Parklar*, Yayınlanmamış Ders Notları, Kara Elmas Üniv. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın, s.s.y.

- Çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek. Seyahat edenleri bilgilendirirken her bir habitatın ekolojik dengedeki hayati rollerini benimsetmek.
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında hedef olarak koruma ile ekosistemlerin anlaşılmasını, kıymet verilmesini ve farkına varılmasını teşvik etmek
- Kültürel mirası korumak, yerel halkın gelenek ve göreneklerine saygı gösterme, onların mahremiyetine ve değerlerine saygı göstermek.
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında karşılıklı etkileşimi teşvik etmek.

Ekoturizmin ilkeleri ekoturizmin yapıldığı bir alanda değerlendirme ölçüsü olarak kullanılabilir. Ekoturizmi altı ilkesini şöyle sıralayabiliriz¹⁴⁷;

İlke 1: Çevre ve yerel halk üzerinde en az olumsuz etkiyi yapacak bir kullanım tarzının belirlenmesi

İlke 2: Alanın doğal ve kültürel sistemine karşı duyarlılığı ve bilinci artırma

İlke 3: Yasal olarak yönetilen ve diğer doğal alanların yönetimi ve korunmasına katkıda bulunma

İlke 4: Alanda yapılacak turizm miktarı ve türünün belirlendiği karar verme aşaması başlangıcında ve uzun dönemde yerel halkın katılımını sağlamak ve arttırmak

İlke 5: Yerel halka faydalar sağlamak ve turizmin geleneksel pratiklerin yerini alması

İlke 6: Yerel halk için özel fırsatlar sağlama; doğa turizminde yerel halktan çalışanlar kullanmaktır.

5. EKOTURİZMİN ÇEVRESEL, EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ

Ekoturizm dünyanın çoğu bölgesinde büyümekte, yeni yerleri görme ve yeni tecrübeler elde etme ilgisi ile beraber turist sayısı da artmaktadır. İyi planlanmamış ekoturizm, yaban alanlarına, doğal ve kültürel kaynaklara zarar vermektedir.

Dünyanın çeşitli yerlerinde ekoturizm adı altında turizmin doğaya, doğal yaşama, yerel halka, yerel ve ulusal ekonomiye olumsuz etkileri olmaktadır. Bu etkiler¹⁴⁸,

- Çevresel bozulma
- Olumsuz sosyal ve kültürel etkiler ve değişimler yaratması
- Yerel halk için marjinal çalışma fırsatları ve onların ekonomik iyileşmesine ya hiç ya da en az katkısının olması

¹⁴⁷ www.ilet.gazi.edu.tr/iletisim_dergi/20/erdoganerdogan.pdf , (22.06.2005)

¹⁴⁸ Erdoğan, a.g.e., ss.154-155

- Yerel halkın kendi yaşam tarzlarının ve üretim biçiminin, turizmin mevsimlik iş kültürü ve üretim tarzıyla etkilenmesi; ekoturizmin yoğun olduğu yerlerde yerel ekonomiyi ortadan kaldırıp ya da marjinal duruma sokup yerel halkın yoğunluğunun işçi veya el işleri, yöresel yemekler vb. ürünleri satış çabasına girdiği mevsimlik ekonomiye dönüştürülmesi.
- Bu tür turizm ile kazanılan paranın büyük bir kısmının endüstrileşmiş ülkelere akması

5.1. Çevresel Etkileri

Doğa ile ilgili her turizm türü bile, doğanın korunması ile ilgili gerekli önlemler alınmazsa doğaya zararlıdır. Ancak kitle turizmi ile karşılaştırıldığında bozulmanın boyutları çok fazla olmasa bile belirgin sorunlar vardır. Ekoturizmin de çok ciddi olumsuz çevresel etkileri olmaktadır. Ekoturizmin başlıca olumsuz etkileri ve sonuçları ;

Milli parklarda diğer bir sorunda toprak erozyonudur. Nepal’de Arnapurna Koruma alanı, en popüler trekking destinasyonlarından birisidir. Burada da çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çok fazla yakacak odun ve 700’den fazla konaklama birimi yapımı için kereste ünlü Rhodendron (orman güllerini) ormanı dahil yaban hayatı habitatını değiştirmiştir.¹⁴⁹

ABD’de Kaliforniya’da Monarchy kelebeklerinin kışlama bölgesinde doğa turizmi endüstrisine örnek olarak buradaki bir yöre moteli Butterfly Trees Lodge öylesine aşırı büyümüştür ki, bölgedeki kelebek kışlama ve üreme alanlarını yok etmiş ve kelebekler bir daha dönmemiştir. Kenya’da Amboseli National Park’da ekoturistler ile yaban hayatı arasında uyumsuzluklar olduğunu belirtmektedir. Milli parklar içinde araçların dolaşması, yaban hayatı davranışlarını bozmuştur. Bu durumu kontrol etmek için dikkatli bir yönetim gereklidir.¹⁵⁰

5.2. Sosyal Etkileri

Turizmin geliştirilmesi amacıyla yerel ve doğal alanlarda önemli değişiklikler yapılmaktadır. Yerel topluluklarda, insanlar topraklarından ve yüzlerce yıldır kullandıkları deniz ve doğadan mahrum bırakılmaktadır. Geleneksel üretim faaliyetleri ortadan kaldırılmakta onun yerine mevsimlik faaliyete dayanan bir kültür ve ticari bir

¹⁴⁹ K. S. Nepal.(2000). *Tourism in Protected Areas The Nepalese Himalaya, Annals of Tourism Research*, ss.661-681

¹⁵⁰ L. K. Andereck.(1993). *The Impacts of Tourism on Natural Resources*’, Research Update,

ilişki biçimi kurulmaktadır. Böylece, b,r kültür tümü ile ortadan kaldırılarak turizm endüstrilerine fonksiyonel bir yapı kurulmaktadır. Özellikle de yerel topluma ekonomik fırsatlar verilmediği zaman, turizmde yer almak istiyorlar mı istemiyorlar mı ve nasıl yer almak istiyorlar gibi sorular cevaplanmadığı sürece sosyal etkiler daha da artacaktır. Ringer'e göre planlama yapanlar ziyaret edilen yerlerde yaşayan toplumun ilgilerini ve duyarlılıklarının dikkate alınmadan planlama yapmaktadır.¹⁵¹

Doğa turizmi yerel halk tarafından, özellikle turistlerin en sık gittikleri gelişmekte olan ülkelerin yerel halkı tarafından bazen pek hoş karşılanmaz. Çünkü gelen turist zenginken, yerliler çok fakirdir.

5.3. Ekonomik Etkileri

Turizmin iddia edilen avantajlarından biriside kalkınma için yüksek işsizlik seviyesi olan ülkelerde iş yaratan model olduğudur. Yerel halk çoğu kez çok az veya hiç kalifiye olmayan hiç beceri gerektirmeyen düşük seviyede ücret verilen işlerde çalışır. Yüksek ücretli işlerde yabancılar çalışmaktadır.¹⁵² Bu nedenle de turizmde yaratılan iş ile yerel halkın yaşama standartlarının artırılması arasında anlamlı bir korelasyon olduğu şüphelidir. Costa Rica'nın Tortuguero köyünde yapılan iki araştırma sonucuna göre, istihdam ve ekonomik kazanç bakımından yerel halkın memnuniyeti tespit edilmiştir. Fakat gerçek yaşam standardının yükselmesiyle ilgili bir sonuca ulaşmamıştır.¹⁵³ Çoğu parkın yakın çevresinde turizm hizmetleri teşvik edilmiştir. Böylece yerel ekonomiye katkıda bulunmuştur. Fakat bu ekonomik faaliyet alanları park yönetimlerinin kontrolü dışında kalmakla ve planlanmış bir karaktere sahip olmaktadır. Ekoturizm etkinliklerinin korunan alanlardaki koruma eğitime, kaynak korumaya veya yerel halkı kaldırmak bakımından çok az katkıda bulunmaktadır. Turistler hem finansal yönden hemde onların gelecekteki ekotur operatörlerini seçimleri yoluyla korumanın ve toplum kalkınma programlarının desteklendiğini görmek istemektedirler.¹⁵⁴

¹⁵¹ S. Gülez.(1989). *Park Bahçe Ve Peyzaj Mimarisi*, Karadeniz Teknik Üniv. Orman Fakültesi. Ders Teksirleri Serisi 29, Trabzon, s.s.y.

¹⁵² Stringer L., “*Tourism and Costa Rica*”, University of Colorado, Boulder, s.s.y.

¹⁵³ Weaver, a.g.e., ss.792-816

¹⁵⁴ Wallace G. N., Pierce S., “An Evaluation of Ecotourism in Amazonas Brazil” *Annals of Tourism Research* 23(4), ss.843-873

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR EKOTURİZM

Sürdürülebilir ekoturizm, bu turizm türüne katılan tüm taraflar arasında etkili bir işbirliği ve koordinasyonu oluşturacak etkili sistemlere ihtiyaç vardır. Çevre ve toplumsal konularla ilgili kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer oyuncular aralarında ekoturizm aktivitelerini düzenleyecek bir anlaşma yaparak sürdürülebilir ekoturizm yürütecek ve kontrolünü yapacak bir üst örgütün kurulması gerekir.¹⁵⁵

Sürdürülebilirlik ancak gerekli koşulların karşılanması ve devamlılığıyla gerçekleşebilir. Ekoturizmin sürdürülebilirlik özelliklerini kendi uygulamalarına yansıtması gerekir. Ekoturizmde sürdürülebilir turizm koşullarını gerçekleştirmek için gerekli olan çözümler eğitimle, yasalarla ve taşıma kapasitesiyle ilgili politika, planlama ve uygulama önerileri çerçevesi içine sıkıştırılmıştır. Bu önerilerin altında büyük çoğunlukla davranışçı psikolojinin varsayımları yatar. Bu varsayımlar, aynı psikolojinin eğitimdeki yansımasıyla birleştirilir ve “bilgilendirme”, “motivasyon artırma” ve amaçlara uygun sınırlayıcı “yasal düzenlemeler getirme” çözüm yolu olarak sunulur.¹⁵⁶

6.1. Sürdürülebilir Ekoturizm Politikası ve Uygulamaları

Turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bu kavramda gelişmesi; kavramsal olarak turizme kaynak oluşturan bölgesel veya yerel kültürel ve doğal değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliğinin devamının sağlanması demektir.¹⁵⁷ Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Yücel, a.g.m.,(e-dergi)

¹⁵⁶ Erdoğan, a.g.e., ss.161-162

¹⁵⁷ Mehmet Çubuk. (1996). Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, *19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, s.20.

¹⁵⁸ İlksen Dinçer. (1996). Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması, *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, s.342.

6.1.1. Sürdürülebilir Ekoturizm Politikası.

Dünyanın birçok ülkesinde, yapılan araştırmalarda ekoturizm politikaları incelenmiştir. Araştırmalar farklı sonuçlarla gelmektedir. Bu sonuçlarla birlikte bazen idealleştirilmekte ve bazen gerçekleşme olasılıkları olan normatif politika önerileri öne sürülmektedir. Bunlardan bazıları;

- Kuruluşların kendi başlarına tek bir amaç doğrultusunda, reklamını yaptığı ekoturizm, doğru işlemeyen stratejilere ve sonuçlara neden olmaktadır. Etkili ekoturizm politikalarının gelişmesi için hükümetler, çevre ve diğer sosyal gruplar, özel sektörler, akademik ve yerel kuruluşların birlikte çalışması gerekmektedir.
- Ekoturizmin gelişmesinde hükümetin rolü, gelişmenin düzenli bir şekilde yürütmesine izin veren, yasal bir ortam sağlamaktır. Ekoturizm planları ile ilgili her sektörü, grubu, yerel kuruluş üyelerini, devlet kurumlarını, seyahat acentalarını vb. içine katmalıdır.
- Birçok yerde korunan alanları tehlikeye sokan gelişmelere karşı, hükümetin harekete geçmesi geç olmakta veya yavaş kalmaktadır. Bu sorunu uzman personelin olmaması veya azlığı, sürekliliğin olmaması, ilginin azlığı veya olmaması daha da ciddi duruma getirmektedir.
- Ekoturizmle ilgili gelişme yerel seviyede olmaktadır. Bu bağlamda, liberal Pazar ekonomisinde, yerel sermaye ve mahalli yönetimin önemi artmaktadır. Ekoturizmle ilgili olarak gelişme stratejileri aşağıdan yukarıya aşağıya doğru olan stratejilerin dengeli bir karışımı olmalıdır.
- Ekoturizm projeleri, kitle turizmi gibi geniş kitleleri çeken turizm alanları dışında, uzun dönemli yatırım gerektirir. Bu da doğal olarak ekoturizm politika ve planlarında finansman sorunun nasıl çözüleceği sorusunu gündeme getirmektedir.
- Ekoturizm yaygınlaştıkça yerel yaşam üzerinde olumsuz etkiler de yaratmaktadır. Yerel yaşam biçiminde değişmelere neden olmakta, yerelde fiyatları artırmakta, insanları yerlerinden etmekte, ayrılımlarına neden olmakta, toprak spekülasyonları yaratmakta, insanların topraksız kalmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla, bu sorunla ilgili politikaların geliştirilmesi de önem kazanmaktadır.

Politika oluştururken, ekoturizmin yerele olan zararları ile faydaları kitle turizminden farklı olarak çevreyi ne kadar koruduğu ve yerel yaşama ne kadar olumlu katkılar yaptığı incelenmelidir.¹⁵⁹

Sürdürülebilir politika uygulama söz konusu olduğunda çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ele alındığında çevre hakkında bilgi ve deneyim eksikliği, politika uygulamalarına karşı güvensizlik, kaynak ve eşgüdüm yetersizliği gibi sorunlar gözlemlenmektedir. Ayrıca potansiyel çevre sorunlarının bilinmemesi, net politika önlemleri geliştirmede ve zaman, mekan, yöntem belirlemedeki zorluk ve kamu oyunun katılımının sınırlı olması mevcut uygulama sorunları arasında yer almaktadır.

Sürdürülebilirlik olgusunun doğası gereği küresel nitelik taşıması, ulusal ekonomilerin doğal çevrenin korunması yönündeki duyarlılığını arttırıcı etki yaratmaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde, bu konudaki fiziki-beşeri altyapı yetersizliğine ek olarak, ekonomik gelişmenin bu ülkelerde öncelikli mesele olması, sürdürülebilir politikanın eyleme dönüşmesini engellemektedir. Bu çalışmanın da ortaya koyduğu gibi, ekonomik gelişme ve doğal çevrenin korunması uygun araçların seçimi ile mümkün olabilmektedir.¹⁶⁰

6.1.2. Sürdürülebilir Ekoturizm Uygulamaları

1980’li yıllar artık turizmin yükselip zirvede yerini aldığı hatta doyum noktasına ulaşıp, turizm sektörü içinde yeni arayışlara girildiği dönemlerdir. “Deniz, kum, güneş” turizminin artık modası geçmekte ve turiste cazip gelmemektedir. Turist daha ilginç, egzotik, farklı, kimlikli olanı aramakta bu sebeple değişik isimlerle ifade edilen bu turizm şekli ortaya çıkmaktadır.

Sadece ülkemizde değil tüm dünyada turizmde tüketim kalıpları değişmektedir. 2000’li yıllarda alternatif turizm dediğimiz çevre ve doğa ile bütünleşmiş tatilleri ön planda tutan, iş ve eğlence hayatını zevk içinde geçirmeye çalışan kişilerin talep ettiği turizm tipinin öne çıkması beklenilmektedir. Bu konuda yapılan projeksiyonlara göre,

¹⁵⁹ Erdoğan,a.g.e., s:165-166

¹⁶⁰ Murat Ali Dulupçu. (2001). Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F.,Isparta
www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/politika.htm, (18.02.2005)

alternatif turizmin global bazda %20-30 mertebesinde olan Pazar payının hızla artarak %40'lara kadar çıkması beklenilmektedir.¹⁶¹

Sürdürülebilir turizm günümüzün gelişen turizm olgusu olmanın yanı sıra ekonomik, kültürel ve sosyal değerlerin kullanılması anlamına gelmektedir. Özellikle teknoloji ile beraber yok olmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin gün ışığına çıkarılıp sergilenmesi ve değerlendirilmesi sürdürülebilir turizm politikalarının amacına ulaştığını göstermektedir.¹⁶²

Turizm anlayışının toplumsal sorumluluk, ekolojik kapasite ve ekonomik verimlilik ile beraber anıldığı bir turizm şekli olan sürdürülebilir turizmin Türkiye’de ve dünyada yansımalarına rastlanmaktadır. Dünyada sürdürülebilir turizm daha yaygınlaşmakla beraber Türkiye’de teorik anlamda sürdürülebilir turizm altyapısı oluşturulmuş ancak uygulamada hala eksiklikler giderilmemiştir.

Turizme başka bir bakış açısı getirerek hem turizm potansiyelini artırmak hem ekonomiye desteği fazlalaştırmak, hem yerel halkın bu sektörden maddi ve manevi kar sağlanmasını gerçekleştirmek hem de doğayı, ekolojiyi alt üst etmeden turizmi yaygınlaştırmak adına yeni bir turizm anlayışı geliştirilmiştir. Turizmi “sürdürmek” özveri ve bilinçli uygulamalar gerektirmektedir. Şu an sürdürülebilir turizmde bilinçli ve duyarlı turistler yer almaktadır. Çünkü bu turizm çeşitleri diğerlerinden oldukça farklı görülmektedir.

Araştırmalar doğrultusunda pek çok sürdürülebilir turizme katılan turistin Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya’da olduğu tespit edilmiştir. Bu turist tiplerinin çok paraları vardır ve gelişen ülkelerdeki pek çok emsallerden fazla boş zamana sahiplerdir. Ortalama Amerikalı bir ekoturist (bay veya bayan) profesyonel veya emekli, 31 ve 50 yaşları arasında, yurtdışına mükemmel seyahatlar yapma imkanına sahip görülmektedir. Amerika’dan Ekvatora kadar yapılan bir araştırmaya göre bu grubun %25’i yılda 90.000 dolar gelire sahip olmakta, % 27’si de 30.000 ve 60.000 dolar arasında kazanmaktadır. Yine bir istatistiğe göre pek çok parklara sahip Latin Amerika’da turistler diğer turistlerden çok para harcamaktadırlar.¹⁶³

¹⁶¹ İ. Birkan. (2002). Türkiye’nin Turizm Kalkınmasının Sürdürülebilir Turizm İlkelerine Uygunluğu, *T.C. Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara, s:151

¹⁶² Beyhan, a.g.t., ss.49-59

¹⁶³ T. Whelan. (1991). *Nature Tourism Managing for The Enviroment*, Island Pres, s.5

6.2. Sürdürülebilir Ekoturizmi Oluşturan Faktörler

Turizm endüstrisi: Turistlerin seyahatleri sırasında ihtiyaçlarını karşılayan faaliyet alanlarını oluşturan örgütlü yapı.

Turistler: Ekoturist olarak nitelenen insanlardan oluşan örgütsüz yapı.

Doğal ve sosyal çevre: Turizm endüstrisinin ekoturizm faaliyetini yürüttüğü ortam.

Yasal yapı: Ekoturizm faaliyetlerinin hukuki düzenlenmesinde etkili olan ulusal ve uluslar arası örgütlü yapılar.

6.2.1. Turizm Endüstrisi

Turizm endüstrisini oluşturan temel ticari işletmeler (a) turistlere seyahat bileti temininden tur düzenlemeye kadar çeşitlenen hizmetleri sunan seyahat işletmeleri; (b) turistleri gidecekleri yere taşıyan denizyolları, karayolları, havayolları ve demiryollarından oluşan ulaştırma işletmeleri (c) turistlere gittikleri yerde konaklama, yeme-içme, gezme, dinlenme, zevk ve eğlenme olanakları sunan konaklama, rekreasyon ve yiyecek içecek işletmelerinden oluşur.¹⁶⁴

- Sürdürülebilirlik bağlamında turizm endüstrisiyle ilgili çözümler temel olarak birbirin destekleyici ve tamamlayıcı birkaç özelliğe sahiptir:
- Turizm endüstrisinin örgütlenme yapısının sürdürülebilir çevre korumayı destekler biçimde revizyonu
- Turizm endüstrisinin kendi faaliyetlerinin sosyal ve doğal çevreyi koruyan karakterler taşıması: (a) havayı, suyu, karayı kirletmeme; ekosistemi yok etmeme; (b) toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını ve geleceğini tehlikeye sokmama.
- Sürdürülebilirlik koşullarını yaratmak ve geliştirmek için turistlere ve gidilen yerdeki kullanımla ilgili bilgilendirme, eğitim ve finans desteği sağlama gibi faaliyetler.

Yukarıdaki özelliklerin hepsi de endüstriyel faaliyetlerde sürdürülebilir firma politikası, planlama, uygulama, izleme ve değerlendirmeyi gerektiren bilinçli girişimler ister.

¹⁶⁴ Erdoğan, a.g.e., s.169

Turizm endüstrisiyle ilgili sürdürülebilir çözümler;

- Sürdürülebilir tur operatörleri ve seyahat acentaları
- Sürdürülebilir ürün geliştirme, pazarlama ve promosyon
- Sürdürülebilir peyzaj planlama ve tasarımı
- Taşıma kapasitesi
- Turistlerin bilgilendirilmesi

Turizm endüstrisi, turistlerin seyahatleri sırasında ihtiyaç duydukları hizmetleri doğrudan ve dolaylı olarak karşılayan ticari yapıları içerir. WTO'nun 2020 Yılı Turizm Vizyonuna göre, 2020 yılı dolaylarında uluslararası seyahatlerin 1,56 milyara ulaşması beklenmektedir. Bunların 1,2 milyarı bölgeler arası, 0,4 milyarı ise uzun-mesafeli olarak seyahat eden yolcular olacaktır. Bölgelere göre gerçekleştirilen turist seyahatleri; 2020 yıllarında ilk başta yer alacak üç önemli turizm merkezi olarak, Avrupa (717 milyon turist), Doğu Asya ve Pasifik (397 milyon) ve Güney ve Kuzey Amerika (282 milyon) bölgesini göstermektedir.¹⁶⁵

Turizmde Sürdürülebilir Kalkınma; gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser. Bu şekilde tüm kaynakların yönetimi; kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken, ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde öne çıkarılır. Sürdürülebilir turizm ürünleri; turistik kalkınma ile zarar görmek yerine yararlı olan yerel çevre, toplum ve kültürlerle uyum içinde işlenen ürünlerdir.¹⁶⁶

6.2.1.1 Tur Operatörleri ve Seyahat Acentaları

Turizm sektöründe önceden hazırlanan ve bir araya getirilen turistik hizmetlerden oluşan paket üretimi ve satışı ile ilgilenen işletmelere tur operatörleri adı verilmektedir. Son yıllarda sürdürülebilir turizm kavramının gelişmesiyle beraber, bazı tur operatörleri ortaya çıkan yeni turist profiline beklentilerine uygun olarak doğanın içinde, aktif, macera ağırlıklı turlar düzenlemeye başlamışlardır. Ancak sunulan

¹⁶⁵ WTO.(1996). Executive Summary, *Tourism 2020 Vision*, A New Forecast From The WTO, Madrid, ss.4-24

¹⁶⁶ www.izto.org.tr/NR/rdonlyres, (27.11.2004)

ekoturizm biçimlerinin hedefi çevreyi korumaktan çok, çevreci sloganlar kullanarak yeni pazarlar yaratmaktır.¹⁶⁷

Tur operatörlerinin sürdürülebilir faaliyetlerde bulunmaya yönlendirmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Örneğin “Sürdürülebilir Turizm Gelişimleri İçin Tur Operatörleri Girişimi” turizm sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlayan bir kuruluştur. Çok farklı ölçeklerden tur operatörlerini bir araya getiren üyelerinin gerçekleştirmiş olduğu çevre politikaları tecrübelerin paylaşımını sağlayan bir ağ oluşturmayı hedeflemektedir. Girişim UNEP, UNESCO ve WTO/OMT işbirliği ile kurulmuş olup bütün faaliyetleri UNEP’in Teknoloji, Endüstri ve Ekonomik Bölümü tarafından desteklenmektedir. Girişimin üyeleri turizm endüstrisi, ulusal ve yerel tüm kurumların yetkilileri ve yerel topluluklar ile işbirliği içinde sürdürülebilirlik hedeflerini geliştirebilmektedirler. Dünyanın her yerinden büyük ya da küçük ölçekli bütün tur operatörleri girişime üye olabilmektedir. Üyelik için ana koşul ortak bir sürdürülebilir turizm politikası oluşturmak, uygulamaları gerçekleştirmek ve sonuçları izleyerek gelişmeleri rapor etmektir.¹⁶⁸

Sürdürülebilir Turizm için Tur Operatörleri Girişimi; gönüllü ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Büyüklükleri veya konumları ne olursa olsun, tüm tur operatörlerine açıktır. Girişimin 22 üyesi, sürdürülebilir turizm ile uyumlu uygulamaları ve yöntemleri yaymak ve güçlendirmek amacıyla, ortak faaliyetler yoluyla çalışmakta ve kendi iş kollarında esas olarak sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmektedir. Girişim, tur operatörlerinin kendileri için geliştirdiği ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın (UNEP) ve Birleşmiş Milletler Eğitsel, Bilimsel ve Kültürel Kurumu (UNESCO)’nun desteğini aldığı bir harekettir.¹⁶⁹

2000 yılında Tur Operatörleri Girişimi’nin (TOI) başlatılmasından bu yana, bir tur operatörünün etkin olarak sürdürülebilirliğin ilkelerini işlettikleri alanlarla nasıl bütünleştirileceği hakkında bireysel üyelerinden "iyi" örnekler toplamaktadır. Örnekler, ”Sürdürülebilir Turizm, Tur Operatörlerinin Katkıları” adlı raporda derlenmiştir. Bunlar, tur operatörlerinin kullanabileceği çok farklı sayıda seçenek olduğunu anlama

¹⁶⁷ Orhan İçöz. (1998). *Seyahat Acentaları Ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*, Turhan Kitabevi, B:2, Ankara, s.153

¹⁶⁸ M. Atik ve T. Altan . (2002). *Sürdürülebilir Gelişmelerde Tur Operatörleri ve Antalya Bölgesi*, First Tourism Congress of Mediterranean Countries, Akdeniz University, School of Tourism&Hotel Management, Antalya, s.s.y.

¹⁶⁹ Erdoğan, a.g.e., s.171

fırsatı vermektedir. Rapor, aşağıda belirtilen İnternet adresinden bilgisayarınıza yüklenebilir.¹⁷⁰

Ekoturizmin geliştirilmesinde alanın korunmasına katkı sağlamak amacıyla tur operatörleri ve seyahat acentaları ile işbirliği sağlanmalıdır. Ekoturizm kavramının çok iyi anlaşılamaması ya da şu anki ekonomik çıkarlar doğrultusunda istenildiği gibi algılanması, ekoturizm potansiyeli olan alanlarda denetimsiz ve doğayla bağdaşmayan yapılaşmalara, flora ve fauna üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Ekoturizm ilkeleri dikkate alınmadan, çevre koruma bilincine sahip olmayan seyahat acentaları ve tur operatörleri tarafından turlar düzenlenmektedir. Her ne kadar ekoturların çevre bilinciyle yapıldığı iddia edilse de plansız ve denetimsiz bir şekilde yapılan turizmi ekoturizm, bu turlara katılan turistlere de ekoturist olarak adlandırmak imkansızdır.

6.2.1.2 Sürdürülebilir Ürün Geliştirme ve Pazarlama

Çevre koruma aynı zamanda çevreyi bozmayan ve kirletmeyen ürün üretimi, paketlenme, dağıtma, kullanım ve kullanım sonrası sonuçlar ile ilgili uygulamalar içerir. Bu nedenle turizm pazarlamasının hedefi sosyal bakımdan sorumlu ve çevreye yönelik olmalıdır.

Ekoturizm teorik olarak çevre korumayı içerdiği için turizmde ürün geliştirme ilgili firmalar (uluslararası otel zincirleri, tur operatörleri, seyahat acentaları vb.) kendilerine pozitif imaj yaratmaya çalışırlar. Bu bağlamda internet en etkili olduğu düşünülen ve yaygın olarak kullanılan araçlardan biri olmaktadır. İnternette ekoturizm ile ilgili bilgiler ve öneriler sunan firmalar aynı zamanda kendilerinin de reklamını yaparak iki amacı birlikte gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ekoturizm adına verilen bu çabalar için şu gerekçeler verilmektedir¹⁷¹.

- Sosyal ve çevre bakımından dost ürünler ve hizmetlerin talebini teşvik etmek ve bilinci artırmada tüketicileri eğitmek ana anahtardır.
- Verilecek hizmet, beklentileri karşılayan bir karakterde olmalıdır.
- Ürün geliştirme ve pazarlama daha çok özel firmaların devlet teşviklerini ve kendi kaynaklarını kullanarak yapılmaktadır.
- Ekoturizmde iyi bir pazarlama planı internet kullanımını destekleyen iyi dengelenmiş multi-medya kullanımını içerir.

¹⁷⁰ www.izto.org.tr/NR/rdonlyres, (27.11.2004)

¹⁷¹ Erdoğan, a.g.e., ss.173-174

- Eğitim vurgulanmaktadır; fakat gene de her turist gibi ekoturist de harcadığı zaman ve paraya değen güvenli ve ilginç bir tatil ister.
- Ürün geliştirme, müşterinin gereksinim ve özelliklerini bilmeyi gerektirir.

6.2.1.3. Çevreye Duyarlı Konaklama İşletmeleri

Ekolojik sistem ya da ekosistemi canlıların bir arada uyum içinde gelişmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli şartlar bütünü diye tanımlarsak bu dengenin bozulmasını da ekosistemin ya da ekolojik sistemin bozulması olarak alabiliriz. Ekolojik dengeye yapılan müdahaleler mutlak olarak bu dengeyi aksatmaktadır. Ancak bu müdahaleler bazen yeni bir dengeye yol açarken, bazen de denge bozulmakta ve büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar dar anlamda hava, su kirlenmesi ve bu kirliliğin çevrede yaşayanlar için tehlike yaratmaya başlaması olarak algılanırken günümüzde kirlenme dışında pek çok sorun çevre sorunu olarak sayılmaktadır¹⁷²

Ekoturizm etkinliklerinin ve buna bağlı olarak turizm endüstrisinde çevreciliğin ortaya çıkması turizm planlama ve pazarlaması için önemli bir teşvik olmuştur. Turizm sektörü salt kamuoyu baskısı yüzünden değil, sattığı ürünün bir parçası olarak da çevreye daha duyarlı olmak zorundadır. Bu nedenle tüketici kesim olan turistler kadar onlara hizmet sunan turistik işletmelerin çevre koruma ve enerji tasarrufu konularında her geçen gün daha bilinçli olmaları gerekmektedir. Günümüzde bir turizm işletmesinin varlığını gelecekte de sürdürebilmesi yüksek düzeyde çevresel düzenlemeler yapabilmesine bağlıdır. Hammadde olmaksızın nasıl üretim yapılamazsa, doğal ve kültürel güzelliklerini kaybetmiş bir ülkede de turizm yapılamaz.

Turizm gelişimi ve ürün geliştirme için çevresel bakımdan duyarlı turizm pazarının uygulamaya geçirilmesi Ekvator ve Costa Rica’da ulusal düzeyde kar amacı gütmeyen organizasyonlar ve tur operatörlerinin faaliyetlerinde görülmektedir. Örneğin, ABD’de Ecotourism Society ve Yeni Zelanda’da Natural Heritage Foundation gibi kuruluşlar kurulmuştur.¹⁷³

Kentin bir nüfus kitlesini barındırması dolayısıyla, doğrudan tabii çevreyi olumsuz etkileyen bir yapısı vardır. Özellikle tarım topraklarının yerleşmeye açılması, kırsal bölgelerin ve tabii kaynak açısından zengin yerlerin ve benzeri amaçlarla

¹⁷² İrfan Önal. (1995). Çevre Sorunlarına Temel Yaklaşımlar Ve Bazı Çözüm Önerileri , *Yeni Türkiye Dergisi*(Çevre Özel Sayısı), İstanbul, Temmuz sayısı , s.17

¹⁷³ Erdoğan, a.g.e., s.179

bozulması, çevre sorunları büyük olumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır. Az gelişmiş olan ülkelerde kent büyümesi, gecekondulaşma ve sefalet yuvalarını da beraberinde getirdiği için büyük kültürel sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Yine insanın yapay, çoğu zaman beton ve yoğunluğun arttığı bir çevrede doğadan kopmasının da ruh hastalıkları başta olmak üzere bazı olumsuz sonuçları da bilinmektedir.¹⁷⁴

Avrupa’da turizmin sürdürülebilirliği yönündeki en önemli çalışma Avrupa Birliğinin 1990 yılını Avrupa Turizm Yılı olarak ilan etmesiyle başlamıştır. AB tarafından bazı projelere destek sağlanacağı açıklanmıştır. Bu projelerde aranan şartlar arasında “Alternatif kitle turizmi imkanlarının yanı sıra yeni turistik bölgelerle yeni ve farklı turizm türlerinin yaratılması ve bu çerçevede geliştirilecek projelerde çevre faktörünün dikkate alınması” vardır. Avrupa Turizm Yılı çerçevesinde oluşturulan topluluğun destek vermeyi taahhüt ettiği faaliyetler şunlardır¹⁷⁵.

- Üye ülkelerde turizme yönelik kaynak envanterinin düzenlenmesini teşvik etmek
- Bir çevre ödülü tesis etmek
- Çevreye ilişkin olarak tüm turistlere seslenebilecek tek bir mesaj üretmek
- Turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesinde çevre faktörlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlayacak yol gösterici bir rehber hazırlamak
- Turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesinde çevre faktörlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlayacak yol gösterici bir rehber hazırlamak.
- Çevresel projelerde pilot projeleri desteklemektir.

Yoğun turistik bölgelerde eğlence yerlerinden bar ve diskolardan gelen yüksek sesler gürültü kirliliğine neden olmaktadır. Bunların yanı sıra deniz motorları ve uçak gürültüleri de insanları ve yaban hayatını rahatsız etmektedir. Bu sorunlara önlem olarak ABD’de ekolojik açıdan hassas etmektedir. Bu sorunlara önlem olarak ABD’de ekolojik açıdan hassas bölgelere daha sessiz uçaklar gönderilmekte. İspanya’da ise bar ve diskoteklerde 65 desibelin üstünde gürültüye izin verilmemektedir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Türkiye Çevre Vakfı. (1989). *Ortak Geleceğimiz*, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Ankara, s.319

¹⁷⁵ Y. Renda. (1995). Sürdürülebilir Turizm, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı:332, Temmuz sayısı, s.48

¹⁷⁶ www.peopleandplanet.net/doc.php?id=1716, (14.02.2005)

6.2.1.4. Taşıma Kapasitesi

Sürdürülebilirliği gerçekleştirmenin gereklerinden biri de turizm destinasyonlarının taşıma kapasitelerinin belirlenmesi ve kullanımın bu sınırlar içinde kalmasını sağlamaktır. Bölgeden aldıkları hizmetin kalitesinde bir düşüş olmadan ve aynı zamanda doğal ve tarihi çevreye zarar vermeden, bir bölgeyi kullanabilecek maksimum turist sayısıdır.

Ekolojik taşıma kapasitesi, bölgenin ekolojik değerinde bozulma olmadan barındırabileceği maksimum turist sayısını; sosyal taşıma kapasitesi ise, turistlere karşı bölge halkının hoşgörü seviyesinin sınırını ifade etmektedir.¹⁷⁷

Turizm sektörünün özelliğinden dolayı, turizm alanlarında yılın belirli dönemlerinde ziyaretçi ve insan sayısının artması sonucu bozulma ve tahribin boyutları daha da artmaktadır. Ziyaretçi sayısı arttıkça bitki örtüsü, yaban hayatı, toprak üzerindeki etkiler artacak ve kalabalığa bağlı olarak ortaya çıkacak hava, su, görsel ve gürültü kirliliği artacak ve verilen hizmetlerin kalitesinde düşüş olacağı için turistler açısından da bir memnuniyetsizlik ve rahatsızlık oluşacaktır.

Kitle turizmi, taşıma kapasitesinin çok ötesinde kullanımına neden olmaktadır. Ekoturizm, taşıma kapasitesini dikkate alan bir turizm türü olarak bu sorunu çözmeye çalışmaktadır. Fakat gerçek uygulamada durum turizm endüstrisinin kapasiteyi değil, öncelikle karı artırmayı düşünmesi nedeniyle bazı bölgelerinde kapasite sorunu gittikçe artmaktadır.¹⁷⁸

Taşıma kapasitesini belirlemesiyle gelen bazı sorunlar vardır. Bunlar:

1- Savunulamayacak varsayımlar: Örneğin ziyaretçi kullanımı ve etki arasında doğrudan bir ilişki olduğu varsayımı:

2- Kesin olmayan ve değişen parametreler:

3-Uygulanamayan yasalar ve kurallar: Tur operatörleri çevre duyarlı uygulamalar yerine getirsin veya getirmesin ne bu alandaki diğer tur operatörlerinin ne de alana bağımsızca giren buradaki yerel halkın aynısını yapacağını garantilemez.

Ziyaretçi sayısını sınırlı tutmak veya taşıma kapasitesini izlemek önemli bir konudur. UNEP (Birleşmiş Devletler Çevre Programı) ve WTO (Dünya Turizm Örgütü) Doğal Manzara Noktalarının taşıma kapasiteleri ile ilgili olarak bu alanlardaki ziyaretçi kullanımının seviyesini “kaynaklar üzerinde en az etki ve ziyaretçiler için en yüksek

¹⁷⁷ S. Akış. (1999). Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye, Işık Üniv. İşletme Bölümü, *Turizm Araştırmaları Dergisi*, ss.36-46

¹⁷⁸ Weaver, a.g.e., s.814

seviyede tatmin” olarak tarif etmektedir. Costa Rica’da Manuel Antonio Milli Parkı’nda 800 den fazla ziyaretçinin bir anda içeri girmesine izin verilmemektedir.¹⁷⁹

Korunan alanlara önerilecek giriş ücreti alanın hassasiyetine ve popülaritesine bağlıdır. Korunan alan kültürel ve ekolojik bakımdan hassas olarak görülüyorsa giriş ücreti diğer alanlara göre daha fazla olabilir. Bu değerlendirme, korunan alanlar için turist ziyaretinde bölgesel dengeyi başarmayı sağlayıcı bir teşebbüs olabilir. Ancak, buradaki zorluk tüm destinasyonların aynı seviyede hizmet birimlerine sahip olmamasıdır. Bu nedenle, turistlerin büyük bir çoğunluğu popüler destinasyonlara yönelmektedir.¹⁸⁰

Taşıma kapasitesi kavramına dünyadan verilebilecek en iyi örneklerden olan Heron Balıkçıl Adası, Avustralya’da harika özelliklere sahip bir mercan adasıdır. Bir sualtı cennetine ve üzerinde yaşayan bir çok kuş kolonilerine sahiptir. “Dünya Mirası” listesinde yer alan bu adada en fazla 250 turistin gecelemesine izin verilmektedir.¹⁸¹

Yeni Zelanda Waitomo Caves “Ateş böceği mağaraları” ile ünlü bir bölgedir. Çok sayıda turist çeken bu mağaralarda, zamanla önemli bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır. Araştırmalar sonucu her gün düzenlenen dört tura katılan çok sayıda insanın, mağaranın ısınmasına, hava akımının artmasına ve mağara ortamının yok olmasına neden olduğu anlaşılmıştır. Karbondioksit konsantrasyonlarındaki artış, mağaradaki kireç taşı aşındırmıştır. Yetkililer sorunun çözümü için mağaranın taşıma kapasitesi üzerine çalışmalar yapmışlar ve daha küçük fakat çok sayıda gruplar oluşturup, mağaradaki ziyaretleri de belli bir sistematığe göre düzenlenmişlerdir. Sonuçta mağaradaki ısınma ve karbondioksit konsantrasyonları azaltılarak, mağaranın korunması sağlanmıştır.¹⁸²

Kullanımın yapısına bakıldığında turizm, ekoturizm, alternatif turizm adı altında sayısız kullanım türleri gelmektedir. Bu kullanımlar sırasında istesen de istenmese de bozulmalar, etkiler olacaktır. Amaç bu etkileri ve sonuçların çıkmasını engellemek veya kullanma zorunlu ise minimum seviyeye indirmektir.

¹⁷⁹ T. Headley. (1995). *Ecowhat*, George Washington University International Institute Of Tourism Studies, U.S.A., s.s.y.

¹⁸⁰ Nepal, a.g.e., ss.661-680

¹⁸¹ Ö. Yağcı. (2000). *Ekoturizm*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Bilimleri, Ankara, s.s.y.

¹⁸² Erdoğan, a.g.e., ss.185-186

6.2.1.5. Turistleri Bilgilendirme

Bilgilendirme, turist endüstrisinin insanlar seyahate başlamadan, seyahat sırasında ve gidilen yerdeki kullanım ve tüketim davranışlarıyla ilgili sürdürülebilirlik bağlamından internet dahil çeşitli medya kullanarak sunduğu enformasyon ve eğitim faaliyetlerini içerir. Amaç, turistleri bilgilendirerek çevreyle, tesislerle, yönetimle ve hizmetle ilgili her şeyden sürdürülebilirliğin değerini görünür hale getirmektir.¹⁸³

Günümüzde seyahat etmek isteyen insanlar bilet almadan, nereye gidecekleri hakkında ayrıntılı bilgileri internetten elde etme olasılıklarına sahiptirler. Elbette olasılığı kullanmak ancak bu kullanımı gerçekleştirecek olanaklara sahip olmayı gerektirir. Bu bağlamda gelişmiş ülkelerin insanları ve diğer ülkelerde imtiyazlı durumda olanlar, bu olasılıkları diğer insanlardan daha fazla kullanabilmektedir.

Bilgilendirme, daha çok alanda ve alanla ilgili bir faaliyetler bütünü için kullanılır. Önde gelen bilgilendirme kaynakları, planlama sürecinin başında belirlenmelidir. Bu amaçla¹⁸⁴:

- Alan hakkında doğal ve kültürel kaynaklarla ilgili bilgi toplanmalı
- Alanda ilginç, görülmesi gereken ve olağanüstü alanlar belirlenmeli
- Ziyaretçilerin gelme nedenleri saptanmalı
- Tüketici olmayan ilginç ve eğlenceli özelliklerin neler olduğu belirlenmeli
- Alanda çevresel bağlamda sürdürülebilir neler yapılabilir.
- Alan ve kaynaklar hakkında turistler ve çevrede yaşayanlar neler biliyor
- Turistlerin günlük yaşamlarında kullanacakları ne tür sürdürülebilirlik bilgileri verilebilir gibi konular belirlenmelidir.

6.2.2. Ekoturist: Tür, Amaç ve Tercihleri

Ekoturistler ile kitle turisti arasındaki en temel ayırım ekoturistlerin daha çok doğa için gelmiş olmasında yatar. Teorik olarak ekoturist çevreye duyarlı olan turisttir.¹⁸⁵

¹⁸³ Erdoğan, a.g.e., ss.187-188

¹⁸⁴ P. Wight. (1997). *Ecotourism Accomodation Spectrum: Does Supply Match The Demand*, Tourism Management, Canada, ss.209-220

¹⁸⁵ Ö.Yağcı. (2002). Güneydoğu Anadolu Bölgesin Arz ve Talep Özellikleri, T.C.Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası, Cilt:1, Ankara

6.2.2.1. Ekoturistler Amaç ve Tercihleri

Ekoturist olarak nitelenen turistler için bir değerlendirme yapıldığında, bunların başlıca seyahat etme nedenleri ve amaçları şunlardır: Ekoturistlerin aradıkları ve amaçları; Doğa ve kırsal yaşamla etkileşim, Sosyal etkileşim, Bilme, tanıma, keşfetme, Eğitim, Bilimsel merak, Bilgilenme, Risk arayışı, Kendini keşfetme Kendini gerçekleştirme

Ekoturizmde teorik olarak doğanın kıymetini bilme, doğayı seyretme, bozmadan kullanma, doğayla iç içe olma, doğadan bir şekilde zevk alma gibi amaçlar vardır.¹⁸⁶ Ekoturistler aktivite ve para gibi diğer faktörler değişiklik göstermesine rağmen 35-54 yaş arsında görülür. Eğitimleri %82'si kolej mezunu, ekoturizme olan ilgide, yüksek dereceli eğitim alanlarda daha az eğitim alanlara kadar bir değişim göstermektedir.¹⁸⁷

Amerika Seyahat Acentaları Birliği'nin (ASTA) turistlerden uymalarını istedikleri ekoturizmin on kuralı şunlardır¹⁸⁸;

1. Ekosistemin hassasiyetine saygı gösterin. Eğer hepimiz ekosistemin korunmasına yardım etmeye çalışmazsak, gidilen güzel yerlerin gelecekte burada olmayacağını anlamalıyız.
2. Gidilen yerde sadece ayak izlerinizi bırakın. Sadece resim çekin, resim çizmeyin ve etrafı kirlletmeyin. Tarihsel ve doğal alanlardan hatıra olsun diye bir şeyler almayın.
3. Seyahatini daha anlamlı yapmak için, gideceğin yerin kültürü, davranışı, gelenekleri, coğrafyası hakkında kendini eğit.
4. Yöre halkının özel hayatına ve onuruna saygı göster. İnsanların fotoğrafını çekerken onlara sor.
5. Tehlike altındaki hayvanlar ve bitkilerden yapılmış ürünleri satın alma
6. Gidilen yerde sadece belirtilen patikayı takip et. Hayvanları, bitkileri ve onların doğal habitatlarını rahatsız etme.
7. Çevreyi korumaya çalışan kuruluşları ve programları öğrenin ve destekleyin.
8. Mümkün olduğunca motorlu araç kullanmayın, bunun yerine yürüyün. Arabanızı park edince, motoru durdurun.
9. Çevre koruma faaliyetlerinde bulunan konaklama, ulaştırma işletmeleri ile tur operatörleri ve seyahat acentalarını kullan.
10. Rehberleri çevre kuruluşlarına üye olmaları için teşvik et.

¹⁸⁶ Erdoğan, a.g.e., s.193

¹⁸⁷ www.ecotourism.org/research/stats/files/stats.pdf, (08.06.2004)

¹⁸⁸ www.ecotourism.org/textfiles/asta.txt, (08.06.2004)

6.2.2.2.Ekoturistler Tercihlerde Değişimler

Doğa, kültür ve macera ile ilgilenen konaklama arzuları ile ilgili araştırmalar, çok çeşitli konaklama tercihleri olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda çevreye duyarlı faaliyetler aramaktadırlar. Bununla beraber bazı yerlerde bu talepler karşılanamamaktadır. Yönelim daha geniş ve uluslar arası otel türü lüks konaklama ya da vahşi doğada modern konaklama yerleri yönünde olmaktadır.¹⁸⁹

Çevresel bakımdan duyarlı faaliyetler, konaklama yerleri, ulaşım, yiyecek hizmetleri, duyarlı tur operatörleri için güçlü destek ifade ederler. Pazarlar, tur operatörlerini olumsuz çevresel faktörlerin farkına vararak sakınmalarını sağlayacak şekilde hazırlamaktadır. Doğa, kültür ve macera ile ilgilenenlerin tercihleri daha çok genel pazarlara akmaktadır. Turizm tesisleri çevresel bakımdan hassas teknikler kullanarak inşa edilir ve yürütülür. Çevresel bakımdan duyarlı bina modeline önderlik eder.

Çevreci turistlerin dikkatini çekmek için aşağıdaki hususlar önemlidir¹⁹⁰.

1. Çevresel bakımdan hassas konaklama yerleri,
2. Gününbirlik geziler için imkanlar,
3. Tur operatörleri ile daha uzun süreli gezilere çıkma imkanları,
4. Yerel özellikler ve hizmetler, kültür, alan, faaliyetler hakkında bilgilendirme
5. Bölgesel koruma faaliyetleri üzerinde bilgi sağlanması.

6.2.3. Ekoturizm ve Çevre

Dünyada çok hızlı bir biçimde artan ve gelecekte de devam edeceği bilinen turizm faaliyetlerinin kültürel, doğal ve fiziksel çevre üzerine olumsuz etkileri vardır. Uluslararası alanda turizmde doğal alanlara yönelik talebin artması, değişik turistik yörelerde gerekli altyapı ve donanımları oluşturmada turizme açarak betonlaşmaya yol açmakta, doğal ve fiziksel çevre tahrip olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, büyüyen endüstrileşme, yenilenmesi mümkün olmayan doğal kaynakların tükenmesi, çevrenin kirlenmesi ve bozuluşu dünyamızın ortak geleceğini, her geçen gün daha büyük boyutlarda tehdit etmektedir.

Çevrenin korunmasında turizmin fiziksel planlamasının önemi çok büyüktür. Çevre kirliliğinin önemli sebebi çevreye duyarlı turizm planlamasının yapılmamasıdır.

¹⁸⁹ Wight, a.g.e., ss.210-216

¹⁹⁰ Erdoğan, a.g.e., s.197

Turizm fiziksel planlamasında sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi için mekanın en rasyonel şekilde kullanılması gerekmektedir.

Önüne sürdürülebilir, yumuşak, biyolojik, kırsal ya da ekolojik gibi tanımlayıcı sözcükler de getirsek turizm özünde insana hizmet veren, insan merkezli bir iş türüdür. Bu nedenle ekolojik tabanlı turizm planlaması farklı konumlardaki insan kavramını irdeleyerek uzlaştırmacı bir çözüm üretmek durumundadır.¹⁹¹

6.2.3.1. Ekoturizmde Doğal ve Sosyal Çevrenin Önemi

Doğal çevre, insan faaliyetleri sonucunda etkilenen durumunda olan bir ögedir. Ekoturizm gelişmesinin doğal kaynaklarla bütünleşmesi, sürdürülebilir ekoturizm tasarımı ve yönetimin önde gelen koşullarından biridir. Bu nedenle çevrede sürdürülebilir tesis tasarlamadan önce¹⁹²;

- Ekosistemin doğal yapısının bilinmesi gerekir.
- Ekosistemler arasındaki bağlar bilinmelidir; çünkü bir ekosistemdeki değişme diğerini etkileyecektir.
- Tesisler ve turizm faaliyetlerinin yarattığı habitat bölünmesinin biyolojik farklılıkta kayba neden olup olmadığı belirlenmelidir.
- İnsanların yaşadığı her ekosistemde yiyecek, yakacak ve içecek ile ilgili enerji kullanılır. Ekoturizm alanlarında enerji kullanımı sürdürülebilir tasarımla ve yenilenebilir enerji kaynakları kullanarak minimum seviyede tutulabilir.
- Ekosistemde değişme kaçınılmazdır; kabul edilebilir çevre değişim sınırları önceden belirlenmelidir.
- Tesis kurma ve yönetiminin çevreye etkileri periyodik olarak izlenmeli ve değerlendirilmeli; ardından sorunları çözmek için harekete geçilmelidir.

Birbirlerinin karşısı gibi görünen turizm ve çevre, sürdürülebilir turizm anlayışıyla ele alındığında, karşılıklı olumsuz etkiler en aza indirilebilecek, hatta sürdürülebilir turizm planlaması ile çevrenin değerleri arttırılabilecektir. Çevre ve turizm etkileşiminde çevre turizm için önemli bir girdidir. Aynı biçimde sürdürülebilir kalkınma bağlamında ele alınan turizm; sosyal, kültürel, doğal ve fiziksel çevrenin varolan değerlerini koruyup geliştirecektir.¹⁹³

¹⁹¹ Akpınar, a.g.m., ss.4-7

¹⁹² Erdoğan, a.g.e., s:198

¹⁹³ İ. Karaaslan ve T. Özelçi. (1996). Sürdürülebilir Turizm, *Dünya Şehircilik Kolokiyumu; Sürdürülebilir Turizm Planlaması Politikalar*, İstanbul, s.361

Sosyal çevre, turizm faaliyetlerinin yapıldığı çeşitli örgütlülükteki ilişkiler dünyasıdır. Sosyal çevrenin nasıl olduğu insan ilişkilerinin tarzına göre biçimlenir. Dolayısıyla sosyal çevre de doğal çevre gibi insan faaliyetleriyle şekillenir. Sosyal çevrede, özel kişiler ve kamu tarafından oluşturulmuş çevre koruma dernekleri, sivil toplum kuruluşları, fauna ve florayı koruma dernekleri, kültürü ve kültürel mirası koruma dernekleri, kadın haklarını koruma derneğinden turizm, ormancılık ve kültür bakanlıklarına kadar çeşitlenir.

Çevre sorunlarına bakışı sadece kirliliğin azaltılması olgusundan uzaklaştırarak, doğal kaynakların korunmasını da kapsayacak şekilde genişleten sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğini doğal kaynaklar stokunun iktisadi kullanılmasına bağlamaktadır.¹⁹⁴

6.2.3.2. Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi, kamuda, resmi ve özel eğitim kurumlarında uzun zamandan beri yapılmaktadır. Çevre eğitime yaklaşımlar eğitim kurumlarının ve eğitimcilerin dünya görüşlerine göre farklılıklar gösterir. Fakat yaygın olan çevre eğitimi, çevreyle ilgili sorunları sunma ve nedenler olarak nüfus artışı ve insan davranışlarını gösterme biçimindedir. Çevre eğitiminde çözümler, bilgilendirme ve davranışlarla ilgili öneriler biçiminde olmaktadır. Bu bakımdan yapılan öneriler davranışa yöneltme, değerleri işleme ve tutum değişimi gerekliliğini getirmektedir. Aslında, sorun bilme, bilinç ve tutumun çok ötesine gitmektedir.¹⁹⁵

Çevresel eğitim, insanların bilgisini ve çevre ortak girişimler konusunda bilinçlenmeyi artıran bir öğrenim sürecidir. Çevresel eğitim, girişimler için gerekli uzmanlık ve becerileri geliştirir. Çevresel eğitim, bilgilendirilmiş kararları ve sorumluluk altında yapılan eylemlerin uygulanmasını, davranışları ve motivasyonları güçlendirir.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Rıza Akçalı. (1995). Sürdürülebilir Kalkınma, *Yeni Türkiye Dergisi*(Çevre Özel Sayısı),Temmuz-Agustos sayısı, s.39

¹⁹⁵ N. Oskamp vd.(1991). *Factors Influencing Household Recycling Behavior*, Environment And Behavior, 23(4);, ss.494-519

¹⁹⁶ http://portal.unesco.org/shs/en/ev.phpURL_ID=4940&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html , (03.09.2004)

Çevre Eğitiminin bileşenleri:

- Çevreye ve çevresel girişimlere duyarlılık ve çevre bilinci
- Çevreye ve çevresel girişimler hakkında bilgilenme ve çevreyi anlama
- Çevresel kaliteyi geliştirmek veya korumak amacıyla, çevreye ve motivasyonlara karşı davranışlar
- Çevresel girişimler çözümlenmesi ve tanımlanması için beceri düzeyi

Eğitim ve bilinçlendirme programları"; hem profesyonel sektör ve hem de genel olarak kamu sektörüne ihtiyaç duyarlar. Tur operatörleri, sürdürülebilir turizm konularında, ziyaret edilen alandaki yerel toplulukların geleneksel davranışlarına olduğu kadar, ulusal mevzuatını dikkate almak açısından, biyoçeşitlilik ve kültürel miras üzerindeki olumsuz etkilerden sakınmakta ve değerleri korumakta turistleri cesaretlendirmektedir.

Eğitim ve bilinçlendirme programları ayrıca, devletin tüm kademelerinde gerek duyulmaktadır. Eğitim ve bilinçlendirme programları, turizm ve çevre konularında anlaşmak için ortak ve yenilikçi yaklaşımları ile birlikte, ilgili bakanlıklar arasında karşılıklı anlayışı artırma sürecini kapsamalıdır. Sürdürülebilir nitelikte bir turizmi öngören konular üzerinde araştırmalar yapmaktan ve eğitim vermekten sorumlu olan akademik sektör içinde de bilinçlenme düzeyini artırmak oldukça önemlidir.¹⁹⁷

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizmde hükümetin, yerel toplum kuruluşlarının, endüstrisinin, ziyaretçilerin ve toplumun bütününe çevre eğitiminin verilmesi önemli ilkelerden birisidir. Turistlerin ziyaret ettikleri alanlardaki tüm doğal ve kültürel değerlerin öneminin farkına varabileceği bir çevre eğitim programının uygulanması gerekmektedir. Böylece çevre eğitimi yoluyla ziyaretçilerin, yerel halkın ve hükümetin tutumlarını değiştirerek, toplumun gelişimi ve politik öncelikleri değiştirme yoluyla doğa korumayı geliştirmek için ekoturizm kullanılır. Bu politikalar kitle turizmine alternatif oluşturmaya bile, turizm sektöründe çalışanların ve ziyaretçilerin çevre bilincini artırması açısından önemli bir çevre hareketi olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'deki sorun, çevre duyarlı sosyal normlar ve kültürün toplumdaki eksikliği ve bu eksikliğin çevre duyarsızlığı olarak kişilere yansımalarıdır. Bu tür koşul altında, çözüm sosyal kültürün değişime uğraması ve bunun kişilere yansıtılmasıdır.

¹⁹⁷ www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/tools-ee.htm, (09.04.2004)

Çevre bakanlığının öncülüğünde 18 – 20 Eylül 2001 tarihlerinde Ankara’da toplanan birinci çehre şurasının V. Komisyonu, Türkiye’de çevre eğitimi konusunda bazı kararlar almıştır. Bunlar¹⁹⁸;

- Çevre eğitiminin temeli “sevgi” ye dayanmalıdır.
- Çevre konusunda bilgiye ulaşmayı hızlandıran “çevre enformasyon sistemi” kurulmalıdır.
- Çevre eğitiminin içeriği; ihtiyaç ve sorunların kapsamına göre olmalıdır.
- Eğitim süreci bireyin tüm yaşama süresini kapsamalıdır.
- Çevre eğitimi, dengeli ve sürekli kalkınma ekseninde yaşamın tüm aşamalarında ve toplumun tüm kesimlerini içine alan bir boyutta olmalıdır.
- Dengeli kalkınma tüm resmi ve özel kuruluşların ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
- İnsanlar çevre bilincinin yaygınlaştırılmasına öncelik verilmelidir.
- Çevre eğitimi aktif bir anlayış içinde ele alınmalı, örgütlerin çevre eğitim programları desteklenmelidir.
- Çevrenin korkutma ve yıldırma ile benimsenmesi imkansızdır. Benimseme ve özümseme, çevre eğitiminin özü olmalıdır.
- Çevre eğitiminde uygulanacak yöntemler, içerik ve biçimler planlarda ayrıntılı olarak yer alınmalıdır.
- Türkiye’nin çevre sorunları gruplandırılmalı ve bu sorunlara yönelik teknik ve akademik alt yapısı yeterli kurumların yeterli sayıda ve nitelikli eleman yetiştirmesine önem verilmelidir.
- İnsanın biyolojik, fizik ve sosyal çevresiyle bir bütün olduğu anlatılmalıdır.

Çevrenin korunması ve geliştirilmesinde doğal çevrenin yanı sıra, yakın çevreninde sağlıklı hale getirilmesinin önemi vurgulanmalıdır.

6.2.4. Ekoturizm ve Yasal Yapı

Turizm endüstrisinin şekillenmesinde yer alan yasal güçler yasa yapan ve yasa yapılmasına etkili olan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal örgütlü yapılar olarak tanımlanabilir. Yasal güçler yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası alanda birbirleriyle bağıntılı örgütsel yapıların içerir. Bu güçler sivil toplum kuruluşlarından Anayasa Mahkemesine kadar çeşitlenir. Yasal düzenlemeler yoluyla ilişkiler istenen biçimde

¹⁹⁸ T.C. Çevre Bakanlığı. (2001). *I. Çevre Şurası Raporu (18-21 eylül 2001)*, Ankara, ss.51-55.

yönlendirilmeye ve kontrol mekanizmalarıyla teşvik edilmeye çalışılır. Bu bağlamda, ekoturizm konusunda yasal düzenlemelerin kimin için, ne tür sonuçlar doğurduğunun incelenmesi gerekmektedir. Bu yönden yapılan incelemeler de, incelemeyi yapanların dünya görüşü ve çıkar bağına göre, farklı sonuçlar ve önerilerle gelmektedir.¹⁹⁹

Devletin ekonomik sistem ve ekolojik sistem arasındaki karşılıklı etkileşimden doğan çevre sorunlarına çözüm olarak geliştirdiği ve yasal düzenlemelere uymaya zorladığı çevre kalitesini hedefleyen standartlar ve kirlilik düzeyi için sınır değerler belirlenmesi, yaygın bir kullanım alanına sahip, önemli çevre politikası araçlarından oluşturmaktadır. Çevre kalitesine ilişkin ölçüt ve standartların geliştirilmesiyle mevcut çevre kalitesini temsil eder. Nitelik ve nicelik göstergelerinin istenilen ve hedeflenen parametrik değerlere ulaştırılması amaçlanır. Bu aracın uygulanması sırasında devletin bir çevre kalitesi hedefi tanımlaması ve bu hedefi gerçekleştirmek üzere yasal alt yapıyı hazırlaması gerekmektedir.

Çevre standartlarını etkileyen kirlilik kaynaklarının neler olduğunu ve ne ölçüde etki yarattıklarını bilmek, bu kaynakları denetleyerek kirletici etkilerini sınırlayacak araçları geliştirmenin ön koşuludur. Ancak, çok sayıdaki kirletici kaynağın farklı nitelikteki katı, sıvı, gaz atıklarını bıraktıkları alıcı ortamlarda, bu tür standartları sağlayabilmek için kirletici kaynaklardan istenecek arıtma düzeylerinin etkin bir uygulama sonucu verecek biçimde belirlenmesi güç bir değerlendirme işlemidir.²⁰⁰

Türkiye’de çevre incelemeleri 1970’lerde çok yavaş başlamış. 1980’li yıllardan itibaren çevre politikasının normlara bağlanması yönelik anayasal, yasal ve yönetsel pekçok düzenleme oluşturulmaya başlanmıştır. Çevre konusu üçüncü beş yıllık kalkınma planında (1973-1978) ilk kez ele alındı ve ardından her yeni planda daha da geniş olarak yer verildi.²⁰¹

¹⁹⁹ Erdoğan, a.g.e., s.207

²⁰⁰ Orhan Uslu. (1985). Çevre Sorunlarına Temel Ekolojik ve Ekonomik Yaklaşımlar, Çevre ve Ekonomi, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara, 1985, s.141

²⁰¹ Engin Nurlu ve Ümit Erdem. (2002). *Avrupa Birliği Kapsamında Turizm Sektöründe Çevresel Etki Değerlendirmesi*, T.C.Turizm Bakanlığı, II. Turizm Şurası, Cilt:2, Ankara, s.279

III. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EKOTURİZM UYGULAMALARI VE EKONOMİYE KATKILARI

1. TÜRKİYE’DE EKOTURİZM UYGULAMALAR

Kalkınma, gelişme ve kentleşme kavramları sürdürülebilirlikle beraber kullanılarak; kavramsal ve anlamsal olarak birbirini bütünlemektedir. Sürdürülebilir kalkınma kararları beraberinde planlama ve gelişmeyi de getirmiştir. Sürdürülebilir gelişme 21. yüzyıl içerisinde pek çok sektörde köklü değişmelere neden olmuştur. Turizm sektörü de değişimin izlerinin görüldüğü bir alandır.²⁰²

1980’li yıllardan itibaren ülkemizde kitle turizminin izleri kendini oldukça belli etmektedir. Hem turizm tesislerinin neden olduğu betonlaşma, hem de ikinci konutların bu turistik beldelerde yarattığı çevresel kirlilik turistik alanların değerini ekonomik, kültürel ve fiziksel açıdan düşürmektedir.

Bütüncül bir yaklaşımla 1990’lı yıllardan sonra Türkiye’nin “doğal bir açık hava müzesi” temasından yola çıkılarak kitle turizminin beraberinde getirdiği olumsuzluklara savaş açmak adına farklı turizm anlayışlarına yönelimde bulunulmuştur. Türkiye üç tarafının denizlerle çevrili olması yanında pek çok görülmeye layık değerleri, beldeleri olan bir ülkedir ve iklim, bitki örtüsü, hayvan çeşitleri, milli parkları, ormanları, akarsuları, yaylaları, antik şehirleri, termal kaynaklı suların mevcut olduğu merkezler, vb. gibi değerleri turizmin sürebilirliği adına kullanabilme yetisindedir.²⁰³

Sürdürülebilir turizmin uygulanmasında Türk turizminin avantajları olarak nitelendirilen unsurları şu şekilde sıralayabiliriz.²⁰⁴

- İklimi, doğal kaynakları ve bozulmamış çevresi-Turizmin sosyal ve ekonomik önemini anlamış bir toplum yapısı
- Zengin tarihi ,örf-adet ve kültür yapısı-Turizme çabuk adapte olabilecek genç ve dinamik nüfusu
- Özgün sosyo-kültürel özellikleri ile doğu-batı sentezinin egzotik bileşimi
- Coğrafi konumu nedeniyle ana pazar bölgelerine yakınlığı

²⁰²Beyhan , a.g.t., s:51

²⁰³ Mustafa Altınparmak. (2002). Turizm Çeşitlemesi Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri*, Cilt:2, Ankara, s:275-276

²⁰⁴ <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/ulastirmaveturizm/raporlar/raporut.pdf>, (01.02.2005)

- Rakip ülkelere göre daha yeni ve daha nitelikli tesislerin varlığı
- Halı,der,konfeksiyon ve mücevherat gibi turistik alışveriş olanakları
- Turizm çeşitlenmesine olanak veren coğrafi ve doğal yapısının varlığı
- Son on yılda gelişmiş destinasyonlar arasında bulunması

*Sürdürülebilir turizmin uygulanmasında Türk turizminin dezavantajları ise*²⁰⁵

- Alt yapı ve hizmet kalitesinin ve destek sektörlerindeki gelişmelerin hızlı talep artışından kaynaklanan ihtiyaca cevap verememesi
- Turist sağlığı ve güvenindeki yetersizlikleri
- Düzensiz ve denetimsiz ticari faaliyetlerin ülke turizminde ve ürün kalitesinde yol açtığı bozukluklar
- Stratejik pazarlama yönetimine işlerlik kazandırılmaması
- Mevsimsellik ve kapasite kullanım düşüklüğü
- Tanıtımda yetersiz dış yatırımlar
- Yerel yönetimler ve kamunun turizme yeterli ilgiyi göstermemesi
- Kronikleşmiş yüksek enflasyon sorunu
- Pazarlama ve turizm arzına ilişkin araştırmaların yetersizliği nedeniyle sağlıklı stratejik kararların alınmasındaki güçlükler olarak nitelendirilmektedir.

Ekoturizm de son yıllarda önem kazanmıştır. Her kesimden ancak çevreye duyarlı turist grubuna hizmet vermesi sağlanmalıdır. Ekoturizm, çevresel hasarı minimize etmeli, ekonomik gelir ve yerel toplumları içererek ve çevreye, yerli insanlara zarar vermeden planlanmalıdır. Bu duyarlılık içerisinde Türkiye'nin pek çok bölgesinde doğa kaynakları esas olan ekoturizm yapılmaktadır.²⁰⁶

1.1. Türkiye'de İlk Ekoturizm Hareketleri

1960'larda yeni politikaların benimsenmesi ve 1960-1970 I. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi, 1970-1990 yılları arasında fiziksel planlanmaların yapıldığı dönemler süresince turizm dünyada bir numaralı sektör olma yolunda stratejilere sahipti. Ancak kaynakların aşırı kullanımı bölgelere aşırı yüklenme, taşıma kapasitesini zorlama gibi sebeplerden ötürü 1980'li yıllar çevreye duyarısız, bilinçsiz yaklaşımlara sahip uygulamalar geçmiştir. VIII. Beş Yıllık Planın öngördüğü sürdürülebilir turizm,

²⁰⁵ www.turizmdebusabah.com/devam_popup.asp?ID=13044, (28.11.2005)

²⁰⁶ Altınparmak, a.g.m., s:275-276

kitle turizmine tepki olarak bu turizm türünün negatif etkilerini ortadan kaldırmayı hedefleyerek turizm dünyasının gündemine girmiştir.

Bu politika doğrultusunda eko-turizm, kültür ve inanç turizmi, dağ ve kar turizmi, aktivite tatilleri, özel ilgi turizmi, yatçılık, kongre vb. pazarlardan daha fazla pay alınması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu bağlamda özellikle doğa turizmi, ekoturizm, kültür turizmi ağırlıkla üzerinde durulan türler olmuştur.²⁰⁷

Ülkemizin turizmden daha fazla gelir elde edebilmesi ve turistin değişen tatil anlayışına hitap edebilmek için turizm çeşitlendirilmesinin önemi artmaktadır. Turizm çeşitlendirilmesi amacı; turizmin mevsimsel dağılımını sağlamak, gizli kalmış doğa, tarih ve kültür değerlerimizi kullanıma açmak ve durumu karlı bir ekonomi politikasına dönüştürebilmektedir.²⁰⁸

DTÖ (Dünya Turizm Örgütü) uluslararası ekoturizm yılında aşağıdaki hedefleri belirlemiştir. Ülkemiz tarafından da kabul gören hedefler aşağıdadır²⁰⁹:

- Doğal ve kültürel mirasın korunma statüsü geliştirilmelidir. (iyileştirilmelidir)
- Kırsal alanda ve korunmuş alanlar civarında bulunan yerel toplumların yaşam düzeyi geliştirilmelidir ki, bugün Bakanlığımızca yürütülen turizmin çeşitlendirilmesi politikasının ana hedeflerinden biriside budur.
- Doğa, yerel kültürler ve onların çeşitliliği hakkında daha iyi bilgi ve saygıyı teşvik edilmelidir.

1.2. Türkiye’de Ekoturizmin Tanıtım ve Gelişme Politikaları

Ekoturizm anlayışı, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi yerine, bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitesini daha uzun bir alana yaymayı, farklı mekanlara yaygınlaştırmayı tercih eder. Bu şekilde turizm alanlarında, kısa bir zaman diliminde çevreye büyük bir baskının yaratılmasını ve kalabalıklaşmayı da önleyecek niteliktedir.²¹⁰

Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri, işsizlik, altyapısızlık ve sosyal donatısızlık nedeniyle kırdan kente yoğun nüfus akımıdır. Bu akım bir yandan kırsal alanı ıssızlaştırırken, bir yandan da kentlerde aşırı nüfus yığılmalarına ve buna bağlı olarak gecekondulaşmaya, orman alanları da dahil, kamu mülkiyetindeki taşınmazların

²⁰⁷ Altınparmak, a.g.m., s:275-276

²⁰⁸ Beyhan, a.g.t., s:53

²⁰⁹ Mehmet Bakırcı. (2002). Ekoturizm, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası*, Cilt:2, Ankara, ss.247-248

²¹⁰ T.C. Turizm Bakanlığı; Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Yatırımları Yönlendirme Dai. Bşk Turizm 2001

yağmalanmasına, altyapı yetersizliğine, işsiz genç nüfusun ve suçluluk oranının artmasına neden olmaktadır. Kırsal alanda ek iş yaratılması, bu işin turizm sektörü gibi sosyal yönü zengin bir alanda olması, gelişmiş kentsel yörelerde az gelişmiş kırsal alana hem ekonomik hem de sosyal katkı sağlayacaktır.²¹¹

Kültür ve Turizm Bakanlığı da ekoturizmi geliştirmeye yönelik çalışmalara başladı. Ekoturizm alanında yetişmiş rehber sıkıntısı yaşanırken ve gerekli altyapı da bazı eksiklikler bulunmasına rağmen, gelişmeye yönelik çalışmalar Çevre ve Orman Bakanlığı'nın da desteğiyle sürdürülüyor.

Sürdürülen çalışmalar kapsamında geliştirilen projeler ise şöyle²¹²:

ATAK Projesi:

1989 yılında başlayan ve Ege ve Akdeniz kıyılarındaki ilçelerin ve köylerin yer aldığı 2000 Km kıyı şeridini kapsayan bir projedir. Proje ile ilk önce altyapı eksikliklerini düzeltmek, daha sonra yeni kıyı yönetim yöntemlerini tanımlamak amacı ile tasarlanmıştır. Projenin 2020 yılına tamamlanması planlanmaktadır.

Mavi Bayrak Projesi:

Türkiye, yeterli su kalitesi hizmetler ile plajlar ve marinalar da genel çevre standartlarının izlenmesini sağlamak amacıyla uluslararası “Mavi Bayrak” kampanyasına katılmaktadır.

Belek Yönetim Planı :

1996 yılında uluslararası teşkilatların girişimi (Dünya Doğayı Koruma Birliği, Dünya Bankası) üzerine kurulan Belki Yönetim Planı, doğal ve kültürel çevrenin korunması ve geliştirilmesini hedeflemektedir.

Yayla Turizmi Projesi:

Doğu Karadeniz, Akdeniz (Toros Yaylaları) yaylalarından başlatılmış olup, ülke genelinde devam etmekte olan bir çalışma söz konusudur. Çalışma bütünü içinde bugüne kadar 26 adet yayla “Yayla Turizm Merkezi” ilan edilmiştir.

Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi (Trekking):

Proje kapsamında, dağ-doğa potansiyelinin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, böylece turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek arz kapasitesinin geliştirilmesi alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi

²¹¹ Akpınar, a.g.m., s.10

²¹² www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=7552, (01.09.2004)

içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması amaçlanmaktadır.

Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi:

Akarsuların önemli bir bölümü, özellikle Çoruh nehri, Köprüçay, Manavgat çayı, Dim çayı, Alara çayı, Adana Feke Göksu, Zamantı, Fırat nehri, rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir.

Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi:

Çeşitlendirme politikamızın bir gereği olarak ve yumuşak turizm yaklaşımı ile ele alınan trekking, rafting vb.. turizm aktivitelerinin yanında yine cazip bir doğa sporu olarak giderek daha çok ilgi görmektedir.

Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi:

Atlı Doğa Yürüyüşü Kapadokya, Kastamonu, Antalya, Muğla, gibi yörelerde Seyahat Acentaları tarafından düzenlenmektedir.²¹³

Mağara Turizmi Projesi:

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel arz etmektedir. Mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşma özellikle Toroslar, Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya ve Kuzeybatı Anadolu bölgelerinde büyüklük küçüklük yüzlerce mağara oluşumuna neden olmuştur. Önceleri bilimsel ve sportif amaçlı etkinliklerin konusu olan mağaralar, günümüzde mağara içinde ve çevresinde yapılan gerekli düzenlemelerle turizmin hizmetine sunulmaktadır.

Sportif Olta Balıkçılığı:

Sportif, rekreasyonel ve animatif faaliyetler, bu yöndeki ihtiyaçları karşılayarak, konaklama süresini uzatan, dolayısıyla turizmin ekonomik katkısını arttıran faaliyetler olarak ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak yapılan araştırmalar sonucu, Türkiye'ye gelen turistlerin kalış sürelerinin, diğer Akdeniz ülkelerine oranla düşük olması ülkemizdeki rekreasyonel faaliyetlerin sınırlı kalmasına bağlanmaktadır.²¹⁴

Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji):

Özellikle kıtalar arasında, güney-kuzey ve kuzey-güney bazen doğu-batı ve batı-doğu yönünde göç eden kuşların kullandıkları köprülerden en önemlilerinden biri belki de en önemlisi Türkiye'dir. Türkiye RAMSAR sözleşmesine taraf olmuş ve uluslararası

²¹³ www.peyzaj.org/2004/Turizm/, (16.06.2006)

²¹⁴ www.geocities.com/ceteris_tr/s_akpinar.doc, (16.06.2006)

öneme sahip pek çok Ramsar sitesi (sulak alanı) bulunmakta ve bu bölgelerde pek çok kuş türü kışlayıp, üremektedir.

Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi:

Türkiye oldukça zengin bitki örtüsüne sahiptir. Avrupa'nın bir çok ülkesi yanında komşu ülkeler arasında da oldukça zengindir. Avrupa'nın tamamında tür sayısı 12.000 civarında iken Türkiye'de bu sayı 9.000 civarındadır.

Av Turizmi:

Türkiye coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve av kaynakları açısından bir potansiyele sahip olmasına karşın, tüm dünyada önemli gelişmeler kaydetmiş, neredeyse bir sanayi haline gelmiş av turizminden yeterli pay alamamaktadır.²¹⁵

Söz konusu projelerin tamamlanmasının ardından, yetişmiş elemanlar, gerekli alt yapı ve yöre halklarının bilinçlendirilmesiyle birlikte, Türkiye'nin ekoturizmden alacağı payın yükselmesi bekleniyor.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de eko turizm faaliyetleri genelde 'Korunan Alanlar'da gelişme göstermektedir.²¹⁶

Tablo 14: Türkiye'de Korunan Alanlar

	Sayı (Adet)	Alan (ha)
Milli Parklar	33	686631
Tabiat Parkları	16	69002
Tabiatı Koruma Alanları	35	83729
Tabiat Anıtları	59	462
Toplam Korunan Alan	143	839824

Kaynak: www.cevreorman.gov.tr, (22.11.2005)

Ormanlar, yalnızca ağaç ve ağaççıkların bulunduğu geniş alanlar değildir. Bugünün anlayışıyla orman, çok sayıda bitki ve hayvan topluluklarından oluşan bir yaşam birliği, hatta büyük bir canlı organizmadır. Türkiye yüzeyinin % 26'sını orman sayılan alanlar kaplamaktadır. Bu önemli zenginliğin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi, Milli Park, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Parkı gibi koruma alanlarının sayısının

²¹⁵ Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Yatırımları Yönlendirme Dai. Bşk.; 2001

²¹⁶ www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=7552, (01.09.2004)

artırılmasıyla mümkündür. Şu anda korunan alanlar Türkiye ormanlarının yalnızca % 2'sini oluşturmaktadır.²¹⁷

1.3. Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları

Ekoturizm; ‘Eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret’ olarak tarif edilmektedir. Kırsal alanda; doğal ve/veya tarihi çekiciliklerin belli bir ölçüde bulunduğu yörelerde ana ekonomik uğraşı tarım olan nüfusun, tarımsal faaliyetlerini sürdürmekle birlikte ziyaretçi konaklayabilecek şekilde yönlendirilerek küçük turizm işletmeciliği yapması sağlanarak alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Ülkemiz yaklaşık 8000 km. uzunluğunda sahilleri, çeşitli uygarlıklardan kalan paha biçilmez kültür hazineleri, dünyanın çok az ülkesinde bulunan doğa güzellikleri ve iklim farklılıkları ile büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Türkiye dağları yaylaları, mağaraları, akarsuları, gölleri, termal kaynakları ile çok geniş bir turizm yelpazesini oluşturmaktadır.²¹⁸

Yayla Turizmi :

Son yıllarda yayla turizmi, Türkiye’de en çok sözü edilen turizm şekli olarak ortaya çıkmaktadır. Yaylalar, doğal güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile ekoturizme yönelik kullanım ve ekonomik kar olanakları sunmaktadır. Bu turizm türü açısından genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi yaylaları çok uygun yörelerdir. Turizm Bakanlığınca oluşturulan yayla turizminin geliştirilmesi planlamasında, Doğu Karadeniz Bölgesinde 20 yöre turizm merkezi olarak ilan edilmiş ve bunlardan 12’si için İller Bankası tarafından “çevre düzeni planları” yapılması kararlaştırılmıştır.²¹⁹

Anadolu kültüründe yaylalar yaşamın önemli bir parçası olarak yer alır. Anadolu’da yaylaların kullanım biçiminde yaşam tarzına bağlı çeşitli bölgesel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Yayla kültürü ve bozulmamış doğa turizm sermayesinin de ilgisini çekmiş ve sonuç olarak “yayla turizmi” özellikle Doğu Karadeniz yaylalarını tur programlarına alması, talebi daha çok arttırılmıştır. Yöresel olarak yapılan yayla

²¹⁷ www.wwf.org.tr/tr/ormanlar.asp, (09.03.2005)

²¹⁸ www.bilesim.com.tr/tr/yayincilik/turizmdunyasi, (13.01.2006)

²¹⁹ Gülez, a.g.e., (Ders Notları)

şenlikleri “gösteri kültürünün” aracı medyanın da teşhiriyle sadece çevre halkın değil, uzak yerlerde yaşayanların da şenliklere katılmasına yardım etmekte ve yerel şenliklere giderek turizm etkinliğine dönüştürülmektedir.²²⁰

Doğu Karadeniz Bölgesi şenliklerinden bazıları

- Kafkasör yaylası şenlikleri (Artvin)
- Kadirga yaylası şenlikleri, Karadağ yaylası şenlikleri,
- Alaca yaylası şenliği (Trabzon)
- Kümbet yaylası şenlikleri (Giresun)
- Kiraz yayla “Ayeser şenlikleri”
- Sultan Murat yaylası şenliği (Bayburt)

Akdeniz Bölgesi Yaylaları

- Hatay : Çamlıyayla (Soğukoluk) Teknepınarı, Alan
- Osmaniye : Zorkun, Maksutoğlu, Bağdaş
- Adana : Tehir, Bürücek, Kızıldağ, Meydan, Göller
- İçel (Mersin) : Çamlıyayla (Namrun), Gözne, Soğucak, Fındıkpınarı, Sorgun, Kozlar, Abanoz
- Antalya: Finike – Karabel, Ağla, Kuyucak, Gökçukuru, Yerküpe

Karadeniz Bölgesi Yaylaları

- Trabzon : Uzungöl, Şomla, Karadağ, Eriklibeli
- Rize : Ayder, Anzer, Elevit, Trovit, Kavron
- Artvin : Kümbel, Bektaş
- Ordu : Çambaşı, Keyfalan
- Samsun : Gürcü, Vezirköprü, Sarıçiçek
- Sinop : Ayancık, Akgöl²²¹

Dağ Turizmi:

Türkiye çeşitli yükseklikteki dağları, dağların yapısal durumlar, orman ve manzara güzellikleri ev ve yaban hayatının zenginliği ile, dağcılık sporunu sevenler için olağanüstü çekici ve ilginç güzellikler sunar. Bu özelliklere sahip başlıca dağlarımız şunlardır;

²²⁰ Erdoğan, a.g.e., s.121

²²¹ www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44049-25k, (12.08.2005)

- Antalya-Beydağları: Beydağlarının en yüksek tepesi 3069 metredir. Çok yüksek olmakla beraber sahile çok yakın olması ve özellikle Akdeniz Bölgesinde bulunması nedeniyle önemli bir turizm ve tırmanma potansiyeline sahiptir.²²²
 - Bolkar Dağları: Niğde Adana illeri arasında yer almaktadır. En yüksek noktası 3524 metre ile Medetsiz Zirvesidir. Silsile içindeki iki adet göl bulunmaktadır.
 - Aladağlar: 3000 metrenin üzerinde fazla miktarda, 3500 metrenin üzerinde ise yirmi civarında zirvenin bulunması nedeniyle Türk ve Dünya dağcıları için önemli bir çekim merkezidir. Aladağlar üç farklı sisteme ayrılır. Bunlar; Demirkazık sistemi (3756 m), Vayvay Torasan Sistemi (3500 m) ve Emli Sistemidir.
 - Hakkari Cilo-Sat Dağları: En yüksek noktası 4135 metre ile Uludoruk tepesidir.
 - Kaçkar Dağları: Artvin-Erzurum ve Rize illeri sınırları içinde kalan Kaçkar Dağlarının en yüksek noktası 3932 metredir. Hem doğa yürüyüşü hem de dağcılık açısından dünyanın sayılı bölgelerinden birisidir. Sahip olduğu buzul gölleri, endemik bitkiler, yüksek zirveleri ve muhteşem doğasıyla ülkemizin en çok ziyaret edilen dağ silsilesidir. Bu özelliklerinden dolayı koruma alanı statüsüne alınarak milli park ilan edilmiştir.
 - Kayseri Erciyes Dağı: Yüksekliği 3917 metredir. Üç farklı rotadan tırmanılmaktadır.
 - Süphan Dağı: Bitlis ilinde. Yüksekliği 4058 metre. Dağcılık açısından dünyanın en ilginç dağlarından biridir. Zirveye kadar sürekli olarak muhteşem bir göl manzarası eşlik etmektedir. Zirvede ise küçük bir göl bulunmaktadır.
 - Aksaray Hasandağı: 3268 metrelik yüksekliği ile ilginç bir volkanik kütledir.
 - Ağrı Dağı: Yüksekliği 5137 metredir. Üç farklı rotadan çıkışı olmasına rağmen genellikle Doğubeyazıt tarafından Eli Köyü üzerinden tırmanılmaktadır.
- Işıkdagi, Uludağ, Ede dağları (Spil Dağı, Kazdağı, Bozdağı) Tunceli Munzur dağı ve Akdağ diğer önemli dağcılık merkezlerimizdir.²²³

Yat Turizmi:

Türkiye'nin en donanımlı marinaları Güney Ege ve Akdeniz kıyılarıdır. Başlıcaları İzmir, Kuşadası, Bodrum, Datça, Bozburun, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kalkan, Kaş, Finike, Kemer ve Antalya'dır. Türkiye'de yatçılık sürdürülebilir turizmin anlamı çerçevesi içerisinde köy ve kasabaların yerel halkı ile kültürel etkileşime neden olabilecektir.

²²² B. Gönençil ve Y. Güngör. (2002). Türkiye'de Dağ Turizmi Potansiyeller ve Sorunlar, *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, Çankırı (İlgaz)

²²³ Tunç ve Saç, a.g.e., s.s.y

Günümüzde Akdeniz'deki yat sayısı 700-750 bin, yıllık yat artışı ile 50 bin olarak tahmin edilmektedir. Tüm Akdeniz çanağında 700 binler civarındaki yat için bağlama kapasitesi yat limanlarında 183 bin, diğer limanlarla birlikte yaklaşık 200 bindir. Türkiye'de kayıtlı yat sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte 1700 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Toplam yat bağlama kapasitesi ise yat limanları ve yanaşma yerlerinde 7389, balıkçı barınaklarında da 1470 olmak üzere toplam 8859'dur. Yat turizminin Türkiye için önemi burada ortaya çıkmaktadır. Batı ve Orta Akdeniz'deki marinalarda yer kalmamıştır ve böylece Türkiye önem kazanmıştır.²²⁴

Mağara Turizmi:

Dünyadaki diğer ülkelere göre 'mağara cenneti ülke' durumunda olan yurdumuzda yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik-jeomorfolojik nitelik olan karstlaşma (karstik alanlar) ülkemizde Batı ve Orta Toros Dağlarında (Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman, İçel ve Adana) yer almaktadır.²²⁵

Türkiye'nin En Uzun Mağaraları

- Pınargözü mağarası (12 km)
- Tilkiler mağarası (6.6 km)
- Kızılelma mağarası (6.2 km)
- Mencilis mağarası (3.3 km)

Türkiye'nin En Derin Mağaraları

- Sütlük düdeni (Anamur; 1250 m)
- Çukurpınar düdeni (Anamur; 1000 m)
- Dündencik mağarası (Antalya; 330 m)

Türkiye'de görülmeye değer, hatta dünya literatürüne geçmiş mağaralar mevcut olup bunların bazıları şunlardır.

- Antalya :Damlataş Mağarası (Alanya): Astım hastalığına iyi gelmektedir.
- Karain Mağarası: Türkiye'nin en büyük doğal mağaralarından biridir.
- Aydın :Aslanlı (Yaren) Mağarası
- Burdur :İnsuyu Mağarası
- Elazığ :Buzluk Mağarası

²²⁴ H. Akar. (1998). 21. Yüzyıla Gireken Türk Turizmi, *I. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, s.48

²²⁵ www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44048, (12.08.2005)

- Gümüşhane :Karaca Mağarası:
- Karaman :Manazan mağaraları (Taşkale): 20 dolayında odadan oluşan Bizans dönemine ait bir yerleşme yeridir. Mağarada bulunan mezarlıkta günümüze kadar organik yönden bozulmadan kalmış cesetler vardır.
- Kastamonu :Ilgarini (Ilvarini) Mağarası
- Kütahya :Frig Vadisi Mağaraları: M.Ö. 500-600 yıllarında kayaların elle oyulmasıyla yapılmıştır.
- İnliköy Mağaraları (Sabuncupınar): Bizans devrinden kalma, kayalar üzerine oyulmuş mezarlar olduğu sanılmaktadır.
- Mersin :Ashab-ı Kehf Mağarası: Hristiyan ve Müslümanlarca kutsal bir ziyaret yeri olarak kabul edilmektedir.
- Çukurpınar Düdeni Mağarası (Anamur): 1990 metre derinliğindeki bu mağara Türkiye'nin en büyük mağarasıdır.
- Köşekbükü Mağarası (Anamur): Astımlı hastalar şifa bulmaktadır.
- Cennet Obruk Mağarası (Silifke): Mersin'de en çok ilgi çeken doğal oluşumlardan biridir.
- Cehennem Obruk Mağarası (Silifke): Cennet Obruğuna nazaran daha dar ve diktir.
- Narlıkuyu Mağarası (Silifke)
- Tokat : Ballica Mağarası (Pazar)
- Zonguldak :Gökgöl Mağarası: Son derece zengin ve güzel oluşumlar mevcuttur.
- Cehennemazğı Mağarası (Ereğli): İlk önce olan mağara, daha sonra insanlar tarafından şekillendirilmiştir.²²⁶

Macera-Spor Turizmi:

Macera-spor turizmi, farklı yaşam tarzı ve tatil anlayışı benimseyen, sportif hareketlerle de tatili zenginleştirmeye çalışan insanların katıldığı bir sürdürülebilir turizm çeşididir. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeomorfolojik-jeolojik nitelik olan karstlaşma en çok Batı ve Orta Toros dağlarında yer almaktadır. Başlıcalarının bulunduğu merkezler Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman, İçel ve Adana'dır.²²⁷

Bu tür turizm faaliyetlerine örnek olarak dağcılık, rafting, vahşi doğa gezileri, mağaracılık ve yamaç paraşütçülüğü örnek verilebilir. Dünyanın bazı bölgelerindeki

²²⁶ Erdoğan, a.g.e., ss.129-130

²²⁷ Beyhan, a.g.t., s.53

coğrafi alanlar bu tür turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse; Nepal'daki Himalaya dağları, Türkiye'de Ağrı Dağı ve Çoruh Nehri gibi .²²⁸

Tarımsal Turizm:

Türkiye’de tatil çiftliğine en güzel örneklerden birisi Antalya’da faaliyete geçen Naturland’dır. Doğal ortamda yiyeceklerin bulundurulduğu, hayvanlarla iç içe sağlıklı yaşam olanakları sunması bakımından bu turizm türünün yurdumuzda gelişeceği öngörülmektedir.²²⁹

Termal Turizm:

Türkiye’de yer alan yer altı sularının değerlendirilmesi ve bunların sağlık alanında insanlara şifa verirken ülkeye döviz olarak geri dönmektedir. Temel turizm yaz kış uygulanabilecek yöntemlerle bütün bir seneye yayılabilecek bir turizm çeşididir.

Ünlü Sandıklı (Afyon), Gönen (Balıkesir), Kestabol (Çanakkale), Ilgın (Konya), Kızılcahamam (Ankara), Haruniye (Adana), Ayder (Rize), Ladik (Samsun), Hasanapdal (Van) ve Billoris (Siirt) termal merkezleri, termal tesisleri ile ün yapmış ve tavsiye edilmektedirler.²³⁰

Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking):

Türkiye’de o kadar yüksek olmamakla beraber trekking rotası vardır. Ayrıca ülkemizde bilinen en eski ve tanınmış trekking rotaları, Trans-Toros trekkidir. Bazı ünlü diğer güzergahlar ise bir gün Doğu Karadeniz – Trans Kaçkar, Marmara da Trans Uludağ dır. Bunun dışında Ege ve Akdeniz’de Kapadokya’da Bolkar ve Aladağlar bölgelerinde, Marmara’da binlerce yürüyüş rotası mevcuttur. Cilo Sat dağları, Munzur Dağları, Van Gölü çevresi trekking için idealdir. Giderek artan trekçiler ve buna bağlı olarak artan tur şirketleri sayesinde, ülkemizde trekking rotası sayısı hızla artmaktadır. En çok tercih edilen programlar ise, arkeolojik ve kültürel gibi konularla bağlantılı olan trekking turlarıdır. Bu tür organize trekking turları, daha zahmetsiz ve konforlu olduğu için daha seyrek olarak çıkan kişilerce tercih edilmektedir.

Türkiye’de doğa yürüyüşleri batılı turistlere yönelik organizasyonlarla başlamıştır. Seyahat acentaları her yıl binlerce turisti Kaçkarlar’da, Toroslarda, Kapadokya’da dolaştırmaktadır. Türkiye’de bu etkinliğe, son yıllara kadar sadece üniversite dağcılık kulüpleri üyeleri katılıyordu. Son yıllarda ise, klasik tatil türlerinden

²²⁸ Öztürk ve Yazıcıoğlu, a.g.m., s.188

²²⁹ Tunç ve Saç, a.g.e., s.54

²³⁰ “www.jeotermaldernegi.org.tr/termalturizm.htm”, (09.11.2004)

sıkılan her kesimden yerli turist, giderek daha fazla ilgi göstermektedir.²³¹ Doğa yürüyüşleri tabii ki belli bir doğa bilgisi; yön bulma, harita okuma, ilkyardım, temel kampçılık bilgileri gereklidir. Süresi ideal olarak 4 gündür ve ülkemiz için ideal mevsim Temmuz ayıdır. Trekkinge katılanlar yürüyüş için gerekli malzemeleri kendilerinin taşıması gerekmektedir. Ayrıca katır gibi yük hayvanlarından da yararlanabilir.

Türkiye genelinde doğa yürüyüşüne elverişli yerler şöyle:

- Akdeniz kıyı şeridi: Akdağlar, Beydağları, Bakırdağları, Hadim-Ermenek yöresinde Geyik Dağları ve Göksu Nehri yöresi, Anamur'un Yayla Kesimi, Mut İlçesi'nin dağlık kesimi, Tarsus ile Bolkar Dağları arasında kalan bölge, Adana-Kozan ve Kadirli ilçelerinin yayla kesimleri, Menteşe Dağları, Akçalı Dağları, Tahtalı Dağları, Binboğa Dağları.
- Ege Bölgesi: Bafa Gölü ve Beşparmak Dağları, Kaz Dağları, Boz Dağlar.
- Marmara Bölgesi: Kırklareli ve Istranca Dağları.
- Karadeniz Bölgesi: Ilgaz ve Küre Dağları, Trabzon-Uzungöl ile Şavşat arasında kalan yaylalık kesim ve özellikle Kaçkar Dağları.²³²

Kuş Gözetleme (Ornitoloji) Turizmi:

Ülkemizi çok sayıda yabancı kuş gözlemcisi ziyaret etmektedir. Milli parklar ve Av-yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Gediz Deltası'nda, diğer adıyla İzmir Kuş Cennetinde bir ziyaretçi merkezi kurmuştur. Bu merkezde, kuş gözlem kitapları ve kuş cenneti ile ilgili hatıra eşyalar satın alınabiliyor ve alanın doğal güzelliğini yansıtan bir müzede bulunmaktadır. Gediz Deltası'nın en korunaklı ve kuşların en çok bulunduğu yerlere yerleştirilmiş kamera sistemi aracılığıyla bu canlılara hiçbir zarar vermeden izlenebilmektedir. Ayrıca Manyas Kuş Cenneti, Seyfe Gölü, Kaçkar Dağları, Honaz Dağı Milli Parkı, Termessos Milli Parkı ve Dilek Yarımadası Milli parkı'ndaki ziyaretçi merkezleri 2002 sonundan itibaren çalışır hale geçmiştir.²³³

Ülkemizde Kuş Gözlemciliği Yapılan Bazı Alanlar

- Sultan Sazlığı- Kayseri
- Nemrut Gölü-Bitlis
- Kovada Gölü-Isparta
- Gediz Deltası(Menderes Irmağı)-İzmir

²³¹ *Türkiye Tatil Rehberi*. (2000). Ekin yazım merkezi, İstanbul

²³² www.ntvmsnbc.com/news/112640.asp, (14.10.2005)

²³³ *Atlas Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi*. (2003). Milli Parkların Yeni Yüzü, Sayı:119

- İnciraltı Tuzlası-İzmir
- Göksu Deltası-Mersin
- Bafra Kızılırmak Deltası-Samsun
- Acıgöl-Afyon
- Manyas Kuş Cenneti-Balıkesir²³⁴

Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi:

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında varolan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir. Ülkemiz bitki çeşitliliği açısından ise Avrupa'dan üstündür. Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından ülkemiz Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir

Günümüzde de Türkiye hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir şekilde 3 farklı bitki alanının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu bitki alanları

1. Akdeniz Bitki Toplulukları (Akdeniz ve Ege bölgeleri)
2. Avrupa-Sibirya Bitki Topluluğu (Karadeniz ve Marmara bölgesi)
3. İran-Turan Bitki Alanı (Bozkırlar) (İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesi)

Türkiye’de yetişen diğer bitki türleri:

- Alpin Kuşak Bitki Topluluğu
- Endemik (Özgün) Bitki Türlerimiz
- Yemeklik Endemik Bitkiler²³⁵

Atlı Doğa Yürüyüşü:

Atlı doğa yürüyüşü ülkemizde Kapadokya, Kastamonu, Antalya, Muğla gibi yörelerimizde düzenlenmektedir. Kapadokya bölgesindeki atlı doğa tur güzergahlarının belirlenmesi amacıyla bölgenin bir haritası çıkarılmıştır.²³⁶

²³⁴ www.yesilatlas.com/apps/korunanalanlar.app/korunanalanlar.php, (22.10.2004)

²³⁵ www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44047-22k, (12.08.2005)

²³⁶ www.peyzaj.org/2004/turizm/EkoTurizm/projeleri/AtveMagara/, (16.11.2004)

Bisiklet Turizmi:

Yurdumuzda bisiklet turları yapmaya uygun bölgelerde bisiklet turlarının yapılacağı parkurların tespiti ve bu parkurların üzerinde gerekli düzenlemelerin yapılması amacı ile Turizm Bakanlığı tarafından çalışmalar yapılmaktadır.

Bu turlardan en önemli olanları;

- Karadeniz turu
- Bandırma rotası
- Polenezköy turu
- Erciyes ve Kapadokya (Ihlara vadisi)
- Tuz gölü²³⁷

Sualtı Dalış Turizmi:

Ülkemizde sualtı sporları için tercih edilen bölgeler Ege ve Akdeniz kıyılarıdır. Marmara Denizi aşırı kirlenme sonucu dalışlar için cazibesini kaybetmiş durumdadır.

Bazı Dalış Bölgeleri

Balıkesir : Ayvalık

Muğla : Datça

Antalya : Kemer, Kalkan, Falezler , Sıçan Adası

B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı, Uluburun Antik Batığı, Gelidonya Antik Batığı, Fransız (Sosyete), Kaş Uçak Batığı, Gök Mağarası, Paris Batığı, Suluin Mağarası

Marmaris: 52 Dalış noktası ve çeşitli antik kalıntıların yer aldığı Marmaris'in derinlikleri her dalıcıyı mutlu edecek çeşitlilikler içerir. Dış boğaz'da, 33 metrede Rodos, Kütük Burnu, Cennet Adası, Kadırga Feneri, Kargı Adası başlıca dalış noktalarıdır.

Bodrum: Dünyanın sayılı sualtı müzelerinden birini barındıran Bodrum bütün güzellikleri yanında sualtı turizminde Türkiye'nin dışarıya açılan penceresidir.

Çanakkale : Saros, Gökçeada ve Bozcaada.

Mersin : Temiz suları ile Mersin, dalıcılara çok farklı olanaklar sunmaktadır. Dana adasının batı burnunda ters dönmüş yük gemisi dalgıçlar tarafından sık ziyaret edilen batıklar arasındadır. Kurt burnu, Fok burnu, kuzey batısında batık bir adanın bulunduğu Dana adası, büyük amphoraların yer aldığı Sıncak Koyu Mersin'in ilginç dalış noktalarıdır.²³⁸

²³⁷ Erdoğan, a.g.e., s.145

²³⁸ http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44964, (12.09.2005)

Balon Turizmi:

Bu tür turizm ülkemizde çok yenidir. Balonla bölge havadan daha ilginç ve heyecan verici seyredilebilmektedir. Ülkemizde kullanılan hava balonları sıcak hava balonudur. İlerideki hava ısıtılarak balon yükseltilir, ocak kapatılınca da açılır. Ortalama 3 saat havada kalır. Ancak yönlendirme tertibatı olmadığı için rüzgar nereden eserse o yöne gider ülkemizde bu gün balonlar Pamukkale ve Kapadokya bölgelerinde turistik amaçlarla, havadan gezi için kullanılmaktadır. Türkiye’de ilk balon 1985’de THK tarafından getirilmiştir.²³⁹

Buharlı Lokomotif Turizmi:

Buharlı lokomotif turizmi konusunda Devlet Demiryolları da faaliyet sürdürmekte, başta Kapadokya, Pamukkale ve GAP bölgeleri olmak üzere çeşitli turistik bölgelere tatil günlerinde buharlı lokomotif turları düzenlenmektedir. Böylece seyahat acentalarına bu konuda öncü olarak onların da böyle düzenleyebileceklerini göstermek istemektedirler.²⁴⁰

Akarsu Turizmi:

Türkiye’de spor amaçlı akarsu turizmi 1985 yılından itibaren öncelikli akarsular üzerinden rafting parkurları araştırılmasıyla başlamış, Doğu Karadeniz Bölümü, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi akarsularında rafting parkurları belirlenmiştir. Ülkemizde ilk defa 1991 yılında bir Türk ekibi Fırat Nehri’nde bir keşif gezisi gerçekleştirmiştir. Dünyanın belli bölgelerinde yapılan bu spor için Türkiye’nin sunduğu olanaklar oldukça fazladır. Ülkemizin sahip olduğu zengin doğal kaynaklarından birisi olan akarsularımızın önemli bir bölümü kısaca “akarsu turizmi” olarak tanımlayabileceğimiz rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir.

Türkiye’de rafting yapılan akarsular :

- *Çoruh Nehri* : Dünyanın en hızlı akan nehirlerinden birisidir. Doğu Karadeniz Bayburt, İspir, Yusufeli ve Artvin’e doğru 260 km’lik bir parkurdur
- *Altınparmak – Barhal Çayı* : Doğu karadeniz bölgesi
- *Fırtına Deresi* : Doğu karadeniz bölgesi
- *Köprüçay*: Antalya
- *Manavgat Çayı* : Batı Toroslar
- *Anamur (Dragon Çayı)* Orta Toroslar

²³⁹ Erdoğan, a.g.e., s.146

²⁴⁰ Alpar, a.g.e, 1998

- *Göksu Nehri* : Orta Toroslar
- Dalaman Çayı
- *Zamanlı Irmağı* : Kayseri – Zamanlı ırmağının Yahyalı – Kapuzbaşı Şelaleleri arası²⁴¹

Parapente – Yamaç Paraşütü:

Ülkemizde yamaç paraşütü iyi tanınan ve çok fazla insanın yaptığı bir spor değildir. Fakat Türkiye'nin sahip olduğu koşulları dikkate alınırsa gelişecek bir spordur. Yamaç paraşütünde oluşan kazaların çoğu kalkış ve iniş sırasında olmaktadır.

Yamaç paraşütü, dev bir kanat görünümündeki özel bir kumaştan oluşmaktadır. Bu iş 1967 yılında kendi kendine şişen kanatın yapılması ve daha sonra 1980'lerde Fransa'da tepeden atlamak suretiyle pilotun kalkışı gerçekleştirildi ve yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Türkiye'de Fethiye yamaç paraşütü merkezi haline gelmiş durumda. Bunların dışında yamaç paraşütü için yurdumuzda uygun yerler:

- Kemer Tahtalı Dağı
- Ödemiş Bozdağ
- Nemrut Kahta
- Arhavi
- Eğirdir Davraz Dağı
- Abant Bolu Dağı
- Ankara Gölbaşı
- Abant ve Uludağ

Ölüdeniz'in hemen yanında bulunan 2000 m irtifalı Babadağ, tüm dünyada parapente tutkunlarını çekmektedir. Ölüdeniz kadar popüler olmasa da Gökova Körfezi üzerinde yamaç paraşütü yaygınlaşmaya başlamıştır.²⁴²

1.4. Türkiye'de Ekoturizmin Sorunları

Ekoturizm, günümüzde ekolojik değerlerin gelecek nesillere aktarımı açısından doğru bir turizm seçeneği olarak görülmektedir. Ekoturizm, göreceli olarak daha az tahrip olmuş doğal alanlarda yapılan, çevreye karşı sorumlu bir seyahat ve konaklama biçimidir. Doğanın değerini farketmek ve tadına varmak amacıyla yapılır. Ekoturizm

²⁴¹ Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Yatırımları Yönlendirme Dai. Bşk.; 2001

²⁴² Erdoğan, a.g.e., s.152

çevre korumaya çağırır, konukları arkalarında minimum iz bırakır ve yerel nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesini aktif bir biçimde gözetir.

1.4.1. Çevre Kirliliği

Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olarak “sürdürülebilir turizm” konusunda karşılaştıkları sorunları ve bu konudaki sınırlamaları incelemeyen önce “sürdürülebilir turizmin” en önemli konusu olarak bilinen “çevrecilik açısından Türkiye'nin genel durumunu ve Türkiye turizminin “çevrecilik” açısından içinde bulunduğu durumu özetlemek faydalı olacaktır.

Türkiye'nin çevresel açıdan genel durumdan daha iyi değildir. Türkiye ormanlarının yarısından fazlasını son 50 yıl içerisinde kaybetmiş, dünyanın en büyük toprak erozyonuna sahip bir ülkedir. Türkiye'nin erozyon dolayısıyla yıllık toprak kaybı 1.5 milyar ton mertebesinde. Bu haliyle Türkiye, Avrupa kıtası ve Avusturalya'nın toplamından daha fazla toprak kaybeden ve büyük bir hızla çölleşen bir ülke konumundadır.²⁴³

Toprak erozyonu tarımın yapıldığı üst toprak katmanını gittikçe azaltmakta ve zamanla tamamen yok etmektedir. Verimliliğin gittikçe azalması çiftçilerin topraklarını terk etmelerine ve sonunda çölleşmeye neden olmaktadır. Erozyonun yol açtığı bir diğer felakette akarsuların ve kanalların dolması ve ulaşım amaçlı kullanma olanaklarının ortadan kalkması olmaktadır.

Türkiye'deki barajların durumu da erozyon dolayısıyla içler acısı bir hale gelmiştir. Büyük masraf ve emeklerle yapılan Keban Barajı'nın dolmak üzere olduğu bilinmektedir. Türkiye'nin bir numaralı düşmanı toprak erozyonudur. Ancak bu konuda son yıllarda önemli bir duyarlılık sağlanabilmesine rağmen gerekli tedbirler alınamamıştır.²⁴⁴

Türkiye 2001 yılında yaşanan kriz dışında ortalama yıllık %5 gibi büyük bir hızla büyüyen ülkedir. Endüstrileşme ve plansız şehirleşme Türkiye'de tarım alanlarının endüstrilerce veya konutlaşma amacıyla kullanılmasına yol açmaktadır. Çok sayıda ve çevreye hiç saygı duymadan yapılan sanayileşme tarım ilaçlarının hesapsız kullanılması Türkiye'de denizlerinin, akarsuların, göllerin ve yeraltı sularının çok hızlı bir şekilde kirlenmesine neden olmaktadır.

²⁴³ TEMA Foundation, *Publication 1998*, ss.3-7

²⁴⁴ Birkan, a.g.m., s.148

Turizm dünyanın en büyük sektörü durumuna gelmiş durumdadır ve Türkiye uluslararası turizmde son on yıl ortalamalarına göre dünyanın en hızla büyüyen ülkesi konumundadır. Turizm dünyada ve Türkiye’de gösterdiği bu hızlı büyüme çok önemli çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de turizmin çok hızlı büyümesi ne yazık ki çok büyük ölçü de bir betonlaşmaya neden olmuştur. Önemli turistik beldelerimiz artık yeşilliklerin ve doğal güzelliklerin hakim olduğu yerler olma özelliklerini kaybetmişlerdir. Bu nedenle turizm yatırımlarının önemli ölçüde yoğunlaştığı Alanya, Kuşadası gibi turizm merkezleri önemli tur operatörleri tarafından boykot edilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de denizler akarsular, göller, ve yer altı suları çok hızlı bir şekilde kirlenmektedir. Türkiye’de atık suların %98.5 u hiç arıtılmadan denizlere, nehirlerle verilmektedir. Kısacası Türkiye çevrecilik açısından büyük bir felaketin ve vurdumduymazlığın yaşandığı bir ülke durumundadır.²⁴⁵

Türkiye’de şu ana kadar görülen şudur ki, yerel yönetimlerin önemli bir kısmı sadece rant peşinde koşmaktadırlar ve kendilerine verilen planlama yetkisini istismar etmektedirler. Bu konuda merkezi hükümet etkili olmamaktadırlar. Bu bakımdan Türkiye’de turizm konusunda daha büyük hataların yapılmaması için bir turizm komiseryasının kurulması gerekmektedir. Turizm böyle komiseryaların etkili olduğu İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan vb gibi yerlerde gelişme göstermiştir.²⁴⁶

Ülkemizde çevre yönetim sistemi ve bunun kurumsal temeli 70’li yılların başından itibaren oluşturulmaya başlanmıştır. Bu çalışmalara çözüm gerektiren sorunların varlığına dayalı olarak bir gelişim göstermelerinin yanı sıra, özellikle Stockholm BM Çevre Konferansı sonucu yayınlanan Stockholm Deklarasyonu (1972), Tokyo Bildirisi-Ortak Geleceğimiz (1987), Rio Dünya ve Çevre Kalkınma Konferansı Dünya Zirvesi’nde kabul edilen ve onaya sunulan Rio Deklarasyonu (1992) gibi uluslararası taahhüt ve belgelerde benimsenen yaklaşımlarla uyumlaştırılması gereği doğmuştur.²⁴⁷

80’li yıllardan itibaren çevre politikasının normlara bağlanmasına yönelik anayasal, yasal ve yönetsel pek çok düzenleme oluşturulmaya başlanmıştır. 82 Anayasa’sında ise çevre hakkı ve çevrenin korunması ile ilgili doğrudan hükümler,

²⁴⁵ Birkan, a.g.m., s:149

²⁴⁶ C. Tosun. (2001). Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey”, Tourism Management, 22, ss.289-303

²⁴⁷ Nurlu ve Erdem, a.g.m., s.279

sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlığı altında ”Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devlet ve vatandaşların odevidir.” İfadesi ile 56. Maddede yer almıştır.

Ülkemizde çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve alınan kararların, Avrupa Birliği normları ve uluslar arası standartlarla uyumlu hale getirilme çalışmalarına devam edilirken, Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği özellikle Avrupa Birliği’ne giriş aşamasında uyumlaştırma çalışmalarının sürdürüldüğü çalışmalardan biri olarak 2001-2005 yıllarını kapsayan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı içinde yer almıştır.²⁴⁸

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı uyarınca ülkemizde turizm sektörü ile ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilmesi amaçlanan hedeflerdendir.²⁴⁹

1.4.2. Teşvik ve Altyapı Sorunu

Teşvik tedbirleri, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için yıllık programlar ve Beş Yıllık Kalkınma Planları ile belirlenen hedeflere ulaşmasında özellikle özel sektörün katkısının sağlanması, müteşebbislerin yatırım, ihracat ve benzeri iktisadi faaliyetlerde bulunan arzu ve isteklerinin güçlendirilmesi, bu faaliyetlerin, belirlenen hedeflere ve ülke ihtiyaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi için gerekli yönlendirmelerin yapılması gibi amaçlarla devletin kullandığı önemli ve etkili araçlardır.²⁵⁰

Türkiye son 20 yılda benimsenen ve yürürlüğe konan ekonomik ve politik tercihler ile dışa açılma politikalarının etkileri sonucu, tüm sektörlerde önemli bir değişim süreci yaşamıştır. Bu değişim, dünya turizminin hızlı gelişiminin de etkisiyle turizm sektöründe daha belirgin olmuştur. Uluslararası turizmin sürekli büyümesi bir yandan ülkelerin, yatırımcıların ve işletmelerin gelişen bu pazardan pay kapma çabalarını arttırırken öte yandan ilgi alanlarını sürekli geliştirmeye zorlamaktadır. Bu durumun ülkemiz içinde geçerli olduğunu söylemek mümkündür.²⁵¹

²⁴⁸ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizci Beş Yıllık Kalkınma Planı(2001-2005)*, Ankara

²⁴⁹ M. Yücel. (2001). *Çevresel Etki Değerlendirmesi*, Yayın No:4, Baki Kitabevi, Adana, s.288

²⁵⁰ Bulut, a.g.m., s.19

²⁵¹ Sedat Yörük. (1999). Turizm Sektörü ve Turizm Sektörüne İlişkin Destek Unsurları, *T.C. Turizm Bakanlığı I. Turizm Şurası*, s.202

Türkiye, 1980'den günümüze turizm gelirleri ve gelen turist sayısı bakımından dünya ve Avrupa turizminden daha hızlı büyüme göstermiştir. Ancak uluslar arası turizmden aldığımız pay düşüktür. Dünya turizmi pazarındaki turist sayısına gözlenen artışın, yatak kapasitelerindeki artışla desteklenmesi zorunluluğu, ülkemizin bu konuda yapılacak yatırımlar için uyguladığı teşvik tedbirlerinin daha etkin kullanılması gerektiği sonucunu doğurmuştur.

Turizm sektörüne uygulanan teşvikler bir anlamda turizm sektörüyle doğrudan ya da dolaylı ilişki içinde olan altyapı yatırımlarını da olumlu etkilemektedir. Burada altyapıdan kasıt içme suyu, kanalizasyon, atık su arıtma, çöp toplama, ulaşım, haberleşme ve turistlerin yararlandıkları her türlü kolaylık kastedilmektedir. Ne yazık ki ülkemizde merkezi ve yerel yönetimlerin kısıtlı bütçeleri buna imkan vermemektedir. Oysa bir ülkeye turist akınını doğrudan etkileyen etmenlerin başında bunlar gelmektedir. Özellikle, Türkiye, özel sektörün güçlü olmaması nedeniyle hava ulaşımında sorunlar yaşamaktadır. Ayrıca, diğer altyapı hizmetlerinin yetersiz oluşu ülkemiz açısından olumsuz bir etkidir.

Bunu gidermek için Türkiye, Akdeniz-Ege Turizm Altyapı Kıyı Yönetimi (ATAK) ve Güney ve Batı Anadolu-Turizm Altyapı (GAÇ-TAP) projeleri çerçevesinde içme suyu, kanalizasyon, atık su arıtma ve çöp toplama ile imha işlemlerini acilen yerine getirmek için sahil bandına yönelik kapsamlı bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda çevre ile barışık ve sürdürülebilir turizm kapsamında ülkenin turizm gelirlerinin artacağı beklenmektedir.²⁵²

1.4.3. Pazarlama ve Tanıtım Sorunu

Türkiye ekonomisinin en önemli sektörlerinden biriside turizmdir. Sadece cari açık sorununu çözmek için değil, istihdamı artırmak, Türkiye'yi güzelleştirip sosyalleştirmek ve daha yaşanabilir kılmak; hatta tanıtmak için de turizm, altın bir sektör konumundadır. Bunun önemini fark eden Türkiye'nin çok ciddi atılımlar yaptığını söylemek mümkün değildir; ancak yine de bu sektörün önemine uygun çeşitli çalışmalar yapması gelecek adına umut veriyor.²⁵³

Türkiye'nin turizm pazarlamasındaki sorunu, sözü edilen kötü imajı ile turizm talebinin de artmamasıdır. Yani turizmde yabancı talebinin artırılabilmesi, turisttin

²⁵² Bulut, a.g.m, ss.21-22

²⁵³ Hüseyin Sümer (2005). Cari Açığa Turizm Freni, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 535
www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20265, (07.03.2005)

ülkedeki memnuniyeti oranında, hem ülke imajı hem de yeniden turizm talebine olumlu aksedebilecektir.²⁵⁴

Tablo 15 : Türkiye'deki Seyahat Acentalarının Müşteri Profili

(% pay)	2004	2000
Kadın	59,2	45,2
Erkek	40,8	36,5
Çocuklu Aile	21,5	32,2
Çiftler	23,9	39,8
Emekli	31,3	11,2
Serbest Meslek	33,2	22,3
Ücretli	29,6	41,7
Öğrenci	21,7	4,7
65 Yaş Üstü	8,1	4,8
Engelli	1,2	0,4

Kaynak: TÜRSAB Dergi, sayı: 259, Ekim 2005, s.6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Türkiye'ye gelen turistlerden %59,2 oranla kadınlar ilk sırayı almaktadır. Ülkemizde turizm sektöründe pazarlama ve tanıtım aşamalarında dikkate alınması en önemli noktalardan biride hedef kitle seçimidir. Kadınların, erkeklerin, çocuklu ailelerin yapabilecekleri turizm faaliyetleri ayrıdır. Tanıtım aşamasında bu noktaya önem verilmelidir.

Tanıtım ve pazarlama her ne kadar finansal güce bağlıysa da bu gücün doğru yer ve zamanda kullanılması gerekmektedir. Bunun için en önemli araçlardan biri olan ve Türkiye'de ciddi biçimde eksikliği hissedilen husus, pazar araştırmalarının ve tüketici eğilimlerinin hedef pazarlara göre doğru tespit edilememesidir. Ülke olarak hızla değişen dünyanın turizm alanındaki ihtiyaçlarına cevap verecek bir çeşitliliğe sahip olunmasına rağmen, dinamik ve çağdaş bir pazarlama anlayışının olmaması, yapılan araştırmaların pazarlama faaliyetlerine etkisini ölçen istatistik sonuçların elde edilememesi, hedeflenen pazarda segmentasyon ve ürün çeşitlendirme faaliyetlerinin yetersiz kalışı gibi sorunlar çözülememiştir. Bu yüzden Türkiye hala “deniz-kum-güneş” anlayışıyla sadece bir tatil ülkesi olarak pazarlanmaya devam etmektedir. Örneğin AB ülkelerine yönelik bir tanıtım ve pazarlama stratejisi hala oluşturulamamıştır. Bu noktada seyahat acentalarının bir araya gelerek, finansmanı

²⁵⁴ Ahmet İncekara.(2001). *Anadolu'da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri*, İTO Yayınları, Yayın No: 2001-28, İstanbul, s.106

tamamen kendileri tarafından karşılanan, çalıştıkları veya hedefledikleri ülkelerin pazarlarına yönelik, o ülkenin dilinde tanıtım gazeteleri çıkarma girişimleri, desteklenmesi ve takdir edilmesi gereken çabalardır.²⁵⁵

Dünyada her ülke tanıtımı için ciddi kaynaklar ayırıyor. Türkiye'nin kendi tanıtımına yılda 150 milyon dolar harcadığı tahmin ediliyor. Bu tanıtım işinde bir eşgüdüm yok. Değişik devlet kurumları eliyle, özel sektörün sponsorluk katkılarıyla bu harcamalar yapılıyor. Şu ana kadar ülkeyi markalaşma sürecine götürecek bir sonuç alınamadı.

Profesyonel pazarlamacılara göre Türkiye'nin bir dünya markası olabilmesi için önünde uzun bir yol var. Gerçekçi bir tanıtım yanında bireylerin ve Türk mallarının ününün sınırlarımızı aşması gerekiyor. Bu konuda önemli adımlar atılıyor. Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılına denk gelecek olan 2023'te ihracatı 500 milyar dolara çıkarma hesapları markalaşmaya bağlı olarak şimdiden harekete geçti. Pazarlama sorunu yaşıyoruz.

Bir taraftan bu rakamsal gerçekler ortada dururken öte yandan uluslararası örgütler Türkiye'nin doğal güzelliklerine işaret ediyor. Çünkü Türkiye yıllardır sürdürdüğü turizm modelinde denizin sonuna çoktan gelmiş gibi. Ardında olağanüstü bir kirlilik bırakması ve yalnızca ucuzcu turistin ilgisini çekmesi nedeniyle artık kârlı olmaktan da çıkması bir yana, tüketicileri açısından giderek sıkıcı olmaya başlaması nedeniyle de 'deniz, kum, güneş' turizmi zaten tıkanmış durumda artık çok farklı alternatifler ön plana çıkmaya başladı. Merkezi ABD'de bulunan Dünya Doğa Koruma Örgütü (Conservation International-CI), Türkiye'yi, dünyadaki 35 önemli doğal bölge arasında gösterdi. Böylece Türkiye, dünyanın en kıymetli koruma bölgeleri listesine girdi. Bu dikkat çekme ile önümüzdeki günlerde doğa koruma çalışmalarına gelen finansal desteğin artması bekleniyor.²⁵⁶

Türkiye'ye geçen yıl gelenlerin kişi başına ortalama harcaması 784 dolar olurken, yabancılar için kişi başına ortalama harcama 705 dolar, vatandaşlar için ise 1,230 dolar olarak belirlendi. Geçen yıl Türkiye'ye Almanya'dan 4 milyon, Rusya'dan ise 1 milyon 605 bin turist geldi. Onları İngiliz ve Bulgarlar takip etti.²⁵⁷

²⁵⁵ www.turizmhabercisi.com/popup.asp?NewsID=656, (12.06.2005)

²⁵⁶ Sümer, a.g.m.,(e-dergi)

²⁵⁷ Mahfi Eğilmez.(2006), Turizm gelir ve giderleri, *Radikal Gazetesi*, Yayın Tarihi: 2 Şubat 2006
www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=177429, (15.03.2006)

Tablo 12 : 2005 Yılı Dünya Turizm Geliri

No	Ülke	Milyar \$	Dünyadaki Payı (%)
1	ABD	81,7	12,0
2	İspanya	47,9	7,0
3	Fransa	42,3	6,2
4	İtalya	35,4	5,2
5	İngiltere	30,4	4,4
6	Çin	29,3	4,3
7	Almanya	29,2	4,3
8	Türkiye	18,2	2,7
9	Avusturya	15,5	2,3
10	Avustralya	14,9	2,2
DÜNYA TOPLAMI		682	

Kaynak : www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (18.07.2006)

Amerika'nın 2005 yılında elde ettiği turizm geliri 82 milyar dolar. İspanya'nın geliri 48 milyar dolar olmuştur.²⁵⁸ Türkiye ise bu konuda hızla ilerleme kaydediyor. 2004'ü yüzde 4 büyüme ile kapayan Avrupa turizmi içinde yer alan Türkiye, bölgesinin en hızlı gelişen ülkelerinden biri oldu. Yabancı turist sayısını 14 milyondan 17 milyona çıkartarak yüzde 21'lik büyümeyle Akdeniz'in en hızlı gelişen ülkesi durumuna yükseldi.²⁵⁹ 2004 yılından 2005 yılına dünya turizm gelirleri 622 milyar dolardan 682 milyar dolara çıktı. Türkiye 2004 yılında 15,9 milyar dolarlık geliriyle Avusturya'yı sollayıp Çin'in ardından 8. sırayı oturdu. 2005 yılında ise 18,2 milyar dolar gelirle sekizinci sırasını korumaktadır.

2.TÜRKİYE'DE EKOTURİZMİN EKONOMİYE KATKILARI

Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan turizm sektörünün sürdürülebilir bir turizm anlayışı benimseyerek uygulaması gerek doğa güzelliklerinin korunması gerekse ülke ekonomisinin gelişmesine fayda sağlayacaktır.

2.1. Türkiye'de Ekoturizm Yatırımları ve Gelirleri

Ülkeler ekonomisinde oldukça önemli bir konuma sahip olan turizmin boyutları giderek daha da artmaktadır. Turizm sektöründe yapılan her türlü harcama, ekonomide bir hareketlilik, canlılık oluşturmakta ve ülke ekonomilerini değişik şekillerde

²⁵⁸ www.ttyd.org.tr/trmain.htm, (18.07.2006)

²⁵⁹ Sümer. a.g.m. (e-dergi)

etkilemektedir. Turizmin ülke ekonomisine sağladığı etkilerin düzeyi aynı zamanda turizm sektörünün gelişme düzeyini de göstermektedir. Dünyadaki hızlı, ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, turizm tüketim kalıplarında da son yıllarda önemli bir değişim gözlenmektedir. Zamanla daha da belirginleşen yeni tip turistlerin beklentileri, deniz-güneş-kum üçgeninin hakim olduğu alışılmış turizm merkezlerinden uzak, doğa ile iç içe, abartılı olmayan tesislerde iyi bir oda, iyi hizmet ve tüm bunların başında bozulmamış ve temiz bir çevrede aktif bir tatil olarak özetlenebilir.²⁶⁰

Ekoturizme, şu anda tüm dünyada turizme yapılan harcamaların yüzde 7'si gidiyor ve bu rakamın, bu tarz turizmi benimsemiş ve çevreye duyarlı kişilerin artmasıyla her yıl biraz daha yükselmesi öngörülmüyor.²⁶¹

Türkiye; yaklaşık 8000 km.lik kirletilmemiş kıyı bandı, bütün yıl boyunca çeşitli turizm aktivitelerine olanak sağlayan ılıman iklimi, zengin kültürel ve doğal değerleri ile seyahat endüstrisinde gittikçe daha popüler bir destinasyon haline gelmektedir. Türkiye'nin zengin turizm potansiyelinin ana kaynakları şöyle özetlenebilir²⁶²;

- * Coğrafi konum; Doğu ile Batı arasında köprü vazifesi görmesi,
- * Tarihi peyzaj; Birçok medeniyetin beşiği, çeşitli/farklı toplumların toplu göçleri ve kültürlerin nadir görülen sentezi olması,
- * Doğal peyzaj; Tarihinde olduğu gibi zengin ve çeşitli, 3 en eski kıtanın (Asya, Avrupa, Afrika) bir araya gelmiş bir sentezi olması,
- * İnsanların sıcak, misafirperver ve dost canlısı karaktere sahip olması,

Bütün bunların yanında, Turizm Bakanlığı'nın ele aldığı örgütsel ve yasal düzenlemeler neticesi özellikle 1982'de yürürlüğe giren Turizm Teşvik Kanunu ile Türk turizmi kamu eliyle desteklenmiş ve gelişmiştir. Yatırımlara Arazi Tahsis, vergi indirimi, cazip kredi düzenlemeleri gibi cömert teşvikler sağlanmıştır.

Çeşitli turizm aktivitelerine yönelik yüksek turizm potansiyeline sahip iç kesimlerdeki bölgeler ve kıyı bölgeleri için Turizm Master Planları hazırlanmak suretiyle alt ve üst yapı yatırımları için öncelikli alanlar belirlenmiştir. Bu master planların ana amaçlarından birisi de, doğal ve kültürel değerlerin korunması, böylece

²⁶⁰ Esin Özkan Yürük. (2002). Turizmin Geleceği: Ekoturizm, Ankara Üniv. Çankırı Meslek Yük.Okulu Yayınları, <http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/YURIK.doc>, (12.03.2005)

²⁶¹ www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=7552, (01.12.2004)

²⁶² www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44955, (04.11.2005)

çevresel etkilerin de göz önünde bulundurularak sağlıklı ve sürdürülebilir bir turizm gelişimini sağlamak olmuştur.²⁶³

1960’larda yeni politikaların benimsenmesi ile, sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve soft-turizm gibi yeni kavramlara planlama çalışmalarında yer verilerek turizm gelişiminin uzun dönemde ekolojik, ekonomik olarak uygulanabilir ve sosyal olarak kabul edilebilir olmasına yönelmiştir.

Bu yeni kavramlar paralelinde turizm politikası turistik aktiviteleri tüm ülkeye ve tüm yıla yaymayı, çevre bilincini yerleştirmeyi ve turizmi her yönden; ürün, zaman ve bilinçli turist kavramıyla çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Turizmde çeşitlilik, termal merkezler, kış sporları ve kayak merkezleri, eğlence merkezleri gibi birçok değişik projeler ile sağlanmaktadır.

Şu ana kadar çeşitli turizm aktiviteleri için zengin potansiyele sahip olan 155 yer Turizm Teşvik Kanunu kapsamında Turizm Bakanlığı Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Bu merkezler yukarıda sözü edilen hedeflere ulaşmak üzere çok yönlü olarak yine Turizm Bakanlığı planlanmaktadır.²⁶⁴

Tablo 16 : Türkiye’ye Gelen Turistlerin Seyahat Türlerine Göre Dağılımı

(% Pay)	2004	2002	2000
Güneş/Deniz/Kum	39	61,9	62,3
Kültürel	23	11,5	22,5
Kongre/ Toplantı	8	8,9	3,2
Termal/ Sağlık	7	3,7	-
İnanç	5	-	-
Kar Turları	4	5,1	3,5
Haftasonu Şehir	3	0,7	-
Haftasonu Doğa	3	1,3	-
İş Seyahatları	3	1,6	2,1
Doğa Sporları	2	2,2	-
Yat Turu	2	1	-
Özel İlgi	2	2	0,9

Kaynak: TÜRSAB Dergi, sayı:259, Ekim 2005, s.6

²⁶³ www.sahinlerholding.com.tr/EI/abveturkiye/her_donem_moda/her_donem_kazancli.doc, (15.06.2005)

²⁶⁴ www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44955, (04.11.2004)

Tabloda görüldüğü gibi Türkiye'ye gelen turistlerde 2002 dan 2004 yılına göre deniz turizminde büyük bir azalma görülmektedir. Doğa ve kültürel amaçlı turizmde artış görülmektedir.

Türkiye, çoğu ülkeye göre zengin bir coğrafya ve doğal potansiyele sahip olmasına rağmen ekoturizm'den yeterli payı alamıyor. Akdeniz'de yer alan ülkeler arasında, doğal ve kırsal kültürel değerleri en canlı şekilde devam eden Türkiye, plansız ve bilinçsiz olarak yapılan turizm yatırımları ve bozuk işletmecilik nedeniyle ekoturizme meraklı tatilcileri çekemedi. Bütün tatil yörelerinde eğlence adı altında sabahlara kadar süren gürültü, sağlıksız gıdalar, yetersiz personel ve kötü işletmecilik de Türk turizminin en büyük engelleri olarak sayılıyor.

Bu olumsuzluklara rağmen Türkiye'de düşük düzeyde yapılan ekoturizm, gelişmesini ``korunan alanlar``da gösterdi. Türkiye'de şu anda, milli park, tabiat parkı, tabiat koruma alanı ve tabiat anıtı olarak toplam 143 korunan alan bulunuyor. Bu rakam dünya ile oranlandığında ise yalnızca yüzde 1-3'lük bir alanı kapsıyor. Kültür ve Turizm Bakanlığı da ekoturizmi geliştirmeye yönelik çalışmalara başladı. Ekoturizm alanında yetişmiş rehber sıkıntısı yaşanırken ve gerekli altyapı da bazı eksiklikler bulunmasına rağmen, gelişmeye yönelik çalışmalar Çevre ve Orman Bakanlığı'nın da desteğiyle sürdürülüyor. Sürdürülen çalışmalar kapsamında geliştirilen projeler ise şöyle: "Akdeniz ve Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetim Projesi, Mavi Bayrak Projesi, Belek Yönetim Planı, Yayla Turizmi Projesi, Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi, Akarsu Turizmi, Bisiklet Tur Güzergahı Belirleme Projesi, Atlı Doğa Yürüyüşü Projesi, Av Turizmi, Botanik Turizmi ve Kuş Gözlemciliği. Söz konusu projelerin tamamlanmasının ardından, yetişmiş elemanlar, gerekli alt yapı ve yöre halklarının bilinçlendirilmesiyle birlikte, Türkiye'nin ekoturizmden alacağı payın yükselmesi bekleniyor.²⁶⁵

Türkiye ekoturizm bakımından bölgesinde, iyi korunmuş çevre ağıyla, bio çeşitliliğiyle, bunların yanı sıra kültürel ve tarihi çekiciliği ve Avrupa pazarına sağlam ve istikrarlı yakınlığıyla ilişkili olarak en gelişmiş ülkelerden biri olma kapasitesine sahiptir. Tam kesin bilginin eksik olmasıyla birlikte hızlı genişleyen korunmuş alan sistemine bağlı olarak 1990 yılından sonra Türkiye'yi her yıl turist sayısının arttığını ve

²⁶⁵ www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=7552, (01.09.2004)

bunun çoğunun vahşi yaşam incelemesi, uzun yürüyüş sporlarına yani ekoturizmle ilgili diğer aktivitelere bağlıdır.²⁶⁶

Tablo 17 : Çıkış Yapan Yabancı Ziyaretçilerin Geliş Nedeni (2002-2005)

GELİŞ NEDENİ	2002	2003	2004	2005
Gezi, Eğlence	6 401 017	6 815 797	8 216 757	9 904 716
Kültür	1 016 739	1 004 079	1 116 206	1 310 082
Sportif ilişkiler	128 893	156 162	213 971	249 765
Yakınları ziyaret	980 005	839 086	1 044 575	1 480 442
Sağlık	82 693	103 404	133 721	164 598
Dini	60 171	58 456	61 053	106 710
Alışveriş	759 589	968 486	1 041 585	1 085 802
Toplantı, konferans, kurs, seminer	235 156	297 903	324 152	410 326
Görev	571 573	730 272	814 150	862 997
Ticari ilişkiler, Fuar	376 813	442 431	633 994	610 106
Transit	252 722	246 377	168 330	404 940
Eğitim	197 834	72 060	125 060	88 356
Diğer	115 944	399 684	588 267	624 989
Beraberinde giden	1 742 834	1 567 221	2 721 176	3 218 792
TOPLAM	12 921 983	13 701 418	17 202 997	20 522 621

Kaynak : TÜİK (www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=76), (09.06.2006)

Tablo 17 de görüldüğü gibi Türkiye'ye kültür, dini, eğlence ve ekoturizm amaçlı gelen yabancı turist sayısında 2002 yılından 2005 yılına artış görülmektedir.

3. EKOTURİZM DÜNYA EKONOMİSİNE KATKILARI

Ülkeler, sadece ekonomik ve sosyal göstergeleri ile değil, kültürel zenginliklere karşı takındıkları tavırlar da değerlendirilmektedir. Uluslararası turizm, bugün dünyamızda hem ekonomik hem toplumsal açıdan en önemli faaliyetlerden birisi durumuna gelmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesine sağladığı katkı, ekonomik yönden turizmin yararlarının en açık ve en önemli göstergelerindendir.

²⁶⁶ <http://starategis.ic.go.ca/epic/internet/inimr-ri.nsf/en/gr11760e.html>, (10.02.2005)

3.1. Ekoturizmin Dünya Ekonomisindeki Yeri

Dünyada son 40 yıl içerisinde en hızlı gelişen sektörlerden birisi %7.4 'lük büyüme hızı ile turizmdir. Bu büyüme hızı ile turizm sektörü dünya ekonomisinde üç ana sektöründen biri olmuştur. Dünyada şu anda direkt olarak 45 milyon kişi turizm sektöründe çalışmakta ve turizm sektöründe oluşan dinamizm, diğer sektörleri de doğrudan etkilemektedir. Dünya ekonomisinde önemli bir yere sahip olan turizm sektörü ülkemizde de büyük gelişim göstermiştir.²⁶⁷

Dünya turizm organizasyonu, 1999 yılında uluslararası ziyaretçilerin 663 milyon üzerinde gerçekleşmiştir. Bu turistlerin harcadıkları 435 milyon dolardan fazla olduğu saptanmıştır. Turist gelişlerinin uluslar arası alanda 2010 yılına kadar toplam 1 milyonu aşarak ve 2020 yılına kadar da 1.6 milyara ulaşarak gelecek 20 yılda her yıl ortalama %4.1 artacağı tahmin ediliyor. WTO'nun uluslararası seyahat giderlerinin %7'sini doğa turizmin oluşturduğu tahmin ediliyor. Turizmin genel olarak yıllık % 4 artarken, doğa turizmin yılda % 10 ile % 30 oranında arttığını belirlemiştir. WTO, ekoturizmin ve turizmin doğa ile ilgili bütün alanlarının, uluslar arası toplam seyahate yaklaşık olarak %20'yi bulduğunu belirtti.²⁶⁸

Turizm sektörü, bugün dünya çalışanlarının yüzde 7'sine ekmek sağlıyor. Ancak ülkeler için de önemli bir gelir kaynağı olan turizm faaliyetlerinin yerel kültürlerle ve eko-sistemlere geri dönüşü olmayan olumsuz etkileri diğer "kâr"ları gölgeliyor. Oysa "alternatif turizm" sektörünün sunduğu yeni seçenekler ülkelere, mevcut doğal ve kültürel zenginliklerin korunması gibi kalıcı kârlar getiriyor. Tüm dünyada eğitsel ve ekonomik açıdan tatmin edici gezilere rağbet giderek artıyor. Dünya Turizm Örgütü'ne göre turizmde en hızlı büyüyen sektör doğa turizmi ve onun bir alt bölümünü oluşturan eko-turizm, yılda yüzde 10-50 arasında gelişme gösteriyor.²⁶⁹

Dünyadaki gelişmeler ekoturizmi oldukça kabul gören aktiviteler arasına itmiştir ki, 2002 yılının Birleşmiş Milletler tarafından ekoturizm yılı ilan edilmesi bunun en önemli göstergesidir.

Birleşmiş Milletler (BM)'in 2002 yılını Dünya Ekoturizm Yılı olarak ilan etmesinde; ekoturizmin büyük oranda ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda giderek artan bir önem kazanması ve aynı zamanda da ekoturizmin iyi planlandığı,

²⁶⁷ Taşar , a.g.e., s.6

²⁶⁸ www.ecotourism.org/research/stats/files/stats.pdf, (10.02.2005)

²⁶⁹ www.bugday.org/article.php?ID=43, (18.03.2004)

geliştirildiği ve idare edildiği takdirde doğal çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği arzemesi nedenleri önemli bir rol oynamıştır.

Ekoturizm kavramının benimsenmesi oldukça yenidir. Uluslararası ekoturizm yılı nedeniyle uluslar arası kuruluşlar ekoturizm kavramını turistlerin ana amacının doğayı gözetmek ve takdir etmenin oluşturduğu doğal çevre ve kültürel miras üzerinde en az etki yaratan ve değerlerin korunmasına katkıda bulunan bütün turizm türlerine yansıtmak için kullanmaya karar vermiştir.

Dünyadaki hızlı gelişmeler gösteriyor ki geleneksel destinasyonlardan (deniz-kum-günes) uzaklaşma görülmekte ve turist profili değişmektedir. Bu yeni profilde ekoturist olarak adlandırılan kitlenin 35-54 yaş grubunda, yüksek eğitilmiş, ortanın üzerinde geliri olan, doğa, kültür ve gastronomiye ilgi duyan kişiler olduğu yapılan istatistiklerde ortaya konulmuştur. Ekoturizm pazarının giderek büyüdüğü 90'lı yıllarda, 43 milyon Amerikalının ekoturizm faaliyetine katıldığı, Yunanistan'a gelen 3 milyon İngiliz turistin %19'unun ekoturist olduğu, Fransa'da yılda 15 milyon kişinin trekking yaptığı belirlenmiş, ayrıca Avrupa ülkelerinin pek çoğunun ülke turizmi için ayırdıkları payın önemli bir kısmının bu amaca yönelik harcandığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.²⁷⁰

Ekoturizm kitle turizminin aksine, turizmi yıl içine yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama ve uzun vadeli ekonomik çıkarı gözetmektedir.²⁷¹

Dünya Turizm Örgütüne Göre Ekoturizmin Amacı²⁷²:

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarının karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetim için kaynak ayrılması,

²⁷⁰ www.turizmdebusabah.com/devam_popup~ID~7064.htm, (06.01.2005)

²⁷¹ Öztunalı T. ve Kayır G. (1998). *Batı Akdeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizm*, Türkiye Kıyıları 98, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferans Bildirileri Kitabı, s.304

²⁷² Yürük, a.g.m. (e-dergi)

- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temini,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir.

3.2. Dünya’da Ekoturizm Sorunları

Ekoturizm kavramı, turizm çevre ilişkilerinin önem kazanması ve sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte gündeme gelip popüler olmuş, son yıllarda sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Eko turizm doğa severler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür.

3.2.1. Çevre Kirliliği Sorunu

Sürdürülebilir turizmde karşılaşılan sorunların önemli bir kısmı turizm dışından kaynaklanan global çevresel sorunlardır ve bu sorunların ancak uluslar arası bir konsensus ve uygulama ile üstesinden gelinebilir.²⁷³

Birbirlerinin karşıtı gibi görünen turizm ve çevre, sürdürülebilir turizm anlayışıyla ele alındığında, karşılıklı olumsuz etkiler en aza indirilebilecek, hatta sürdürülebilir turizm planlaması ile çevrenin değerleri artırılabilir. Çevre ve turizm etkileşiminde çevre turizm için önemli bir girdidir. Aynı biçimde sürdürülebilir kalkınma bağlamında ele alınan turizm; sosyal, kültürel, doğal ve fiziksel çevrenin varolan değerlerini koruyup geliştirecektir.

Turizm ve çevre bugün çevre ağırlıklı planlama ve sürdürülebilir turizm planlaması çerçevesinde ele alınmaktadır. Doğal kaynakların korunmasının geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal stratejiler ile bütünleştirilmesi için yapılan evrensel ölçekteki girişimler, 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Stokholm’de yapılan

²⁷³ İbrahim Birkan. (1999). *Turizm ve Çevre Etkileri Konferansı*, Anadolu Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Okulu, Eskişehir, s.13

bir konferans (Human Environment) ile başlamış, 1980’de hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi ve Brundtland Raporu (1987) ile geliştirilmiştir. Bu girişimlerde çevre korumasının kalkınmaya bir engel teşkil etmediği, tersine doğal çevrenin korunmasının kalkınma için önemli olduğu kabul edilmiştir.²⁷⁴

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevre, ekonomi ve politikalarla yakından ilişkilidir. Sürdürülebilir kalkınma çevresel değerlerin arttırılması, insan ihtiyaçlarının karşılanması, bugün ve gelecekteki nesillerin refahının arttırılması ve tüm insanların yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlar.²⁷⁵

1992 yılında Rio’da toplanmış olan devlet başkanlarının yaptıkları zirve Birleşmiş Milletler tarafından çevre sorunlarının önemini devlet başkanlarına anlatmak amacıyla düzenlenmişti. Ancak ne yazık ki bu zirvede alınan kararların uygulanmasına devletler riayet etmemiştir. Ülke endüstrilerinin güç kaynaklarını fosil yakıtları yerine “Yenilenebilir Enerji” üzerine kurmaları ve bu konudan çok acil olarak gerekli dönüşümü yapmaları elzemdir. Yenilenebilir bir enerji kaynağına dayanan endüstrilerin ve ekonomilerin kömüre ve özellikle petrole dayalı olanlardan daha güçlü, istikrarlı olacağı ve çok daha az kirlilik yaratacağı aşikardır. Özellikle güneş enerjisi bu konuda en çok istifade edilebilecek bir enerji türü olarak dikkatleri çekmektedir.²⁷⁶

Dünya nüfusunun artış oranının mutlaka sistematik bir şekilde kontrol edilerek azaltılması gerekmektedir. Uzmanların hesaplarına göre, dünya nüfusunun dünyanın sıhhatli olarak barındırabileceği 8 milyar kişiyi aşmaması lazımdır.²⁷⁷ Sadece çevre ve enerji politikaları ile “Çevre Devrimi” gerçekleştirilemez. Bu devrimin başarıya ulaşabilmesi için başarılı aile planlaması programları da mutlaka gereklidir.

Günümüz tüketim ekonomisinde kullanmakta olduğumuz malzemelerin çok büyük bir kısmı bir kere kullanıldıktan sonra atılmaktadır. Bundan sonra “Kullan At” ekonomisinin yerine “Yeniden Kullan, Geri Dönüştür” ekonomisinin yer alması hem enerji tasarrufu ve hem de çevre kirliliğinin büyük ölçüde azaltılması açısından gereklidir. Dünyada tarım sektörü ihmal edilmiştir. Oysa ki 8 milyar insanı çevresel açıdan sürdürülebilir bir şekilde doyurabilmek için tarım sektörüne çok daha fazla

²⁷⁴ Karaaslan ve Özelçi, a.g.e., ss.361-363

²⁷⁵ Akpınar, a.g.m., s.8

²⁷⁶ Second World Climate Conference. (1990). *Final Conference Statement : Scientific Technical Sessions*, Geneva, November, s.7

²⁷⁷ H. Aridjis (1999). *Bir Yapıtın Ölümü*, NPO Türkiye, Cilt:1, ss.27-30

sermaye ve zaman ayrılması gerekmektedir. Tarıma ve hayvancılığa hak ettiği önem mutlaka verilmelidir.²⁷⁸

Çevre sorunu sadece fakir ülkelerin sorunu değildir. Bu sorun gezegenimiz üzerinde yaşayan her bireyin sorunudur. Bu itibarla gelişmiş ülkelerin gelişmişliklerinin karşılığı olarak çevreye olan borçlarının ve geliştirmekte olan ülkelerin mali borçlarının birlikte ele alınması lazımdır.

Görülen gerçek şudur ki uluslararası bazda çevre konusunun önemi her geçen gün daha da artmasına rağmen bu konuda gerekli uluslar arası bilince ulaşıldığı ve yaptırımların uygulandığı şu an için söylenemez. Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve ülkeler bu konunun önemini anlamış olmakla beraber henüz radikal uygulamalara başlayamamışlardır. Bu sorunun temelinde ise gelişmiş ülkeler arasında bile bu sorunla nasıl başa çıkılacağına dair bir uzlaşmanın sağlanamamış olması yatmaktadır. Çevre kirliliğinin gittikçe artıyor olmasıdır.

Başarılı bir “sürdürülebilir turizm” uygulaması geliştirmekte olan ülkeler açısından uzun vadede “kar maksimizasyonu” yerine “optimizasyon” üzerinde bir dengeyi kurmayı amaçlamaktadır. Böyle bir dengenin kurulması durumunda hem “kitle turizminin” sağladığı önemli avantajlardan mahrum kalınmamış olacak, hem de sunulan alternatif turizm olanaklarının geliştirilmesi ile turizmde ürün çeşitlendirilmesine gidilerek turizm gelirleri “sürdürülebilir” bir gelişme yaklaşımı içerisinde arttırılabilecektir.²⁷⁹

3.2.2. Ulaştırma ve Konaklama Sorunu

Turizm olgusunun temel unsurlarından birisi boş zaman ise, diğeri ve en önemlisi, yer değiştirmektir. Bir anlamda boş zamana sahip olan insan seyahat etme ihtiyacı duyar. Bunun tatmini ise tatil amaçlı seyahat etmektir. Turistin, turizm amaçlı seyahate başlaması bir takım faktörlerin etkisi ile olur. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri ulaşım aracının seçimidir.²⁸⁰

Ulaştırma, turizm pazarlamasının en önemli unsurlarından birisidir. Turizm pazarlamasında üretilen mal ve hizmetler tüketicinin ayağına götürülemeyeceğine göre, turistlerin turistik ürünlerin üretildiği bölgeye getirilmesi söz konusudur. Bu nedenle,

²⁷⁸ Aridjis, a.g.e., ss.27-30

²⁷⁹ C. Tosun (2001). *Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey*, Tourism Management, 22, ss.289-303

²⁸⁰ Douglas Foster.(1985). “*Travel and Tourism Management*, Macmillan Press Ltd., Hampshire, ss.68-69

turizm pazarlamasında ulaştırma işlevi, ürünlerin tüketiciye dağıtılmasına yarayan bir mal ya da hizmetin ulaştırılması değil, doğrudan doğruya tüketicilerin (turistlerin) taşınması ile ilgili faaliyetleri içeren bir insan taşımacılığıdır.²⁸¹ Zira, ulaşım imkanı bulunmayan yörelerin -turizm ürünü sunulamaması nedeniyle- turistik açıdan değerlendirilmesi söz konusu değildir. Bir ülkenin turizm zenginlikleri ne kadar değerli olursa olsun, ulaştırma sanayii ve yol durumu iyi bir şekilde kurulup işletilmezse; o ülke turizm açısından önem kazanamaz ve gelişemez.²⁸²

Bir ülkede modern ve emniyetli ulaştırma sisteminin kurulması, o ülkenin ve halkının ekonomik, kültürel ve turizm alanlarındaki kalkınma ve gelişimi için temel sorundur. Turizmin gelişmesi, birçok faktörün yanında her şeyden önce ulaştırmanın gelişmesine bağlıdır. Turizm sektörü geliştikçe, artan ihtiyaçları karşılamak için ulaştırma sektörünün de geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, ulaştırma ile turizm arasında bir neden ve sonuç ilişkisi bulunduğu söylenebilir.

Ülkeler bazında, turizmin yerini ve önemini belirlemeye yarayan konuların başında konaklama ve yeme-içme işletmelerinin durumu gelmektedir. Çünkü turizm sektöründe faaliyet gösteren ve onun statik bir elemanı olan bu işletmeler; bir taraftan sektörel gelişmeye katkıda bulunmakta, diğer taraftan da yarattığı sonuçlarla ülke ekonomisinin gelişmesine birçok yönden yardımcı olmaktadır.

Konaklama ve yeme-içme işletmeleri; turistlerin geçici konaklama, dinlenme, yeme-içme, kısmen eğlenme ve diğer bazı kişisel ve sosyal gereksinimlerini karşılayan kuruluşlardır. Turistlerin seyahat nedenleri, seyahat biçimleri, zevk ve alışkanlıkları, beklentileri, yaş ve gelir düzeyleri ve kalış süreleri son derece farklı olduğundan; konaklama ve yeme-içme işletmelerinin de birbirinden çok farklı niteliklerde olması gerekmektedir. Fiyat, kuruluş yeri, büyüklük, yapı özellikleri, konfor düzeyi, faaliyet amaçları ve faaliyet gösterilen zaman ve süreler bu işletmeleri gruplandırmada kullanılabilecek başlıca kriterler olmaktadır.²⁸³

Gerek paket tur, gerekse bireysel seyahat düzenlemelerinde en önemli maliyet öğeleri ulaşım ve konaklamadır. Uluslararası ulaşım gelişmiş ülke havayollarınca gerçekleştirildiği için, çekim yeri olan azgelişmiş ülkeler ulaşım sektöründen fazla gelir kazanamazlar. Konaklama kesiminde ise yönetim ve pazarlama sorunlarıyla karşılaşıldığından işletmelerin yönetimi yabancı firmalara devredilir. Çekim ülkesinde

²⁸¹ Dündar Denizler.(1992). “*Turizm Pazarlaması*”, Yıldız Matbaacılık, Ankara, s.96

²⁸² Sezgin, a.g.e., s.111

²⁸³ Olalı, a.g.e., s.208

konaklama yatırımı yapan firmaların yurtdışındaki konaklama zincirleriyle işbirliğinin en önemli nedenleri; nitelikli konaklama hizmeti vermek, pazarlama, rezervasyon ve satış sistemine dahil olmak, böylece yüksek gelir kazanarak kar oranlarını artırmaktır.²⁸⁴

Geleneksel konaklama tesislerinin en yaygın örneği olan "Oteller", seyahat eden yabancıların geçici bir süre konaklamaları amacıyla belirli standartlarda düzenlenmiş tesislerdir. Oteller; büyüklüklerine, bulundukları yere ve ağırladıkları yabancıların özelliklerine bağlı olarak konaklama hizmetlerinin yanı sıra, yeme-içme, eğlence, alış-veriş ve benzeri hizmetleri de sunan yan tesislere sahip bulunurlar. Günümüz anlayışına göre oteller, yalnızca geceleme amacına yönelik yatak odalarına sahip bulunan tesisler değil, içinde oturan, yaşanılan ve günlük yaşamın hemen tüm gereksinimlerinin karşılanabildiği işletmelerdir.

Karayolu ile seyahatin ve otomobil kullanımının yaygınlaşması ile gelişen "Moteller" ise, genellikle şehirlerin dışında karayolları üzerinde kurulan konaklama tesisleridir. Moteller, özellikle bağımsız olmak, kendi hizmetini kendisi görmek, doğaya daha yakın olmak ve ucuz bir konaklama hizmeti satın almak isteyen kişiler için uygun nitelikler taşımaktadırlar.

"Pansiyonlar", uzun süreli konaklamaya uygun, istenildiğinde yeme-içme gereksinimlerinin de karşılandığı, çoğunlukla aile işletmesi tipindeki küçük konaklama birimleridir. Hizmetler, genellikle bir ev ortamı içerisinde mal sahibi ve aile bireyleri tarafından yerine getirilir. Sadeliği ve ücretli iş gören çalıştırmaması nedeniyle daha ucuz olan pansiyonlar, otel ve benzeri konaklama işletmelerinin bulunmadığı küçük yerleşim bölgelerinde, ya da yoğun turist talebi karşısında yatak kapasitesinin yetersiz kaldığı büyük turizm merkezlerinde önemli bir gereksinimi karşılar ve bölge halkı için bir gelir kaynağı oluştururlar.²⁸⁵

3.3. Dünya’da Ekoturizm Uygulamalarına Örnekleri

Dünyada ekoturizm uygulamalarına Asya, Güney Amerika, Afrika Ve Orta Amerikadan örnek ülkeler araştırılarak yazılmıştır.

²⁸⁴ G..Mosha ve c.j. Lipton. .(1990). “*Negotiating International Hotel Chain Management Agreements*”, UN Centre on Transnational Corporations, New York, s.4

²⁸⁵ Bulut, a.g.e., (e-kitap)

1. ASYA

Asya; 3.5 milyarı aşan nüfusu ile dünyanın en kalabalık kıtasıdır. Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin bu kıtada yer almaktadır. Asya dinlerinin de doğduğu kıtadır. Semavi dinler arasında İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik dinlerinin her üçü de Ortadoğu'da ortaya çıkmıştır. Yine geniş kitlelere hitap eden Budizm ve Hinduizm de Asya menşeli dinlerdir. Asya aynı zamanda medeniyetler beşiğidir. Türk, Çin ve Hint medeniyetleri bu kıtada binlerce yıldır varlıklarını devam ettirmektedirler. Kıtada 100'ün üzerinde dil konuşulmaktadır. Çeşitli kültürlerin bir arada yaşadığı Asya kıtası bu özelliği ile turizm açısından önemi büyüktür ayrıca dünyanın en fazla turist alan kıtalarındandır. Dünya üzerinde bulunan çeşitli en büyükler Asya'da toplanmıştır. Asya; dünyanın en yüksek tepesi (Everest tepesi, 8 848 m), en büyük gölü (Hazar Gölü veya Denizi), en derin gölü (Baykal Gölü), dünyanın deniz seviyesinden en alçak yeri (Lut Gölü, göl yüzeyi -392 m), ve dünyanın en alçak havzası (Turfan Havzası -154 m) Asya kıtasında bulunmaktadır.

Endonezya : Endonezya, hem yüzölçümü hem de nüfus bakımından dünyanın en büyük ülkelerinden birisidir. Nüfus bakımından dünyanın dördüncü büyük ülkesi olurken, aynı zamanda da dünyanın en çok Müslüman nüfusa sahip ülkesidir. Halkının % 87'si Müslüman olan Endonezya Kisi başına düşen milli gelir 610 dolardır.²⁸⁶

Özellikle 1987'den beri turizmin geliştirilmeye çalışıldığı Endonezya, yakın yıllarda petrol, doğal gaz, ormancılık ve dokumacılık gibi başka kaynaklardan da büyük gelirler elde etmeye başlamıştır. Fakat turizmin istihdam yaratma kapasitesi ve primer üretimin Pazar koşullarına göre değişken durumu turizmin öncelik kazanmasını teşvik etmiştir. Endonezya, Manzaraları, yemyeşil pirinç taraçlarından volkanik tepelere kadar çeşit çeşitken, yaban yaşamına da bazı yağ tatil kompleksleri geliştirilmiştir. Endonezya'nın kitle turizmi de zaten bu tesislere dayanır; fakat, ülke kültürel ve etnik kaynaklarıyla daha çok ün yapmıştır. Hindu nüfusun yaşadığı Bali adasında ve Sulawesi'nin Tana Toraja bölgesinde etnik turizmi geliştirme çabalarına da girmiştir.²⁸⁷

Sumatra : Endonezya'nın Borneo'dan sonra ikinci büyük adası olan Sumatra, başta Toba Gölü bölgesinde yaşayan Batak halkı olmak üzere çeşitli çekiciliklere sahiptir. Batı Sumatra'da volkanik dağlar, ormanlarla kaplı yamaçlar ve derin kanyonlar (örneğin Sianok gibi) görkemli manzaralar sunarlar. Minang Kabau halkı (maderşahi) bu bölgede

²⁸⁶ www.enfal.de/endon.htm, (17.02.2006)

²⁸⁷ J. Davidoff ve J.D. Eyre vd.(1994). Tourism Geography, New York, s.s.y.

yaşamakta ve ilginç evleriyle dikkati çekmektedir. Ülkede turizm geleneksel kültürün korunmasına yönelik yapılmaktadır. Botanik (Bitki inceleme) turizmi, Doğa yürüyüşü, Dağ turizmi, yabani hayat ve macera turları şeklinde turizm faaliyetleri yürütmektedir.²⁸⁸

Sulawesi : Endonezya'ya bağlı bir ada olan sulawesi volkanik zirveleri, gayzerleri, sıcak su kaynakları, plajları ve şelaleleriyle çarpıcı manzaralar sunan bu dağlık adada turizm, doğal değil, beşeri çekiciliklere dayanır. Adanın ortasında yer alan Tana Toraja (Tanrı'nın Ülkesi) turizm faaliyetlerinin başlıca çekiciliğidir. Ancak buradaki turizm hareketinin geleneksel kültürün sürdürülmesine yardımcı olarak başlatıldığı unutulmamalıdır. Mezarlıkların (aya yüzeylerine dikine oyularak yapılmış mağara şeklinde) ve cenaze törenlerinin ilginçliği bu kesimin başlıca özelliğidir. Bu durum turistlerin cenaze törenini izleme şanslarını arttırmaktadır.²⁸⁹

2. AFRIKA

Güney Afrika Cumhuriyeti : Ekonomik olarak gelişmiş ülkeler arasındadır. Ekonomik gelişmenin sağladığı refah dağılımı etnik gruplara göre çok farklılık gösterir. Dünyada önceleri bir tarım ve hayvancılık ülkesi olarak tanınan Güney Afrika, 19. asrın sonlarında zengin maden yataklarının bulunmasıyla gelişmiş ülkeler arasında yer almaya başladı. Ziraate elverişli toprakların hemen hemen tamamına yakın bir kısmı beyazların elindedir. Ülke topraklarının ancak % 10'u ziraate elverişlidir. Maden rezervlerinin zenginliği ve işletilmesi ekonominin çehresini değiştirmiştir. Dünya altın üretiminin % 70'ini, elmas üretiminin % 65'ini, vanadyum üretiminin % 45'ini Güney Afrika yapmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti modern ve randımanlı bir ulaşımına sahiptir. Kaplanmış yollar, ülkenin her yerine girmiştir. 31.500 km'lik demiryolu ağı da yük taşımacılığının büyük bir kısmını üstlenir. Dört büyük liman vardır. Güney Afrika havayolları iç ve dış hatlarda çalışır. Johannesburg en büyük havaalanıdır.²⁹⁰

Turizm son senelerde büyük bir gelişme göstermiştir. Son on yılda gelen turistlerin sayısı iki katına çıkarak bir milyona ulaşmıştır. En çok turist çeken yerler temiz ve güneşli plajlar, av için tahsis edilen yerler ve göz alıcı manzaralara sahip milli parklardır. Dünya Turizm Örgütü'ne göre Güney Afrika en çok turist çeken ülkeler

²⁸⁸ Özgüç , a.g.e., s.554

²⁸⁹ Burton. a.g.e., s.s.y

²⁹⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCney_Afrika#Turizm, (08.06.2006)

arasında 25. sırada yer almaktadır. Güney Afrika turizm sektörü 3. büyük döviz getiren ve istihdam sağlayan sektördür. 509 000 kişi turizm sektöründe istihdam edilmektedir. En çok yabancı turist sırasıyla İngiltere, Almanya, ABD, Japonya, Hollanda ve Fransa'dan gelmektedir. Yeni hükümet ve artan sosyal güvenlikle birlikte dış turizm de artmaktadır. Güney Afrika, egzotik deniz ürünleri ve tüm çekiciliği ile 3000 km'lik sahil şeridi; lüks localardan izlenebilecek Afrika'nın en vahşi hayvanları, 800'ün üzerinde kuş cinsi ve bitki çeşidiyle eşsiz bir doğal turist potansiyeline sahiptir.

Güney Afrika'nın 195 485 km'lik alanı kapsayan Kruger National Park gibi diğer koruma altındaki alanlarda birçok av hayvanı türü yaşamaktadır. Ancak Güney Afrika tabiatın korunması konusunda dünyanın önde gelen ülkelerinden biri kabul edilmektedir. Güney Afrika'da damızlık ve relokasyon programları gergedan, fil, antilop, yaban camızı, çita gibi hayvanları kapsamaktadır. Turistler için diğer bir cazibe, tarihi Cape şarap mahzenleri ve bağları, altın ve elmas maden ocakları, mavi tren ve golf alanları, bozulmamış tarihi köy evleri olabilir. Eğlence ve gece yaşamından hoşlananlar için ise Sun City, Kayıp Şehir ve Cape Town'daki Victoria ve Alfred Waterfront, Güney Afrika'nın en önemli kumar ve eğlence merkezleridir. Turizmin en hızlı gelişen dalı doğa turizmi olup, fotoğrafçılık, kuş izleyiciliği, botanik incelemesi, doğa yürüyüşü ve dağcılık bu kapsamdadır. Kültür ve doğa turizmi birbirini tamamlamaktadır.²⁹¹

Uganda : Uganda halkının % 98'i Afrika asıllıdır. Az sayıda Güney Asyalı, Arap ve Avrupalı vardır. Afrikalılar kullandıkları dillere göre 4 ana etnik gruba ayrılırlar. Uganda ekonomisi tarıma dayanır. Yetiştirilen belli başlı yiyecek bitkileri muz, manyok, süpürgearası, mısır, yerfıstığı, susam ve fasulyedir. Ana ticâret bitkileri ülke ihracatının % 80'ini teşkil eden kahve ve pamuktur. Ayrıca çay ve tütün de ihrâcât maksadıyla yetiştirilir. Uganda'da hayvancılık gelişmekte olup, ülkenin kuzeydoğusunda ve güneybatısında sığır, keçi ve koyun yetiştirilmektedir. Ülkenin büyük göllerinde ve baraj göllerinde balıkçılık ileri durumdadır.²⁹²

Turistler için çekicilik oluşturabilecek birkaç özelliğe sahip olan Uganda'nın turizm faaliyetleri 1971-1986 arasında büyük ölçüde zarar görmüştü. Yeniden iyileşme dönemine giren Uganda artık Tanzanya kadar turist almaya başlamıştır; fakat bu sayı yetersizdir. Ülkenin başlıca çekiciliği Victoria Gölüdür; doğudaki Elgon Dağı ise bir

²⁹¹ www.southafrica.org/tr/trade16.htm, (10.06.2006)

²⁹² <http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/uganda>, (13.06.2005)

başkasıdır. Uganda'daki üç Ulusal Park'dan en önemlisi de Murchison Şelalesi Ulusal Park'dır; burası manzara ve zengin yaban yaşamı bakımından çeşitlilikler sunmaktadır. Ruwenzori Dağları ve Bujumbura volkanları Queen Elizabeth Ulusal Parkı içinde kalmaktadırlar. Ülkeye turist çekmek için uygulanan Ekoturizm tanıtım politikaları işe yaramış turist sayısında artış olmuştur. Bu ülkeye yönelik uygulanan paket tur programları ile (Trekking, yabani yaşam turları, Botanik, kuş gözlemciliği, yabani hayat gözlemciliği, macera turları) turizm gelirleri artmıştır.²⁹³

3.GÜNEY AMERİKA

Dünya turizminin ve ekonomik sisteminin “kenar”ında kalan Güney Amerika, dünyanın diğer gelişmekte olan bölgelerine göre biraz daha iyi durumdadır ve bölgelerarası turizm de biraz daha fazla yer tutmaktadır. Bununla birlikte, bölge ülkeleri arasında da gelişmişlik düzeyi ve turizme katılma açısından farklılıklar gözlenir. Örneğin, geçmişe göre turizmde önde gelen ülkeler arasında değişiklikler olmakla birlikte, halen en çok turisti Brezilya ve Arjantin çekmektedir.²⁹⁴

Güney Amerika'nın doğal turizm kaynakları arasında Andlar'daki dağ manzaraları, Amazon'un yağmur ormanları, belli başlı akarsuların yüksek alanlardan düzlüklere akarken meydana getirdikleri görkemli şelaleler ve özellikle Venezuela, Brezilya ve Arjantin kıyılarındaki plajlar yer alır. Fakat bölgenin ana turizm pazarlarından uzaklığı bu kaynakların yeterince değerlendirilmesini engellemiştir. Yakın zamanlarda bazı ülkelerin Avrupa ve Kuzey Amerika pazarında ekoturizm yoluyla turist çekme çabası gösterdikleri bilinmektedir. Beşeri anlamda çekicilikleri olan Andlar'daki kendine özgü kültür alanları, İnka şehirlerine ait kalıntılar (özellikle Peu'da) ve İspanyol sömürge dönemi And şehri mimarisi Güney Amerika'yı eşsiz kılmaktadır.²⁹⁵

Brezilya : Brezilya, dünyanın en büyük ülkelerinden birisidir. Güney Amerika'nın yüzölçümünün de nüfusunun da neredeyse yarıdan fazlası Brezilya'dadır. Ülke altyapısının doğuda kıyılarda yoğunlaşması, uluslar arası turizmi de bu bölgede daha önemli kılmaktadır. 1500 yılında Portekizli denizci Pedro Alvares Cabral tarafından keşfedilen Brezilya, önce bir Portekiz kolonisi iken 1822 yılında bağımsızlık ilanından

²⁹³ Özgüç , a.g.e., s.423-455

²⁹⁴ www.bonjourbresil.com.br/turkce/anasayfa.htm?giris.htm&2, (01.05.2005)

²⁹⁵ Özgüç , a.g.e., ss.495-500

sonra Brezilya İmparatorluğu ve 1889 yılında başkanlık sistemiyle yönetilen Brezilya Federe Cumhuriyeti şekline dönüştü. Resmi dili Portekizcedir.²⁹⁶

Ekoturizm ve Yağmur Ormanları

Brezilya'nın çok geniş olan toprakları yarı kurak savan, kıyı ve orman zonlarını da kapsar ve buralarda 40 Ulusal Park tasarlanmıştır.²⁹⁷ Bununla birlikte, ekoturizm esas olarak Pantanal sulak alanları ve Amazon yağmur ormanlarında odaklanmıştır. Pantanal 210.000 km²'lik geniş bir alandır; nemli mevsimde (kasım-nisan) sularla kaplanır ve burada yaşayan canlılar-leopar, karınca yiyenler, yılanlar ve timsahlar geri kalan daha yüksek alanlara doğru çekilirler. Kurak mevsimde sular çekilir ve su kuşları yuva yapmak üzere toplanmaya başlarlar. 600'den fazla farklı kuş türü (en ünlüsü samba kuşu) bulunmaktadır.²⁹⁸

Amazon Nehri havzası dünyanın denizlerden sonra gelen en büyük oksijen kaynağı olan bir doğa harikası olup nehir Atlantik Okyanusuna her gün 10 milyon nüfuslu bir şehrin dokuz yıllık su ihtiyacını karşılayacak kadar su akıtır. 6.700 km uzunluğundaki bu nehir 1.500 ayrı tür balığı barındırır, nehrin semalarında 1.800 ayrı tür kuş uçar, 250 tür memeli hayvan nehrin kıyılarında yaşar ve onbinlerce tür böcek ve bitkiler bu bölgede bulunur.²⁹⁹

Amazon bölgesini geliştirmek için 30'dan fazla ekoturizm projesi hazırlanmıştır.1998 yılında ulusal parkları 600 bin ekoturist ziyaret etti. Bunun 200 bini yabancı ekoturisti.³⁰⁰

Arjantin : Latin Amerika'nın en gelişmiş ülkesi olan Arjantin. Arazi ve nüfus bakımından Güney Amerika'nın ikinci büyük ülkesi. Kıtanın incelen güney parçasının en büyük bölümünü işgal eder. Arjantin, topraklarının büyüklüğü bakımından dünyanın sekizinci ülkesidir.³⁰¹

Arjantin ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır. Başlıca ürünler arasında mısır, pirinç, yağ çıkarılan bitkiler(soya, ayçiçeği) ve nihayet üzüm ve pamuk vardır.Hayvancılık önemli yer tutar: büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan deri ve et elde

²⁹⁶ www.bonjourbresil.com.br/turkce/anasayfa.htm?giris.htm&2, (01.05.2005)

²⁹⁷ www.ecotourism.org/research/stats/files/stats.pdf, (02.10.2005)

²⁹⁸ Özgüç , a.g.e., s.497

²⁹⁹ www.bonjourbresil.com.br/turkce/anasayfa.htm?giris.htm&2, (01.05.2005)

³⁰⁰ A. Janer .(2000). *Brazil: Is the Sleeping Giant Waking Up to Ecotourism?*, in The International Ecotourism Society Newsletter Third quarter 2000. s.s.y.

³⁰¹ http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arjantin_-_Ekonomik_Goestergerler, (15.06.2006)

edilir; yaygın biçimde yapılan hayvancılık, randımanı ve ihracatı artırmaya yetmemiştir.³⁰²

Kişi başına milli gelirin Latin Amerika devletleri arasında en yüksek olduğu yer Arjantin'dir. Arjantin, Meksika ve Venezuela ile birlikte Güney Amerika'nın en büyük petrol çıkaran ülkesidir. Petrol ve doğal gaz ihtiyacının hepsini kendi kaynaklarından sağlar. Buna karşılık zengin kurşun, çinko, gümüş altın, bakır, kalay, bizmut, kobalt, berilyum, manganez, tunsten ve uranyum kaynaklarından çok az faydalanılmaktadır.

Tarım uzun zaman ülkenin en önemli ekonomik sektörüydü. Turizmin gelişmesiyle birlikte ekonomiye diğer sektörler kadar önemli hale gelmiştir. Kuzey Kordilleraların hayvanları arasında lama ve cinsleri mevcuttur. Kuzeyde, daha aşağı kesimlerinde Jaguarlar, pumalar, maymun ve tavşanlar bulunur. Pampaların tabii hayvanları tilki, geyik ve yaban domuzudur. Patagonya'da da; tilki, geyik ve pumalara rastlanır. Çok sayıda kuş türü mevcuttur. Nehirler, göller, akarsular ve sahil sularında çok çeşitli balıklar vardır. Ülkede turizm çeşitliliği açısından kuş ve yabani hayat gözlemciliği yanında trekking ve rafting yapılmamaktadır.³⁰³

4. ORTA AMERİKA

Kosta Rika : Kosta Rika'nın turizm, tarım ve elektronik ihracatına dayanan sabit bir ekonomisi vardır.³⁰⁴ Komşularının tersine, kahve ve muz ülkesi Kosta Rika'nın oldukça sakin geçen, yüzyıllık demokrasiye dayanan bir geçmişi olmuştur. Anayasası bir ulusal ordu kurulmasına izin vermeyen dünyadaki tek ülkedir. Orta Amerika'daki en dinamik turizm endüstrisi de bu ülkede yer almaktadır.³⁰⁵ Başarısının nedeni ABD pazarına dayanan ekoturizm kampanyasından kaynaklanmaktadır. Böylece, bu ülkeyi ziyaret eden toplam turist sayısındaki artış yanında, Amerikalı ziyaretçilerin sayısı da birkaç katına çıkmıştır.

Kosta Rika'da Ekoturizm

Kosta Rika hükümeti döviz sıkıntısının artmasıyla birlikte, ülkenin bir uluslar arası ekoturizm destinasyonu haline gelmesi için büyük çaba harcamıştır. Ekoturizm, muz tarlası haline getirmek üzere ağaçları kesilerek yavaş yavaş azaltılan yağmur ormanlarını korumak için de bir çözüm olarak görülmektedir. Ülkeye gelen ve üçte

³⁰² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Arjantin>, (15.06.2006)

³⁰³ [http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arjantin - Ekonomik Göstergeler](http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arjantin_-_Ekonomik_Gostergeler), (15.06.2006)

³⁰⁴ www.ulkeler.net/kosta.htm, (22.07.2006)

³⁰⁵ Özgüç ,a.g.e., ss.475-480

birden fazlasını Amerikalıların, yüzde 15 kadarını Avrupalıların oluşturduğu ziyaretçilerin yüzde 40'a yakını ekoturizm amacıyla bu ülkeye geldiklerini belirtmişlerdi. Kosta Rika'nın Kuzey ve Güney Amerika arasındaki kara köprüsü üzerindeki konumu her iki alt kıtadan da hayvan ve bitki türlerine sahip olmasına yol açmıştır.³⁰⁶

Ülkede bazıları başka ülkelerde neredeyse ortadan kalkmış 9000 çeşit çiçek açan bitki (2000'ü orkide) en az 850 tür kuş ve 208 tür memeli hayvan bulunmaktadır. flora ve faunası 500 bin ile 1 milyon arasında tür içeriyor. Kosta Rika'da 28 Ulusal Park vardır: Braulio Carillo Park beş çeşit yağmur ormanını içerirken, Monteverde Cloud Forest Reserve Tilaran Dağları'ndan aşağıya kadar sekiz değişik ekolojik zonu içine alır. Poas Ulusal Parkı'nın ortasındaki kraterinde bir sıcak su gölü de olan, göz alıcı dağ manzaraları veren bir volkan bulunmaktadır. Santa Rosa Park ise bir orman ve savan "habitat"sı sunar. Karayipler kıyısında Cahutta Park bir mercan resift. Tortuguero Park ise bir tropikal yağmur ormanı bataklık lagün plaj karışımı halindedir. Parkların çoğunda konaklama kolaylıklar vardır.³⁰⁷

Belize : Orta Amerika'nın en küçük ülkelerinden biri olan belize, aynı zamanda dünyanın en az nüfusu olan ülkelerindendir. 1999 yılında belizeye giden 172.992 turistin %49.4'ü maya site şehirlerini ve %12.8'i de parkları ziyaret etti. Belize'ye yapılan gezilerin ana sebepleri; manzara güzelliğini gözleme, doğal bir yerleşim yerinde olup vahşi yaşamı tanıma isteğidir. Belize'ye giden ziyaretçilerin %82'si 18-50 yaş grubu ve %65'i yüksek öğretim mezunudur.³⁰⁸

4. Türkiye'de Ekoturizmin Bölgesel Ekonomiye Katkısı : Mersin Örneği

Bölgesel kalkınmada turizmin önemli bir rolü vardır. Bu rol, onu kalkınmış ülkelerde önemli bir sektör konumuna getirirken, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizm sektörü gibi "yardımcı sektörlerin" kalkınmaya hız verici ve tamamlayıcı etkileri artık iyice anlaşılmıştır. Ülkemizin de sahip olduğu zengin turistik potansiyeli kullanarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasını bu yolla sağlaması ülkede bulunan bölgelerarası dengesizlikleri giderecektir. Mersin de turizmin gelişmesi için her türlü potansiyel ile bölgesel

³⁰⁶ Özgüç ,a.g.e., ss.475-480

³⁰⁷ www.uzaklar.com/content/view/46/167/, (17.08.2005)

³⁰⁸ www.ecotourism.org/research/stats/files/stats.pdf, (12.09.2005)

ekonomik kalkınma imkanına sahiptir. Mersin ilinde turizmi geliştirmek için kapsamlı bir bölge kalkınma planının hazırlanması ve uygulanması gereklidir

4.1. Turizmin Ekonomik Önemi

Turizm dünyada hızla gelişen ve bacasız sanayi olarak adlandırılan bir sektördür. İkinci dünya savaşından bu yana dünyada en büyük ve istikrarlı büyüme gösteren sektör olarak tanımlanıyor.³⁰⁹ Uluslararası turizm hareketlerinin, yılda ortalama olarak 1950-59 dönemde %11.7 , 1960-65 arasında %8.3 , 1970-79'da %6.1 ve 1980-89 döneminde %3.9 oranında arttığını görmekteyiz.³¹⁰ Uluslar arası turist sayısı 1950 yılında 25 milyon kişi, bu rakam 2005 yılında 808 milyona olan turist sayısı, 2010 yılında 1 milyara ve 2020'de de 1 milyar 600 milyona çıkacağı tahmin ediliyor. Bu sürekli olarak her yıl %4 büyüme anlamına gelmektedir.³¹¹

Türkiye sahip olduğu doğal güzellikleriyle ve kültürel konumuyla potansiyel bir turizm cennetidir. Özellikle 1980 sonrasında Türkiye'de turizm çeşitliliği için doğal kaynakların uygun yatırım projeleriyle değerlendirme çalışmalarına hız verilmiş, sektör için gerekli şartlarda teşvikler sağlanarak özel işletmelere imkanlar tanınmış ve 1990'lı yıllardan sonra turizm piyasasında ilgi duyulan ülke konumuna gelmiştir.³¹² Türkiye'ye 2005'te gelen yabancı ziyaretçi sayısı 21 milyon 122 bin 798 kişiye ulaştı. Yabancı ziyaretçi sayısı 2004 yılında 17 milyon 517 bin, 2003'te ise 14 milyon 30 bin kişi olarak açıklanmıştı³¹³. Türk turizm gelirleri dünya turizm gelirleri içindeki payı 2001 yılında %2.2 ve dünyada en çok turizm geliri elde eden ilk 15 ülke içinde 11. sırada yer almaktadır.³¹⁴ 1991 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı 5.517.897 iken bu sayı 2005 yılında yaklaşık dört katı artarak 21 milyon 122 bin 798 kişiye, elde edilen turizm geliri 2.654 milyon \$'dan, 18 milyar 302 milyon \$'a ulaşmıştır. Turizm gelirleri GSMH içindeki payı 2005 yılında %5,2 oranında artış göstermektedir. Turizmden elde edilen gelirin ihracattan elde edilen gelire oranı 1980-1984 yılları arasında % 11 iken, 1984-1994 yıllarında iki katına çıkmış, 2000 yılında % 27.3 ile en yüksek seviyeye

³⁰⁹ T. Köletavitoğlu . (1998). Turizmin Dünü-Bugünü-Yarını, *Görüş Dergisi*, Yayın No:36, Ağustos , s.46 www.tusiad.org/yayin/gorus/36/pdf/sec10.pdf, (19.08.2005)

³¹⁰ Erdinç Tutar.(2001). Dünya Turizm İçerisinde Türkiye Turizminin Yeri ve Geleceği, *A.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:8, s.252

³¹¹ WTO, "Tourism 2020 Vision", ss.3-4

³¹² Kar vd. a.g.e., ss.88-92

³¹³ www.sabah.com.tr/2006/01/11/eko101.html#, (10.07.2006)

³¹⁴ Kar vd. a.g.e., ss.88-92

yükselmiş, son üç yıl içinde (2002 - 2004) yine biraz gerileyerek sırasıyla % 23.5 , % 20.7 ve % 20.1 olarak gerçekleşmiştir.³¹⁵

4.2. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının ortaya çıkışı, ekonomik gelişmenin başladığı her ülkenin mutlaka tanışacağı, kaçınılmazı olanaksız olan bir olgu idi. Bölgelerarası gelişmişlik farkının varlığı, ülkemize özgü bir sorun değildir. Bugün dünyanın tüm ülkelerinde farklı yoğunlukta olmakla birlikte mutlaka bölgesel dengesizlik vardır. Bölgesel dengesizliği, ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizliği şeklinde almak olasıdır. Ekonomik fırsat eşitsizliği, farklı bölgelerdeki kişilerin gerek iş bulma, gerekse eşit işe eşit reel ücret elde etme fırsatına sahip olamamaları şeklinde tanımlanabilir. Sosyal fırsat eşitsizliği ise, farklı bölgelerde yaşanan kimselerin sağlık hizmetlerinden, eğitim hizmetlerinden, kültürel faaliyetlerden aynı derecede yararlanamamalarıdır.³¹⁶

Ülkemizdeki bölgesel gelişmişlik farklarının ortaya çıkışı ve gelişmesini incelerken öncelikle coğrafi ve tarihsel faktörlerde göz önüne alınır. İklim ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi araştıran B. Higgins'e göre tropikal bölgelerdeki ülkelerin, ılıman iklimli bölgelerdeki ülkelere göre daha geri kalmış olmaları, birinci derecede coğrafi nedenlere dayanmaktadır.³¹⁷

Tüm coğrafi etmenlerin (yükseklik, iklim, bitki örtüsü, yüzey şekilleri..vb) bölgelerarası dağılımı incelendiğinde, Doğu Anadolu'nun diğer yörelere göre daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. Oldukça yüksek ve dağlık bir bölge olan Doğu Anadolu'da, iklimin de çok sert olması, bitki örtüsü bakımından oldukça yoksul kalması sonucu doğurmuştur. Yüksekliğin fazla olduğu yörelerde, ormanların oluşmaması mümkün olmamakta, daha az yüksek yöreler ise steplerle kaplı bulunmaktadır. Bölgenin büyük bir kısmı ekime elverişli değildir ve otlaklarla kaplıdır. Görüldüğü gibi Batı Anadolu ile karşılaştırıldığında, Doğu Anadolu'nun zararına işleyen coğrafi koşullar, bu bölgenin ekonomik kalkınmasını engelleyen olumsuz etmenlerin en önde gelenlerindendir.³¹⁸

³¹⁵ DİE: www.die.gov.tr , MB: www.mb.gov.tr (2005)

³¹⁶ Zeynel Dinler.(1998). *Bölgesel İktisat*, Baskı:5, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, ss.109-170

³¹⁷ B. Higgins. (1968). *Economic Development*, New-York, ss.209-218

³¹⁸ Ö. Sarç (2000). *Türkiye Ekonomisinin Genel Esasları*, İstanbul, s. 2

Turizm, bir ülkenin ekonomik refahına olduğu kadar yaşam kalitesini ve uluslararası alanda iletişimini güçlendirmesi ile sosyo-kültürel alışverişe de imkan sağlayan bir endüstri olarak kabul edilmektedir. Bu düşüncelerle, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler sahip oldukları zenginliklerinin ve turizmin ülke ekonomisine önemli girdi sağlayarak istihdam yaratacağının farkına varıp bu alanda yatırımlarına hız vermişlerdir.³¹⁹

Turizm üç düzeyde gelişme yaratır: Yerel, bölgesel ve ulusal. Turizm öteden beri, kalkınma için önemli bir araç olarak görülmüştür. Turizm istihdam yaratma potansiyeli göz önüne alındığında, bölgesel dengesizliğin giderilmesinde de etkili olacağı düşünülür.³²⁰ Bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi bakımından turizm faaliyetleri tarım ve sanayide yeterli kaynak ve gelişme olanağına sahip olmamasına rağmen, zengin bir turizm potansiyeline sahip bölgelerin, planlı ve etkin bir turizm uygulaması sonucunda turistik yönden kalkınmalarının ve dengeli bir şekilde gelişmelerinin mümkün olmasını sağlayacaktır.³²¹

Bölgesel kalkınmada turizmin önemli bir rolü vardır. Bu rol, onu kalkınmış ülkelerde önemli bir sektör konumuna getirirken, özellikle kalkınmakta olan ülkelere turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizm sektörü gibi “yardımcı sektörlerin” kalkınmaya hız verici ve tamamlayıcı etkileri artık iyice anlaşılmıştır. Ülkemizin de sahip olduğu zengin turistik potansiyeli kullanarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasını bu yolla sağlaması ülkede bulunan bölgeler arası dengesizlikleri giderecektir.³²²

Dünyadaki hızlı, ekonomik, siyasal, teknolojik gelişmelere paralel olarak, turizm tüketim kalıpları son yıllarda önemli değişim gözlenmektedir. Giderek lüks turizm hareketleri azalmakta, alışılmış turizm merkezlerinden uzaklaşma yönünde bir eğilim yaşanmaktadır.³²³ Bir çok kişinin vurguladığı gibi deniz, kum ve güneş artık eskisi gibi turiste cazip gelmemektedir.³²⁴ Ekoturizm zamanla yeni tip turistlerin beklentileri, doğa ile

³¹⁹ Öykü Selimoğlu. (2004). *Türkiye ve Dünyada Ekoturizm*, İTO Etüt ve Araştırma Şubesi, Nisan , s.3

³²⁰ Özgüç, a.g.e., s.187

³²¹ Kozak N. vd , a.g.e., s.69

³²² Cevdet Avcıkurt ve Özer Alpar. (2003), *Turizmin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü Ve Eğirdir İlçesi Örneği*, <http://cmuo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/cevdet-alpar/cevdet-alpar.doc>, (18.09.2005)

³²³ Bakırcı , a.g.e., s.243

³²⁴ Çağatay vd., a.g.m., s.203

iç içe abartılı olmayan tesislerde iyi bir oda, iyi hizmet ve tüm bunların başında bozulmamış ve temiz bir çevrede aktif tatil olarak özetlenebilir.³²⁵

Bu yeni turizm anlayışı, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi yerine bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitesini daha uzun yaymayı, farklı mekanlara yaygınlaştırmayı tercih eder.³²⁶ Turizm kaynağının doğal çevre olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Ekoturizm ise doğal çevre kaynakları bu kavramın özü yani kendisi demektir. Ekoturizmin geliştirilmesi isteniyorsa öncelikli olarak bu doğal çevre kaynaklarının tespit edilmesi ve korunarak kullanılması gerekmektedir.³²⁷

4.3. Mersin İlinin Genel ve Ekonomik Özellikleri

Mersin ili birçok uygarlığın kurulduğu önemli bir yerleşim bölgesidir. İçel, tarihi ve arkeolojik değerleri, Akdeniz kıyılarında bol güneşli günlerinin ilkbaharda başlayıp sonbahara kadar uzaması, 321 km'ye varan sahil şeridiyle , çam ormanlarıyla süslenmiş kıyı bandı, Toros dağları ile deniz arasında bulunan sayısız doğal güzelliklerin yanında; yöresel ve uluslararası şenlikleri, efsaneleri, Türkmen ve Yörük kültürü, yayla yaşantısı, yöresel el sanatları bakımından çok zengin bir bölge olarak , turizm sektörü için önemli bir konumu ve potansiyele sahiptir.

4.3.1. Mersin İlinin Genel Özellikleri

Mersin ilinin genel özellikleri arasında tarihi, coğrafi durumu ve ulaşımı yer almaktadır.

4.3.1.1. Tarihi

Mersin yöresinde yapılan kazı ve araştırmalar, İl'in Neolitik (Yeni Taş), Kalkolitik (Bakır Taş) çağlardan beri, yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Yöre sırası ile Hititler, Frigler, Asurlular, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçukluların, Karamanoğulları ve Ramazanoğulları, Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetine girmiştir.

Mersin yöresinde, önemli tarihi merkezler olan Tarsus Gözlükule ve Mersin Yumuktepe'de yapılan kazılar, Mersin'in tarihte önemli bir merkez olduğunu ortaya

³²⁵ Akpınar , a.g.m., s.1

³²⁶ Bakırcı, a.g.e., s.243

³²⁷ Gökdeniz, a.g.e., s:31

çıkarmıştır. Nitekim Gözlükule İslam uygarlıklarından Neolitik Döneme kadar 33 katmandan oluşmaktadır.³²⁸

4.3.1.2. Coğrafi Durumu

Mersin ili doğusunda Adana, batısında Antalya, kuzeyinde Konya, Karaman, Niğde illeri ile güneyinde Akdeniz ile çevrilidir. Mersin topraklarının yüzde 49.5'i ormanlık olup, Akdeniz kıyısında 321 km'lik kıyı şeridi bulunmaktadır.³²⁹

İlin Kuzeyini çeviren Orta Toroslar, Taşeli Platosundan başlayarak, Uzunyaylaya kadar uzanır. Mersin İlinde en yüksek tepe, Bolkar Dağlarının Medetsiz Tepesidir. (3584 m.) İlin bu dağlık kısmındaki en önemli geçişler Gülek Boğazı (1050 m.) ve Sertavul Geçididir.³³⁰

İlin başlıca akarsuları Berdan, Efrenk, Göksu, Anamur, Lamas ırmak ve çaylarıdır. Torosların eteklerine kadar uzanan kıyı kesimlerinde tabii bitki örtüsü makidir. Toroslar ise zengin ormanlar ile kaplıdır. Ormanları çam, ladin, köknar gibi ağaç türleri oluşturur. İlin doğusunda Gülek Boğazı, batısında Sertavul geçidi ili Orta Anadolu'ya bağlayan iki önemli ve tabii geçittir.³³¹

4.3.1.3. Demografik Yapısı

Mersin İli 10 İlçe (Merkez dahil), 70 Belediye ve 513 köy'e sahiptir. Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke, Tarsus ve Merkez İlin İlçeleridir.³³²

4.3.1.4. Ulaşım

A) Karayolu Ulaşımı

Mersin İlinde, karayolu ile yurdumuzun her bölgesine ulaşım kolaylıkla sağlanmaktadır. Mersin'in 052, 400, ve 715 nolu karayolları ile diğer illere ve komşu ülkelere bağlantıları vardır.³³³

³²⁸ Mersin Turizm İl Müd. “*Turizm Master Planı*”, Mersin, 2005, s:3-4

³²⁹ www.mersin.edu.tr/oss/icerik.php?sid=3, (01.08.2006)

³³⁰ Mersin Turizm İl Müd, a.g.e., s.4

³³¹ www.mersin.web.tr/cografi.htm, (25.07.2006)

³³² Mersin Ticaret Sanayi Odası MTSO.(2004) “*Ekonomik Rapor 2004*”, Mersin Ticaret Sanayi Odası Yayınları, s.17

³³³ Mersin Ticaret Sanayi Odası (MTSO). (2005), “*Bir Dünya Şehri, MERSİN*”, s.12

B) Havayolu Ulaşımı

İlin hava ulaşımı Adana Şakirpaşa havaalanından sağlanmaktadır. (67 km.)Adana Şakirpaşa Havaalanından Ankara ve İstanbul'a düzenli seferlerin programı mevsimlere göre ilan edilmektedir. Adana – Mersin arası karayoluyla 65 km'dir.³³⁴

C) Deniz Ulaşımı

Akdenizin ve Türkiye'nin en büyük limanlarından biri olan Mersin limanında dünyanın tüm büyük limanlarına yük ve yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Ayrıca K.K.T.C. ile yük ve yolcu taşımacılığı sağlanmaktadır.Mersin, Taşucu ve Anamur'dan (yazları) K.K.T.C.ye düzenli seferler yapılmaktadır.

Yat barınma yeri olarak İlde doğudan batıya doğru ; Mersin, Kumkuyu, Taşucu, Hacısaklı, Aydıncık, Bozyazı ve Anamur'dur.

D) Demiryolu Ulaşımı

Mersin ili Devlet Demiryolu ağına Doğuda Yenice istasyonu üzerinden bağlanmaktadır. Yenice üzerinden kuzeyden Orta Anadolu'ya; doğuda Adana üzerinden Güney Doğu Anadolu illeri ile Suriye ve Irak'a bağlantısı vardır. Mersin- Adana-İskenderun arasında hergün düzenli banliyö seferleri vardır.³³⁵

4.3.2. Mersin İlinin Ekonomik Nitelikleri

Mersin ekonomisi, tarım, ticaret, sanayi ve turizmin bir arada geliştiği sektörlerden oluşmaktadır. Uluslararası bir limana sahip olması, gelişmiş Serbest Bölge faaliyetleri, tarım ve sanayi ürünlerine dayalı ihracatı nedeniyle ticaret, sektörler arasında ön plandadır.

4.3.2.1. Makroekonomik Göstergeler

Mersin ili makroekonomik göstergeleri arasında dış ticaret ve istihdam yer almaktadır.

³³⁴ www.mersin.edu.tr/oss/icerik.php?sid=3, (23.05.2005)

³³⁵ MTSO(2005), "a.g.e.", s:12

4.3.2.1.1. Dış Ticaret

2005 yılı Mersin ili dış ticaret istatistikleri incelendiğinde, ihracat bir önceki yıla göre %12 oranında artarak 2,5 milyar \$, ithalat ise %10 oranında artarak 4,6 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır. İlimizin toplam ticaret hacmi 2005 yılında, bir önceki yıla göre %11 oranında artarak yaklaşık 7,1 milyar \$'a yükselmiştir. Ticaret hacmindeki bu artış ülke gruplarına göre incelendiğinde, ihracatta AB, Amerika ve Afrika ve ithalatta ise EFTA, Avrupa-BDT ülkeleri, Diğer Asya ve Okyanusya ülkelerinden gerçekleştirilen ticaretin etkisi olduğu gözlenmektedir.

Tablo 18 : 2005 Yılı Mersin İli Dış Ticaret Göstergeleri

YIL		2003	2004	2005
Türkiye	İhracat	46.877.598.357	62.773.654.026	73.122.150.263
	İthalat	68.734.070.313	97.161.268.304	116.048.269.129
Mersin	İhracat	1.970.019.228	2.222.737.109	2.495.723.262
	İthalat	3.468.937.975	4.229.134.853	4.654.952.299
Karşılama oranı (%)	Türkiye	0,68	0,65	0,63
	Mersin	0,57	0,53	0,54
Dış ticaret dengesi (\$)	Türkiye	-21.856.471.956	-34.387.614.278	-42.926.118.866
	Mersin	-1.498.918.747	-2.006.397.744	-2.159.229.037

Kaynak: MTSO (www.mtso.org.tr/ekorap2005/61.disticaret.pdf), (04.06.2006)

Türkiye'nin ihracatı içerisinde, ilimizin payı %3,4 ,ithalat içerisindeki payı %4'dür. Sektörel olarak ilimizden yapılan ihracatın, Türkiye içerisindeki payı incelendiğinde, Tarım, Gıda ve İçecekler Sektörü %13, Kimyasal Maddeler ve Ürünleri %6, Orman Ürünleri ise %10'lık paya sahiptir.³³⁶

4.3.2.1.2. İstihdam

Türkiye ekonomisinde son dört yıllık büyüme, yaklaşık %32'yi aşmasına rağmen işsizlik oranında artış görülmemiştir. Büyümenin istihdama yansımamasının nedenleri arasında verimli çalışma ve teknoloji yoğun üretim anlayışının işletmelerimiz

³³⁶ MTSO.(2005), a.g.e., ss.65-66

tarafından benimsenmiş olması ilk sıralarda gelmektedir. İstihdam üzerindeki yükler ve zorunlu istihdam da, yeni istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir.

Mersin'deki istihdamın yapısına baktığımızda, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2005 yılında işgücüne katılma oranı bir önceki yıla göre % 1,8 oranında artış göstererek %46,6 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında istihdam edilenlerin sayısı önceki yıla göre 8 bin kişi artış göstermiştir. Bu artışta özellikle hizmetler ve inşaat sektörünün payı büyük olmuştur. 2004 yılında %13,6'lık işsizlik oranı ile Türkiye genelinde altıncı sırada yer alan Mersin-Adana Bölgesi (TR-62), 2005 yılında %17,2'lik oranla, %10,3 olan Türkiye ortalamasının üzerine çıkarak ikinci sıraya yükselmiştir.³³⁷

Tablo 19 : 2005 Yılı Sonu İtibariyle İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı
(Adana, Mersin İli)

Sektörler		
	2004	2005
Sanayi	163	163
İnşaat	54	58
Tarım	324	279
Hizmetler	469	517
Toplam	1.010	1.018

Kaynak: TÜİK (<http://diweb.die.gov.tr/BolgeselIstatistik/tabloOlustur.do>), (05.06.2006)

Tablo da görüldüğü gibi istihdam edilenler tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler olarak dört ana sektör ayrımında incelendiğinde; 2005 yılı itibariyle toplam istihdam içerisinde tarımın payı %28, sanayinin payı %16 ve hizmetler sektörünün payı %51'dir. 2004 yılından 2005 yılına hizmetler sektöründe %9'luk artış göstermektedir.³³⁸

4.3.2.2. Ekonomik Yapı

Mersin, tarihi zenginliği ve doğal güzelliklerden yanı sıra ekonomik yapısı bakımından da Türkiye'nin önemli kentlerinden biridir. Bölgenin ekonomik yapısı içinde, tarım, turizm, ticaret ve sanayi en önemli unsurlardır.

³³⁷ Kardi Şaman(2006). İstihdam Yaratmak, www.mtso.org.tr/mp/contents.php?id=894, (05.04.2006)

³³⁸ www.mtso.org.tr/ekorap2005/113.istihdam.pdf, (07.08.2006)

4.3.2.2.1. Tarım ve Ormancılık

Türkiye turunçgil üretiminin, %88'inin gerçekleştirildiği Akdeniz kıyı şeridinde (Adana, Mersin, Antakya, Antalya) Türkiye limon üretimin %95'i, greyfurt üretiminin %98'i, portakal ve mandalin üretiminin %90'ı gerçekleştirilmektedir. Ülkemizin turunçgil ihracatının %75'i bölgemizden gerçekleştirilmektedir. Türkiye baklagil (kırmızı mercimek, nohut, kuru fasulye) ihracatının % 77'si de Mersin'den yapılmaktadır.³³⁹

Türkiye sebze üretiminin %5'i , meyve üretiminin %10'u Mersin kaynaklıdır. İlimizde yetiştirilen toplam ürün miktarının %43'ünü meyve, %32'sini sebze ve %23'ünü hububat oluşturmaktadır.³⁴⁰

Tablo 20 : 2005 Yılında Mersin'de Arazi Varlığı

Arazi Nevi	Alan (hektar)	(%)
İşlenen Topraklar	406.000	25
Çayır ve Mera	60.273	4
Orman ve Fundalık Alan	803.984	51
Yerleşim alanları ve Tarıma Elverişli Arazi	315.043	20
Toplam	1.585.300	100

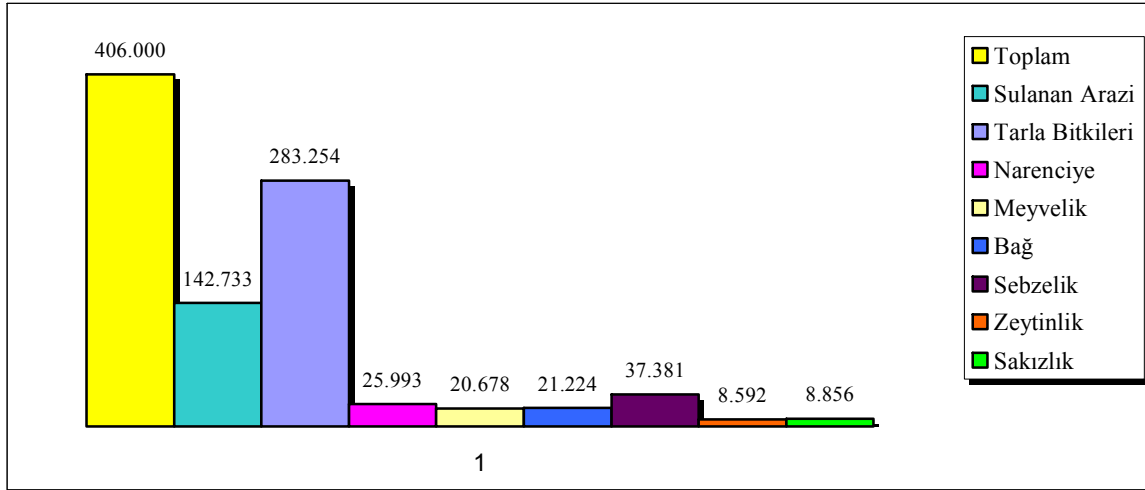
Kaynak: T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İl Müdürlüğü

Tabloda görüldüğü gibi Akdeniz havzasının içinde yer alan Mersin ili ülke yüzölçümünün yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır.bunun %51'ini orman ve fundalık alan kaplamaktadır. %25'inde ise tarım yapılmaktadır. Bunun %65'i kuru tarım, %35'i sulu tarım arazisidir. 2005 verilerine göre ilimizde, toplam tarıma elverişli alanların %67'sinde (273.060 hektar) tarımsal üretim yapılmaktadır.

³³⁹ www.mtsso.org.tr, (13.05. 2005)

³⁴⁰ MTSO(2005), a.g.e., s.48

Şekil 2 : 2005 Yılı Mersin İlinin Tarım Arazilerinin Kullanılışa Göre Dağılımı(h.a.)

Kaynak:Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları “Mersin” , s.51

4.3.2.2.2. Madencilik

Mersin ilinin %87’si dağlarla kaplı bir yapıdadır. Orta Torosların ilin bütünü içerisinde yer alması nedeniyle madencilik yönünden zengin kaynaklar ihtiva ettiği söylenmekte ancak yeterli araştırmalar tamamlanmamıştır. İlde çıkartılan Demir, İskenderun Demir Çelik Fabrikalarında işlenmekte, Kuvarsit (İçel-Ovacık) Anadolu Cam Fabrikasında kullanılmakta, ve linyit de İç Anadolu yöresine gönderilmektedir. Demir yatakları Anamur, Gülnar ve Silifke ilçelerinde; krom il genelinde, linyit Tarsus-Çamlıyayla’da bulunmaktadır.³⁴¹

4.4. Mersin İlinin Turizm Potansiyeli

Mersin ili, tarihi ve arkeolojik değerleri, Akdeniz kıyılarında bol güneşli günlerinin ilkbaharda başlayıp sonbahara kadar uzaması, 330 km’lik sahil şeridiyle, Türkiye’nin hatta Avrupa’nın en uzun sahil şeritlerinden birine sahiptir, çam ormanlarıyla süslenmiş kıyı bandı, Toros dağları ile deniz arasında bulunan sayısız doğal güzelliklerin yanında; yöresel ve uluslararası şenlikleri, efsaneleri, Türkmen ve Yörük kültürü, yayla yaşantısı, yöresel el sanatları bakımından çok zengin bir bölge olarak , turizm sektörü için önemli bir konumu ve potansiyele sahiptir.³⁴²

³⁴¹ MTSO(2005), a.g.e. s.104

³⁴² www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)

Tablo 21 : Mersin Deniz Sınır Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Turistlerin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (2003-2005)

ÜLKE GRUPLARI	2003	2004	2005
OECD Ülkeleri	2.113	2.608	2.654
AB Ülkeleri	1.641	2.236	2.195
EFTA Ülkeleri	42	49	24
NAFTA Ülkeleri	198	215	176
Diğer EFTA Ülkeleri	232	108	259
OECD Üyesi Olmayan Ülkeler	26.190	24.373	21.402
Avrupa-BDT Ülkeleri	2.063	1.578	1.635
Ortadoğu Ülkeleri	23.355	22.134	19.012
Afrika Ülkeleri	162	64	70
Diğer Asya Ülkeleri	192	191	58
Diğer Ülkeleri	418	406	627
TOPLAM	28.303	26.981	24.056

Kaynak : MTSO (www.mtso.org.tr/ekorap2005/97.turizm.pdf), (04.06.2006)

2005 yılında Mersin deniz sınır kapılarından giriş yapan yabancı turist sayısı, geçen yıla göre %11’lik bir azalarak 24.056 olmuş, OECD ülkelerinden gelen ziyaretçi sayısında %2’lük bir artış olmuş, OECD ülkesi olmayan ülkelere gelen ziyaretçi sayısında ise %12’lik bir azalış kaydedilmiştir. İlimize giriş yapan yabancı turistlerin en büyük kısmını %79’lık bir oranla Ortadoğu ülkeleri oluşturmaktadır.

Tablo 22 : 2005 Yılı Mersin Deniz Sınır Kapılarından Giriş Yapan Ziyaretçilerin Bazı Ülkelere Göre Dağılımı

2004		2005	
UYRUĞU	TOPLAM	UYRUĞU	TOPLAM
İngiltere	728	İngiltere	884
Almanya	687	Almanya	593
Bulgaristan	464	Bulgaristan	392
Ürdün	420	Ürdün	313
İran	295	Gürcistan	310
Ukrayna	270	İran	275
Gürcistan	230	ABD	83
Rusya Fed.	196	İtalya	71
Suriye	190	Suriye	185
Diğer Ülkeler	2.501	Diğer Ülkeler	2.614
Yabancı Toplam	5.981	Yabancı Toplamı	6.004
KKTC Toplam	21.000	KKTC Toplamı	18.052
Türk Toplam	209.821	Türk Toplam	232.820
Genel Toplam	236.802	Genel Toplam	256.876

Kaynak : MTSO (www.mtso.org.tr/ekorap2005/97.turizm.pdf) , (* 2005 yılı ocak- haziran)

Mersin'in ziyaret eden ziyaretçilerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, yerli turistlerden sonra en çok KKTC vatandaşlarının giriş yaptıklarını görmekteyiz. ilimizi en çok ziyaret eden ülkeler İngiltere, Almanya ve Bulgaristandır. 2005 yılında bir önceki yıla göre turist sayısı %8 oranında artarak 256.876 kişi ziyaret etmiştir. ³⁴³

4.4.1. Mersin ve Turizm

İçel sahip olduğu çekim özellikleri ile turizmde başarıyı yakalayabilecek bir il görünümündedir. Ancak, bugüne kadarki süreç içinde, özellikle kıyı bölgeleri üzerinde oluşan çevresel kaybın giderilmesi oldukça zor görünmektedir. Özellikle ikinci konut baskısı il turizm gelişimini olumsuz yönde etkileyen en önemli olgudur. Kıyı alanlarının ikinci konutlarla doldurulamayan diğer bölümlerinde ise, plansız turizm yapılaşması, sektörün gelişimini destekleyecek niteliklerden yoksun bir görünüm sergilemektedir.

³⁴³ MSTO(2005), a.g.e. ,s:98-99

İçel'in bugün Türk turizminden aldığı pay son derece düşüktür. Burada en temel etken, ilin turizm konusunda plan ve önceliklerin dışında kalmasıdır. İçel, dış turizm açısında bu zorluk ve geride kalmışlığı etkisinde olmasına rağmen, kıyıları yaz döneminde iç turizm hareketliliğini yaşamaktadır. Bu hareketlilikte İçel'e sınır ve yakın olan illerden gelenler, ağırlıklı grubu oluşturmaktadır.³⁴⁴

4.4.1.1. Deniz Turizmi

Dünyada gelişmiş ülkelerin temel sektörlerinden biri olan denizcilik sektörü; deniz ulaştırması, limancılık, gemi işletmeciliği, deniz turizmi, su ürünleri, tersanecilik ve diğer yardımcı hizmetler gibi faaliyet alanları ile ekonomiye sağladığı girdi yönünden büyük önem taşımaktadır. Akdeniz kıyı çanağında Türkiye'de deniz turizmi Antalya'da yoğunlaşmıştır. Mersin ve çevresi, Doğu Akdeniz deniz turizmi konusunda büyük potansiyeline rağmen gelişme sağlayamamıştır. Zira, İl, yalnızca zengin tarihi, kültürü ve turizmi ile değil, aynı zamanda verimli ve geniş tarım arazileriyle Türkiye'nin en önemli ticaret merkezlerinden biridir.³⁴⁵

Mersin Akdeniz boyunca uzanan ,sonu gelmeyen temiz kumsalları,portakal ve limon bahçeleri ile bir çok tarihi eserin bulunduğu, Türkiye'de kendi kendine yetebilen sayılı şehirden birisidir.³⁴⁶

Mersin İlindeki bazı plajlar; Gümüşkum Orman işletmesi Plaj ve Kamping Tesisleri, Tece Belediyesi Plaj ve Kamping Tesisleri, Tömük Belediyesi Plaj ve Kamping Tesisleri, Kocahasanlı Belediyesi Plaj Tesisleri, Limonlu Belediyesi Plaj ve Kamping Tesisleri, Kız kalesi Turizm Geliştirme Plaj ve Kamping Tesisleri, Ak kum Turizm Geliştirme Plaj ve Kamping Tesisleri, Atakent Belediyesi Plaj Kamp Tesisleri (Susanoğlu), Ata yurt Belediyesi Plaj Kamp Tesisleri Kapızlı (Silifke), Taşucu Belediyesi Motel Tesisleri ve Plajı (Taşucu), Aydıncık Belediyesi Plaj Kamping Motel Tesisleri, Bozyazı Belediyesi Plaj Kamping Motel Tesisleri, Anamur Belediyesi Plaj Tesisleri.³⁴⁷

³⁴⁴ İbrahim Çakan, “*Sürdürülebilir Turizm ve İçel*”, Mersin Üniv. Sosyal Bilimler Ent. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Mart 2002, ss.87-98

³⁴⁵ Mersin Turizm İl Müd, a.g.e., ss.65-72

³⁴⁶ www.mersin.web.tr, (25.07.2006)

³⁴⁷ www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)

4.1.1.2. Kongre Turizmi

Mersin ili coğrafi konumu, tarih ve kültürel zenginlikleri ile alt ve üst yapısı yurtdışı ulusal ve uluslararası bir turistik merkez hüviyetinde olup aynı zamanda bir ticaret şehri görünümündedir.

İlde kongre turizmine hizmet verecek solanlarda mevcuttur. Turistik otellerin kongre salonlarının dışında Mersin Kültür Merkezi'nde 600 kişilik Ticaret ve Sanayi Odasında 250 ve 300 kişilik, Tarsus İlçesinde 500 kişilik ve Anamur ilçesinde 250 kişilik Kültür Merkezi Salonu bulunmaktadır.³⁴⁸

KONGRE SALONLARI:

- ✓ Mersin Üniversitesi Salonları:
 - Fen-Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu
 - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Konferans Salonu
 - Mersin Meslek Yüksekokulu Konferans Salonu
 - Mühendislik Fakültesi Konferans Salonu
 - Tece Kampusu Konferans Salonu
 - Yenişehir Kampusu M. İstemihan TALAY Konferans Salonu
- ✓ Kültür Turizm Bakanlığı Mersin Kültür Merkezi Salonu– 600 kişilik Kongre Salonu
- ✓ İçel Sanat Kulübü Nevit Kodallı Salonu
- ✓ Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Kongre Salonu
- ✓ Mersin Büyükşehir Belediyesi Kongre Salonu
- ✓ Akdeniz İhracatçılar Birlikleri Kongre Salonu
- ✓ İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Eğitim Tesisleri Kültür Merkezi , Mezitli
- ✓ Tarsus 75.Yıl Kültür Merkezi – 450 kişilik Kongre Salonu
- ✓ Anamur Kültür Merkezi- 250 Kişilik Kongre Salonu

Bunlardan başka alternatif turizm modeli olan uluslar arası kongre turizmine hizmet verebilecek tesisin Mersin de yapılması ve finansmanının özel sektör ve devlet katkısıyla gerçekleşmesi mümkün olabilir. İlde yer alan Serbest Bölgenin işlerliği de gözönüne alındığında böyle bir projenin gerçekleşmesi halinde Akdeniz ve Ortadoğu Ülkeleri ile uluslar arası bir ortam oluşacaktır. Ayrıca dünyaya ilimizin tanıtımını ve gelişimini sağlayan prestij kazandırırken ülkemizin ve ilimizin kamu yönetimindeki başarısının da göstergesi olacaktır.³⁴⁹

³⁴⁸ www.mersin.edu.tr/oss/icerik.php?sid=3, (01.08.2006)

³⁴⁹ Mersin Turizm İl Müd., “a.g.e.”, s:70-82

4.1.1.3. İnanç Turizmi

Mersin çevresi, inanç turizmi açısından muazzam bir kültürel mirasa sahiptir. Hristiyanlığın I. Havarisi Aziz Paulus Mersin de doğmuştur. Ayrıca Müslüman ve Hristiyanlarca kutsal sayılan Eshab-ı Kehf mağarası da Tarsus'dadır. Başlıca ziyaret yerleri şunlardır³⁵⁰;

- *St. Paul Kilisesi*
- *St. Paul Kuyusu*
- *Eshab-I Kehf Mağarası*
- *Ulu Camii.*
- *Makam-I Şerif Cami Ve Daniyal Peygamber Kabri*
- *Bilal-İ Habeş Makamı Ve Mescidi (Tarsus*
- *Aya Tekla (Meryemlik - Hagia Thekla)*
- *Alahan Manastırı*
- *Kanlıdivane (Kanytelleis)*

4.1.1.4. Kültür Turizmi

Mersin, özellikle kıyı bandında yoğunlaşmış çok sayıda antik yerleşime sahiptir. Ayrıca Türk Dönemlerine ait kültür ve gelenekleri yaşatan otantik yerleşimlere, yaşam biçimi ve el sanatları yönüyle de yaygın ve zengin yerel kültüre sahiptir.³⁵¹ Tarihçe, ilçeler ve kültür bölümlerinde tanıtılan bu özellikleriyle büyük bir turizm potansiyeline sahip olan Mersin İli, bu potansiyelini geliştirmek yönünde gerekli çaba ve girişimleri göstermektedir. Mersin, Tarsus, Silifke ve Anamur Müzelerinde yöresel kültürlere ait eserler sergilenmektedir.³⁵²

- *Mersin Müzesi*
- *Atatürk Evi*
- *Kanlıdivane*
- *Kızkalesi Örenyeri*
- *Gözne Kalesi*
- *Tarsus Müzesi*
- *St. Paul Anıt Müzesi*

³⁵⁰ www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)

³⁵¹ Ali Doğan.(2002). *MERSİN, Turizm, Tarih ve Doğa*, Yüksel Matbaası, Mersin, ss.25-20

³⁵² www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (07.01.2006)

- *St.Paul Kuyusu*
- *Anamur Müzesi*
- *Mamure Kalesi*
- *Anamurium Örenyeri*
- *Silifke Müzesi*
- *Cennet-Cehennem*
- *Narlıkuyu Mozaik Müzesi*
- *Atatürk Evi Etn.Müzesi*
- *Ayatekla*
- *Uzuncaburç*
- *Örenyeri*
- *Alahan Manastırı*

4.4.1.5. Kruvaziyer Turizmi ve Feribot Taşımacılığı

İnsanların daha modern gemilerle seyahat etme arzuları deniz sektöründe yeni bir sektörün yani kruvaziyer işletmeciliğin doğuşuna neden olmuştur. Kruvaziyer sanayii dünyada önemli bir iş hacmi yaratmakta ve bu sektöre talep gittikçe artmaktadır.

Ülkemiz Kruvaziyer Turizminde, dünyada en büyük yükselme aşamasına sahip olabilecek ülke konumundadır.Kruvaziyer Turizmi ve Feribot İşletmeciliği yoluyla ülkemiz turizm gelirlerine sağlanacak katkının payı çok yüksektir.

“İçel İli Tanıtım ve Turizmi Geliştirme Projesi” kapsamında Turizm Sezonlarında Antalya ve Kapadokya Bölgelerine yoğun bir biçimde akın eden turistlerin bölgemize çekilerek daha fazla konaklamalarının sağlanması, ekonomiye katkısı olacak şekilde dövize çevrilmesi amacıyla Taşucu-Alanya deniz yolunun açılması ve Batı Akdeniz’le olan ulaşım sorununun süratle çözümü için değerlendirme yapılmış, bu değerlendirme sonucunda; daha önceki yıllarda Alanya-Taşucu arası deniz ulaşımı için Deniz Otobüsü kiralanması ve bölgemizin tanıtılması kapsamında proje hazırlanarak girişimlerde bulunulmuştur. Ancak finansman problemleri nedeniyle bu proje hayata geçirilememiştir.³⁵³

³⁵³ Mersin Turizm İl Müd., “a.g.e.”, s:70-82

4.4.2. Mersin İlinde Ekoturizm Faaliyetleri

Turizm çağımızın en önemli sosyal, kültürel ve ekonomik olgularından biridir. Turizmin çeşitlendirilmesi "12 aya yayma politikası" ülke turizminde yeni arayışların başlangıcıdır. Turizmi 12 aya yaymak politikasını gerçekleştirebilmek için öncelikle ölü sezon tabirini ortan kaldırmalı, turizmin sadece deniz,kum ve güneşten oluşmadığını kış aylarında da turizm faaliyetlerinin var olduğunu vurgulamak gerekir. Sonuç olarak ülkemizde, genellikle kıyı bölgeleri üzerinde yoğunlaşmış bulunan turizm ve turizm yatırımlarının iç bölgelere kaydırılması ve kıyı boyu turizmin canlandırılması, gerekli tanıtım ve çalışmaların yapılması, turizmin bilincinin belirli kalıplardan çıkartılması, insanlarımızın turizm konusunda bilinçlendirilmesi ülke turizmine ve turizm anlayışına büyük yarar sağlayacaktır.

4.4.2.1. Dağ ve Kış Turizmi

Mersin ve çevresinde kış turizmi ve kış sporlarına uygun yer olarak Bolkar dağı belirlenmiştir. Orta Toros dağlarının bir bölümünü oluşturan Bolkar dağı, Niğde ve İçel arasında yer alır. Bolkar dağının kuzey yamaçları, kayak yapmaya uygun olduğu gibi, yüksek zirvelerine tırmanışlar için kulvarları bulunmaktadır. Mersin'de Arslanköy, Tarsus'da Çamlıyayla kayak turizmi açısından elverişli yapısı ile turizm alanında hizmet verebilir.³⁵⁴

Karboğazı yaylası kış sporları ve yayla turizmi açısından ülkemizde hatta dünyada eşine rastlanmayan bir doğa harikasıdır. Karboğazı yaylası, kış sporları ve kayak merkezi projeleri tamamlandığında, turizm bütün bir yıla yayılarak bölgemizin potansiyeli ortaya çıkacak dolayısıyla ekonomik katkı sağlayacaktır. Aynı şekilde Erdemli İlçesi'nde 1700 metre yükseklikteki Karakızderesi'de hem kış sporları, hem olta balıkçılığı, hemde yayla ve trekking turizmi açısından önemli olanlardan biridir. Bu alanların turizm merkezi ilan edilmeleri halinde yerli ve yabancı yatırımcıların ilimize çekilmeleri mümkün olacaktır.³⁵⁵

Pozantı'dan doğuya doğru 50 km uzaklıkta Aladağlar (Çamardı) grubuna ulaşılır. Demirkazık, Alaca, Güveller ve Cebel gölü, 3700 m, zirveler ise dağcılık için birer cennettir.³⁵⁶

³⁵⁴ www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)

³⁵⁵ Mersin Turizm İl Müd., "a.g.e.", ss.68-72

³⁵⁶ www.mtsoal.k12.tr/mersin/turizm/turizm.htm, (20.06.2006)

4.4.2.2. Yayla Turizmi

Mersin ilinde yaz aylarında 35-45 derece nem oranı ise kıyı kesiminde %80-95 arasında değişmektedir. Bu sıcaklıkta nem özellikle Haziran, Temmuz, Ağustos hatta Eylül aylarında kıyı kesiminde yaşamayı oldukça güçleştirmektedir. Gürültü, betonlaşma insanları doğa ile iç içe yaşamaya iten yeni bir turizm potansiyeli canlanmaktadır. Canlanan bu turizm yayla turizmidir. Yaylaların pek çoğunda Elektrik, Su, PTT, Sağlık Ocağı ve Altyapı gibi hizmetler mevcuttur.³⁵⁷

Kuzeyde Toroslar'a yaslanan Mersin'de zengin bir yayla turizmi de gelişmiş, Çamlıyayla (Namrun), Gözne, Fındıkpınarı, Soğucak, Ayvagediği, Aslanköy gibi yaylalar dinlenme merkezleri halini almıştır.³⁵⁸

Tablo 23 : Mersin İli Yayları

Yayla Adı	Rakımı	İl/İlçe Merkezlerine Uzaklık
Abanoz	1700	Anamur-Ermerek karayolunun 50 km.'si
Aslanköy	1400	Mersin'e 52 km.
Avgadı (aydınlr)	1400	Erdemli'ye 30 km.
Ayvagediği	1100	Mersin'e 30 km.
Fındıkpınarı	1200	Mersin'e 40 km.
Gökbelen	800	Silifke'ye 30 km.
Gözne	1000	Mersin'e 27 km.
Gülek	1250	Mersin'e 85 km.
Güzeloluk	1400	Erdemli'ye 40 km.
Karakız	1700	Erdemli'ye 45 km.
Kaş	1700	Anamur-Ermerek karayolunun 40 km.'si
Kırobası	1400	Silifke'ye 60 km.
Namrun(Çamlıyayla)	1300	Mersin'e 90 km.
Sertavul	1650	Mut'a 40 km.
Soğucak	1100	Mersin'e 24 km.
Sorgun	1700	Erdemli'ye 45 km
Sunturas(Çağlarca)	1200	Mersin'e 35 km.

Kaynak: T.C. Mersin Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü ,”Turizm Master Planı”, (2005)

³⁵⁷ Mersin Turizm İl Müd., “a.g.e.”, ss:65-80

³⁵⁸ www.mersin.edu.tr/oss/icerik.php?sid=3, (01.08.2006)

4.4.2.3. Yamaç Paraşütü Turizmi

THK, yamaç paraşütü ve yelken kanat eğitimi yapmaktadır. Usta atlayıcılar için Emirler Köyünde 267 m yükseklikteki Gelincik Tepesi, acemiler için ise Mersin Üniversitesi Çiftlik Köyü Kampüsünde 150 m yüksekliğindeki tepe, Tarsus'da Şelalenin küzeyindeki Karatepe ve çanaktepe elverişlidir.³⁵⁹

4.4.2.4. Av Turizmi

Mersin ilinde yaban hayatı koruma sahalarında yalnız Çamlıyayla/Cocak-Cehennem Deresi Dağ Keçisi koruma sahası av turizmine açılmıştır. Sahilden Toroslara kadar uzanan alanda yaban hayatı oldukça zengindir. Dağ Keçisi, Domuz, Tavşan, Kurt, Çakal, Turaç, Keklik, Şahin ve Doğan buralarda bulunan hayvan türleridir.³⁶⁰

- Her zaman vurulabilen hayvanlar: Yaban Domuzu, Kurt, Çakal
- Belirli zamanlarda Avlanabilen Hayvanlar: Keklik, Tavşan, Bildırcın, Ördek, Kaz, Çulluk

Göksu Deltası Türkiye'nin 2.derece göçmen kuş rezerv alanıdır. Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğünce Av Koruma ve Üretme Alanı olarak yapılmıştır.

Koruma Altında Olan Av Ve Yaban Hayatı Alanları Şunlardır³⁶¹:

- Mut Kestel Dağı Dağ Keçisi Koruma Sahası
- Silifke-Hisar ve Gedik Dağı Dağ Keçisi Koruma Sahası
- Tarsus-Cehennem Dere-Cocak Dere Dağ Keçisi Kor.Sahası
- Silifke-Göksu Deltası Akgöl Su Kuşları Kor.Sahası
- Tarsus-Karabucak Turaç Koruma Sahası
- Anamur Sarıaliler-Keklik Koruma Sahası
- Tarsus Hopur Topaşı Dağ Keçisi Koruma Sahası

42746,5 Hektar alan saha koruma altına alınmış olup, bu sahalarda Dağ Keçisi, Tavşan, Keklik, Turaç, Su kuşları, Tilki, Vaşak, Çakal, Sansar, Porsuk, Yaban Domuzu, Ur Keklik, Bildırcın gibi av hayvanları yaşamaktadır.

Çamlıyayla (Cocak Dere) Av Alanı paralı ve Av Turizmine açılmış ve av mevsimi zamanında Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Başmühendisliği'nin gözetiminde Dağ Keçisi avı yapılmaktadır.

³⁵⁹ www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)

³⁶⁰ www.mersin-cevreorman.gov.tr/modules.php?name=Content-14k, (2004)

³⁶¹ MTSO(2005), a.g.e., s.8

4.4.2.5. Nehir, Göl Olta Balıkçılığı

Doğu Akdenizin en uzun sahil bandına ve bu kıyının paralelinde uzanan eşsiz Toros Dağları'na sahip ilin, Av ve Olta Balıkçılığı için her türlü alt yapı müsaittir. Turizmde önemli bir yeri olan bu çeşit için cazibe yaratarak ilgilileri bölgemize çekmek amacıyla Toros Dağları'nın 1700 rakımında bulunan Karakızderesi Yaylası'ndaki "Karakızderesi Göleti'nde Su Sporları ve Sportif Olta Balıkçılığı " projesi yapılmış ve bu yörenin turizm merkezi ilan edilmesi talep edilmiştir. Ancak, teknik yetersizlikten dolayı Turizm Bakanlığının bu projeyi ele alamamıştır. Realize edildiğinde turizmin bu çeşidi bölgemiz ve ülkemiz turizmi için önemli rol oynayacaktır.³⁶²

4.4.2.6. Yat Turizmi

Yat turizminin Doğu Akdenize kaydırılması amacıyla, uluslararası standartlara uygun yat limanı projesi geliştirilmektedir. Bu nedenle 1994 yılında ihale edilmiş olan 500 yat kapasiteli Mersin Ana Yat Limanı inşaatı bitmiş olup ihale aşamasındadır. Ayrıca 250 yat kapasiteli Erdemli-Kumkuyu Yat Limanı ile Bozyazı-Yoğunduvaz ve Hacısaklı Balıkçı Barınaklarının inşaatları bitmiştir.

Mersin Çamlıbel Mevkiinde faaliyet gösteren Yat Baseni 300- 350 yat kapasiteli olup, yatlara içmesuyu, 220 volt 16 amp. Elektrik ve 20 saat temizlik ve güvenlik hizmetleri vermektedir. Yat turizminin Doğu Akdenize kaydırılmasına öncülük etmek amacıyla geleneksel olarak düzenlenen Doğu Akdeniz Yat Rallisi'nde Mersin Yat Baseni güzergah olarak alınmıştır. Yat Rallisi güzergahının Mersin'de olması yatçılığın gelişmesi açısından önemli rol oynamaktadır.³⁶³

4.4.2.7. Sualtı Dalış Turizmi

Sualtı Turizmi, dünyada iklimin müsait olduğu bir çok ada ve deniz ülkesinin ekonomisinde önemli bir paya sahiptir.³⁶⁴

Ülkemizde, son yıllarda potansiyel gösteren sualtı dalış sporları turizmimize ciddi bir katma değer sağlamaya başlamıştır. Profesyonel dalış merkezlerimiz dalış yapmak isteyen ehliyetli kişilere rehberlik yaptığı gibi bu sporu öğrenmek isteyenlere de uluslararası geçerliliği olan sertifikalar verebilmektedir. Ülke genelinde 300 dolayında

³⁶² Mersin Turizm İl Müd., "a.g.e.", s:70-82

³⁶³ www.mtsoal.k12.tr/mersin/turizm/turizm.htm, (20.10.2005)

³⁶⁴ www.kultur.gov.tr/TR/, (24.10.2005)

su sporu işletmesinin büyük bir bölümü mevcut turistik tesisler bölgesinde, diğerleri ise il ve ilçe Turizm Müdürlükleri'nin izin verdiği ve daha önce komisyonlarca belirlenmiş alanlarda faaliyet göstermektedir.

4.4.2.8. Termal Turizmi

İlin şifalı su kaynakları bakımından şanslı sayılabilecek bir il olmasına karşın bu kaynakların ülke genelinde hizmet edebilecek şekilde düzenlenememiştir. İlde Güneysu-Güney Yolu içmesi 38 derece sıcaklıktaki müşil etkili suyu, Tarsus İlçesi'nde çam ormanı içerisinde 16 derece sıcaklıktaki mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelen acı ve iyotlu suya sahip Keşbükü içmesi, Silifke İlçesi'nde 37 derece sıcaklıktaki romatizma ve deri hastalıklarına iyi gelen Saparca Ilcası bulunmaktadır.³⁶⁵

Söz konusu şifalı su kaynaklarının çevresinde tesis ve konaklama imkanı bulunmamakta olup bulundukları araziler Özel Mülkiyet, Kamu veya Belediye ile İl Özel İdare Müdürlüklerine aittir. Şifalı su kaynaklarının çevresel planlamalarının yapılarak korumaya alınması ve turizm yatırımcılarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

Mersin İlinde Tesbit Edilmiş Sıcak Su Kaynakları :

- Mersin Güneysu-Güney yolu içmesi : Eski Gözne yolu üzerinde ve 12 km uzaklıktadır. 3 çeşmeden akan 38° sıcaklığındaki su, müşil etkilidir.
- Tarsus Akçakoca içmesi : Tarsus'un 10 km kuzeyinden çıkan suyun sıcaklığı 16° olup, acı ve iyotludur. Mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelmektedir.
- Tarsus Keş bükü içmesi : Ulaş köyü Kes bükü mevkiindeki içme, Tarsus'a 20 km uzaklıktadır. Çam ormanı içinde kaynayan suyun sıcaklığı 16° olup, acı ve iyotludur. Mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelmektedir.
- Silifke Saparca Ilcası : Silifke'ye 27 km, Mut yoluna 1 km uzaklıkta, Göksu ırmağı kıyısındadır. Granit kayalar arasından çıkan su 37° sıcaklıktadır ve romatizma, mide, deri hastalıklarına iyi gelmektedir.
- Mut-Hocantı Kaplıcası : Mut'un 15 km batısındaki Hocantı köyünün 1 km güneyindedir. Deniz seviyesinin 360m üzerinde iki noktadan çıkmakta olan su, deri hastalıklarına ve romatizmaya iyi gelmektedir.³⁶⁶

³⁶⁵ Mersin Turizm İl Müd., "a.g.e.", s:70-82

³⁶⁶ www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (08.01.2006)

4.4.2.9. Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi

Ülkemizde bulunan 9000 çeşit bitkinin 3000 çeşidi endemik bitkidir.³⁶⁷ Mersin İlinde flora ve fauna açısından zengin tarihi bir kimliğe sahiptir. Bu konuda en çok endemik bitkiye sahip olan Antalya ve Konya illeri'nin ardından 349 adet çeşidi ile üçüncü sırayı Mersin ili almaktadır. Endemik Bitki Turizmi konusunda bölgemizde halen çalışmalar devam etmekte ve çok çeşitli türler, tesbit edilmektedir. Özellikle Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde olan Göksu Deltası'nda ve Toros Dağlarında flora ve fauna zenginliği göze çarpmaktadır.

4.4.2.10. Tarım Ve Çiftlik Turizmi

Mersin İlinde Agro (Tarım) turizmi konusunda da çalışmalar yapılmaktadır. Akdenizin tarihi ve turistik şirin ilçesi Anamur'da tarım alanlarını koruyarak ekolojik tarımı geliştirmek ve tarımın olanaklarını turizmin hizmetine sunmak amacıyla, "Tarım Turizmi" projesi uygulaması başlatılmıştır. Turizmin çeşitlendirilmesi çalışmalarına ayrı bir boyut getirecek olan bu projenin desteklenmesi, ülke ve bölge turizmine büyük katkı sağlayacaktır.

Bu kapsamda; her yıl Anamur'da "Turfanda Şurası" yapılmaktadır. Ayrıca ilde Türkiye'de ilk defa yapılan organize sera bölgesi projesi yapılmaktadır. Kazanlı-Aydıncık bölgesinde yapılan organize sera bölgesi daha proje aşamasındadır.³⁶⁸

4.4.2.11. Kuş Gözetleme (Ornitoloji) Turizmi

Mersinde bulunan Göksu Deltası'nda yaklaşık 450 türden oluşan Türkiye kuşlarının 332 türü barınmaktadır. Delta dünyanın çeşitli yerlerinden gelen Kuş bilimcilerinin (Ornitolog) büyük ilgisini çekmektedir. Saz horozu, yaz ördeği, yalı çapkını, kızıl bacak, kızıl şahin, balıkçıl, sakar meke, yeşilbaş ördek gibi türler bu deltada sürekli, flamingo ise kışın barınmaktadır.³⁶⁹

³⁶⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,(2001), "Bitkisel Üretim ve Meyvecilik Komisyon Raporu" <http://ekutup.dpt.gov.tr/bitkiure/meyve/oik657.pdf>, (15.01.2006)

³⁶⁸ Mersin Turizm İl Müd., "a.g.e.", s:70-82

³⁶⁹ Mersin valiliği, İl Çevre ve Orman Müd.(2005), "2004 Yılı Mersin İl Çevre Durum Raporu" www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/mersin/cd2004.pdf, (08.02.2006)

4.4.2.12. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Doğanın korunması ve doğa ile başbaşa zaman geçirmeye dayalı Ekoturizm ile ilgili olarak Mersinde Silifke Belediyesi'nin çalışmaları vardır. Paris'te bulunan Akdeniz Şehirler Birliği (Medcities Network) üyesi olan Silifke Belediyesi, Birliğin bünyesinde 1996 yılında Çevresel Değerlendirme adlı bir rapor hazırlanmış ve raporda Silifke'nin mevcut sosyo kültürel ve ekonomik yapısı, sorunları ve gelişme potansiyelinin ne olduğu konularında tespitler yapılmış Kasım 1997 yılında yine birliğin çatısı altında Ekoturizm projesinin geliştirilmesi için ön fizibilite raporu hazırlanmıştır. Rapor sonucunda Ekoturizmin geliştirilmesi için Pilot Proje kararı alınmıştır. Turizmin çeşitlendirilmesine katkı sağlayacak bu projenin uluslararası nitelikte değerlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Ayrıca Göksu Deltası, Deniz Kaplumbağalarının (Caretta-Caretta) Doğu Akdeniz'de yeralan birinci derece yumurtlama ve yaşama alanıdır. Taşucu Körfezi, Türkiye kıyılarının en doğuda bulunan Akdeniz foku topluluğunu barındırmaktadır. Nesli tehlike altında olan Akdeniz fokunun korunması için Taşucu Anamur arasındaki bölgelerde çalışmalar sürmektedir.³⁷⁰

4.4.2.13. Kano ve Rafting Turizmi

Dağcılık ve trekking sporlarının yanı sıra akarsularda rafting, plajlarda ise yelken, sörf, bot, su kayağı gibi su sporları yapmak mümkündür.

Mersin ilinde 321 km. uzunluğunda elverişli ve doğal bir sahile sahip olması, deniz sporlarında faal bir il olmasına neden olmaktadır. İlde birçok su sporu eğitim merkezi olmasına rağmen, bu sporda kazaya uğrayan sporcular için hiperbarik tedavi istasyonu bulunmamaktadır. Kıyılarımız haricinde Toros Dağları'nın 1700 rakımındaki Karakızderesi Yaylasında bulunan gölet, eğitim dalışları için çok uygun bir alandır. Bu alanın turizm merkezi olarak ilan edilmesi su sporlarının yanı sıra, turizm çeşitlendirilmesinde (Su sporları, yelken, trekking, yayla, olta balıkçılığı v.b.) ille büyük yarar sağlayacaktır.³⁷¹

³⁷⁰ Mersin valiliği, İl Çevre ve Orman Müd.(2005), “2004 Yılı Mersin İl Çevre Durum Raporu” www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/mersin/cd2004.pdf, (08.02.2006)

³⁷¹ MTSO,(2003), “İçel'in Ekonomik Gelişmesi ve Küreselleşmesi Yönünde Büyük Bir Potansiyel Turizm” www.mtsol.k12.tr/mersin/turizm/turizm.htm, (14.02.2006)

RAFTİNG PARKURLARI

1-GÖKSU IRMAĞI : Hem Göksu Irmağı hemde kolu olan Ermenek Çayı üzerinde rafting yapmak mümkündür.Göksu üzerinde Mut'tan Silifke'ye kadar olan uzun parkur üzerinde yer yer kanyonlardan geçilerek yer yer düzlüklerden geçilerek aktivite gerçekleştirilir.Su yüzeyi yaz aylarında da uygundur.Kolay bir parkur olup,bölgeye gelen turistlere alternatif bir sportif faaliyet yaşatılabilir.

2-LAMAS ÇAYI : Lamas Çayının yukarı çıkışları bu iş için uygundur.Çay biraz dar olmakla beraber profesyonellere zevk verebilir.Yaz aylarında da faaliyet uygundur.

3-ZAMANTI IRMAĞI : Seyhan Nehrinin Toros Dağları arasında akan Zamanti Irmağı da rafting faaliyetine uygundur.

4.4.2.15. Dağ Ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Mersin ilinin dağlarla çevrili olması dağ ve trekking turizmine elverişli hale getirmiştir. Gerek Orman Müdürlüğün gerekse Özel turizm firmalarının düzenlediği trekking turları ile Mersin turizmine katkıda bulunmaktadır.³⁷²

TREKKİNG PARKURLARI

1-LAMAS KANYONU : İki tarafı dik duvarlı bir kanyondur.Ortasında Lamas Çayı akar.Çay çeşitli bitki örtüsü ve sarmaşıklar arasında şelaleler yaparak akar.Kanyonun sol duvarında,bir zamanlar Korykos şehrine su taşıyan oyma kanalları görebilirsiniz.Patika bir yol kanyon boyunca uzanır.Yaz aylarında çayda yüzmek mümkündür.Kanyonda istenildiği kadar yürünebilir.

2-AYVA GEDİĞİ-NAMRUN PARKURU : Cehennem Deresinde piknik yapılarak yer yer Sedir ormanları içinde yürüyüşün mümkün olduğu bir parkurdur.2 günlük parkurdur.

3-FINDIKPINARI-ARSLANKÖY : Bin metrenin üzerinde bir yürüyüş parkurudur.Toros Dağlarının muhteşem bitki örtüsü ve doğa güzellikleri arasında yürüyüş gerçekleştirmek mümkündür.2 günlük parkurdur.

4-MANAVŞA PARKURU : Mersin Merkez ilçesinin 21 km.kuzeyindeki Erçel(Değirmençay) Köyünün kuzeyinde çam ormanları içerisinde gidiş-gelişli bir parkurdur.Yürüyüş günlük olarak düzenlenebilir.

³⁷² Mersin Turizm İl Müd., “a.g.e.”, s:70-82

5-ÇUKURKEŞLİK PARKURU : Portakal,Limon ağaçları ve doğal bitki örtüsü arasında bir vadi içerisinde yürüyüş tamamlanır.Günlük olarak düzenlenir.

6-DARBOĞAZ-NAMRUN : Önce Bolkar Dağlarının kuzey sırtlarındaki 2200 mt.de Meydan Yaylasına çıkılıp kamp yapılır.Diğer gün Çinili Göl ve Karagöl'ün olduğu vadiden sırtlara çıkılır.Arada bir kamp daha kurularak Namru'a ulaşılır. Yürüyüş 3 günlük olarak düzenlenebilir

7-CEHENNEM DERESİ VADİSİ : Cocak Vadisinden girilir.Ayvagediği altından çıkılır. Zorlu bir parkurdur.Yoğun ve yaşlı sedir ormanları ile kaplıdır.³⁷³

8-GÜZELOLUK-EREĞLİ PARKURU : Torosların kısmen düz sırtından yürünür. Yaylalardaki Yörük obalarıyla karşılaşılın Torosları güneyden kuzeye kateden bir parkurdur.Yürüyüş 3 günlük olarak düzenlenebilir.

9-DÜMBELEK DÜZÜ-YILDIZ DAĞI : Bilindiği gibi Bolkarlardan batıya doğru Toros Dağlarının üstü düzlüktür. Bu düzlükten güney-kuzey olarak Yıldız Dağına çıkılır.Bu mevkiinin rakımı 3150 mt.'dir.

10-GÖKSU DELTASI : Silifke ovasında kuş cennetinde Paragöl-Dalyan-Göksu Ağzı arasında 1 günlük ilginç bir doğa yürüyüşü gerçekleştirilebilir.

11-GÖKSU NEHRİ YÜRÜYÜŞÜ : Frederich Barbarossa Anıtından itibaren vadi içerisinde kuzey yönünde 1 veya 3 günlük yürüyüş yapılabilir.

12-ERMENEK ÇAYI : Ermenek Çayı ve şelaleler içerisindeki manzarada yürüyüş 1 günlük olarak düzenlenebilir.

13-DRAGON ÇAYI : Anamur ilçesi sınırları dahilinde akan Dragon çayı boyunca yürüyüş 2 günlük olarak düzenlenebilir.

14-GEÇİMLİ-DİŞKEŞ-KÖPRÜBAŞI-KRAVGA PARKURU : Mut ilçesinin kuzeyinde yukarı Göksu Vadisi çevresindedir. Köprübaşında 1 günlük konaklama yapılabilir.

15-ÇÖMELEK YÜRÜYÜŞLERİ

a)Muhteşem manzaralarıyla karşımıza çıkan Sason Kanyonu'nda zor ama heyecan verici bir günlük yürüyüştür.

b)Göğden Yaylası yürüyüşü Meyva bahçeleri arasında gidilen bir günlük yürüyüştür.

16-DOĞU SANDAL-ŞAKNA YÜRÜYÜŞÜ : Sandal Köyü'nün doğusundan başlayıp Şakna'ya kadar uzanan bir yürüyüş parkurudur.

³⁷³ Doğan , “a.g.e” , s:156

ANTİK İZLENİMLİ TREKKİNG PARKURLARI

1-SAĞLIKLI KÖYÜ-ROMA YOLU-TARSUS : Tarsus'un kuzeyindeki Sağlıklı Köyü civarında bir Roma Takının altından geniş ve gösterişli yola girilir.Yol Toros Dağlarını güney-kuzey aşp İvriz'e iner.St.Paul'un 2.gezisinde bu yoldan Derbe'ye gittiği düşünülmektedir.Parkur,3 çadır konaklamalı bir parkurdur.

2-ŞEYTAN VADİSİ : Antik Olba'da Diocaiseria ve Ura şehirleri gezildikten sonra Aquaduck'ün altından vadiye girilir.Kaya mezarları ve değişik bitki örtüsü seyredilerek 7 km.yürüyüş olarak düzenlenir.Günlük parkurdur.

3-URA-KORYKOS : Ura'dan Korykos Roma yolundan günlük düzenlenen yürüyüş parkurudur. Tercihen 2 günlük olarakta düzenlenir.

4-KİLİKİA AFRODİSİAS PARKURU : Mersin-Antalya yolundan ayrılan 14 km.lik bir parkurdur.Orman,Dana Adası ve deniz manzaralarıyla bezenmiş parkurda yürüyüş Antik Şehire kadar uzanır.

5-DEMİRCİLİ (İMBRİGON)-SİVRİ KALE PARKURU : Yoğun Antik Dönem kalıntıları arasında gerçekleştirilen yürüyüş günlük olarak düzenlenir.

6-HANÇERKALE-GÖKBURÇ-TEKKADIN ÖRENYERLERİ PARKURU : Makilik bir alan içerisinde yoğun olarak Roma ve Bizans medeniyetlerinin görüldüğü güzel bir parkurdur.Yaklaşık 5 km.uzunluğundaki parkurda yürüyüş günlük olarak düzenlenir.

7-KARAKABAKLI-IŞIKKALE-SİNEKKALE PARKURU : Makilik alanda yoğun kalıntılar izlenerek yürüyüş tamamlanır.Yürüyüş günlük olarak düzenlenir.

8-KORYKOS NEKROPOL YOLU VE ADAMKAYALAR PARKURU : Çok miktarda kilise,lahit ve kaya mezarları arasında gerçekleştirilen yürüyüş günlük olarak düzenlenir.Yaklaşık 5 km.lik bir parkurdur.³⁷⁴

Ayrıca Mersin Orman Bölge Müdürlüğünün 2002 yılından itibaren her yıl düzenlediği orman ve sevgi yürüyüşü trekking turizmine güzel bir örnektir. Mayıs ayının son haftasında ve 2 gün olan bu yürüyüşler her yıl farklı yerlerde düzenlenmektedir.

- 2002 yılında düzenlenen orman ve sevgi yürüyüşüne, Erdemli-Toros köyünden başlayarak Aslanköy de bitmiştir.
- 2003 yılında düzenlenen orman ve sevgi yürüyüşüne, Mersine bağlı Alanyalı köyünden başlayıp Sebil kanyonunda bitti. Toplam 26 km yürüyüş alanı,

³⁷⁴ Mersin Turizm İl Müd., “a.g.e.”, s:72-90

- 2004 yılında düzenlenen orman ve sevgi yürüyüşüne, 3150 kişi katılmıştır. Silifke'ye bağlı Sarıaydın köyünden başlayıp Lemas kanyonunda bitmiştir.
- 2005 yılında düzenlenen orman ve sevgi yürüyüşüne, 5000 kişi katılmış. Mersin Sadiye köyünden başlayıp Cehennemderenin güney yamaçlarında bitmiştir.³⁷⁵

4.4.2.15. Macera- Spor Turizmi

JEEP SAFARI PARKURLARI

1-AVGADI,GÜZELOLUK-İVRİZ,KONYA EREĞLİSİ PARKURU : Kısmen asfalt olan yol Güzeloluk'tan sonra toprak bir yolla İvriz'e ulaşır.

2-GÖZNE-AYVAGEDİĞİ-CEHENNEM DERESİ-SEBİL-NAMRUN PARKURU: Ayvagediğinden sonra Çam ormanlarıyla kaplı ve muhteşem manzaralı bir yoldan Cehennem Deresine inilir.Derenin karşısına geçilerek gidilen yol Sebil Kasabasına ulaşır.Namrun'dan (Çamlıyayla) Kadıncık Barajı yoluna sapılır.

3-LAMAS-ESENPINAR-KIZILGEÇİT-UZUNCABURÇ-SİLİFKE PARKURU: Söz konusu köy ve kasabalardan geçilerek gidilen parkurdur.

4-ERDEMLİ-KIROBASİ-ÇÖMELEK-MUT PARKURU : Erdemli ilçesinden Kirobası (Mara Köyü'ne ve Çömelek Köyü'nden Mut ilçesine uzanan bir parkurdur.

5-SİLİFKE-UZUNCABURÇ-KIROBASİ-MAVGA KALESİ-DAĞPAZARI KALESİ-ALAHAN MANASTIRI PARKURU : Silifke ilçesinden başlayıp,Uzuncaburç-Kirobası Yaylası'ndan geçerek Mavga Kalesi-Dağ Pazarı Kalesi ve Alahan Manastırına kadar uzanan ilginç doğa manzaralarıyla dolu bir parkurdur.

6-AYDINCIK-ŞEYH ÖMER-GEZENDE-MUT PARKURU : Aydıncık ilçesinden başlayıp,Şeyh Ömer,Gezende'den devam edip Mut İlçesinde sona eren bir parkurdur.

7-ANAMUR-KAZANCI-ERMENEK-MUT PARKURU : Anamur ilçesinden başlayıp ,Kazancı ve Ermenek'ten geçerek Mut ilçesinde sona eren bir parkurdur.

8-DRAGON ÇAYI PARKURU : Anamur (Çarıklar Köyü Köprüsü) ilçesinden Dragon Çayı boyunda kuzeye,çayın doğduğu yere kadar uzanan bir parkurdur.³⁷⁶

³⁷⁵ Mersin İl Çevre ve Orman Müd., Basın-Yayın Müd.(2005), “2002-2005 Yılları Arasında Düzenlenen Orman Ve Sevgi Yürüyüşü Projeleri”

³⁷⁶ www.mtsoal.k12.tr/mersin/turizm/turizm.htm,(14.02.2006)

4.4.3. Turizmin Bölge Ekonomisine Katkısı

Bölge ekonomisinin gelişmesinde turizmin önemli rolü vardır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizmin bölge istihdamına, gelirine, yatırımlarına katkısı çok büyüktür.

4.4.3.1. Turizm ve İstihdam

Mersin, özellikle 1970’lerde, çok hızlı bir gelişme göstererek, istihdam açısından önemli olanaklar yaratmasına rağmen, bu performansını izleyen yıllarda gösterememiş, 1990’lı yıllarda karşılaştığı yoğun göç nedeni ile adeta tıkanmıştır.³⁷⁷ İlimiz çok çeşitli uygarlıklara sahne olmuş, M.Ö. 6000 yılına kadar giden bir tarihin izlerini taşımaktadır. Antik kentleri, ören yerleri, tarihi ve doğal sit alanları, mağaraları ve sivil mimari örnekleriyle zengin bir tarihi mirasa sahiptir. Mersin’in turizmde bugüne kadar istediği payı alamadığını, istihdam için bu sektörün çok önemli olduğunu, Mersin’de turizmi geliştirmek ve bunun için ilin mevcut potansiyelini harekete geçirmek hedeflenmektedir.³⁷⁸

Tablo 19 : 2005 Yılı Sonu İtibariyle İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı (Adana, Mersin İli)

SEKTÖRLER	
Sanayi	324
Tarım	218
Hizmetler	469
Toplam	1.010

Kaynak: TÜİK (<http://diweb.die.gov.tr/BolgeselIstatistik/tabloOlustur.do>) (05.06.2006)

Tablo da görüldüğü gibi istihdam edilenler tarım, sanayi ve hizmetler olarak üç ana sektör ayrımında incelendiğinde; toplam istihdam içerisinde tarımın payı %32, sanayinin payı %22 ve hizmetler sektörünün payı %46’dır.

³⁷⁷ Atilla Göktürk ve Yüksel Akkaya.(2006). *Yerel Yönetimler Ve Sınıfsal Tercihler; Mersin Örneği* www.sendika.org/arsiv/mersinorneği-2006-02-06.doc, (06.02.2006)

³⁷⁸ Fatih Alkar.(2006). (*Vali Hüseyin AKSOY, “Mersin’in Nabzı” programında Fatih Alkar*) www.mersin.gov.tr/news.php?nid=397&cid=0, (27.04.2006)

4.4.3.2. Turizm Gelirleri

Mersin ili 330 km'lık sahil şeridiyle, Türkiye'nin hatta Avrupa'nın en uzun sahil şeritlerinden birine sahiptir. Tarsus'dan Anamur'a kadar; antik kentleri, tarihi ve doğal değerleri, ören yerleri ile Mersin turizm kenti potansiyeline sahiptir. Ancak, Mersin sahip olduğu bu potansiyeli yeteri kadar verimli ve olumlu değerlendirememiştir.³⁷⁹

Turizm sektöründe turistlerin yaptıkları harcamalar sektörde çalışanların ve sektörle ilgili diğer gelirleri oluşturmaktadır. Bir ekonomide turizmden elde edilen gelir, değişik kesimler (otel, seyahat acentesi, yiyecek-içecek işletmeleri, toptancılar, gıda işletmeleri, personel harcamaları, vergiler..vb) tarafından paylaşılmaktadır.³⁸⁰

Turizm gelirlerinin ölçülmesinde diğer bir yöntem ise yöreye gelen yabancı turist sayısı ile kalış süresilerin bilinmesi ve ülkeye gelen yabancı turist sayılarının ortalama günlük harcama miktarına çarpılmasıyla yörenin turizm gelirlerine yaptığı katkı bulunur.

Turizm Gelirleri = Yöreye gelen yabancı turist sayısı * Kalış Süreleri * Ülkeye gelen yabancı turistlerin günlük ortalama harcama miktarı(Dolar)

Mersin ilinin 2005 Turizm Gelirleri = 24.056 * 2* 705 \$ = 33.918.960 \$

4.4.3.3. Turizm Yatırımları

Turizm yatırımı özellikle üst yapı yatırımları olarak adlandırılan otel, motel, kamping, tatil köyü, apart otel, oberj ve pansiyon gibi konaklama işletmelerini ifade eder. Turizm yatırımları yerli ve yabancı turistlerin konaklamaları, yeme-içmeleri, eğlenme ve dinlenmelerine yarayan tesis, arazi, ve teçhizatların tümü demektir.

Turizm endüstrisinde şu işlemler yatırım olarak kabul edilebilir.³⁸¹

- a) Turistik tesis bina ve müştemilatının inşası.
- b) Tesis kapasitesinin genişletmek için yapılan harcamalar
- c) Turistik tesis binası satın alınması
- d) Hizmet niteliğinin geliştirilmesi veya değiştirilmesi amacıyla yapılan harcamalar
- e) Eskimiş ve rasyonelliğin kaybetmiş tesis ve donatımın değiştirilmesi, yenilenmesi için yapılan harcamalar
- f) Endüstriyel ve mesleki donatım için yapılan harcamalar
- g) Büyük onarımlar.

³⁷⁹ MTSO(2005), a.g.e., s.98

³⁸⁰ Kar vd., a.g.m., s.90

³⁸¹ Tuğrul Özen ve Şafak Kuru.(1998), “*Turizm Yatırımları*”, Özkan Ofset, I.Baskı, İstanbul, ss.37-38

Mersin ilinin turizm yatırımları arasında Karboğazı'nın turizm merkezi olarak ilan edilerek Kış Sporları Merkezi olarak düzenlenmesi, Tarsus Kıyı Kesimi Turizm Bölgesinin hizmete açılması, Mersin ve Kumkuyu Yat Limanlarının işletmeye açılması, turizmde çeşitlendirmeye gidilmesi, Mersin – Antalya yolunun bölünmüş yol olarak yapılması Mersin ilinin turizm potansiyeli açısından önemlidir.³⁸²

İl'de turizm işletme belgeli 39 tesiste 5.541, belediye tarifeli 212 tesiste 7.262 yatak kapasitesi mevcuttur. Turizm yatırım belgeli 9 tesisin yatak kapasitesi de 1.046 olup, inşaatları devam etmektedir. Turistik tesislerde bir yılda 75.000'i yabancı, toplam 360.000 kişi konaklamıştır. İnşaatı devam eden turizm teşvik belgeli 12 tesis tamamlandığında 1.040 ilave yatak kapasitesi sağlanacaktır.³⁸³

Tablo 24 : 2005 Yılı Mersin İli Turizm Yatırım Belgeli Tesisler

Bulunduğu Yer	Tesisin Adı	Sınıfı	Kapasitesi		
			Oda	Yatak	Lokanta
Mersin-Anamur	Alataş	**	32	70	--
Mersin-Erdemli	Öz De	****	101	236	150
Mersin-Erdemli	Pal Oteli Kızkalesi	**	23	46	--
Mersin-Kepirli	Ümitköy Oteli	***	56	125	170
Mersin-Mezitli	Fa-Pa	**	26	52	90
Mersin-Mezitli	Jasmin Court Oteli	***	40	80	220
Mersin-Bozyazı	Mamure	****	85	165	200
Mersin	Arbarasa	2. Sınıf	--	--	160
Mersin-Silifke	Cekhan Pansiyon - Atakent	Pansiyon	32	64	--
Mersin-Silifke	Baradis	***	74	164	100
Toplam			469	1.002	1.090

Kaynak: MTSO, "2005 Yılı Mersin Ekonomik Raporu", s.100

İlimizde 469 oda, 1.002 yatak kapasiteli 10 adet turizm yatırım belgeli tesis 11 adet 944 kişi kapasiteli turizm işletme belgeli yeme-içme tesisleri bulunmaktadır.

³⁸² Alkar. a.g.m., (e-makale)

³⁸³ www.mersin.gov.tr/contents.php?cid=963, (07.05.2006)

Tablo 25 : 2005 Yılı Mersin İline Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri

SEKTÖR	Belge Sayısı		Sabit Yatırım(milyon TL)		İstihdam(Kişi)	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Tarım	2	4	2.759.150	6.866.825	32	92
Madencilik	3	1	11.294.000	927.000	117	54
İmalat	20	24	83.170.027	88.716.033	587	861
Hizmetler	34	45	91.349.209	83.159.854	417	572
Toplam	59	76	188.572.386	238.757.591	1.153	1.596

Kaynak: T.C.Hazine Müsteşarlığı (www.hazine.gov.tr/stat/tesvik/Tesvik-Onceki-il.xls), (10.04.2006)

2005 yılında Mersin ilinde 76 adet sabit yatırım projesi yatırım teşvik belgesine bağlanmış olup bu rakam 2004 yılına göre % 29 oranında artış ifade etmektedir. 2004 yılında teşvik belgelerine bağlanan yatırım projeleri tutarı 188 milyon YLT iken, 2005 yılında 239 milyon YTL olmuştur. Mersin ilinde yatırım teşvik belgelerinin % 59'u hizmetler sektörüne aittir.³⁸⁴

³⁸⁴ MTSO(2005), a.g.e., s.112

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm dünyanın en büyük sektörlerinden bir olduğu gibi en hızlı büyüyen sektör olma özelliğininide taşımaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler sahip oldukları zenginliklerinin ve turizmin ülke ekonomisine önemli girdi sağlayarak istihdam yaratacağının farkına varıp bu alanda yatırımlarına hız vermişlerdir. Turizm sektörü, ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal çevre ile sürekli etkileşim içinde çok yönlü bir faaliyet alanı olup, ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlence, alış-veriş ve seyahat organizasyonu gibi hizmetlerin tümünü içeren ve dünyanın en hızlı gelişen sektörleri arasındadır.

1995 yılında tüm dünyada seyahat edenlerin sayısı 564 milyon iken bu rakam 2005 yılında 808 milyon oldu. Dünya turizm gelirleri de son on yılda 406 milyar dolardan, 682 milyar dolara çıktı. Son on yılda dünya turizmi turist sayısı bakımından yılda ortalama yüzde 3.4 oranında büyürken, turizm gelirlerinde ise yüzde 6 oranında artış yaşandı.

Turizmin istihdam üzerinde oldukça önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. 2003 yılı itibariyle dünyadaki toplam istihdamın yüzde 7,6 'sına karşılık gelen doğrudan ve dolaylı olmak üzere toplam ve yaklaşık 192 milyon kişi turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Bu bağlamda turizm özellikle gelişmekte olan ülkelerin yüksek oranlı işsizlik problemlerinin çözümünde anahtar rol üstlenebilmektedir.

Tüm bu gelişmelerin yanında, turizm dünya ekonomisi içindeki yerini belirleyecek olan en önemli ve etken, sektörün GSMH'ya olan katkısıdır. Turizm sektörünün, 2005 yılı dünya GSMH'sının yüzde 3,8 katkısı vardır. 2013 yılı itibariyle turizmin dünya GSMH'sının yüzde 10.8'ine karşılık geleceği öngörülmektedir.

Türkiye açısından ise turizm, ekonominin giderek önemli bir sektörü haline gelmiştir. Yıldan yıla artan bir şekilde yarattığı gelir, istihdam ve yatırım olanakları ile doğrudan ve dolaylı olarak Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

WTO'nun Raporuna göre 1994'te dünyada seyahat edenlerin yüzde 60'ı Avrupa ülkelerini ziyaret ederken bu oran 2004'te yüzde 54'e düştü. Raporda yer alan dikkat çekici gelişme ise, Türkiye'nin dünya turizminden daha hızlı büyüdüğüne ilişkin saptama oldu. Raporda Türkiye'nin 1994'te dünya turizminden yüzde 1.2 olan payının 2005 yılında yüzde 2.7'ye çıktığı belirtilerek "Türkiye'de 11 yılda hem turist sayısı hem

de turizm geliri 2 kat arttı” deniliyor. Türkiye’nin dünyada olduğu gibi bölgesinde ortalamanın üzerinde büyüdüğüne işaret edilerek, gelir, ziyaretçi ve yatak kapasitesindeki artış hızı itibarıyla Türkiye’nin bölge şampiyonluğuna oynadığı belirtiliyor.

1980’li yıllardan itibaren ülkemizde kitle turizminin izleri kendini oldukça belli etmektedir. Hem turizm tesislerinin neden olduğu betonlaşma, hem de ikinci konutların bu turistik beldelerde yarattığı çevresel kirlilik turistik alanların değerini ekonomik, kültürel ve fiziksel açıdan düşürmektedir. Ülkemizde turizm sektörü gerek turist sayısı gerekse turizm gelirlerinde gösterilen önemli gelişmelere rağmen, yine de sahip olduğu kapasiteleri sonuna kadar kullanamamaktadır. Turizm her şeyden önce ekonomik ve kültürel bir faaliyettir. Turizmin malzemesi öncelikle kültürdür. Yalnızca güneş ve denizin var olması ile kendiliğinden bir turizm faaliyetinin gelişmeyeceği gerçeği ülkemizde yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla pazarlanacak olan doğa ve kültür malzemesi, olgunlaştırılmış hizmet kültürü ile birlikte bir anlam ifade edecektir.

Ülkemizin turizmden daha fazla gelir elde edebilmesi ve turistin değişen tatil anlayışına hitap edebilmek için turizm çeşitlendirilmesinin önemi artmaktadır. Turizm çeşitlendirilmesi amacı; turizmin mevsimsel dağılımını sağlamak, gizli kalmış doğa, tarih ve kültür değerlerimizi kullanıma açmak ve durumu karlı bir ekonomi politikasına dönüştürebilmektedir. Türkiye doğal ve kültürel zenginlikler açısından çok zengin bir ülkedir. Ormanlar, yüksek dağlar, akarsular, zengin tarihsel ve folklorik miras ülkemizi turizm açısından eşsiz bir konuma getirmektedir. Turizm ve Kültür Bakanlığı ekoturizm projesi ile bu değerleri daha fazla insanla buluşturmayı amaçlıyor. Turizmin hızla büyümesi çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Türkiye’nin ümit bağladığı turizm sektörüne çevreye saygılı bir turizm anlayışı benimseyerek uygulaması gerekmektedir.

Bölgesel kalkınmada turizmin önemli bir rolü vardır. Bu rol, onu kalkınmış ülkelerde önemli bir sektör konumuna getirirken, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizm sektörü gibi “yardımcı sektörlerin” kalkınmaya hız verici ve tamamlayıcı etkileri artık iyice anlaşılmıştır. Ülkemizin de sahip olduğu zengin turistik potansiyeli kullanarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasını bu yolla sağlaması ülkede bulunan bölgelerarası dengesizlikleri giderecektir. Ancak turizmi tüm kalkınma sorununa toplu çözüm olarak görülmemeli, kalkınma stratejisinin bir bölümünü oluşturduğu kabul edilmelidir.

Çalışmada örnek incelenmesine konu olan Mersin ilinin Türk turizminden aldığı pay son derece düşüktür. Burada en temel etken, ilin turizm konusunda öncelikler dışında kalmasıdır. Türkiye'deki turistik tesislerin yıllık ortalama doluluk oranları yüzde 46,9 olarak görülmektedir. Bu oran Antalya için yüzde 59,6'dır. Mersin' deki turistik tesislerin doluluk oranı ise yüzde 18,8 olarak gerçekleşmiştir. Bunun anlamı şudur: Mersin' deki turistik tesislerin doluluk oranı, ülkemiz ortalamasının 2.5 kat, Antalya ortalamasının ise 3,2 kat altındadır.

Mersin de turizmin gelişmesi için her türlü potansiyel ile bölgesel ekonomik kalkınma imkanına sahiptir. Mersin ilinde turizmi geliştirmek için kapsamlı bir bölge kalkınma planının hazırlanması ve uygulanması gereklidir

Bunun başarılabilmesi ise,

- Mersin' in tur operatörlerine tanıtılması ve tur kataloglarına girmesi,
- Ulaşım imkanlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, kara, deniz ve hava yolu bağlantılarının güçlendirilmesi,
- Mersin' in batısında turistik yatırımların teşvik edilmesi (arsa tahsis edilmesi, ucuz kredi temini),
- Ören yerlerinin bakımlı hale getirilmesi ve tanıtımının sağlanması,
- Çevre bilicinin oluşturulması ve çevre kirliliğinin en az düzeye indirilmesi ve insanların kafasında güzel bir Mersin imajının yaratılması ile yakından ilişkili olacaktır.

KAYNAKLAR

- AĞAOĞLU, K. (1994). *Turizm Yatırımlarında Kaynak Kullanımı ve Verimlilik Sorunu*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:520, Ankara.
- AKÇALI, R. (1995). Sürdürülebilir Kalkınma, *Yeni Türkiye Dergisi*-Çevre Özel Sayısı, Temmuz-Agustos 1995.
- AKIŞ, S. (1999). Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye, *Işık Üniv. İşletme Bölümü, Turizm Araştırmaları Dergisi*, İstanbul.
- AKPINAR, S. (2002). Türkiye'nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi, Ankara, www.ceterisparibus.net/arsiv/s_akpinar.doc, (2002)
- ALKAR, F. (2006). (*Vâli Hüseyin AKSOY, "Mersin'in Nabzı" programında Fatih Alkar*) www.mersin.gov.tr/news.php?nid=397&cid=0, (27.04.2006)
- ALPAR, A. (1998). *Eğirdir ve Yöresinde Alternatif Turizm Çeşitlerinin Geliştirilmesi*, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını, İstanbul.
- AKAR, H. (1998). 21. Yüzyıla Gireken Türk Turizmi, *I. Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.
- ALTINPARMAK, M. (2002). Turizm Çeşitlemesi Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri*, Cilt:2, Ankara.
- ANDERHECK, L. K. (1993) *The Impacts of Tourism on Natural Resources*, Research Update.
- ARUOBA, Ç. ve ALPAR, C.(1992) *Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler*, Özyurt Matbaacılık, Ankara.
- ARIDJIS, H. (1999). *Bir Yapıtın Ölümü*, NPO Türkiye, Cilt:1.
- ATİK, M. ve ALTAN, T. (2002). Sürdürülebilir Gelişmelerde Tur Operatörleri ve Antalya Bölgesi, *First Tourism Congress of Mediterranean Countries*, Akdeniz University, School of Tourism&Hotel Management, Antalya.

- *ATLAS AYLIK COĞRAFYA VE KEŞİF DERGİSİ*. (2003). Milli Parkların Yeni Yüzü, sayı:119
- AVCIKURT, C. ve ALPAR, Ö. (2003), *Turizmin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü Ve Eğirdir İlçesi Örneği*, <http://cmmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/cevdet-alpar/cevdet-alpar.doc>, (18.09.2005)
- BAKIRCI, M. (2002). Ekoturizm, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası*, Cilt:2, Ankara.
- BAL, C.(2002). Ekoturizm, *First Tourism Congress Of Mediterranean Countries*, Akdeniz University, Antalya.
- BARUTÇUGİL, S. İ. (1986). *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, Beta yayınları, İstanbul.
- BEYHAN, Ş.G.(2004). *Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- BİRKAN, İ. (2002). Türkiye'nin Turizm Kalkınmasının Sürdürülebilir Turizm İlkelerine Uygunluğu, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri*, Cilt:3, Ankara.
- BOND, M.E., LAMDAN, J.R.(1972). *Tourism :A Strategy for Development* , Nebraska Journal of Economics and Business 2
- BOYER, M. Z.(1992). *Turizme Giriş*, Küre Ajans, İstanbul.
- BULUT, E.(2000a). Türk Turizminin Dünyadaki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosundaki Etkisi, *Gazi Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi* , Sayı:3, Ankara.
- BULUT, E. (1998b) Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri , www.ekitapyayin.com/k/09.php# , (1998)
- BURGER, J.(2000). *Tourism and Conservation. The Science of The Total Environment*, Landscape USA.
- *CAPİTAL GUIDE 3*. (1997). Alternatif Tatil, İstanbul

- COLTMAN, M.(1998). *Introduction to Travel and Tourism: an International Approach*, New York,USA.
- ÇAĞATAY, A., YURDAER, M., KIRIŞ, R.(2002). Ekoturizm için Mekan ve Yerel Toplulukların Katılımının Planlanması, T.C. *Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara.
- ÇAKAN, İ. (2002). *Sürdürülebilir Turizm ve İçel*, Mersin Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- ÇEKEN, H. ve ERDEM, B.(2002). Turizm Sektörünün İstihdam Yaratmadaki Etkisi, *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, www.isguc.org/turizm_istihdam.php, (2002)
- ÇİMAT, A. ve BAHAR, O.(2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerleme, *Akdeniz İİBF. Dergisi*, Antalya, www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi06/05Cimat.pdf, (06.11.2004)
- ÇOLAK, A. (2001). *Ormanda Doğa Koruma*, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müd. Yayını, İstanbul.
- ÇUBUK, M.(1996). Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, *19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- DAŞ, C., KORKMAZ M.vd.(1997). *Antalya-Belek Yöresinde Ekolojik Peyzaj Planlama Model Çalışması*, Turizm ve Çevre Oleyis Vakfı Yayınları, Ankara.
- DAVIDOFF J. ve EYRE J.D. vd.(1994). *Tourism Geography*, New York
- DENİZER, Dünder.(1992). *Turizm Pazarlaması*, Yıldız Matbaacılık, Ankara,
- DEMİR, K.(2000). *Kış Turizmi ve Kış Sporları Tesisleri Biçimlendirme Süreci İçin Veri Tabanı Modeli*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DEMİRTAŞ, E. (2000). *Türkiye ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Turizm Yatırımlarına Verilen Teşvikler*, İzmir Ticaret Odası Yayını, Yayın No:80, İzmir.

- *DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI*. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)”, Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, http://plan9.dpt.gov.tr/oik49_turizm/rapor.doc, (16.02.2006)
- DİNÇER, İ. (1996). Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, *19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- DİNLER, Z.(1998). *Bölgesel İktisat*, Baskı:5, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- DOĞAN, A.(2002). *MERSİN, Turizm, Tarih ve Doğa*, Yüksel Matbaası, Mersin.
- DOĞANER, S.(2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- DOĞU, Ş. M. ve TUNCER, A. (1984). Türkiye’de Sağlık Turizmi, *Tıbbi Ekolojik ve Hidro-Klimatoloji Dergisi*, 1. Ulusal Balneoloji Sempozyumu, Özel Sayısı, Cilt:2, Sayı:2-3, İstanbul.
- DULUPÇU, M. A.(2001). Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F.,Isparta www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/politika.htm, (18.02.2005)
- EĞİLMEZ, M.(2006), Turizm gelir ve giderleri, *Radikal Gazetesi*, Yayın Tarihi: 02 Şubat 2006 www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=177429, (15.03.2006)
- EKİM, T. (2002). Flora Fauna Turizmi Gelişmeli, *TÜRSAB Dergisi*
- ERALP, Z.(1983). *Genel Turizm*, Ank.Üniv. Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, No:3, Ankara.
- ERDOĞAN, N. (2003). *Çevre ve Ekoturizm*, Erk Yayınları, Ankara,
- ETB. (1991). *A Green Guide to Sustainable Touris*”, English Tourist Board, Glasgow.
- FOSTUR, D. (1985). *Travel and Tourism Management*, Macmillan Press Ltd., Hampshire.

- GÖKDENİZ, A. (2003). Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Ekoturizm, *Ekonomik ve Teknik Dergi: Ekoturizm*, Yıl:42, Sayı:496, Nisan, İstanbul.
- GÜLEZ, S. (1989a). *Park Bahçe Ve Peyzaj Mimarisi*”, Karadeniz Teknik Üniv. Orman Fakültesi. Ders Teksirleri Serisi 29, Trabzon.
- GÜLEZ, S. (2000b). *Doğa Koruma ve Milli Parklar*, Yayınlanmamış Ders Notları, Kara Elmas Üniv. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın.
- GÖKTÜRK, A. ve AKKAYA, Y. (2006). *Yerel Yönetimler ve Sınıfsal Tercihler; Mersin Örneği*, Mersin.
- GÖNENÇİL B. ve GÜNGÖR Y. (2002). Türkiye’de Dağ Turizmi Potansiyeller ve Sorunlar, *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, Çankırı (İlgaz)
- GÖNENÇ, S. (1995). Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Örnek: Yayla Turizmi Planlama Yaklaşımı, *Türkiye’de 19. Dünya Şehirlilik Günü Kollokyumu*, MSÜ Mim.Fak. Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- JANER, A. (2000). *Brazil: Is the Sleeping Giant Waking Up to Ecotourism?*, in The International Ecotourism Society Newsletter Third quarter 2000
- HARRISON D. (1992). “*Internatiol Tourism And The Less Developed Countries*”, In: Harrison D. ,Editor , Tourism And The Less Developed Countries, Wiley, Chichester.
- HEADLEY, T. (1995). *Ecowhat*, George Washington University International Institue of Tourism Studies, USA.
- HIGGINS, B. (1968). *Economic Development*, New-York.
- IŞIK, K., YALTIRIK, F., AKESSEN, A. (1997). Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Mirasın Korunması”, *Orman Bakanlığı XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri*, Cilt 2.
- İÇÖZ, O. ve KOZAK, M. (2002). *Turizm Ekonomisi: Turizmin Makro ve Mikro Etkileri*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İÇÖZ, O. (1998). *Seyahat Acentaları Ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*, Turhan Kitabevi, Basım:2, Ankara.

- İNCEKARA, A. (2001). *Anadolu’da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri*, İTO Yayınları, Yayın No: 20001-28, İstanbul.
- KABASAKAL, U. (1993). *Bölgelerarası Dengeli Kalkınma Bakımından Turizm Ve Elazığ Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KAR, M., ZORKİRİŞÇİ, E., YILDIRIM, M. (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme”, *Akdeniz Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:8, Antalya
www.Akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/say108/09kar.pdf, (22.08.2004)
- KARAASLAN, İ. ve ÖZELÇİ, T. (1996). “Sürdürülebilir Turizm”; *Dünya Şehircilik Kolokyumu; Sürdürülebilir Turizm Planlaması Politikalar*, İstanbul.
- KARABULUT, E. ve DÜZGÜNOĞLU, E. (1999). *Development of Turkish Tourism*, TURSAB yayınları, İstanbul.
- KARAMAN, A.(1996). Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve”, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, *19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- KOÇAKLI, G. (2000). *Turizmde 1999 Yılında Hedeflerin %50 Gerisine Düşüldü*, Turizm Endüstrisi İşverenleri Sendikası Yönetim Kurulu Başkanı,
www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=77&id=5, (01.04.2005)
- KOZAK, M.,(1995). Türkiye’de Turistik Arz ile ilgili Bazı Ekonomik Değişkenlerin Dış Turizm Talebi Üzerine Etkisi, *Tügev Dergisi*, Sayı:33.
- KOZAK, N. vd.(2000). *Genel Turizm*, Turhan Kitabevi, B:2 Ankara.
- KÖLETAVİTOĞLU, T. (1998). Turizmin Dünü-Bugünü-Yarını, *Görüş Dergisi*, Yayın No:36, Ağustos
www.tusiad.org/yayin/gorus/36/pdf/sec10.pdf, (19.08.2005)

- KURDOĞLU, O. (2001). Korunana Alanlar ve Ekoturizm Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, *Orman ve Av Dergisi* Sayı 4, Ankara.
- KUŞLUVAN, Z. (2002). Türkiye’de İçturizm Talebinin Analizi, Journal of Travel and Tourism Research, Cilt:2, No:1-2, Muğla, s.2
<http://stad.adu.edu.tr/TURKCE/makaleler/stadoca2002/tammak1.asp>, (10.06.2006)
- KÜNTAY, B.(1992). Turizm Sektöründeki Zengin Potansiyelimiz ilgili Yabancı Çevrelerce de Biliniyor, *T.C. Kalkınma Bankası Yayını*, Sayı:40.
- MANİSALI, E. ve YARCAN, Ş. (1987). Türk Turizm Endüstrisi Araştırması, *T.C. Turizm Bankası A.Ş. Yayını*, Ankara.
- *MERSİN TİCARET SANAYİ ODASI (MTSO)*. (2005). Ekonomik Rapor 2005, Mersin Ticaret Sanayi Odası Yayınları, ss.60-115.
- *MERSİN TİCARET SANAYİ ODASI (MTSO)*. (2005). Bir Dünya Şehri MERSİN, ss.8-81
- *MERSİN TURİZM İL MÜD.* (2005). Turizm Master Planı, Mersin, ss.3-85
- MOSHA, G.N. ve LIPTON C.J. (1990). Negotiating International Hotel Chain Management Agreements, UN Centre on Transnational Corporations, New York.
- NEPAL, K. S. (2000) “*Tourism in Protected Areas The Nepalese Himalaya, Annals of Tourism Research*”.
- NURLU E. ve ERDEM, Ü. (2002). “Avrupa Birliği Kapsamında Turizm Sektöründe Çevresel Etki Değerlendirmesi”, T.C.Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası, Cilt:2, Ankara.
- OLALI, H. (1992a). *Turizm*, MEB. Yayınları, Ankara.
- OLALI, H. (1984b). *Turizm Dersleri*, İstiklal Matbaası, İzmir.
- ONGAN, S. (2003). Turizmin Dünya ve Türk Ekonomisindeki Yeri, *İktisat Dergisi*, Sayı:439, Temmuz 2003.

- ORAL, S. ve BAŞARIR, A.,(1995). Alternatif Turizm Önemi, *Türkiye’de Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kapadokya’da Uygulanabilirliği*”,*Hafta Sonu Semineri:2*, Kapadokya Turistik, Kültürel Potansiyeli ve Pazarlama Sorunları, Nevşehir, 24-25 Eylül 1995
- OSKAMP, N. vd.(1991). Factors Influencing Household Recycling Behavior, *Environment And Behavior*, 23(4).
- ÖNAL, İ. (1995). Çevre Sorunlarına Temel Yaklaşımlar ve Bazı Çözüm Önerileri, *Yeni Türkiye Dergisi-Çevre Özel Sayısı*, Temmuz, İstanbul.
- ÖZBEK, H. (2002). Turizmin Çeşitlendirilmesinde Doğal Kaynaklarımız ve Ornito- Turizm Yeri, *T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirisi*, Cilt:1, Ankara.
- ÖZDEMİR, M. (1991). “*Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Tesirleri*”, Türkiye Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı 1990, Ankara.
- ÖZEN, T. ve KURU Ş. (1998), *Turizm Yatırımları*, Özkan Ofset, I.Baskı, İstanbul.
- ÖZGÜÇ, N. (1998). *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitapevi, İstanbul, ss.187-590.
- ÖZTÜRK, Y. ve YAZICIOĞLU, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl:2002, Sayı:2, Ankara.
- ÖZTUNALI, T. ve KAYIR, G. (1998). Batı Akdeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizm, Türkiye Kıyıları 98, *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferans Bildirileri Kitabı*.
- RENDA, Y.(1995). Sürdürülebilir Turizm, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı:332, Temmuz, İstanbul.
- ROBINSON, H.(1976). *A Geography of Tourism*, Londra.
- *Second World Climate Conference*. (1990). Final Conference Statement : Scientific Technical Sessions, Geneva, November.
- SELİMOĞLU, Ö. (2004). *Türkiye ve Dünyada Ekoturizm*, İTO Etüt ve Araştırma Şubesi, Nisan, İstanbul.

- SEZGİN, O. M. (1999). *Genel Turizm*, Tutibay Ltd. Şti. Yayınları, Ankara.
- SINCLAIR, M. T. (1998). *Tourism And Economic Development: A survey The Journal of Development Studies*, London, Jun, Vol:34,
- STRINGER, L. *Tourism and Costa Rica*, University of Colorado, Boulder, (stringel@ucsu.colorado.edu)
- SÜMER, H. (2005). Cari Açığa Turizm Freni, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 535 www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20265, (07.03.2005)
- ŞAFAK, İ.(2003). Türkiye’deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkisi, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi* , Seri:A, Sayı:2, Isparta
- ŞAHİN, A. (1990). *İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi*, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği Yayını, Ankara.
- ŞAMAN, K. (2006). İstihdam Yaratmak, (e-makale) www.mtso.org.tr/mp/contents.php?id=894, (05.04.2006)
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizci Beş Yıllık Kalkınma Planı(2001-2005), Ankara
- T.C. ÇEVRE BAKANLIĞI.(2001). “I. Çevre Şurası Raporu”(18-21 eylül 2001), Ankara.
- T.C. TURİZM BAKANLIĞI.(1998a). Turizm 98, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- T.C. TURİZM BAKANLIĞI;(2001b). Turizm 2001, Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara
- T.C. TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI.(1989). “Ortak Geleceğimiz” ,Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu ,Ankara.
- T.C. VAKIFLAR BANKASI T.A.O.(2004). Planlama ve İktisadi Araştırmalar GrupYönetmenliği, (İktisadi Araştırmalar ve Mevzuat Yönetmenliği), Sektör Araştırmaları Serisi No:3.
- TOSUN C.(1999a) “*An Analysis of The Economic Contribution of Inbound Internatiol Tourism in Turkey*”, Tourism Economics, 5(3).

- TOSUN.C.(2001b). *Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey*, Tourism Management.
- TUNÇ, A.ve SAÇ, F.(1998). “*Genel Turizm Gelişimi ve Geleceği*”, Detay yayıncılık, Ankara.
- TUTAR E. ve TUTAR F. (2004). *Turizm,Ekonomi,Türkiye ve OECD*, Seçkin Kitapevi, B:1, Mayıs, Ankara.
- TUTAR E. (2001). Dünya Turizm İçerisinde Türkiye Turizminin Yeri ve Geleceği, *A.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:8, Sivas.
- T.C. TURİZM BAKANLIĞI.(1998). Turizm 98, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- TÜRKiYE TATİL REHBERİ.(2000). Ekin Yazım Merkezi, İstanbul.
- UÇKUN G. ve ÇELTEK E.(2004). “Niş Pazarlama ve Turizm Sektöründe Uygulanabilirliği”, *İşgüç Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, 2003, www.isguc.org/arc_view.php?ex=222, (28.04.2004)
- ULUOCAK, U. (2000). “Macera Tırmanış”, *Atlas Dergisi Macera Eki*, Sayı:2.
- UNUR, K. (2000). “Turizmin Türkiye’nin Ödemeler Dengesine Etkisinin Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı:3, 2000, www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi06/unur.html, (18.02.2005)
- USLU O. (1985). “*Çevre Sorunlarına Temel Ekolojik ve Ekonomik Yaklaşımlar*”, Çevre ve Ekonomi ,Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları ,Ankara.
- UYSAL, R. (2001). Bursa'da Dağcılık Sporü Geliştiriliyor, *Anadolu’nun Sesi Dergisi*, Sayı:187 www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/187/AND45.htm, (01.12.2004)
- ÜRGER, S. (1992). *Genel Turizm Bilgisi*, Akdeniz Üniv. Yayınları, Antalya.
- WALLACE, G. N. ve PIERCE, S.(1999). *An Evaluation of Ecotourism in Amazonas Brazil*, Annals of Tourism Research 23(4), ss.843-873.

- WEAVER, D. B. (1999). “*Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya*”
Annals of Tourism Research. 26(4), Griffith University,
Australia.
- WHELAN, T. (1991). *Nature Tourism Managing for The Enviroment*,
Island Pres.
- WIGHT, P.(1997). “Ecotourism Accomadition Spectrum:Does Supply Match
The Demand”, Tourism Management, Canada.
- WTO. (1996). Executive Summary, *Tourism 2020 Vision*, A New Forecast
From The WTO, Madrid
- YAĞCI, Ö.(2000a). *Ekoturizm*, Yüksekisans Tezi, Gazi Üniv. Fen Bilimleri
Enstitüsü, Çevre Bilimleri, Ankara,
- YAĞCI, Ö.(2002b). Güneydoğu Anadolu Bölgesin Arz ve Talep Özellikleri,
T.C.Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası, Cilt:1, Ankara, 2002
- YALÇINDAĞ, S. (1994). “*Alternatif Turizmin Yönetmel Boyutu*”, Yerel
Yönetimler Eğitimi Merkezi Müd., Ankara
- YILDIZ, C. (2005). Bacasız ekonomiden 6 ayda 11.2 milyar \$,
Türkiye Gazetesi, 02 Temmuz 2005 Cumartesi, Ekonomi Sayfası
[www.turob.com/PressTUROB.aspx?PressTurobId=](http://www.turob.com/PressTUROB.aspx?PressTurobId=2439&ddMonthYear=7+2005&page=0)
[2439&ddMonthYear=7+ 2005&page=0](http://www.turob.com/PressTUROB.aspx?PressTurobId=2439&ddMonthYear=7+2005&page=0), (10.08.2005)
- YÖRÜK, S. (1999). Turizm Sektörü ve Turizm Sektörüne İlişkin Destek
Unsurları, *T.C.Turizm Bakanlığı I. Turizm Şurası*, Ankara, s.202.
- YÜCEL, M. (2001). *Çevresel Etki Değerlendirmesi*, Yayın No:4, Baki
Kitabevi, Adana.
- YÜCEL, C. (2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, *Dağlık
Bölgelerde Ekoturizm Konferansı, 12-15 Eylül 2001 Türsab*
Dergisi, sayı:219, İstanbul.
- YÜRİK, E. Ö. (2002). Turizmin Geleceği: Ekoturizm, Ankara Üniv.
Çankırı Meslek Yük.Okulu Yayınları,
<http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/YURIK.doc>,
(12.03.2005)

- Akdeniz Üniv. web sitesi : <http://www.akdeniz.edu.tr>, (22.08.2004)
- Aksiyon Dergisinin web sitesi : <http://www.aksiyon.com.tr>, (07.03.2005)
- Devlet İstatistik Enstitüsünün web sitesi : <http://www.die.gov.tr> , (12.04.2005)
- Devlet Planlama Teşkilatının web sitesi : <http://www.dpt.gov.tr> , (01.04.2006)
- Dış Ticaret Müsteşarlığı web sitesi : <http://www.dtm.gov.tr>, (01.01.2005)
- Dünya Doğa Koruma Fonu web sitesi : <http://www.wwf.org.tr>, (04.12.2005)
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi web sitesi : www.wttc.org, (25.11.2004)
- Dünya Turizm Örgütü web sitesi : <http://www.wto.org>, (22.01. 2006)
- Ekoturizm Derneğinin web sitesi : <http://www.ecotourism.org>, (07.04.2005)
- Mersin Belediyesi web sitesi : www.mersin.bel.tr/turizm.asp, (20.06.2006)
- Mersin Çevre ve Orman Bakanlığının web sitesi : [http:// www.mersin-cevreorman.gov.tr](http://www.mersin-cevreorman.gov.tr), (18.04.2005)
- Mersin Ticaret Borsası web sitesi : <http://www.mersintb.org.tr>, (07.03.2006)
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası web sitesi : <http://www.mtso.org.tr>, (15.02.2005)
- Milliyet Gazetesi Tatil Ekinin web sitesi: <http://tatil.milliyet.com.tr>, (20.06.2005)
- People and Planet web sitesi : <http://www.peopleandplanet.net>, (06.02.2005)
- T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müd. web sitesi : <http://www.byegm.gov.tr> (13.07.2005)
- T.C.Merkez Bankası web sitesi : <http://www.tcmb.gov.tr> (24.09.2005)
- Turizm ve Kültür Bakanlığının web sitesi : <http://www.turizm.gov.tr>, (12.08. 2005)
- Turizm Yatırımcılar Derneğinin web sitesi : <http://www.ttyd.org.tr>, (02.02.2006)
- Turizmde Bu Sabah Gazetesinin web sitesi : <http://www.turizmdebusabah.com>, (2005)
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği web sitesi : <http://www.tursab.org.tr>, (01.05.2005)
- UNESCO web sitesi : www.unesco.org, (03.09.2005)
- Yeşil Atlas Dergisi web sitesi : <http://www.yesilatlas.com/apps/korunanalanlar.app/korunanalanlar.php> (22.10.2004)

- <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/ulastirmaveturizm/raporlar/raporut.pdf>, (01.02.2005)
- http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arjantin_-_Ekonomik_Gostergeler (15.06.2006)
- <http://sadiuzunoglu.trakya.edu.tr/doc/dunya2005.pdf>, (08.08.2006)
- <http://starategis.ic.go.ca/epic/internet/inimr-ri.nsf/en/gr11760e.html>, (10.02.2005)
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Arjantin>, (15.06.2006)
- <http://www.ajansspor.com>, (06.03.2005)
- <http://www.bilesim.com.tr/tr/yayincilik/turizmdunyasi>, (13.01.2006)
- <http://www.bonjourbresil.com.br/turkce/anasayfa.htm?giris.htm&2>, (01.05.2005)
- <http://www.clubs.bilgi.edu.tr/bilgidak/orienteering.htm>, (11.09.2004)
- <http://www.dogus.edu.tr/spor/orient.htm>, (02.11.2004)
- <http://www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=7552>,
- <http://www.enfal.de/endon.htm>, (17.02.2006)
- http://www.icemtour.com/trk/turkiye_rafting_turlari.asp, (22.03.2006)
- http://www.ilet.gazi.edu.tr/iletisim_dergi/20/erdoganerdogan.pdf, (22.06.2005)
- http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=222, (2005)
- <http://www.izmir-tarim.gov.tr>, (13.05.2005)
- <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres>, (27.11.2004)
- <http://www.jeotermaldernegi.org.tr/termalturizm.htm>, (09.11.2004)
- <http://www.mustafatasar.gen.tr>, (26.03.2004)
- <http://www.ntvmsnbc.com/news/335522.asp>, (07.09.2004)
- <http://www.peyzaj.org/2004/turizm/EkoTurizm/projeleri/AtveMagara/>,
- <http://www.sabah.com.tr/2006/01/11/eko101.html#>, (10.07.2006)
- <http://www.southafrica.org.tr/tr/trade16.htm>, (10.06.2006)
- <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil3/bas/b016m.htm>, (15.11.2005)
- http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa, (17.04.2005)
- <http://www.tod-tr.org/ekoturizm/ekoturizm.htm> (22.10.2004)
- <http://www.tourismconcern.org.uk>, (06.12.2004)
- <http://www.tudav.org/oludeniz/modules.php?name=Ecotourism&file>, (20.10.2005)
- <http://www.turizmhabercisi.com/popup.asp?NewsID=656>, (12.06.2005)
- <http://www.uzaklar.com/content/view/46/167/>, (17.08.2005)

ÖZGEÇMİŞ

Şule ALTAN 02.11.1980 Mersin’de doğdum. İlkokulu Mithat Paşa İlköğretim okulunda, ortaokulu Beş Temmuz Ortaokulunda okudum. Liseyi Hacı Ömer Sabancı lisesinde bitirdim. 1998 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Bölümünü kazandım. 2002 yılında lisans eğitimimi tamamladım. 2003 yılında Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümünde yüksek lisansa başladım. Yabancı dil İngilizce.